

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

PK
4541
.P3
v.21

B 846,365

Pali Text Society.

Journal

OF THE

PALI TEXT SOCIETY.

1889.

EDITED BY

T. W. RHYS DAVIDS, PH.D., LL.D.,

OF THE MIDDLE TEMPLE, BARRISTER-AT-LAW,

PROFESSOR OF PALI AND BUDDHIST LITERATURE IN UNIVERSITY COLLEGE,
LONDON.

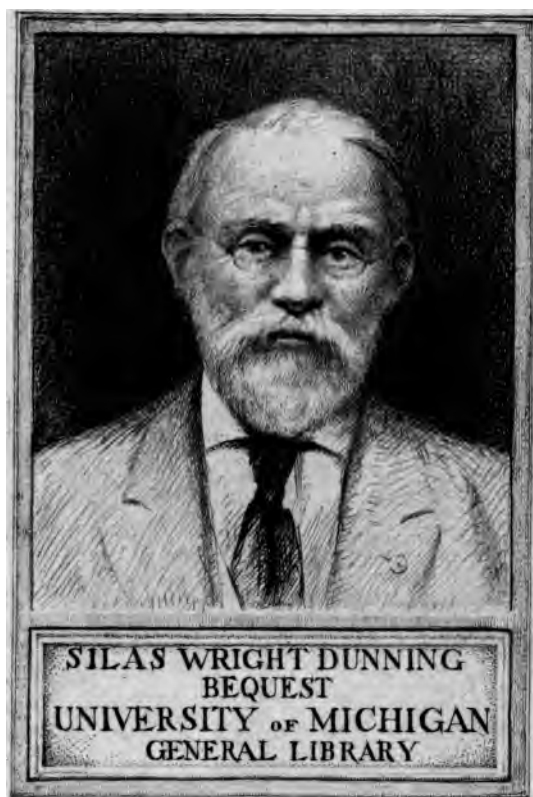
LONDON:

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1889.

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

15

Journal of the Pali Text Society.

Pali Text Society,

Journal

OF THE

PALI TEXT SOCIETY.

1889.

EDITED BY

T. W. RHYS DAVIDS, PH.D., LL.D.,

OF THE MIDDLE TEMPLE, BARRISTER-AT-LAW,

PROFESSOR OF PALI AND BUDDHIST LITERATURE IN UNIVERSITY COLLEGE,

LONDON.

LONDON :

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1889.

PK
4541
.P3
v.21

Dunning
H/111
22-39
1856

CONTENTS.

REPORT FOR 1889. BY T. W. RHYS DAVIDS	PAGE VII
KATHĀVATTHU-PPAKARANA-AṬṬHAKATHĀ. BY PROF. MINAYEFF .	1
NOTES AND QUERIES. BY DR. MORRIS	200
APPENDIX TO PROFESSOR MINAYEFF'S EDITION OF THE KATHĀ-	
VATTHU-PPAKARANA-AṬṬHAKATHĀ	218
LIST OF THE SUBSCRIBERS TO THE SOCIETY	223
ACCOUNTS	228
TEXTS ALREADY PUBLISHED	229

Report
OF
THE PALI TEXT SOCIETY
FOR 1889.

THE Chairman of the Society has only this year to report that Professor Kuhn has given up his intention of editing the *Netti Pakarāṇa*, and Dr. Steinthal his intention of editing the *Mahā-vaṇsa*. On the other hand, Mr. Strong has undertaken the editing of *Budhi-vaṇsa*.

The editions of the great *Nikāyas* are going on in a satisfactory way. Vol. I. of the *Dīgha* is now issued to subscribers, and Vol. II. is in preparation. Vol. II. of the *Samyutta* has been published, and Vol. III. is passing through the press. Professor Windisch's edition of the *Iti-vuttaka* is nearly ready for issue ; and an edition of the *Saddhamma Saṅgaha* is in the press, and will be issued to subscribers for the year 1890. As these three last-mentioned works are so nearly ready, subscribers may expect to receive their works for 1890 early in that year.

T. W. RHYS DAVIDS,

Chairman.

22, ALBEMARLE STREET, LONDON, W.

1. The first part of the document is a list of names and addresses of the members of the committee.

Kathāvatthu-ppakaraṇa- Aṭṭhakathā.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

Nisinno devalokasmim devasaṃghapurakkhato
sadevakassa lokassa satthā appaṭipuggalo.
Sabbapaññattikusalo paññattiparidīpanaṃ
vatvā puggalapaññattim loke uttamapuggalo.
Yaṃ puggalakathādīnaṃ kathānaṃ vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇaṃ saṃkhepena adesayī.
Mātikāthapanen' eva ṭhapitassa surālaye
tassa Moggaliputtana vibhattassa mahītale.
Idāni yasmā sampatto atthasaṃvaṇṇanākkamo¹
tasmā naṃ vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā² 'ti.

Yamaka-pāṭihīrāvasānasmiṃ hi bhagavā Tidasapure pāric-
chattakamūle paṇḍukambalasilāya² vassaṃ upagantvā mā-
taraṃ kāyasakkhim katvā devaparisāya Abhidhammakat-
haṃ kathento Dhammasaṃgani-vibhaṅga-dhātukathā-pug-
galapaññattippakaraṇāni desayitvā Kathāvatthudesanāya
vāre sampatte anāgate mama sāvako mahābhīṇṇo³ Mog-
galiputtatissatthero nāma uppannaṃ sāsanaṃ malaṃ sodhetvā
tatiyaṃgītiṃ karonto bhikkhusaṃghamajjhe nisinno
sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā³ 'ti suttasahas-
saṃ samodhānetvā imaṃ pakaraṇaṃ bhājessatīti tass' okā-
saṃ karonto yā esā puggalavāde tāva catūsu pañhesu dviu-

¹ B.—C. nayo.

² B. °yam.

³ B. °pañño.

naṃ pañcakānaṃ vasena atthamukhā vādayutti taṃ ādim katvā sabbakathāmaggesu asampunṇabhāṇavāramattāya tantiyā mātikaṃ thapesi. Athāvasesaṃ¹ Abhidhammakathaṃ vitthāranayen' eva kathetvā vuṭṭhavasso suvaṇṇa-rajatasopānānaṃ majjhe maṇimayena sopānena devalokato Saṃkassanagare oruyha sattahitaṃ sampādentō yāvatāyukaṃ thatvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Ath'assa Mahākassapapamukho vasigaṇo Ajātasatturājānaṃ sahāyaṃ gahetvā dhammavinayasarīraṃ saṃgahaṃ āropesi. Tato vassasatassa accayena Vajjiputtakā bhikkhū dasa vatthūni dipayimsu. Tāni sutvā Kākaṇḍakabrāhmaṇassa putto Yasatthero Susunāgaputtaṃ Asokaṃ nāma rājānaṃ sahāyaṃ gahetvā dvādasannaṃ bhikkhusahassānaṃ antare sattattherasatāni uccinitvā tāni dasa vatthūni mad-ditvā dhammavinayasarīraṃ saṃgahaṃ āropesi. Tehi pana dhammasaṃgāhakattherehi niggahitā dasasahassā Vajjiputtakā bhikkhū pakkhaṃ pariyesaṃānā attano anurūpaṃ dubbalapakkhaṃ labhitvā viṣuṃ Mahāsaṃghikaṃ² ācariyakulaṃ nāma akāmsu. Tato bhijjitvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni. Gokulikā³ ca Ekabbohārikā³ ca. Gokulikanikāyato bhijjitvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni Paṇṇattivādā ca Bāhulikā⁴ ca. Bahussutikā⁵ 'ti pi tesāṃ yeva nāmaṃ. Tesāṃ yeva antare Cetiyavādā nāma apare ācariyā⁶ uppannā. Evaṃ Mahāsaṃghikācariyakulato dutiye vassasate pañcācariyakulāni uppannāni. Tāni Mahāsaṃghikehi saddhiṃ cha honti. Tasmim yeva dutiye vassasate Theravādato bhijjitvā dve ācariyavādā uppannā Mahimsāsakā ca Vajjiputtakā ca. Tattha Vajjiputtakavādato⁷ bhijjitvā apare cattāro ācariyavādā uppannā Dhammuttariyā Bhadrāyānikā Channāgarikā⁸ Saṃmitiyā ti. Puna tasmim yeva dutiye vassasate Mahimsāsakavādato bhijjitvā Sabbatthivādā Dhammaguttikā⁹ 'ti dve ācariyavādā uppannā. Puna Sabbatthivādakulato⁹ bhijjitvā Kassapikā¹⁰

¹ B.—C. athā vā sesaṃ. ² C. okā. ³ C. okāni.

⁴ B. oṃyā; C. ba°. ⁵ B. bā°. ⁶ B. ācariyavādā.

⁷ C. oṭṭikā°. ⁸ C. Can°; B. chandā°. ⁹ C. oṃvādi°.

¹⁰ C. oṃyā.

nāma jātā. Kassapikesu pi bhinnesu apare Saṃkantikā nāma jātā. Saṃkantikesu bhinnesu Suttavādā nāma jātā 'ti. Theravādato bhijjivā ime ekādasa ācariyavādā uppannā te Theravādehi saddhim dvādasa honti. Iti ime ca dvādasa Mahāsaṃghikānañ ca cha ācariyavādā 'ti sabbe ca ¹ aṭṭhā-rasa ācariyavādā dutiye vassasate uppannā. Aṭṭhārasa nikāyā 'ti pi aṭṭhārasācariyakulānīti pi etesaṃ yeva nāmaṃ. Etesu pana sattarasa vādā bhinnakā Theravādo ² asaṃ-bhinnako ti ³ veditabbo. Vuttaṃ pi c' etaṃ Dipavaṃse : *

Nikkadḍhitā pāpabhikkhū therehi Vajjiputtakā aññaṃ pakkhaṃ labhitvāna adhammavādī bahū janā. Dasasahassā saṃāgantvā akāṃsu dhammasaṃgahaṃ tasmāyaṃ dhammasaṃgīti mahāsaṃgīti vuccati.⁴ Mahāsaṃgītikā bhikkhū vilomaṃ akāṃsu sāsane [†] bhinditvā mūlasaṃgahaṃ aññaṃ akāṃsu saṃgahaṃ. Aññaṃtra saṃgahitaṃ suttaṃ aññaṃtra akarissaṃsu te atthaṃ dhammañ ca bhindissaṃsu vinaye [‡] nikāyesu ca pañcasu.

Pariyāyadesitañ cāpi ⁵ atho nipariyāyadesitaṃ nītatthañ c' eva neyyatthaṃ ajānitvāna bhikkhavo. Aññaṃ saṃdhāya bhaṇitaṃ aññaṃ atthaṃ § ṭhapayissaṃsu te

vyañjanacchāyā te bhikkhū bahuṃ atthaṃ vināsayuṃ. Chaḍḍetvāna ⁶ ekadesaṃ suttaṃ vinayagambhīraṃ paṭirūpaṃ suttaṃ vinayaṃ tañ ca ⁷ aññaṃ karissaṃsu te. Parivāraṃ atthuddhāraṃ Abhidhammaṃ chappakaraṇaṃ ⁸ Paṭisaṃbhidañ ca Niddesaṃ ekadesaṃ ca Jātakam. Ettakaṃ vissajjivāna aññaṃ na ⁹ akarissaṃsu te nāmaṃ līgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyāni || ca

¹ B. va.² C. oḍako.³ C. pi.⁴ C. nivuccati ('ti vucco?)⁵ C. vāpi.⁶ C. oṭvā.⁷ C. tanti ca akarissaṃsu te.⁸ C. cappa°.⁹ B. aññāni.

* Oldenberg, The Dipavaṃso, p. 36.

† Old., sāsanaṃ.

‡ Old., ye.

§ Old., aññatthaṃ.

|| Old., °karaṇāni.

pakatibhāvaṃ vijāhitvā * tañ ca aññaṃ akaṃsu te.
 Pubbaṃgamā bhinnavādā Mahāsaṃgitikārakā
 tesaṃ ca anukārena bhinnavādā bahū ahū.
 Tato aparakālamhi tasmim bhedo ajāyatha
 Gokulikā Ekabbohārā ¹ dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Gokulikānaṃ dve bhedā ³ aparakālamhi jāyatha
 Bahussutikā † ca Paññatti dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Cetiya va ⁴ puna vādī Mahāsaṃgitibhedakā
 pañca vādā ime sabbe Mahāsaṃgitimūlakā.
 Atthaṃ dhammañ ca bhindimsu ekadesaṃ ca saṃgahaṃ
 ganthañ ⁵ ca ekadesaṃ hi chaḍḍetvā ⁶ aññaṃ akaṃsu te.
 Nāmaṃ ⁷ liṅgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyaṇi ‡ ca
 pakatibhāvaṃ vijāhitvā § tañ ca aññaṃ akaṃsu te.
 Visuddhattheravādamhi puna bhedo ajāyatha
 Mahimsāsakā Vajjiputtakā ⁸ dvidhā ⁹ bhijjittha bhikkhavo.
 Vajjiputtakavādamhi catudhā bhedo ajāyatha
 Dhammuttarikā Bhadrāyānikā ¹⁰ Channāgarikā ¹¹ ca Saṃ-
 miti.
 Mahimsāsakānaṃ dve bhedā aparakālamhi jāyatha
 Sabbatthivādā Dhammaguttā dvidhā ¹² bhijjittha bhikkhavo
 Sabbatthivādānaṃ Kassapikā Kassapikena pi Saṃkantikā ¹³
 Saṃkantikānaṃ ¹⁴ Suttavādī anupubbena bhijjatha.
 Ime ekādasavādā saṃbhinnā Theravādato
 atthaṃ dhammañ ca bhindimsu ekadesaṃ ca saṃgahaṃ.
 Ganthañ ¹⁵ ca ekadesaṃ hi chaḍḍetvā ¹⁶ aññaṃ ¹⁷ akaṃsu te

¹ Old., °byohārā; C. °vohāri; B. °byo°.

² B. duvidha bhijjattha. ³ C. dve va ca bhedo.

⁴ B. ca—Old. ⁵ B. gandhañ—Old., gaṇṭhiñ.

⁶ C. °dayi°. ⁷ C. nāma°. ⁸ C. B. °ttikā.

⁹ B. duvi° bhijja°. ¹⁰ C. °ni. ¹¹ B. Chandegā°.

¹² B. duvi° bhijja°.

¹³ See Old. 5, 48; B. Saṃkantikassapikena ca.

¹⁴ C. Saṃkanti. ¹⁵ B. °dhañ. Old., gaṇṭhin.

¹⁶ C. chaḍḍayi°; Old. °tvāna. ¹⁷ C. omits.

* Old., °hetvā.

† Old., °takā.

‡ Old., °ṇāni.

§ Old., °hetvā.

nāmalīṅgaṃ ¹ parikkhāraṃ ākappakaraṇiṃ * ca.
 Pakatibhāvaṃ vijahitvā tañ ² ca aññaṃ akamsu te
 sattarasa bhinnavādā ekavādo abhinnako.
 Sabbe 'v' aṭṭhārasa honti 'bhinnavādena te saha
 nigrodho 'va mahārukkho Theravādānaṃ uttamo.
 Anūnaṃ anadhikañ ca kevalaṃ jinasāsaṇaṃ
 santakā † viya rukkhasmiṃ ³ nibbattā ⁴ vādasesakā.
 Pathame vassasate natthi dutiye vassasatantare
 bhinnā sattarasa vādā uppannā jinasāsane 'ti.

Aparāparaṃ pana Hemavatakā ⁵ Rājagirikā Siddhatthikā
 Pubbaseliyā Aparaseliyā Vajiriyā ⁶ 'ti aññe pi cha ⁷ ācariya-
 vādā uppannā. Te idha anadhippetā.

Purimakānaṃ pana aṭṭhārasannaṃ ācariyavādānaṃ
 vasena pavattamāne sāsane paṭiladdhasaddho Asoko dham-
 marājā divase divase buddhapūjāya satasahassaṃ dhamma-
 pūjāya satasahassaṃ saṃghapūjāya satasahassaṃ attano
 ācariyassa Nigrodhattherassa satasahassaṃ catūsu dvāresu
 bhesajjathāya satasahassan 'ti pañca satasahassāni paric-
 cajanto sāsane ulāraṃ lābhasakkāraṃ pavattesi. Tittthiyā
 hatalābhasakkārā antamaso ghāsacchādanā ⁸ pi alabhantā
 lābhasakkāraṃ patthayamānā bhikkhūsu pabbajitvā ⁹ sa-
 kāni sakāni diṭṭhigatāni ayaṃ dhammo ayaṃ vinayo ¹⁰
 idaṃ satthu sāsanaṃ ¹⁰ 'ti dipenti. Pabbajjāṃ alabhamānā
 pi sayam eva kese chinditvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā
 vihāresu vicarantā ¹¹ uposathakammādikaraṇakāle saṃgha-
 majjhaṃ pavisanti. Te bhikkhū saṃghena dhammena
 vinayena satthusāsaṇena niggayhamānā pi dhammavinayā-
 nulomāya paṭipattiyā asaṃṭhahantā anekarūpaṃ sāsanaṃ
 abbudañ ca malañ ca kaṇṭhakañ ca samuṭṭhapenti: keci
 aggim paricaranti keci pañcātape tapanti ¹² keci ādiccaṃ
 anuparivattanti keci dhammañ ca vinayañ ca vo bhin-

¹ B. nāmaṃ. ² C. omits. ³ B. omhi. ⁴ C. otta.

⁵ B. otika. ⁶ C. o'jari°. ⁷ C. ca. ⁸ C. chāsa°.

⁹ B. o'jivitvā. ¹⁰ C. omits. ¹¹ B. onto. ¹² B. tappenti.

* Old., oṇāni.

† Old., kaṇṭakā.

dissāmā 'ti tathā tathā paggaṇhimsu. Tadā bhikkhu-saṃgho na tehi saddhim uposatham vā pavāraṇaṃ vā akāsi. Asokārāme satta vassāni uposatho upacchijji. Rājā āṇāya kāressāmīti vāyamanto¹ pi kāretun nāsakkhi. Aññad atthu duggahītagāhinā bālena amaccena anekesu bhikkhūsu jīvitāvoropitesu vippaṭṭisārī ahosi. So tañ ca vippaṭṭisāraṃ tañ ca² sāsane uppannam abbudañ ca vūpasametukāmo ko nu kho imasmim atthe paṭibalo 'ti saṃghaṃ pucchitvā Moggaliputtatissatthero mahārājā 'ti sutvā saṃghassa vacanena Ahogaṇḍapabbatato theram pakkosāpetvā iddhipaṭihāriyadassanena therassa ānubhāvena nibbicikiccho attano kukkucçaṃ pucchitvā vippaṭṭisāraṃ vūpasamesi. Thero pi taṃ rājuyyāne yeva vasanto satta divasāni samayaṃ uggaṇhāpesi. So uggaṇḥitasamayo sattame divase Asokārāme bhikkhusaṃghaṃ saṃnipāṭāpetvā sānipākāraṃ parikkhipāpetvā sānipākārantare nisinnō. Ekaladdhike ekaladdhike bhikkhū ekato ekato kāretvā ekam ekam bhikkhusamūhaṃ pakkosāpetvā pucchi. Kim vādī sammāsambuddho 'ti. Tato Sassatavādino Sassatavādīti āhaṃsu. Ekaccasassatikā³ Attānantikā⁴ Amarāvikkhepikā Adhiccasaṃmuppannikā Saññivādā Asaññivādā⁵ Nevasaññināsaññivādā Uccchedavādā Dīṭṭhadhammanibbānavādā Dīṭṭhadhammanibbānavādīti āhaṃsu. Rājā paṭhamam eva samayassa uggaṇḥitattā na yime bhikkhū aññatitthiyā ime 'ti ñatvā tesam setakāni vatthāni datvā uppabbājesi. Te sabbe pi satṭhi sahaṃsā ahesuṃ. Ath' aññe⁶ bhikkhū pakkosāpetvā pucchi. Kimvādī bhante sammāsambuddho 'ti. Vibhajjavādī mahārājā 'ti. Evaṃ vutte rājā theram pucchi Vibhajjavādī sammāsambuddho bhante 'ti. Āma mahārājā 'ti. Tato rājā suddhaṃ bhante dāni sāsanaṃ karotu bhikkhusaṃgho uposathan 'ti. Ārakhaṃ datvā nagaraṃ pāvisi. Saṃaggo saṃgho saṃnipatitvā uposathaṃ akāsi. Tasmim saṃnipāte satṭhi bhikkhusatasahaṃsāni ahesuṃ. Tasmim saṃāgame Moggaliputtatissatthero yāni ca tadā uppannāni vatthūni yāni

¹ C. vāmanto. ² B.—C. °ritaṇ ca. ³ C. ekacce°.

⁴ B. antā°.

⁵ C. omits.

⁶ C. omits.

ca āyatiṃ uppajjissanti sabbesaṃ pi tesāṃ patibāhanattham satthārā dinnanayavasena' eva tathāgatena ṭhapitamātikam vibhajanto sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahassam āharitvā idam parappavādamathanam āyatilakkhaṇam ¹ Kathāvatthuppakaraṇam abhasi. Tato satasahassasamghesu ² uccinitvā 'va tipitakapariyattidharānam pabhinnaṭṭisambhidānam bhikkhūnam sahasam ³ ekam gahetvā yathā Mahākassapaṭṭhero ⁴ dhammañ ca vinayañ ca saṃgāyimsu. Evam evaṃ saṃgāyanto sāsanamalam visodhetvā tatiyasamgītiṃ akāsi. Tattha Abhidhammam saṃgāyanto imaṃ yathā bhāsitaṃ pakaraṇam saṃgahaṃ āropesi. Tena vuttam.

Yaṃ puggalakathādinaṃ kathānam vatthubhāvato

Kathāvatthuppakaraṇam saṃkhepena adesayi.

Mātikāthapanena 'va ⁵ ṭhapitassa surālaye

tassa Moggaliputtana vibhattassa mahātale.

Idāni yasmaṃ sampatto atthasamvaṇṇanākkamo

tasmā taṃ vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā 'ti.

Tattha puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramaṭṭhenā 'ti ayaṃ pucchā. Āmantā 'ti ayaṃ paṭijānanā. Kassa paṇāyam pucchā kassa pana paṭijānanā 'ti. Asukassā 'ti na vattabbā. Bhagavatā hi imasmim pakaraṇe nānappakārānam laddhinaṃ visodhanattham tantivasena mātikā ṭhapitā. Sā therena satthārā dinnanaye ṭhatvā tantivasena' eva vibhattā. Na hi thero yattakā ⁶ ettha vādamaggā dassitā tattakehi ⁷ vādihi saddhim varena ⁸ viggālikakatham kathesi. Evam sante pi pana tasmaṃ kathānam atthassa sukhāvadhāraṇattham sakavādiṭṭhā paravādiṭṭhā sakavādiṭṭhā 'ti evaṃ vibhāgaṃ dassetvā atthavaṇṇanam karissāma.

Puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramaṭṭhenā 'ti ayaṃ sakavādiṭṭhā. Tāya ye atthi puggalo 'ti evaṃ laddhikā puggalavādino te evaṃ pucchitabbā 'ti

¹ C. °tim.

² B. satthisata° and adds: bhikkhusu.

³ C. satasa°. ⁴ B. adds: Yasatthero ca. ⁵ B. °nen' eva.

⁶ C. yattha°.

⁷ C. °ke.

⁸ C.—B. vādena.

dipeti. Ke pana puggalavādino 'ti. Sāsane Vajjiputtakā¹ c 'eva Saṃmitiyā ca bahiddhā ca bahū aññatitthiyā. Tattha puggalo attā satto jivo. Upalabbhatīti paññāya upagantvā labbhati. Nāyatīti attho.

Saccikatṭhaparamatṭhenā 'ti ettha saccikatṭho 'ti māyāmarīci-ādayo viya abhūtākārena agahetabbo bhūtattho. Paramatṭho 'ti anussavādivasena agahetabbo. Uttamatṭho. Ubhayenāpi yo parato puggalo upalabbhati saccikatṭhaparamatṭhena rūpañ ca upalabbhatīti ādinā khandhāyatanadhātu-indriyavasena sattapaññāsavidho dhammappabhedo dassito. Yathā so bhūtena sabhāvatṭhena upalabbhati² kim³ evaṃ tava puggalo upalabbhatīti pucchati. Paravādī āmantā 'ti paṭijānāti. Paṭijānanam hi katthaci āma bhante 'ti āgacchati. Katthaci āmā 'ti paṭijānantīti āgacchati. Idha pana āmantā 'ti āgataṃ.⁴ Tatrāyaṃ adhippāyo. So hi yan taṃ parato vuttaṃ bhagavatā atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti suttaṃ ābhatam⁵ taṃ gahetvā yasmā pana bhagavā saccavādī na viśaṃvādanapurekkhāro vācam bhāsati. Nāpi anussavādivasena dhammaṃ deseti. Sadevakam pana lokam sayam abhiññāya⁶ sacchikatvā paṭivedeti⁷ tasmā yo⁸ tena vutto⁹ atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti so saccikatṭhaparamatṭhen' eva atthīti laddhiṃ gahetvā āmantā 'ti paṭijānāti. Ath' assa tādisassa lesavacanassa chālavadissa okāsam adadamāno sakavādī yo¹⁰ saccikatṭho 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yv āyaṃ parato sappaccayo appaccayo saṃkhato asaṃkhato¹¹ sassato asassato sanimitto animitto 'ti evaṃ paridīpito rūpādisatta-paññāsavidho dhammappabhedo āgato. Na sammutisaccavasena nāpi anussavādivasena gahetabbo. Attano pana bhūtātāya¹² evaṃ saccikatṭho attano¹³ paccakkhatāya ca paramatṭho. Taṃ saṃdhāyāha. Yo saccikatṭho paramatṭho. Tato so¹⁴ puggalo upalabbhati.

¹ MSS. ottikā. ² B. °titi. ³ B. omits. ⁴ C. āyataṃ.

⁵ B. āga°. ⁶ B. °ññā. ⁷ B. pavedeti. ⁸ B.—C. so.

⁹ B.—C. °tte. ¹⁰ C. omits. ¹¹ C. omits. ¹² C. bhūtāya.

¹³ B. attā.

¹⁴ C. yo.

Saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato 'ti kārāṇavacanam etaṃ. Tasmā tena saccikaṭṭhaparamatṭhena so puggalo upalabbhatīti ayam ettha attho. Idāṃ vuttam hoti. Rupanādibhedena¹ vā sappaccayādibhedena vā ākārena yo saccikaṭṭhaparamatṭho upalabbhatīti. Kin te puggalo pi tenākārena upalabbhatīti. Na h' evaṃ vattabbe 'ti avajānanā² paravādissa. So hi tathārūpaṃ puggalaṃ anicchanto avajānāti. Tatrāyaṃ padacchedo. Na hi evaṃ vattabbe na hi evaṃ 'ti pi vattati. Dvinnam pi evaṃ na vattabbo 'ti attho.

Ājānāhi niggahan 'ti sakavādivacanam. Yasmā te purimāya vattabbapaṭiññāya pacchimā na vattabbapaṭiññā pacchimāya ca purimā³ na saṃdhiyati tasmā niggahaṃ patto taṃ niggahaṃ dosaṃ aparādhaṃ saṃpaṭicchāhīti attho. Evaṃ niggahaṃ ājānāpetvā⁴ idāni taṃ ṭhapanāya c' eva anulomato⁵ paṭilomato pāpanāropanānaṃ ca vasena pākaṭaṃ karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Tattha hañci puggalo 'ti yadi puggalo upalabbhati sace puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti attho. Ayam tāva paravāḍipakkhassa ṭhapanato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā anulomatṭhapanā nāma. Tena vata re 'ti ādi anulomapakkhe niggahassa pāpitattā anulomapāpanā nāma. Tattha tenā 'ti kārāṇavacanam vata 'ti okappanavacanam re 'ti āmantanavacanam. Idāṃ vuttam hoti tena vata re vattabbaṃ⁶ vata hambho bhadramukha tena kārāṇena vattabbo yevā 'ti attho. Yaṃ tattha vadesīti ādi anulomapakkhe niggahassa āropitattā anulomāropanā nāma. Yaṃ c' assa pariyosāne micchā 'ti padan tassa purato idān te 'ti āharitabbaṃ. Idān te micchā 'ti ayam h' ettha attho. Parato va⁷ pāliyaṃ pi⁸ āgatam eva. No ce pana vattabbe 'ti ādi na h' evaṃ vattabbe 'ti paṭikkhittapakkhassa ṭhapitattā paṭilomato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā paṭilomathapanā nāma. No ca⁹ vata re 'ti ādi paṭilomapakkhe niggahassa pāpitattā paṭilomapāpanā

¹ B. ruppannādi°.² C. apa°.³ C. °māya.⁴ C. ajā°.⁵ B. anulomapaṭi°.⁶ B. °bbe.⁷ B. ca.⁸ B. etaṃ.⁹ C. omits.

nāma. Puna yaṃ tattha vadesīti ādi paṭilomapakke niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma. Idhāpi pari-yosāne micchā 'ti padassa purato idaṇte 'ti āharitabbam eva. Parato pi evarūpesu ṭhānesu es' eva naḃo. Tatrāyaṃ ādito paṭṭhāya samkhepattho.

Yadi puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhena tena vata tato¹ so upalabbhatīti vattabbo. Yaṃ pana tattha vadesi² vattabbo kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatīti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatīti. Idam te micchā 'ti evaṃ³ tāva anulomato ṭhapanā pāpanāropanā hontī. Atha na vattabbo dutiyapañhe tato so upalabbhatīti. Purimapañhe pi na vattabbo va. Yaṃ pana tattha vadesi vattabbe⁴ kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatīti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatīti. Idam te micchā 'ti evaṃ paṭilomato ṭhapanā pāpanāropanā hontī. Evam etaṃ niggahassa ca anulomapaṭilomato catunnam pāpanāropanānaṃ ca vuttattā upalabbhatīti ādikaṃ anulomapañcakam nāma. Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanā hi eko. Paṭilomato pāpanāropanā hi eko 'ti dve niggahā katā. Ājānāhi niggahaṇa 'ti etass' eva paṇ' ettha. Puggalo upalabbhatīti paṭhamam vādam nissāya paṭhamassa niggahassa dvih' akārehi āropitattā eko vāyaṃ niggaho 'ti paṭhamo niggaho.

Idāni paccanikanayo hoti. Tattha pucchā paravādissa. So hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti gahitattā n' upalabbhatīti asampatiṇṇehanto evaṃ pucchati. Sakavādi yathā rūpādidhammā upalabbhanti evaṃ anupalabbhaniyato āmanā 'ti paṭijānāti. Puna itaro attano adhippetam saccikaṭṭham yeva samdhāya yo saccikaṭṭho 'ti ādim āha. Sammutisaccaparamatṭhasaccāni vā ekato katvā pi evam āha. Sakavādi puggalo 'ti upādā paññattisambhāvato pi dvinnam saccānam ekato katvā pucchitattā pi na h' evā 'ti paṭikkhipati. Idāni kiñcāpi tena paṭhamam paramatṭhasaccavasena nopalabbhaniyatā⁵ sampatiṇṇhitā.⁶ Pacchā sam-

¹ C. bho.² C. vedayi.³ C. idam.⁴ B. °bbo.⁵ C. °natā.⁶ C. °natā.

mutisaccavasena vā missakavasena ¹ vā paṭikkhittā. Paravādi pana n' ūpalabbhatiti vacanasāmaññattā ² chalavādaṃ ³ nissāya. Yaṃ tayā paṭhamam paṭiññātaṃ ⁴ pacchā paṭikkhittan 'ti bhaṇḍanassa paṭibhaṇḍanaṃ viya attano katassa niggahakammassa paṭikammaṃ karonto ājānāhi paṭikammaṃ n' ti āha. Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā vādaṭṭhapanam katvā anulomapaṭilomato pāpanāropanā hi niggaho pākāto kato evam paṭikammaṃ pākātaṃ karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Tam heṭṭhāvuttanayen' eva atthato veditabbam. Yasmā pan' ettha ṭhapanā nāma paravādi pakkhassa ⁵ ayam tava doso 'ti dassetuṃ ṭhapanamattam eva hoti. Na niggahassa vā paṭikammassa vā pākātabhāvakaranaṃ. Pāpanāropanā hi pan' assa pākātakaranaṃ hoti. ⁶ Tasmā idam anulomapaṭilomato pāpanāropanānaṃ vasena catūh' ākārehi paṭikammassa katattā paṭikammacatukkaṃ nāmā 'ti ekam ⁷ catukkaṃ veditabbam.

Evam paṭikammaṃ katvā idāni yv āyam ⁸ anulomapañcake sakavādinā niggaho kato tassa ⁹ tam eva ¹⁰ chalavādaṃ nissāya dukkaṭabhāvaṃ dassento tvañ ce pana maññasīti ādim āha.

Tattha tvañ ce pana maññasīti yadi tvam maññasi. Vattabbe ¹¹ kho ¹² 'ti idam paccanīke āmantā 'ti paṭiññam saṃdhāya vuttam. No ca vattabbe 'ti idam pana na h' evā 'ti avajānanaṃ saṃdhāya vuttam. Tena tava tatthā 'ti tena kāraṇena tvam yeva tasmim n' ūpalabbhatiti pakkhe. H' evaṃ paṭijānaṃ ¹³ 'ti āmantā 'ti evam paṭijānanto. H' evam niggahetabbo ¹⁴ 'ti. Puna na h' evā 'ti avajānanto evam niggahetabbo. Atha naṃ ¹⁵ nigganḥāma 'ti ath' evam ¹⁶ niggahārahaṃ tam nigganḥāma. Suniggaho ¹⁷ 'sīti sakena matena niggahītattā suniggahito ca bhavasi. ¹⁸ Evam assa niggahetabbabhāvaṃ dassetvā idāni tam niggahanto ¹⁹

¹ B. vomī°. ² B. ottam. ³ C. °di. ⁴ B.—C. paññātaṃ.

⁵ B. adds: dhapanato. ⁶ C. °nato 'ti. ⁷ C. evam.

⁸ C. yāvassa. ⁹ C. rūpassa. ¹⁰ B. adds: ca.

¹¹ C. °bbo. ¹² C. omits. ¹³ C. °jānatan. ¹⁴ B. °bbe.

¹⁵ B. tam.—C. niggayhā°. ¹⁶ C. adds: niggayhā.

¹⁷ B. °hito ca hosīti. ¹⁸ C. °ti. ¹⁹ B. °ghanto.

hañci ti ādim āha. Tattha tapanā pāpanāropanā hetthā vuttanayen' eva veditabbā. Pariyosāne pana ¹ idan te micchā 'ti idam tava vacanam micchā hotiti attho. Idam chalavādena catūhi ākārehi niggahassa katattā niggahacatukkam ² nāma. Evam niggaham katvā idāni yadi ayam mayā tava matena kato ³ niggaho dunniggaho yo pi mama tayā hetthā anulomapañcake kato niggaho so pi dunniggaho 'ti dassento esa ⁴ ce dunniggahite 'ti ādim āha. Tattha esa ⁴ ce dunniggahite 'ti eso ce tava vādo mayā dunniggahito. Atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho. Evam evam tattha ⁵ dakkhā 'ti tattha ⁵ pi tayā mama hetthā kate niggāhe evam evam passa. Idāni yvāyam ⁶ hetthā sakavādinā niggaho kato tam vattabbekho 'ti ādi vacanena dassetvā puna tam niggaham aniggahabhāvam upanento no cā mayam tayā 'ti ādim āha. Tattha no cā mayam tayā tattha h' etāya paṭiññāyā 'ti ādisu ayam attho. Yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho ⁷ tasmā mayam tayā tattha anulomapañcake āmantā 'ti ⁸ etāya paṭiññāya evam paṭijānantā puna na h' evā 'ti paṭikkhepe kate pi ājānāhi niggahan 'ti evam na niggāhetabbā yeva. Evam aniggāhetabbam pi mam niggāṇhāsi. Idisena pana niggāhena dunniggahitā mayam homa. Idāni yam niggaham samdhāya dunniggahitā ca ⁹ homā 'ti avoca tam ¹⁰ dassetum hañci puggalo —pe— idan te micchā 'ti āha. Evam idam anulomapaṭilomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanītattā upanāyanacatukkam nāma hoti. Idāni na h' evam niggāhetabbe 'ti ādikam niggamanacatukkam ¹¹ nāma hoti. Tattha na h' evam niggāhetabbe 'ti yathāham tayā niggāhito na hi evam niggāhetabbo. Etassa hi niggāhassa dunniggāhabhāvo mayā sādhitō. Tena hīti tena kāraṇena yasmā esa niggāho dunniggāho tasmā yam man niggāṇhāsi. Hañci puggalo —pe— idan te micchā 'ti idam ¹² niggāṇhanam tava micchā 'ti attho. Tena hi ¹³

¹ C. omits. ² C. niggayha°. ³ C. tato. ⁴ B. ese.

⁵ B.—C. tatra. ⁶ C. sv āssa. ⁷ C. omits.

⁸ C. pi. ⁹ C. adds: yam. ¹⁰ C. nam. ¹¹ B. niga°.

¹² C. adds: te. ¹³ B. adds: ye kate.

n i g g a h e 'ti yena kāraṇena idaṃ micchā tena kāraṇena
yo tayā niggaho kato so dukkato. Yaṃ mayā paṭikammaṃ
katam taḍ eva sukatam. Yā pi esā paṭikammamacatukkādi-
vasena kathāmaggasamṭipādanā katā sā pi sukatā 'ti.
Evam evaṃ puggalo upalabbhatīti ādikassa anulomapañ-
cakassa n' upalabbhatīti ādikānaṃ paṭikammaniggaho-
panayanāniggamanacatukkānaṃ ca vasena anulomapa-
canikapāñcakam nāma niddiṭṭhan 'ti veditabbaṃ. Evaṃ
tāva ¹ sakavādino pubbpakkhe sati paravādino vacana-
sāmaññamattena ca chalena jayo hoti. Idāni yathā para-
vādino pubbpakkhe sati ² sakavādino dhammen' eva tathena
bhūtena jayo hoti. Tathā vāduppattim dassetuṃ p u g g a l o
n' upalabbhatīti paccanikānulomapañcakam āradhāya.
Tattha paccanike pucchā paravādissa rūpādibhedena ³
saccikatṭhaparamattham saṃdhāya paṭiññā sakavādissa
suddhasammutisaccam vā ⁴ paramatṭhamissakam vā sam-
mutisaccam saṃdhāya so ⁵ saccikatṭho 'ti puna anuyogo
paravādissa sammutivasena n' upalabbhatīti na vatta-
bbattā. Missakavasena anuyogassa saṃkiṇṇattā na h' evā
'ti paṭikkhepo sakavādissa paṭiññā tam paṭikkhipatīti
vacanasāmaññamattena ājānāhi niggahan 'ti ādi vacanaṃ
paravādissa. Evam ayaṃ puggalo n' upalabbhatīti dutiya-
vādaṃ nissāya dutiyo niggaho hotīti veditabbo. Evaṃ
tena chalena niggāhe āropite idāni tass' eva paṭiññāya
dhammena samena attavāde jayaṃ dassetuṃ anulomanaye
pucchā sakavādissa attano laddhiṃ nissāya paṭiññam ⁶
paravādissa laddhiyā ⁷ okāsaṃ adatvā paramatṭhavasena
puna anuyogo sakavādissa paramatṭhavasena pugga-
lassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Tato param
dhammena samena attano jayaṃ dassanattam ājānāhi
paṭikammaṃ 'ti ādikam ⁸ sabbam sakavādivacanam eva
hoti. Tattha sabbesaṃ paṭikammaniggaho pana yaṃ
niggamanacatukkānaṃ hetthāvuttanayen' eva attho vedi-
tabbo. Evaṃ idaṃ puggalo n' upalabbhatīti ādikassa

¹ B. ettā vatā.² C. omits.³ B. °daṃ.⁴ B. omits.⁵ B. yo.⁶ B. °ññā.⁷ B. °niyā.⁸ B. ādi.

paccanikapāṇcakassa upalabbhatīti ādinam paṭikamma-niggaho yaṇ niggamanacatukkānaṇ ca vasena paccanikā-nulomapaṇcakam nāma niddiṭṭham hoti. Evam etāni paṭhamasaccikatṭhe dve paṇcakāni niddiṭṭhāni. Tattha purime paṇcake paravādissa sakavādinā kato niggaho suniggaho. Sakavādissa pana paravādinā chalavādam nissāya paṭikammam katvā attano sādrito jayo dujjayo. Dutiyapaṇcake sakavādissa paravādinā kato niggaho duniggaho.¹ Paravādissa pana sakavādinā dhammavādam nissāya paṭikammam katvā attano sādrito jayo sujayo 'ti.

PAṬHAMASACCIKATṬHO

NIṬṬHITO.²

Tatth' evam vuccati

Niggaho paravādissa suddho³ pathamapaṇcake asuddho pana tass' eva paṭikammajayo taḥim. Niggaho sakavādissa asuddho dutiyapaṇcake visuddho pana tass' eva paṭikammajayo taḥim. Tasmā dvisu pi ṭhānesu jayo va sakavādinā dhammena hi jayo nāma adhammena kuto jayo. Saccikatṭhe yathā c'ettha paṇcakadvayamaṇḍite dhammādhammavasen 'eva vutto jayaparājayo. Ito paresu sabbesu saccikatṭhesu paṇḍito evam eva vibhāveyya ubho jayaparājayā⁴ 'ti.

Evam suddhisaccikatṭham vitthāretvā idāni tam eva aparehi okāsādihi nayehi vitthāretum puna puggalo upalabbhatīti ādi āraddham. Tattha pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna sabbatthā 'ti sarīram saṃdhāya anuyogo sakavādissa. Rūpasmiṃ attānam samanupassanadosam ca aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīran 'ti āpajjanadosaṇ ca disvā patikkhepo paravādissa. Sesam ettha anulomapaccanikapāṇcake hetthāvuttanayen'

¹ C. adds: na; B. omits.

² B. omits.

³ C. visuddho.

⁴ B. °ye.

eva veditabbam. Pātho pana samkhitto. Tattha yasmā sarīraṃ samdhāya sabbattha n' ūpalabbhatīti vutte. Sarīrato bahi pi¹ ūpalabbhatīti āpajjati. Tasmā paccanike paṭikkhepo sakavādissa. Paṭhamam anujānitvā pacchā avajānāhīti chalaavadavasena paṭikammaṃ paravādissa. Sesam pākāṭikam² eva. Dutīye³ naye sabba dā 'ti purimapakcchimajātikālaṃ ca dharamānaparinibbutakālaṃ ca samdhāya anuyogo sakavādissa. Sv eva⁴ khattiyo so⁵ brāhmaṇo 'ti ādinam āpattidosañ ca dharamānaparinibbutānam visesā bhāvadosaṃ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam paṭhamanayena⁶ vuttasadisam eva.

Tatiyanaye khandhesū 'ti khandhāyatanādiṇi samdhāya anuyogo sakavādissa rūpasmim attā cakkhusmim attā 'ti ādidosabhayena paṭikkhepo paravādissa. Sesam tādīsam evā 'ti.

Evam imāni tīṇi mukhāni anulomapaccanikapañcake anulomamattavasen' eva tāva paṭipāṭiyā bhājetvā puna⁷ paccanikānulomapañcake paccanikamattavasen' eva bhājetum puggalo n' ūpalabbhatīti ādi āraddham. Tattha anulomapañcakassa pālim samkhipitvā āgate paccanike vuttanayen' eva paccanikassa ca pālim samkhipitvā āgate anulome vuttanayen' eva attho veditabbo.

Ettāvata suddhikassa c'eva imesaṃ ca tiṇṇan 'ti catunnam saccikatṭhānam ekasmim⁸ saccikatṭhe anulomapaccanīkassa paccanikānulomassa cā 'ti dvinnam dvinnam pañcākānam vasena aṭṭhamukhā⁹ nāma vādayutti niddiṭṭhā nāma¹⁰ hotīti veditabbā.¹¹ Sā ekekasmim mukhe ekekassa niggahassa vasena aṭṭhakaniggaho 'ti pāliyam likhīyati.

Tatth' etaṃ vuccati.

Evam catubbidhe pañhe pañcapañcapabhedato¹² esā aṭṭhamukhā nāma vādayutti pakāsītā.

¹ B. omits.

² B. °tikam.

³ B. °ya.

⁴ B.—C. sesavacanam.

⁵ C. omits.

⁶ B. °ye.

⁷ C. pana.

⁸ B. ekekasmim.

⁹ B.—C. ayam mu°.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. °bbo.

¹² B. pañcakadvayabhedato.

Atth' eva niggahā tattha cattāro te sudhammikā
adhammikā va cattāro sabbattha sakavādino
jāyo parājāyo tv eva sabbattha paravādino' ti.

SACCIKATTHAKATHĀVAṆṆANĀ
NIṬṬHITĀ.¹

Idāni rūpādihi saddhim saccikatthasamsandanam hoti.
Tattha rūpaṃ cā² 'ti yathā rūpaṃ paramatthato upalab-
bhatīti kin te puggalo pi tath' eva upalabbhatīti samdhaya-
pucchā sakavādissa. Atthi puggalo 'ti vacanamattam
gahetvā paṭiññā paravādissa. Yadi te rūpaṃ viya paramat-
thato puggalo atthi rūpato vedanādīnaṃ viya pugga-
lassāpi aññattam āpajjatīti anuyogo sakavādissa. Samaya-
suttavirodham disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam
atthato³ pākāṃ eva. Dhammato pan' ettha sattapañ-
ñāsabhedassa saccikatthaparamatthavasena sakavāḍipak-
khamūlake apulomapaccanike sattapaññāsa anulomapañca-
kāni⁴ dassitāni. Paṭikammacatukkādini samkhittāni.
Paravāḍipakkhamūlake pi paccanikānulome sattapaññāsa
paṭilomapañcakāni dassitāni paṭikammacatukkāni⁵ sam-
khittāni. Tattha vuttam bhagavatā 'ti vacanamattena
puggalassa atthitam rūpassa saccikatthaparamatthavasena
upalabbhaniyatam dassetvā ubhinnaṃ aññattam paṭijānā-
panattham vuttam bhagavatā 'ti anuyogo paravādissa.
Sammutiparamatthānam ekattanānattapañhassa ṭhapani-
yattā paṭikkhepo sakavādissa. Sesam idhāpi atthato pā-
kāṃ eva 'ti.

SUDDHIKASAMSANDANĀ
NIṬṬHITĀ.⁶

¹ B. omits. ² B.—C. vā. ³ C. attano.
⁴ C. paccanikani. ⁵ C.—B. okka°. ⁶ B. omits.

Idāni rūpādīh' eva saddhim opammavasena saccikatṭhasamsandanam hoti. Tattha rūpavedanānam upaladdhisāmaññena aññattapucchā¹ 'va puggalarūpanam upaladdhisāmaññapucchā cā 'ti pucchādvayam pi sakavādisa ubho pi paṭiññā paravādisa. Paravādinā anuññātena upaladdhisāmaññena rūpavedanānam viya rūpapuggalānam aññattānuyogo sakavādisa. Paṭikkhepo itarassa. Sesam idhāpi atthato pakāṭam eva. Dhammato pan' ettha rūpamūlakādinam cakkānam vasena sakavādipakkhe visādhikāni navaniggahapañcakasatāni dassitāni. Katham khandhesu tāva rūpamūlake cakke cattāri. Tathā vedanādimūlakesū 'ti viṣati. Āyatanesu cakkhāyatanamūlake cakke ekādasa. Tathā sesesū 'ti dvattiṃsasatam. Dhātūsu cakkhūdhātumūlake cakke sattarasa tathā sesesū 'ti chādhikāni tīṇi satāni. Indriyesu cakkhundriyamūlake cakke ekaviṣati. Tathā sesesū 'ti dvāsatṭhādhikāni cattāri satāni. Evaṃ sabbāni pi visādhikāni nava niggahapañcakasatāni honti. Paravādipakkhe pi rūpam upalabbhati ti anulomavasen' eva rūpavedanādinam aññattha paṭiññam kāretvā puna 'tthi puggalo 'ti suttam nissāya chalavasena puggalassa rūpādīhi upaladdhisāmaññam āropetvā aññattānuyogo² kato sesam idhāpi atthato uttānam eva. Dhammato pi sakavādipakkhe vuttanāyena' eva visādhikāni nava paṭikkammapañcakasatāni dassitānīti.

RŪPĀDĪHI SADDHIM OPAMMAVASENA SACCIKATṬHASAMSANDANAM
NITṬHITAM.³

Idāni yaṃ saccikatṭhaparamatṭhena upalabbhati tena yasmā rūpādisu vā sattapaññāsāya saccikatṭhaparamatṭhesu aññatarena bhavitabbam. Rūpādinissitena vā aññātra vā rūpādīhi rūpādinam vā nissayena. Tasmā iminā catukkanāyena saccikatṭhasamsandanam āradham. Tattha rūpam puggalo 'ti anuyogo sakavādisa. Ucchedaditṭhibhayena na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādisa. Niggahāropanam sakavādisa. Kiṃ pan' etaṃ yut-

¹ B.—C. añña°.² B. °ttam.³ B. omits.

taṃ nanu rūpaṃ vedanā 'ti vutte pi paṭikkhipitabbam eva. Āma paṭikkhipitabbam. Taṃ pana rūpato vedanāya añña-sabhāva¹sambhāvato na aññattābhāvato. Ayañ ca rūpādisu ekadhammato pi puggalassa aññattaṃ na icchati. Tasmā-yuttam. Ayañ ca anuyogo rūpaṃ puggalo vedanā puggalo —pe—aññatāvindriyaṃ puggalo 'ti sakalam² paramattha-saccam saṃdhāya āradhho. Sakalam pana paccattalak-khaṇavasena³ ekato vattum na sakkā 'ti. Tantivasena anuyogalakkaṇamattam etaṃ ṭhapitaṃ. Tena viññū⁴ atthaṃ vibhaventī. Vādaḱāmena pana imaṃ lakkhaṇaṃ gaheṭvā yathā paravādisa okāso na hotī. Tathā vattab-baṃ. Iti tantivasena anuyogalakkaṇassa ṭhapitattā pi yuttam eva. Iminā nayena sabbānuyogesu attho vedi-tabbo. Ayaṃ pana viśeso. Rūpasmiṃ puggalo 'ti ādisu yathā ekaṃ mahābhūtaṃ nissāya tayo mahābhūtā vatthu-rūpaṃ nissāya viññānaṃ⁵ rūpasmiṃ 'ti vattum vattati. Kiṃ te evaṃ rūpasmiṃ puggalo. Yathā ca⁶ sabhāvanib-bhogato⁷ vedanādayo sabbadhammā āruppe vā pana cattāro khandhā nibbānaṃ eva⁸ aññatra rūpā 'ti vattum vattati kin te evaṃ puggalo. Yathā ca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ nissayavasena vedanāya rūpaṃ —pe—⁹ viññāna-smiṃ rū-pan 'ti vattum vattati kin te evaṃ puggalo 'ti. Sabbānu-yogesu pana ucchedaḍṭṭhibhayena c' eva samayavirodhena ca paṭikkhepo paravādisa. Sesam ettha atthato pakatam eva. Dhammato pan' ettha sattapaññāsāya saccikatṭhesu ekekasmim cattāri cattāri katvā niggahavasena aṭṭhaviśā-dhikāni dve pañcakasatāni dassitāni. Paravāḍipakkhe pi paṭikammavasena tattakān' eva. Yā pan' ettha atthi p u g g a l o 'ti vutte sakavādisa paṭiññā. Sā sutte¹⁰ āgatenā sammutivasena y o r ū p a m p u g g a l o 'ti ādisu paṭikkhepo so sakkāyaditṭhipaṇhassa ṭhapaniyattā paravādisa paṭi-kammaṃ chalavasen' evā 'ti.

CATUKKANAYASAMSANDANAM NITṬHITAM.¹¹

NITṬHITĀ CA SAMSANDANAKATHĀ.

¹ B. omits. ² C. °le. ³ C. paccattha°. ⁴ C. omits.⁵ C. sa°. ⁶ B. va. ⁷ B. nibbo°. ⁸ B. adds: vā.⁹ C. omits. ¹⁰ B.—C. yutte. ¹¹ B. omits.

Idāni lakkhaṇayutti nāma hoti. Tattha yasmā thapetvā nibbānaṃ seso saccikatthaparamattho paccayapaṭibaddha-tāya sapaccayo paccayehi samāgama katattā saṃkhato. Uppajjitvā nirujjhanato sadā abhāvato ca asassato ca.¹ Uppattikāraṇasaṃkhatassa nimittassa atthitāya sanimitto. Nibbānaṃ vuttappakārābhāvato appaccayaṃ asaṃkhatam sassatam animittan 'ti idaṃ saccikatthassa lakkhaṇam. Tasmā yadi puggalo pi saccikatthaparamattho va tassāpi iminā lakkhaṇena bhavitabban 'ti saṃdhāya puggalo sap-paccayo 'ti ādayo attha pi anuyogā sakavādissa paṭikkhepo paravādissa. Ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādi paṇ' ettha saṃkhittam. Evam etāni sakavāḍipakkhe anulomapaccanike anulomamattavasen' eva attha pañcakāniveditabbāni. Paravāḍipakkhe pi paccanikānulome paccanikamattavasen' eva² atth' eva. Tattha yasmā paravāḍinā suttavasena sammutisaccaṃ dassitam.³ Sammutiyā ca sappaccayāḍibhāvo n'atthi. Tasmā yātāvato ca paṭikkhepo sakavādissa. Chalavasena pana vattabbaṃ ājānāhi paṭikaṃ man 'ti ādi sabbaṃ idhāpi saṃkhittam evā 'ti.

LAKKHAṆAYUTTIKATHĀ

NITTHITĀ.⁴

Idāni vacanasodhanaṃ hoti. Tattha yad etaṃ puggalo upalabbhatīti vacanattham sodhetuṃ puggalo upalabbhatīti upalabbati⁵ puggalo 'ti pucchā sakavādissa. Tassattho yad etaṃ puggalo upalabbhatīti padadvayaṃ ekaṭṭham⁶ vā bhavēyya nānaṭṭham⁶ vā. Yadi tāva nānaṭṭham⁶ yathā aññaṃ rūpaṃ aññaṃ vedanā evaṃ añño⁷ puggalo añño

¹ B. omits.² C. omits.³ B. sādhitam.⁴ B. omits.⁵ C. omits.⁶ B. ottham.⁷ C. aññesu.

upalabbhatīti āpajjati. Ath' ekatṭham yathā yaṃ cittaṃ taṃ mano evaṃ sv eva puggalo so¹ upalabbhatīti āpajjati. Tena taṃ vadāmi. Yadi te yo² puggalo so upalabbhati. Evaṃ sante yo yo upalabbhati so so puggalo 'ti āpajjati. Sampaticchasi etan' ti. Tato puggalavādi yasmā puggalassa upalabbhatam³ icchati na⁴ upalabbhamānānaṃ pi rūpādinam puggalabhāvaṃ. Tasmā puggalo upalabbhati upalabbhati kehici puggalo kehici na puggalo 'ti ādim⁵ āha. Tass' attho. Mama puggalo atthi puggalo 'ti satthuvacanato upalabbhati. Yo pana upalabbhati. Na so sabbo puggalo. Atha kho ke hi ci puggalo ke hi ci na puggalo 'ti. Tattha kokāratthe kekāro⁶ hikāro ca nipātamatto. Koci puggalo koci na puggalo 'ti ayaṃ pan' ettha attho. Idam vuttam hoti. Puggalo pi hi rūpādisu pi yo⁷ koci dhammo upalabbhati yeva. Tattha⁸ puggalo 'va puggalo rūpādisu pana⁹ koci pi na puggalo 'ti. Tato naṃ sakavādi āha. Puggalo kehici upalabbhati kehici na upalabbhatīti. Tassatho puggalo upalabbhatīti padadvayassa atthato ekatte¹⁰ yadi upalabbhatīti anuññāto dhammo puggalato anañño pi koci puggalo koci na puggalo. Puggalo pi te koci upalabbhati koci na upalabbhatīti āpajjati kiṃ sampaticchasi etan' ti. So puggalassa anupaladdhiṃ anicchanto na h' evā 'ti paṭikhipati. Ito param ājānāhi niggahan 'ti ādi sabbam samkhittam. Vitthārato pana veditabbam. Puggalo saccikatṭho 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sabbāni h' etāni upalabbhati-vevacanān' eva. Api ca yasmā puggalo upalabbhati saccikatṭhaparamatṭhenā 'ti ayaṃ puggalavādino paṭiññā. Tasmā 'ssa yath' eva¹¹ puggalo upalabbhatīti laddhi. Evaṃ evaṃ puggalo saccikatṭho 'ti pi āpajjati. Yā pana 'ssa puggalo atthīti laddhi tassāvijjamāno 'ti¹² samvijjamāno¹³ 'ti vevacanam eva. Tasmā sabbāni p' etāni vacanāni sodhitāni. Tattha yaṃ avasāne puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ādi vuttam. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yaṃ h'

¹ B.—C. omits.² C. omits.³ C. °nam.⁴ C. omits.⁵ C. omits.⁶ C. ko°.⁷ C. so.⁸ B.—C. natthi.⁹ C. na.¹⁰ C. °nte.¹¹ B. yathā.¹² B. om.¹³ C. °nam.

etaṃ paravādin¹o puggalo atthi atthi kehici puggalo kehici na puggalo 'ti vuttam² taṃ yasmā atthato puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ettakaṃ hoti. Tasmā taṃ³ saka-vādi sampaticchāpetvā idāni naṃ evaṃ anuyuñjati tayā hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti vacanamattaṃ nissāya puggalo atthiti laddhi gahitā. Yathā ca bhagavatā etaṃ vuttam³ yathā suññato lokaṃ avekkhassu mogharāja sadā sato 'ti ādinā nayena natthiti pi⁴ vuttam. Tasmā yath' eva te puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti laddhi tathā puggalo natthi natthi sabbo puggalo 'ti pi āpajjati. Kiṃ etaṃ sampaticchasi. Atha naṃ asampaticchanto na h' evā⁵ 'ti paṭikkhipati sesam ettha niggahādividhānaṃ vuttanāyen' eva veditabban 'ti.

VACANASODHANAM

NITTHITAM.

Idāni paññattānuyogo nāma hoti. Rūpadhātuyā hi puggalavādi rūpiṃ puggalaṃ paññapeti tathā arūpadhātuyā arūpiṃ. Tassa taṃ laddhiṃ bhinditum sabbā pi pucchā sakavādisa paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. So hi rūpiṃ ti vutte rūpakāyasambhāvato ca tathā rūpāya ca taṃ paññattiyā atthitāya paṭijānāti. Kāmi ti vutte vitarāgasambhāvato ca tathā rūpāya ca paññattiyā natthitāya ca paṭikkhipati. Arūpiṃ ti vutte pi arūpakkhandaṃ sambhāvato c'eva tathā rūpāya ca paññattiyā atthitāya ca paṭijānāti. Dvīsu pi nāyesu satto 'ti puggalassa vevacana-vasena vuttam. Idāni yasmā so kāye kāyānupassīti āgatatthāne añño kāyo añño puggalo 'ti icchati. Tasmā taṃ laddhiṃ bhinditum kāyo 'ti vā sarīraṃ 'ti vā 'ti ādi sakavādi pucchā hoti. Tattha kāyaṃ appiyaṃ karitvā 'ti kāyaṃ appetabbam⁶ alliyāpetabbam⁶ ekibbāvaṃ upanetabbam⁶ avibhajitabbam⁶ katvā pucchāmīti attho. E se se⁵ 'ti eso⁵ so⁵ yevā⁵ 'ti. E se so⁶ 'ti pi pāṭho. Eso

¹ B. onā.² B. nam.³ C. evaṃ suttam.⁴ C. vimuttam.⁵ B.—C. omits.⁶ B. ese ese.

so¹ yevā 'ti attho. Ekattthe 'ti ekattho. Same samabhāge tajjāte 'ti samo samabhāgo tajjātiko. Vacanamatte yev' ettha bhedo. Atthato pana kāyo ca² eso 'ti pucchati. Paravādī nānattam apassanto āmantā 'ti patijānāti. Puggalo 'ti vājīvo 'ti vā³ ti³ pucchāya pi es' eva nayo. Añño kāyo 'ti puttḥo pana kāyānupassanāya evam tamladdhikattā patijānāti. Aññaṃ jīvan 'ti puttḥo pana āhaccabhāsitaṃ suttaṃ paṭikkhipitum asakkonto avajānāti. Tato paraṃ ājānāhi niggahān 'ti ādi uttānattham eva. Paravādipakkhe pana añño kāyo añño puggalo 'ti puttḥo sakavādī ṭhapaniropaṭhātaṃ paṭikkhipati paravādī chalavasena paṭikammaṃ karoti. Tam pi uttānattham evā 'ti.

PAÑNATTĀNUYOGO

NĪṬṬHITO.⁴

Idāni gatiparivattimukhena⁵ cutipaṭisaṃdhi-anuyogo hoti. Tattha yasmā puggalavādī sattakkhattuparamaṃ saṃdhāvitvāna puggalo 'ti ādini suttāni nissāya puggalo saṃdhāvatīti laddhiṃ gahetvā voharati. Tasmāssa tam laddhiṃ bhinditum saṃdhāvatīti pucchā sakavādissa. Tattha saṃdhāvatīti saṃsarati gamanāgamaṇaṃ karoti. Attano laddhivasena paṭiññā paravādissa. So puggalo 'ti ādayo anuyogo pi sakavādissa paṭikkhepo itarassa. Tattha so 'ti so yevā 'ti attho evam pana anuyutto sassataditṭhibhayena paṭikkhipati. Añño 'ti puttḥo ucchedaditṭhibhayena so ca añño cā 'ti puttḥo ekaccasassataditṭhibhayena n' eva so na añño 'ti puttḥo amarāvikkhepaditṭhibhayena. Puna cattāro pi pañhe ekato puttḥo catunnaṃ pi ditṭhinaṃ bhayena paṭikkhipitvā puna yāni 'ssa suttāni nissāya laddhi uppannā⁶ 'ti dassento tena hi puggalo saṃdhāvatīti ādim āha.

¹ B. eso.² B. va.³ B. omits.⁴ B. omits.⁵ B. ovatta°.⁶ B. adds: tāni.

Puna sakavādinā sv¹ āyaṃ tava laddhiyā saṃdhāvati kiṃ so asmiṃ ca parasmim² ca loke eko yevā 'ti adhippāyena sv evā 'ti niyāmetvā puṭṭho sassatabhayā paṭikkhipitvā³ daḥhaṃ katvā tath' eva puṭṭho yasmā so puggalo va na añño bhāvo so tato cuto idh' upapanno 'ti ādikam vacanam pi atthi tasmā paṭijānāti. Sv eva manusso 'ti puṭṭho manussass' eva devattābhāvato⁴ paṭikkhipati puna puṭṭho ahaṃ tena samayena Sunetto nāma satthā aho sin 'ti ādi suttavasena paṭijānāti. Atha 'ssa sakavādi devamanussu-papattinam nānattato tava vacanam micchā 'ti pakāsento manusso hutvā 'ti gātham⁵ āha. Tattha h' evaṃ maraṇam na hotīti. Evaṃ sante⁶ maraṇam na bhavissatīti attho. Ito paraṃ yakkho peto 'ti attabhāvanānattavasena anuyogānānattam veditabbam. K h a t t i y o 'ti ādini pi jātivasena c' eva āgavekallādivasena ca vuttāni. Puna n a v a t t a b b a n 'ti paravādinā puṭṭho idhaṭṭhakassa upapattivasena paralokassa gamanābhāvato paṭiññā sakavādissa. Puna sotāpannassa bhavantare pisotāpannabhāvāvijahanato dutiyapaṭiññā pi tass' eva. H a ñ c ī t i ādivacanam paravādissa. Puna devaloke upapannassa manussābhāvadas-sanena⁷ anuyogo sakavādissa. Tato paraṃ a n a ñ ñ o a v i g a t o ⁸ 'ti ettha anañño 'ti sabbākāreṇa ekasadiṣo. Avigato⁸ 'ti ekena pi ākāreṇa avigato⁸ 'ti attho. Na h' evā 'ti devaloke upapannassa manussabhāvābhāvato evaṃ āha. Puna daḥhaṃ katvā⁹ anuyutto sv eva puggalo saṃdhavatīti laddhiyā anujānāti. H a t t h a c c h i n n o 'ti ādi-ākāravigamādasanena avigato¹⁰ saṃdhavatīti laddhi-bhīdanattham vuttam. Tattha a l a c c h i n n o ¹¹ yassa aṅguṭṭhakā chinṇā k a ṇ ḍ a r a c c h i n n o 'ti yassa mahā-nahāru¹² chinno s a r ū p o 'ti ādiṣu¹³ paṭhame¹⁴ pañhe iminā rūpakāyena saddhim āgamanam saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiye antarābhavapuggalam saṃdhāya paṭijānāti. So hi

¹ B. yo. ² C. omits. ³ B. °petvā, adds: puna.

⁴ C. °ttabhā°. ⁵ C. °thā; B. ādi. ⁶ C. °tte.

⁷ C. °ttabhā°. ⁸ C. avigano; B. adhi°.

⁹ C. adds: ya. ¹⁰ B. adhi°. ¹¹ B. aḷa°.

¹² B. °nhā°. ¹³ C. adds: ādi. ¹⁴ C. °ma.

tassā laddhiyā sarūpo va gantvā mātukucchim pavisati. Ath' assa tam rūpaṃ bhijjati. Tam jīvan 'ti yena rūpasamkhātena sarīrena saddhim gacchatīti. Kim assa tad eva jīvaṃ tam sarīraṇ 'ti pucchati. Paravādi idha sarīrassa nikkhepā suttavirodhā ca paṭikkhipati. Savedano 'ti ādisu asaṇṇupapattim samdhāya paṭikkhipati. Tadaññaṃ upapattim samdhāya paṭijānāti. Tam jīvan 'ti yena vedanādisamkhātena sarīrena saddhim gacchati. Kim assa tad eva jīvaṃ tam sarīraṇ 'ti pucchati. Tam jīvaṃ tam sarīraṃ aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīraṇ 'ti etassā¹ hi laddhiyā pañca pi khandhā sarīraṇ 'ti adhippetā. Paravādi suttavirodhā paṭikkhipati. Sarūpe ti² ādisu paṭhame pañhe antarābhavaṃ samdhāya paṭikkhipati. Dutīye āruppā³ āruppaṃ upapajjamānaṃ⁴ samdhāya paṭijānāti. Aññaṃ jīvan 'ti yaṃ rūpasamkhātaṃ sarīraṃ pahāya arūpo samdhāvati. Kin te tam sarīraṃ aññaṃ jīvan 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Avedano 'ti ādi⁵ asaṇṇabhavaṃ samdhāya paṭikkhipati. Tad aññaṃ upapattim⁶ samdhāya paṭijānāti. Aññaṃ jīvan 'ti yaṃ vedanādisamkhātaṃ sarīraṃ pahāya avedanāviññāno samdhāvati. Kin te tam⁷ sarīraṃ aññaṃ jīvan 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Rūpaṃ samdhāvati⁸ ādisu ye rūpādayo khandhe upādāya puggalaṃ paññāpesi. Kin te tasmim puggale samdhāvante tam pi rūpaṃ samdhāvati⁹ pucchati. Paravādi avijjānīvaraṇānaṃ sattānaṃ tanhāsaṇṇōjanānaṃ samdhāvanam¹⁰ saṃsaritan⁹ 'ti sattass' eva samdhāvanavacanato paṭikkhipati. Puna¹⁰ putṭho yasmā rūpādidhammena vinā¹⁰ puggalo n'atthi tasmā tasmim samdhāvante tena pi rūpena samdhāvitabban 'ti saññāya paṭijānāti. Vedanādisu pi es' eva nayo. Rūpaṃ na samdhāvati¹⁰ ādisu yasmā te rūpaṃ puggalo na hoti sv eva ca¹⁰ samdhāvati¹¹ vadasi.¹¹ Tasmā tam puc-

¹ B. etissā.² B. arūpo.³ C. oppa.⁴ C. uppa°.⁵ B. °su saññi°.⁶ C. uppa°.⁷ B. adds: aññaṃ aññaṃ sarīraṃ.⁸ B. °tam.⁹ C. saṃsaran 'ti.¹⁰ C. omits.¹¹ B. vadesi.

chāmi kin te rūpaṃ na saṃdhāvatīti attho. Itaro puggale¹ saṃdhāvante² na sakkā tassa upādānabhūtena rūpena saṃdhāvitun'ti saññāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho sat-tānañ ñeva saṃdhāvanavacanato paṭijānāti. Sesam ettha uttānaṃ³ eva. Gāthānaṃ pana ayam eva⁴ 'ttho āyasmato matena rukkaṃ upādāya chāyā viya indhanaṃ upādāya aggi viya ca yo⁵ khandhe upādāya puggalo rūpādinaṃ saṃdhāvane asati tesu khandhesu bhijjamānesu⁶ so tava puggalo bhijjati ce. Evaṃ sante ucchedā bhavati ditṭhi. Uccheadaditṭhi te āpajjati. Katarā⁷ buddhena vivajjitā akusaladitṭhi. Yā pana ucchedavādī samaṇo Gotamo 'ti pariyāyabhāsītā⁸ na taṃ⁹ vadāmā 'ti dasseti. Athāpi tesu tesu¹⁰ khandhesu bhijjamānesu¹¹ so puggalo na bhijjati. Evaṃ sante sassato puggalo hoti tato so nibbānena sama-samo āpajjati. Sa m a s a m o 'ti ativiya-samo. Samena vā samo¹² samabhāven'¹³ eva samo. Yath' eva nibbānaṃ na uppajjati na¹⁴ bhijjati¹⁴ evaṃ te puggalo pi tena sama-samo 'ti.

GATIPARIVATTI MUKHENA¹⁵ CUTIPAṬISAMDHĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni upādāya paññatti-anuyogo¹⁶ hoti. Tattha pucchā sakavādisa paṭiññā paṭikkhepo paravādisa. So hi rukkaṃ upādāya chāyā viya indhanaṃ upādāya viya¹⁴ aggissa viya ca rūpādini upādāya puggalassa paññattim¹⁷ paññāpanaṃ avabodhanaṃ icchatī. Tasmā rūpaṃ upādāya 'ti puṭṭho paṭijānāti. Puna yathā rukkhupādānā chāyā rukkho viya indhanupādāno ca aggi indhanaṃ viya aniccādi dhammo evaṃ te rūpādi-upādāno puggalo rūpādayo viya

¹ C. olo. ² B. otena. ³ C. vu°. ⁴ B. omits.
⁵ B. ye. ⁶ C. bhajja°. ⁷ B. adds: yā.
⁸ C. oṭānaṃ. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. omits.
¹¹ C. bhajja°. ¹² B. omits. ¹³ C. oḡen'.
¹⁴ C. omits. ¹⁵ B. oṭṭa°. ¹⁶ C. oḡato 'ti.
¹⁷ C.—B. oṭti.

anicco 'ti imam attham puttḥo attano laddhiyaṃ thatvā paṭikkhipati. Nīlaṃ¹ upādāya nīlo 'ti ādisu nīla-rūpena saddhiṃ puggalassa ekattam ekasarīre nilādinam bahunnam² vasena bahubhāvañ ca anicchanto paṭikkhipati. Kusala vedanaṃ 'ti ettha pi vedanāya saddhiṃ ekattam ekasamtāne bahunnam kusalavedanānam vasena bahubhāvañ ca anicchanto paṭikkhipati. Dutīyanayena³ magga kusalo 'ti ādivacanasambhāvato⁴ chekatṭham samdhāya paṭijānāti. Saphalo⁵ 'ti ādini puttḥo tathā-rūpassa vohārassa abhāvato paṭikkhipati. Akusalapak-khe⁶ acchekatṭham samdhāya paṭijānāti. Avyākatapak-khe sassatādivasena avyākatabhāvaṃ samdhāya paṭijānāti. Sesam ettha hetthāvuttanayen' eva veditabbam. Cakkhum⁷ upādāya 'ti ādisu cakkhumā viya⁸ mā 'ti ca pāpāni parivajjayeti ādi vohārasambhāvato paṭijānāti. Cakkhumattādinirodhena puggalassa nirodham anicchanto paṭikkhipati. Rūpaṃ upādāya vedanaṃ upādāya 'ti ettha aññe⁹ rūpamūlakā¹⁰ dukatikacatukkapañcakā veditabbā. Yasmā pana khandhe upādāya puggalassa paññatti tasmā dve pi tayo pi cattāro pi pañca pi upādāya paññattim paṭijānāti. Ekasamtānena¹¹ pana dvinnam pañcannam vā ābhā-vā paṭikkhipati. Āyatanādisu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ upādāya yassa paññatti yathā tassa aniccātāya tassāpi ānicchatā¹² tato pi¹³ aññattam siddham evaṃ tava pugga-lassāpi āpajjatīti dassetum yathā rukkhānaṃ 'ti ādim āha. Tattha upādāya 'ti paṭicca¹⁴ āgama na vinā tan 'ti attho. Paravādī pana tathā anicchanto laddhiyaṃ tha-petvā¹⁵ paṭikkhipati. Nigaḷo 'ti saṃkhalikabandhanam. Negaḷiko 'ti tena bandhanena bandhako. Yassa rū-paṃ so rūpavā 'ti yasmā yassa rūpaṃ so rūpavā hoti. Tasmā yathā na nigaḷo —pe— aññō rūpavā 'ti attho. Cित्ते cित्ते 'ti ādisu sarāgādicittavasena sarā-

¹ B. adds: rūpaṃ.² B. ohūnam.³ B. oye.⁴ B. °sabbha°.⁵ C. °sa elo.⁶ C. °kkho.⁷ B. vissamāni va.⁸ C. aññā.⁹ C. rūpi.¹⁰ B. ekantāne.¹¹ B. anicca°.¹² B. ca.¹³ B. °nicca.¹⁴ B. dhatvā.

gāditam¹ samdhāya cittānupassanāvasena paṭijānāti. Jāyatīti ādinā nayena puṭṭho puggalassa khaṇika-bhāvaṃ anicchanto paṭikkhipati. So 'ti vā² aññ'o 'ti vā puṭṭho sassatucchedabbayā paṭikkhipāti. Puna na vattabbam kumārako 'ti vā kumārikā 'ti vā puṭṭho lokavohārasamucchedabbayena vattabbam 'ti paṭijānāti. Sesam ettha pākāṭam eva. Idāni paravādi³ aññenākārena laddhiṃ paṭiṭṭhāpetukāmo na vattabbam puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha na vattabbam 'ti kin te iminā evaṃ bahunā upādāya⁴ paññatti-anuyogena⁵ idam tāva vadehi⁶ kim na vattabbam puggalo upalabbhati saccikatṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato sakavādinā āmantā 'ti vutto⁷ nanu yo passatīti ādim⁸ āha. Tattha yo 'ti puggalo. Yan 'ti rūpam. Yenā 'ti cakkhunā. So 'ti puggalo. Tan 'ti rūpam. Tenā 'ti cakkhunā. Idam vuttam hoti. Nanu yo yaṃ rūpam yena cakkhunā passati so taṃ rūpam tena cakkhunā passantō puggalo 'ti. Sakavādi kiñcāpi cakkhuvīññānassa nissayabhāvaṃ gacchantam cakkhum eva rūpam passati. Tathā sotam eva saddam sunāti. Viññānam eva dhammam vijānāti. Atthi arahato cakkhu passati arahā cakkhunā rūpan 'ti ādi. Sammutivasena pana āmantā 'ti paṭijānāti. Tato chalavādam nissāya paravādinā puggalassa vattabbatāya sādhitāya tam eva vādam parivattetvā puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha yo na passatīti andho asaññasatto arūpam upapanno nirodham samāpanno anandho pi ca aññatradassanasamayā⁹ na passati nāma. Sesavāresu pi es' eva nayo. Sesam pālīvasen' eva atthato veditabbam. Suttasamsandanāya dibbacakkhuno¹⁰ rūpagocarattā rūpam passatīti āha. Dutiyavāre satte¹¹ passāmīti vacanato puggalam passatīti āha. Tatiyavāre rūpam disvā puggalam vibhāvetīti laddhito ubhayaṃ passatīti āha. Yasmā pana passitabbam nāma diṭṭham

¹ C. oḍi na.² C. tava.³ C. oḍinaṃ.⁴ C. upādā.⁵ C. oṭṭimanu.⁶ C. odesi hi.⁷ B. vutte.⁸ B. omits.⁹ C. oṣsanamsamayā.¹⁰ C. dibbassa.¹¹ C. tante.

sutaṃ mutaṃ viññātaṃ¹ 'ti catubbidhe² rūpasamgahe rūpāyatanaṃ eva saṃgaḥitaṃ. Tasmā sakavādi rūpaṃ puggalo puggalo rūpaṃ ubho rūpaṃ 'ti anuyogaṃ karoti tass' attho pākato yevā 'ti.

UPĀDĀPAÑÑATTĀNUYOGO

NIṬṬHITO.

Idāni purisakārānuyogo hoti.³ Tattha kamme sati niya-mato tassa kāraṇenāpi⁴ bhavitabban 'ti laddhiyā pucchā paravādissa. Tathārūpānaṃ kammānaṃ atthitāya paṭiññā sakavādissa. Puna kattā kāretā⁵ 'ti pucchā paravādissa. Tattha k a t t ā 'ti tesam kammānaṃ kāraṇaṃ. K ā r e t ā⁵ 'ti ānattide-sanādihi upāyehi kāraṇaṃ. Idāni yasmā paravādi puggalaṃ saṃdhāya kattā 'ti pucchati na kāraṇamattaṃ. Tasmā paṭikkhepo sakavādissa. Tassa kattā kāretā 'ti ettha ya-di yaṃ yaṃ upalabbhati tassa tassa kattā puggalo upalab-bhati puggalo te upalabbhati. Kin tassāpi kāraṇaṃ ca añño puggalo upalabbhatiti attho. Paravādi tathā anicchanto issaranimmānavādabhayaena paṭikkhipati. Puna puṭṭho yasmā puggalaṃ mātāpitāro janenti nāmaṃ karonti posenti tasmāssa te kārakā. Ye ca⁶ pana taṃ kalyāṇa-mittā vā ācariyā vā tāni tāni vijjattāna⁷ sippāyatanaṃ⁸ sikkhāpenti te kārapakā nāma 'ti imaṃ atthaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Purimakammam evāssa⁹ kattā c' eva kāra-pako¹⁰ cā 'ti adhippetam. Tassa tass' evā 'ti iminā imaṃ¹¹ pucchati. Yadi kammānaṃ kārakassa kattā.¹² Kassāpi¹³ kattā atth' eva.¹⁴ Evaṃ sante purimena purimena avassaṃ pacchā pacchā puggalo kātabbo 'ti. Imināpi te kammānaṃ kārakena puggalena āyatim¹⁵ añño puggalo kātabbo. Tenāpi añño pi natthi. Dukkassa antakiriyā natthi ca. Vattassa

¹ C. °ṇan. ² C. °dhena. ³ C. 'ti. ⁴ C. °kenāpi.

⁵ C. reñāni. ⁶ C. omits. ⁷ C. °tṭhāyatana.

⁸ C. °tanāni. ⁹ B. tassa. ¹⁰ B. °petā.

¹¹ B. idaṃ. ¹² atth' eva. ¹³ B. tassāpi.

¹⁴ B. tassā katta. ¹⁵ B. °ti.

ucchedo¹ natthi appaccayaparinibbānam. Paccayābhā-
vena paccayapaṭibaddhassa dukkhassa abhāvā yaṃ nib-
bānam vuttam natthi te naṃ 'ti.² Atha vā tassa tass'
evā 'ti yadi kammaṃ kammamattam na hoti tassa
pana kārako puggalo tassāpi kārako 'ti evam pugga-
laparamparā atthi. Evam sante yā³ esā kammava-
ṭṭassa appavattikāraṇena⁴ dukkhassa antakiriyā vuttā sā
natthiti attho. Paravādi tam⁵ anicchanto paṭikkhipati.
Ito parāsu pi upalabbhatīti sāmāññena kārakapucchāsu
puggalam yeva saṃdhāya kattā kareta 'ti vuttam. Na
paccayo⁶ na hi mahāpathavī-ādinam paccayā. Natthi
aññā kalyāṇapāpakānam kammānam kattā
'ti⁷ pañho saṃkhāravantaṃ vā attānaṃ 'ti ādi diṭṭhibhayā⁸
paṭikkhitto. Vipāko upalabbhatīti ādi vipākapa-
ṭisaṃvedivasena puggalam dassentassa laddhibhinda-
nam āradham.⁹ Tattha vipākapaṭisaṃvedīti
anuyogo paravādissa. Vipākappavattito aññassa vedakassa
abhāvā¹⁰ paṭikkhepo sakavādissa. Puna pucchā sakavādissa
paṭiññā itarassa. Tassa vipākapaṭisaṃvedīti tassa vipāka-
paṭisaṃvedakassa. Paṭisaṃvedī. Yasmā pana paṭisaṃ-
veditabbo nāma vipāko. Na ca puggalo vipāko. Tasmā
paṭikkhepo paravādissa. Puna puttā yasmā puññavipāke
ṭhitattā vipākapaṭisaṃvedī puttam vā patim vā mātā vā
jāyā vā paricumbati parissajati tasmā¹¹ tathārūpam paṭisaṃ-
veditam¹² saṃdhāya paṭijānāti. Tassa tass' evā 'ti yadi
vipāko vipākamattam na hoti. Tassa pana paṭisaṃvedī-
puggalo tassāpi¹³ paṭisaṃvedīti puggalo tassāpi paṭisaṃ-
vedīti evam puggalaparamparā atthi. Evam sante yā¹⁴
esā vipākavattassa appavattikāraṇena¹⁵ dukkhassantakiriyā
vuttā. Sā natthiti attho. Ito param upalabbhatīti sāmāñ-
ñena paṭisaṃvedīti pucchāsu heṭṭhāvuttanāyena eva attho
veditabbo. Aññā kalyāṇapāpakānam kammā-
nam vipākapaṭisaṃvedīti pañho. Vedanāvan-

¹ B. upa°. ² B. tam. ³ C. sā. ⁴ B. °karaṇena.

⁵ C. nam. ⁶ B. °ye. ⁷ C. ri. ⁸ C. ādinidiṭṭhi°.

⁹ B. vuttam. ¹⁰ C. °va. ¹¹ C. tathā.

¹² C. °nam. ¹³ C. kassāpi. ¹⁴ C. sā. ¹⁵ C. °ne.

tam vā attānan 'ti ādi ditthibhayā paṭikkhitto. Dibbam sukhan 'ti ādi kalyāṇapāpakānaṃ kammānaṃ vipākaṃ bhājetvā dassanavasena āradham tam sabbam hetthā vuttanāyen' eva veditabbam. Sakavādino c' ettha puggalavasena' eva paṭisaṃvedipaṭikkhepo veditabbo na ¹ vedayitavasena. Mahāpaṭhavi-ādini hi ārammaṇaṃ katvā vedayitānaṃ uppatti appatisiddhā. Kattā kāretā vipākapaṭisaṃvedīti ādi vomissakanayavasena āradham. Tattha so karotīti yaṃ tvam kattā 'ti ca paṭisaṃvedīti ca vadesi. Kim so yeva karotīso paṭisaṃvedetīti ² ayaṃ anyogo sakavādissa. Suttavirodhabhayena paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho idha nandati pecca ³ nandatīti ādi suttavasena paṭiññā tass' eva. Ath' assa vacanokāsaṃ paṭibāhanto sakavādī ⁴ sayam katam sukhadukkhan 'ti āha. Tattha añño karotīti kārakavedakānaṃ aññattha pucchāvasena vuttam. Tato paravādī suttavirodhabhayena paṭikkhipitvā ⁵ puna puṭṭho manussabhūto katvā devabhūto paṭisaṃvedetīti maññamāno paṭijānāti. Evaṃvādino pana parakatam sukhadukkhan 'ti āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati. ⁶ So ca añño cā 'ti kārakavedakānaṃ ekatta ⁷ aññattapucchāvasena vuttam. Tato paravādī suttavirodhabhayen' eva ⁸ paṭikkhipitvā puna puṭṭho purime dve pi naye ekato katvā paṭijānāti. Evaṃvādino pana sayamkatam ca parakatama sukhadukkham āpajjatīti tassa vasena puna ⁹ puṭṭho pana ¹⁰ paṭikkhipati. N' eva so karotīti kārakavedakānaṃ ekatta-aññatta-paṭikkhepavasena vuttam. Tato paravādī suttavirodhabhayen' ¹¹ eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho yasmā manusso devalokupapattiyā kammaṃ katvā na ¹ manussabhūto va ¹ paṭisaṃvedetīti nāpi yena kammaṃ katam tato añño 'va ¹ paṭisaṃvedetīti. Tasmā kārakato 'ti ¹ vedako ¹² n' eva so hoti na añño ¹³ 'ti maññamāno paṭijānāti. Laddhimattam ev' etam. Evaṃvādino pana asayaṃkāraṃ aparakāraṃ

¹ C. omits. ² B. °diti. ³ B. pacca. ⁴ C. °dim.

⁵ B. °petvā. ⁶ C. °pitvā. ⁷ C. °kaṃ.

⁸ B. °vasen' eva. ⁹ B. omits. ¹⁰ B. puna.

¹¹ B. °vasen'. ¹² C. °kato. ¹³ C. aññe.

adhiccasamuppannaṃ sukhadukkhaṃ āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati. Api ca imasmiṃ vomis-sakanaye ādito paṭṭhāya imināpi nayena attho veditabbo. Yasmā hi ayaṃ puggalavādi kammānaṃ kārakaṇ c' eva vedakaṇ ca icchati. Tasmāssa yo¹ kārako ten' eva vā vedakena bhavitabbaṃ. Aññena vā ubho hi vā pi na bhavitabban 'ti idam āpannaṃ hoti. Evam āpannaṃ eva anuyogaṃ anuyuñjanto² sakavādi so ka ro tīti ādayo cattāro pi vikappe āha. Sesam vuttappakāraṃ eva pari-yosāne³ pana cattāro pi paṇḥā ekato puṭṭhā. Tattha paṭikkhepapaṭijānanā ca sayamkatādi⁴ dosappavatti⁵ ca puri-manayen 'eva veditabbā. Ito paraṃ kalyāṇa pāpā k ā n ī ti avatvā heṭṭhāvuttanayā eva kammaṃ atthiti ādinā vikappena dassitā. Tesam pi heṭṭhāvuttanayen' eva attho veditabbo.

PURISAKĀRĀNUYOGO NIṬṬHITO. KALYĀṆAVAGGO 'TI PI ETASS'
EVA NĀMAṆ.

Ito paraṃ abhiññānuyogādivasena⁶ arahattasādhana⁷ hoti. Tattha⁸ āmanā⁹ 'ti sakavādinā paṭiññā te paravādi bahiddhā anindriyabaddharūpena iddhividhādivisesādhigamo n'atthi. Ajjhattaṃ atthi. Tasmā ettha⁹ iddhādinibbat-takena puggalena bhavitabban'ti maññamāno¹⁰ na nu ko ci id d h i ṃ ca¹¹ v i k u b b a t ī ti ādim āha. Taṃ sabbam uttānattham evā 'ti.

ABHIÑÑĀNUYOGO

NIṬṬHITO.

Idāni m ā t ā 'ti ādiko nātakānuyogo. K h a t t i y o 'ti ādiko jāti-anuyogo. G a h a ṭ ṭ h o p a b b a j i t o 'ti paṭipattianuyogo. D e v o m a n u s s o 'ti upapatti-anuyogo. S o-

¹ C. so. ² C. anuvajanto. ³ B. paṭi^o.

⁴ C. °tāni. ⁵ C. °ttiñ; B. dosuppatti ca.

⁶ C. anuññātayogādi^o. ⁷ B. °sodhanā.

⁸ C. omits. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °māne. ¹¹ C. ci.

tāpanno 'ti ādi paṭivedhānuyogo. Ariyānuyogo 'ti pi vuccati. Te sabbe uttānatthā yeva. Arahā hutvā na arahā 'ti pan' ettha moghapaññattā na vuttam. Cattāro purisayugā 'ti saṃghānuyogo so pi uttānattho yeva. Saṃkhāto 'ti ādi saccikatthasabhāvānuyogo.¹ Tattha tatiyakotiti² pucchā sakavādissa. Tathā rūpassa saccikatthassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho³ puggalam saṃdhāya paṭiññā. Tass' eva aññā puggalo 'ti pañhe pi saṃkhatehi khandhehi aññattham anicchato paṭikkhepo tass' eva. Khandhā saṃkhata 'ti ādi saṃkhata saṃkhata⁴ sarūpena dassetvā aññattha⁵ pucchanattham vuttam. Rūpaṃ saṃkhata⁶ 'ti ādi khandhehi⁶ vibhāgato dassetvā aññattha pucchanattham vuttam. Puggalassa uppādeti⁷ pucchā sakavādissa. Jātidhammā jarādhammā atho maraṇadhammino⁸ 'ti ādi suttavasena paṭiññā paravādissa. Saṃkhatabhāvaṃ pan' assa so na icchati,⁹ tasmā paṭikkhipati. Puna uppādo paññāyati¹⁰ ādinā nayena puṭṭho dukkham eva hi sambhoti dukkham tiṭṭhati vedī cā 'ti ādivacanato puggalassa upādādayo nāma na yujjantiti paṭijānāti.⁹ Atth' attham bhīti¹⁰ attham pucchati¹¹ nibbānaṃ tattha atthīti pucchati tassa atthitāya puggala¹² sassatam natthitāya ucchedo āpajjati. Tad ubhayam pi anicchanto pacchā¹³ paṭikkhipati. Nissāyapañhe bhavanti upapattibhāvaṃ¹⁴ vediyam¹⁵ vediyamānapañhe vedanaṃ vediyamāno pariggahitavedano yogāvacaro va¹⁶ pajānāti. Bālaputhujjano na pajānāti. Kāyānupassanādipaṇho¹⁷ uttānattho¹⁸ yeva. Pārāyanagāthāya¹⁹ suññato lokam avekkhassū 'ti satta suññatavasena khandhalokam olokehīti attho. Puggalo avekkhatīti sakavādi pucchā. Paravādissa hi suññato lokam avekkhassū 'ti gāthāya²⁰ yo avekkhati so puggalo 'ti laddhi

¹ B. oṭṭhābhā. ² C. tatiyā. ³ C. pana puṭṭhe.

⁴ C. saṃkhāti saṃkhataṃ. ⁵ B. oṭṭam. ⁶ B. omits.

⁷ B. upādo. ⁸ B. omo. ⁹ C. omits from here till paṭi¹⁰.

¹⁰ C.—B. atattham hīti. ¹¹ B. vuccati. ¹² B. omits.

¹³ B. omits. ¹⁴ C. bhavaṃ. ¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. ca.

¹⁷ B. oñhā. ¹⁸ B. oṭṭhā. ¹⁹ B. pārāya. ²⁰ B. katāya.

tas mā tam¹ evaṃ pucchati. Sa ha rūpenā 'ti rūpa-
kāyena saddhiṃ tato anissato hutvā 'ti attho.² Idam pañ-
cavokāravasena anujānitvā puna ta m jīva n 'ti putṭho
suttavirodhabhayena³ paṭikkhipati. Vinā rūpenā 'ti
idam catuvokāravasena anujānitvā puna a ñ ñ a m jīva n
'ti putṭho suttavirodhabhayen'⁴ eva paṭikkhipati. Ab-
bhantaragato 'ti ca ba h i d d h ā n i k k h a m i t v ā
cā 'ti idam saha rūpena vinā rūpenā 'ti heṭṭhāvuttassa
lakkhaṇavacanam. Tattha a b b h a n t a r a g a t o 'ti rū-
passa anto gato ito vā etto vā anikkhamitvā⁵ rūpaparicche-
davasen' eva ṭhito hutvā 'ti attho. N i k k h a m i t v ā 'ti rū-
paparicchedam atikkamitvā rūpaṃ anissito hutvā 'ti attho.
A n a t t ā 'ti attanā jīvena⁶ puggalena rahito. Eka d h a m m e
pi puggalo natthi⁷ attho. Evaṃ sabbasutta⁸ āgamaṭṭha-
kathāvuttanayen'⁹ eva attho veditabbo. Idha pana saṃ-
dhāya bhāsita m a t t a m eva vakkhāma. V u t t a m c a¹⁰ bhaga-
vatā sappikumbho 'ti ādi sabbā 'va¹¹ desanā yathāruta-
vasen'¹² eva atthato na gahetabbā 'ti dassanattam āha
tam.¹³ Yathā hi suvaṇṇam gahetvā tato¹⁴ suvaṇṇavikāro
kumbho suvaṇṇakumbho 'ti vuccati. Na evaṃ sappiṃ
gahetvā tato¹⁵ sappissa vikāro sappikumbho nāma atthi.
Yasmiṃ pana kumbhe sappi pakkhittam so sappikumbho
nāmā 'ti ayam ettha attho. Telakumbhādisu pi es' eva
nayo. Yathā ca nibbānam niccam dhuvam na evaṃ bha-
tam vā yāgum vā atthi. Kālaparicchedam vā¹⁶ pana akatvā
divase divase¹⁷ dassāmā 'ti paññattavasena¹⁸ niccabhattam
dhuvayāgū 'ti vuccati¹⁹ ayam ettha attho. Atthi puggalo
attahitāya paṭipanno 'ti ādisu pi yathā rūpādayo dhammā
paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena atthi na²⁰ evaṃ
puggalo. Rūpādisu pana sati evaṃnāmo evaṃgotto 'ti
vohāro hoti. I t i²¹ iminā lokavohārena lokasammutiyā
lokaniruttiyā atthi puggalo' ti ayam ettha attho. V u t t a m

¹ B. nam. ² C. omits. ³ C. suttam bhayena.

⁴ B. oḍhana°; C. omits virodha. ⁵ C. atikka°.

⁶ B. attāṭhitena. ⁷ B. ottānam. ⁸ B. oṣuvutta°.

⁹ B. omits. ¹⁰ C. oṛutha°. ¹¹ B. oāgatā.

¹² B. kato. ¹³ B. paññatti°. ¹⁴ B. adds: vuccati.

pi c' etaṃ bhagavatā. Imā kho citta lokasāmaññalokaniruttilokavohāralokapaññattiyo 'ti. Rūpādidhammā pana vinā pi lokasammutiṃ paccattasāmaññalakkhaṇavasena paññāpanato atthīti ayam ettha attho. Buddhānaṃ pana dve kathā sammutikathā ca ¹ paramatthakathā cā 'ti. Tattha satto puggalo devabrahmā 'ti ādikā sammutikathā nāma. Aniccaṃ dukkhaṃ anattā khandhā dhātuyo āyatanāni satipaṭṭhānā sammappadhānā ² 'ti ādikā paramatthakathā nāma. Tattha yo sammutidesanāya satto 'ti vā —pe— brahmā cā ³ 'ti ⁴ vutte vijānitum ⁵ vā ³ pativijjhitum niyyātum arahattajayaggāhaṃ ⁶ gahetum sakkoti. Tassa bhagavā ādito 'va satto 'ti vā puggalo 'ti vā poso 'ti vā devo 'ti vā brahmā 'ti vā katheti. So paramatthadesanāya aniccaṃ 'ti vā dukkhaṃ 'ti vā 'ti ādisu aññataraṃ sutvā vijānitum pativijjhitum niyyātum arahattajayaggāhaṃ gahetum sakkoti. Tassa aniccaṃ 'ti ādisu aññataraṃ katheti. Tathā sammutikathāya bujjanakasattassa pi ³ na paṭhamam ³ paramatthakatham katheti. Sammutikathāya pana tathavā ⁷ pacchā paramatthakatham katheti. Paramatthakathāya bujjanakasattassa pi na paṭhamam sammutikatham katheti. Paramatthakathāya pana bodhetvā pacchā sammutikatham katheti. Pakatiyā pana paṭhamam eva paramatthakatham kathentassa desanā lūkhākārā hoti tasmā buddhā paṭhamam sammutikatham kathetvā pacchā paramatthakatham kathenti. Te sammutikatham kathentā pi saccam eva sabhāvam eva amusā 'va kathenti. Paramatthakatham kathentā pi saccam eva sabhāvam eva amusā va kathenti.

Ayam hi.

Duve saccāni akkhāsi sambuddho vadataṃ varo sammutiṃ paramatthañ ca tatiyaṃ n'upalabbhati. Tattha. Saṃketavacanam saccam lokasammutikāraṇam paramatthavacanam saccam dhammānaṃ tathā lakkhaṇan 'ti.

¹ C. omits.

² B. samappaṭṭhānā.

³ B. omits.

⁴ B. adds: vā.

⁵ C. jā°.

⁶ C. °dasaggāhaṃ.

⁷ B. vatvā.

Aparo nayo dve bhagavato desanā paramatthadenanā ca khandhādivasena sammutidesanā ca sappikumbhādivasena. Na¹ hi bhagavā sāmāññaṃ² atidhāvati.³ Tasmā atthi puggalo 'ti vacanamattato abhiniveso na kātabbo. Satthārā hi paññattim anatikkamma paramattho pakāsito. Tasmā añño pi paṇḍito paramattham pakāsento sāmāññe + nātidhāvaye. Sesā⁵ sabbattha uttānatthā⁶ yevā 'ti.

PUGGALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni parihānikathā hoti. Parihānidhammo aparihānidhammo⁷ 'ti¹ dve ime bhikkhave dhammā sekhasa bhikkhuno parihānāya samvattanti. Pañc' ime bhikkhave dhammā samayavimuttassa bhikkhuno parihānāya samvattantīti evam ādini hi suttāni nissāya⁸ Sammitiyā⁹ Vajjiputtiya¹⁰ Sabbatthivādino ekacce ca Mahāsaṃghikā arahato parihāniṃ icchanti. Tasmā te vā hontu aññe yeva vā yesaṃ ayaṃ laddhi tesam laddhibhindanattam parihāyati arahā arahattā 'ti pucchā sakavādisa. Tattha¹¹ parihāyatīti dve parihāniyo pattaparihāni ca apattaparihāni ca. Tattha dutiyam pi kho āyasmā Godhiko tamhā samādhikāyā¹² cetovimuttiyā parihāyati ayaṃ pattaparihāni. Mā vo sāmāññatthikānaṃ satam sāmāññattho parihāyati¹³ ayaṃ apattaparihāni. Tāsu idha pattaparihāni adhippetā.¹⁴ Tam hi saṃdhāya āmantā 'ti paṭiññā paravādisa. Sakavādisamaye¹⁵ pana imam pattaparihāniṃ nāma lokiyasamāpattiya¹⁶ 'va¹⁶ icchanti na⁷ arahattādisāmāññaphalehi.¹⁷ Parasamaye hi¹⁸ naṃ sabbasāmāññaphalesu sabbabhavesu sabbakālesu sabbesaṃ ca puggalānaṃ¹⁹ icchanti. Tam pana tesam laddhimattam evā 'ti. Sabbam laddhi jālam bhinditum

¹ C. omits. ² B. sa°. ³ B. abhi°. ⁴ B. oññaṃ.

⁵ B. oṣaṃ. ⁶ B. ttham. ⁷ B. omits. ⁸ C. nissiya.

⁹ C. Sammiti. ¹⁰ MSS. sic. ¹¹ B. tatra.

¹² B. samāhitāya. ¹³ B. oḥāyati. ¹⁴ C. oṭam.

¹⁵ C. sakasamaye. ¹⁶ B. ca. ¹⁷ B. oṭtādihi.

¹⁸ B. pi. ¹⁹ B. adds : na.

puna sabbatthā 'ti ādinā nayena desanā vaḍḍhitā. Tattha yasmā paravādi kamena parihāyitvā sotāpatti-phale ttitassa arahato parihāṇiṃ na icchati upariphalesu ttitass' eva icchati. Yasmā ca rūpārūpabhavesu ttitassa na icchati. Kammāramatādinam¹ pana parihāṇiyadhammānam² bhāvā kāmabhava ttitass' eva icchati. Tasmā sabbatthā 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Puna daḷham katvā puṭṭho kāmabhavaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sabbasmim pi hi kāmabhava parihāṇikarā kāmagaṇā atthi tasmā tattha parihāyatīti tassa laddhi. Tatiyapucchāya parihāyatīti³ parihāṇikare dhamme pucchati. Tasmā parihāṇi nāma kammāramatādidhammā visesato vā kāmāragavyāpādā eva. Te ca rūpārūpabhava natthi. Tasmā⁴ na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādissa. Sabbadā 'ti kālāpucchā. Tattha paṭhame paṇhe yonisomanasikārakāle aparihāyanato paṭikkhipati. Dutīye ayonisomanasikaroto ratti-bhāge vā divasabhāge vā sabbadā parihāyanato paṭijānāti. Tatiye parihāṇikaradhammasamāyoge sati muhuttam eva parihāṇi nāma hoti. Tato pubbe aparihīnassa pacchā parihīnassa ca aparihāṇi nāma natthīti paṭikkhipati. Sabbe⁵ va arahanto 'ti paṇhānaṃ paṭhamasmim tikkhindriye saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyasmim mudindriye saṃdhāya paṭijānāti. Tatiyasmim pi tikkhindriyā va adhippetā. Tesam hi sabbesam pi parihāṇi na hotīti tassa laddhi. Setṭhi⁶ udāharaṇe paṭhamā pucchā paravādissa. Dutiyā sakavādissa. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yaṃ maṃ tumhe pucchatha arahā arahattā parihāyanta ca⁶ catūhi phalehi ca parihāyatīti. Tatra vo⁷ paṭipucchāmi catūhi satasahashehi setṭhi⁸ setṭhattaṃ⁸ dhārento⁸ satasahashehi⁸ parihīno setṭhi setṭhattā parihīno hotīti. Tato sakavādinā ekadesena parihāṇiṃ saṃdhāya āmantā 'ti vutte sabbasāpateyyā parihīno hotīti⁹ pucchati. Tathā¹⁰ aparihīnattā sakavādi na h' evā 'ti vatvā. Atha naṃ evam⁶

¹ B. °ramatāninam. ² B. °dhammam. ³ B. °hāṇiti.

⁴ C. yasmā. ⁵ C. adds : sabbe 'va. ⁶ B. omits.

⁷ B. te.

⁸ C. omits.

⁹ C. adds : vuccatīti.

¹⁰ B. tato.

evaṃ arahā na ¹ pi parihāyati ca na ² ca catūhi phalehiti uppannam ³ laddhikam. Dutiyam bhābapāṇham ⁴ pucchi.⁵ Paravādī seṭṭhino abhabbatāya ⁶ niyamam apassanto paṭijānitvā arahato catūhi phalehi parihānibhabbatam puṭṭho. Niyato sambodhiparāyano 'ti vacanassa ayoniso attham gahetvā laddhiyā ⁷ ṭhito sotāpattiphalato parihāyitum abhabbatam samdhāya paṭikkhipati. Tam pana 'ssa laddhimattam evā 'ti.

ETTĀVATĀ VĀDAYUTTI NĀMA NIṬṬHITĀ HOTI.

Idāni ariyapuggalasamsandanā āradadhā. Tattha yasmā keci arahato ca ⁸ parihānīm icchanti. Keci anāgāmino. Keci sakadāgāmiṣṣa pi. Sotāpannassa pana sabbe pi na icchanti yeva. Ye arahattā parihāyitvā anāgāmisakadāgāmiḥhāve ṭhitā tesam ⁹ parihānīm icchanti na itaresam anāgāmisakadāgāminam. Sotāpannassa pana te pi sababathā pi na icchanti yeva. Tasmā peyyālamukhena pucchākathā. Tattha tesam laddhivasena ¹⁰ paṭiññā ca paṭikkhepā ca veditabbā. Parihāyati anāgāmi ¹¹ anāgāmi phalā 'ti hi paṇhasmim ye ¹² anāgāmino parihānīm na icchanti tesam vasena paṭikkhepo. Ye pakati-anāgāmino vā arahattā parihāyitvā ṭhita-anāgāmino vā parihānīm icchanti tesam vasena paṭiññā 'ti idham ettha nayamukham. Tassānusārena sabbapeyyālā atthato veditabbā. Yam ¹³ pan' ettha sotāpattiphalassa anantarā ¹⁴ arahattam yeva sacchikarotiti vuttam. Tam parihānassa puna vāyamato arahattappavattim samdhāya vuttam. Tam ¹⁵ itaro sotāpattiphalānantaram arahattassa abhāvā paṭikkhipati. Tato param parihāni nām' esā kilesappahānassa vā mandatāya bhavēyya ¹⁶ maggabhāvanādīnam

¹ C. omits.

² C. tañ ca.

³ B. °nnā.

⁴ B. sabba°.

⁵ C. pucchā.

⁶ C. °vya°.

⁷ B. °yam.

⁸ B. 'va.

⁹ C. yesam.

¹⁰ C. yeva.

¹¹ B. omits.

¹² B. yeva.

¹³ C. yā.

¹⁴ C. antarā.

¹⁵ C. na.

¹⁶ C. vaveyya.

vā anadhimattatāya saccānaṃ vā adassanenā 'ti evaṃ ādīnaṃ vasena anuyuñjitum kassa¹ bahutarā kilesā pahīnā 'ti ādi vuttaṃ. Taṃ sabbam uttānādhippāyam eva. Suttānaṃ paṇ'attho² āgamatṭhakathāsu vuttanāyena³ eva veditabbo. Saṃyavimutto arahā arahattā parihāyatīti ettha mudindriyo samayavimutto tikkhindriyo asamayavimutto⁴ 'ti tesam laddhi. Sakasamaye pana avasippatto jhānalābhī samayavimutto. Vasippatto⁵ jhānalābhī c'eva sabbe ca⁶ ariyapuggalā ariye vimokkhe asamayavimutto 'ti saṃnitṭhānaṃ. So pana taṃ attano laddhiṃ gahetvā samayavimutto parihāyati itaro na parihāyatīti āha. Sesam ettha uttānattham eva 'ti.

ARIYAPUGGALASAMSAṆḌANĀ

NITṬHITĀ.

Idāni suttasādhanaṃ hoti. Tattha uccāvacā 'ti uttamahīnabhedato uccā ca avacā ca. Paṭipadā⁷ 'ti paṭipadā samaṇena⁸ pakāsitā 'ti. Buddhasamaṇena⁸ jotitā⁹. Sukhā paṭipadā hi¹⁰ khippābhīñṇā uccā. Dukkhā paṭipadā dandhābhīñṇā avacā. Itarā dve ekenaṅgena uccā. Ekena¹¹ avacā. Paṭhamam vuttā eva¹² uccā. Itarā tisso pi avacā. Tāya¹³ uccāvacāya paṭipadāya na pāraṃ diguṇaṃ yaṇti. Ekamaggena dvikkhattum nibbānaṃ na gacchantīti attho. Kasmā yena maggena ye¹⁴ kilesā pahīnā tesam puna appahātabbato. Etena parihānidhammābhāvaṃ dipenti.¹⁵ Na yidaṃ ekaguṇaṃ mutan 'ti taṃ ca idaṃ ekavāraṃ yeva phusanārahaṃ pi na hoti. Kasmā⁵ ekena maggena sabbakilesānaṃ

¹ B. kassā. ² B. ettha. ³ C. °nasevan'eva.

⁴ C. sama°. ⁵ B. omits. ⁶ C. va.

⁷ C. paṭipāṭipadā. ⁸ B. °yena. ⁹ B. °kā.

¹⁰ C. omits. ¹¹ B. °naṅgena. ¹² B. adds : va.

¹³ C. adds : te tāya. ¹⁴ B. yena. ¹⁵ B. dipeti.

appahānato. Etena ekena maggen' ¹ eva arahattābhāvaṃ dīpenti.² Atthi chinnaśśa chedanīyaṃ ³ 'ti. Chinnaśśa kilesavattassa puna chinditabbam kiñci atthi pucchati. Itaro tikkhindriyaṃ saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puttḥo mudindriyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sakavādi suttam āharitvā natthibhāvaṃ dasseti.⁴ Tattha ⁵ oghapāso ⁶ 'ti kilesogho c'eva kilesapāso ca. Kattaśśa paticayo ⁷ 'ti bhāvitassa maggassa puna bhāvanā. Idhāpi paṭikkhepapaṭijānanāni purimanāyena' eva vedittabbāni. Parihānāya saṃvattanti paravādinā ⁸ āhaṭasutte pañca dhammā appattaparihānāya c' eva lokiyasamāpattiparihānāya ca saṃvattanti. Yo ⁹ pana pattassa arahattaphalassa parihānāya sallakkheti. Ten' eva na ¹⁰ atthi arahato ¹¹ kammārāmatā ¹² 'ti āha. Itaro asamayavimuttam saṃdhāya paṭikkhipitvā itaram saṃdhāya paṭijānāti. Kāmarāgavasena vā pavattamānatam paṭikkhipitvā itarathāpavattamānatam ¹³ paṭijānāti. Rāgadinam pana atthi ¹⁴ puttḥo paṭijānitum na sakkoti. Kim pariyaṭṭhito ¹⁵ 'ti kena pariyaṭṭhito anubaddho ¹⁶ ajjhotthato ¹⁷ vā hutvā ¹⁸ 'ti attho. Anusayapucchāya ¹⁹ pi tikkhindriyamudindriyavaseṇa' eva paṭikkhepapaṭijānanāni vedittabbāni. Kalyāṇanusayo ²⁰ 'ti vacanamattasāmaññena vā paṭijānāti. Rāgo upacayaṃ gacchati ²¹ 'ti bhāvanāya pahīnaṃ saṃdhāyāha. Parato dosamohesu pi es' eva nayo sakkāyaditṭhādinam pana dassanena pahīnattā upacayaṃ na icchati. Sesam sabbattha uttānattham eva ²² 'ti.

PARIHĀNIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni brahmacariyakathā hoti. Tattha dve brahmacari-

¹ B. ekama°.	² B. dīpeti.	³ B. ccheriyan 'ti.
⁴ B. dīpeti.	⁵ B. attha.	⁶ C. opāso.
⁷ B. °dī c' ettha.	⁸ B. so.	⁹ B. nam. ¹⁰ C. onto.
¹¹ C. °mānaṃ.	¹² C. adds : °tama.	¹³ B. °bandho.
¹⁴ B. °to.	¹⁵ C. anussa°.	¹⁶ B. °nadayo.

yavāsā maggabhāvanā ca pabbajjā ca. Pabbajjā¹ sabba-
devesu natthi. Maggabhāvanā ṭhapetvā asaṇṇasatte sesesu
appaṭividdhā.² Tattha ye paranimmitavasavattideve upā-
dāya³ taduparidevesu maggabhāvanam pi na icchanti sey-
yathāpi Saṃmitiyā te saṃdhāya natthi devesū 'ti
pucchā sakavādissa. Tihi bhikkhave ṭhānehi Jambudīpikā⁴
manussā Uttarakuruke ca manusse adhigaṇhanti deve ca
Tāvatiṃse. Katamehi tihi surā satimanto idha⁵ brahma-
cariyavāso 'ti imam⁶ suttaṃ nissāya dve pi brahmacariya-
vāsā natthi devesū 'ti uppannaladdhivasena paṭiññā para-
vādissa. Puna dvinnam pi brahmacariyanam antarāyika-
dhammavasena sabbe devā jaḷā 'ti pucchā sakavā-
dissa. Tattha hatthasaṃvācikā⁷ 'ti¹ mūgā⁸ viya
hatthamuddāya vattāro. Parato atthi devesū 'ti
pañhe pi⁹ maggabhāvanam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa.
Paṭiññāya¹⁰ adhippāyam asallakkhetvā pabbajjāvasena
anuyogo paravādissa. Yattha natthi pabbajjā 'ti
pañhe gihīnaṃ c' eva ekaccānaṃ ca devānam maggapaṭilā-
bham saṃdhāya paṭikkhepo tass' eva. Puna puttḥo paccan-
tavāsino c' eva asaṇṇasatte ca saṃdhāya paṭiññā tass' eva.
Yo¹¹ pabbajjati ādipucchāsu¹² pi es' eva nayo. Puna
atthi devesū 'ti pañhe pi maggabhāvanam saṃdhāy'
eva paṭiññā sakavādissa. Sabba devesū 'ti vutte asaṇṇa¹³
saṃdhāya paṭikkhepo tass' eva. Manusse sū 'ti pañ-
hadvaye Jambudīpake saṃdhāya paṭiññā paccantavā-
sino saṃdhāya paṭikkhepo veditabbo. Atthi yattha
atthi ti atthi te devā atthi vā so padeso yattha atthi ti
evam sattapadesavibhāgamukhena vissajjanam sakavādissa.
Iminā nayena sabbe ekantarikapāṇhā veditabbā. Sutta-
nuyoge¹⁴ kuhim phalappattiti¹⁵ tassa anāgāmino
arahattaphalappatti¹⁵ kuhin 'ti pucchā sakavādissa.
Tatth' evā 'ti suddhāvāsesū 'ti attho. Handa hīti

¹ C. omits. ² B. °siddha. ³ C. upādā. ⁴ C. °dvīo.

⁵ B. magga. ⁶ B. idaṃ. ⁷ C. hattham sāpikā.

⁸ B. mūlāgā. ⁹ B. pucchā paravādissa. ¹⁰ B. °yam.

¹¹ C. so. ¹² B. °chādisu. ¹³ C. °ñam.

¹⁴ C. °yogo. ¹⁵ B. phalu°.

kāraṇatthe nipāto. Idam vuttam hoti. Yasmā anāgāmi-puggalo idha loke bhāvitena maggena tattha suddhāvāsesu phalaṃ sacchikaroti. Na ¹ tatth' ² aññam maggam bhāveti. Tasmā natthi devesu brahmacariyavāso 'ti. Idāni yadi aññattha bhāvitena maggena aññattha phalasacchikiriya hoti. Sotāpannādinam pi siyā 'ti etam attham dassetum puna anāgāmiti ³ ādi³ saṃsandanapucchā sakavādisa. Tattha anāgāmiṃ phalasacchikiriya paṭiññā sesānam phalasacchikiriya paṭikkhepo paravādisa. Idha bhāvitamaggo hi anāgāmi idha vihāya niṭṭho + nāma hoti. So idha anāgāmi maggam bhāvetvā opapātiko hoti. Tattha parinibbāyito vacanato puna maggabhāvanam vinā upapattivasen' ⁵ eva arahattaphalaṃ sacchikarotiti tassa ⁶ laddhi. Sotāpannasakadāgāmino pana tattha ¹ maggam bhāvetvā tatr' upapattikā ⁷ nāma honti. Tesam idhāgamanāñ ñeva ⁸ natthi. Iti so anāgāmi phalasacchikiriyaṃ puṭṭho paṭijānāti. Itaresam paṭikkhipati. Anāgāmi puggalo tattha bhāvitena maggena ¹ 'ti pañhe anāgāmino tattha maggabhāvanā 'va ¹ natthiti laddhiyā paṭikkhipati. Maggo ca bhāviyati na ca kilesā pahīyanti¹ pucchā sakavādisa rūpāvacaramaggaṃ samdhāya paṭiññā itarassa. Rūpāvacaramaggena hi so idha vihāya niṭṭho nāma jāto. Anāgāmi puggalo katakaraṇiyo 'ti pañhe opapātiko. Tattha parinibbāyito vacanato upapattiyā va 'ssa ⁹ katakaraṇiyādibhāvaṃ samdhāya paṭijānāti. Arahā 'ti pañhe idha parinibbāyito arahato vasena paṭikkhipati puna puṭṭho tattha parinibbāyino vasena paṭijānāti. Atthi arahato puna bhāvo 'ti ādisu pi tattha parinibbāyi-idha-parinibbāyi-vasen' eva 'ttho veditabbo. Appaṭividdhā-kuppo 'va tattha parinibbāyatititī ¹⁰ puṭṭho idh' eva bhāvitena maggena tassa akuppapaṭivedham icchanto paṭikkhipati. Yathā migo 'ti paṭhamam

¹ C. omits.² B. adds: kuhi.³ B. ādinam.⁴ C. tiṭṭho.⁵ C. uppatti°.⁶ C. 'ssa.⁷ C. uppa°.⁸ B. ñene va.⁹ C. uppatti c' assa.¹⁰ B. °yiti.

udāharaṇaṃ paravādissa dutiyaṃ sakavādissa sesaṃ sabbattha uttānattham' evā 'ti.

BRAHMACARIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni odhisokathā nāma hoti. Tattha ye¹ sotāpannādinam² jhānābhisamayavasena dukkhadassanādihi odhiso² ekadesena kilesappahānaṃ icchanti seyyathāpi etarahi Saṃmitiyādayo. Tesam taṃ laddhiṃ bhinditum odhiso 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna anuyogo sakavādissa. Ekadesena sotāpannādibhāvassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Iminā upāyena sabbavāresu attho veditabbo 'ti.

ODHISOKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni jahatikathā nāma hoti. Tattha yesam jhānalābhi puthujjano saha saccābhisamayā anāgāmi nāma hoti. Tassa puthujjanakāle yeva kāmarāgavyāpādā pahinā 'ti laddhi seyyathā pi etarahi Saṃmitiyānaṃ. Tesam taṃ laddhiṃ bhinditum jahati puthujjano 'ti pucchā sakavādissa. Jhānavikkhambhitānaṃ pana tesam pari-yuṭṭhānaṃ apassantassa paṭiññā paravādissa. Yasmā pana tesam jhānavikkhambhitānaṃ pi anāgāmimaggen' eva accantaṃ³ pahānaṃ hoti. Tasmā puna accantaṃ 'ti ādi anuyogo sakavādissa. Tathārūpasā pahānassa abhāvato paṭikkhepo itarassa. Vikkhambhētiti accantavikkhambhanam eva saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tato paraṃ anāgāmimaggaṭṭhena saddhiṃ puthujjanasaṃsandanam hoti. Taṃ uttānattham eva. Tato paraṃ anāgāmiphale saṃtāṭhātīti puṭṭho jhānanāgāmitam⁴ saṃdhāya paṭijānāti. Arahatte saṃtāṭhātīti puṭṭho

¹ B. omits. ² C. adds: odhiso. ³ C. oṇta.

⁴ B. jhānanāgāmiti; C. oṇgādinam.

dassanamaggena uddhambbhāgiyaṇaṃ pahānābhāvato pa-
ṭikkhipati. A p u b b a ṃ ā c a r i m a ṃ t a y o m a g g e¹
'ti puttho tathārūpāya bhāvanāya abhāvā paṭikkhipati.
Puna puttho tīṇaṃ maggūnaṃ kiccasaṃbhāvaṃ² saṃ-
dhāya paṭijānāti. Sāmaññaphalapucchāsu pi es' eva nayo.
K a t a m e n a m a g g e n ā 'ti puttho anāgāmimaggenā
'ti jhānānāgāmitaṃ³ saṃdhāya vadati. Puna saṃyojana-
ppahānaṃ puttho anāgāmimaggena tesāṃ kilesānaṃ appa-
heyyattā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puttho paṭhamamaggass'
eva jhānānāgāmimaggabhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti.
Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

JAHATIKATHĀ NĪṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbam atthīti vādakathā hoti. Tattha yesaṃ
yaṃ kiñci rūpaṃ atitānāgata paccuppannaṃ —pe— ayaṃ
vuccati rūpakkhandaḥ 'ti ādivacanato sabbe pi atitādibhedā
dhammā khandhasabhāvaṃ na vijahanti. Tasmā sabbam
atthi yeva nāmā 'ti laddhi. Seyyathā pi etarahi Sabbatthi-
vādānaṃ. Tesāṃ laddhivisodhanattham s a b b a m a t t h ī
ti pucchā sakavādissa vuttappakārāya laddhiyā thatvā
paṭiññā itarassa. S a b b a t t h ā 'ti sabbasmim sarīre
sabbam atthīti pucchati. S a b b a d ā 'ti sabbasmim kāle
sabbam atthīti pucchati. S a b b e n a s a b b a n 'ti sab-
benākārena sabbam atthīti pucchati.⁴ S a b b e s ū 'ti⁵
sabbesu⁶ dhammesu sabbam atthīti pucchati. A y o g a n
'ti ayuttaṃ. Nānāsabhāvānaṃ⁷ hi yogo hoti na ekasabhā-
vassa⁸ iti imasmim pañhe rūpaṃ vedanāya vedanā vā
rūpena anānaṃ ekalakkhaṇaṃ eva katvā s a b b a m
a t t h ī t i p u c c h a t i . Y a ṃ⁹ pi natthi taṃ pi atthi. Yaṃ
chatṭhakhandhādikaṃ sasavisāṇādikam vā kiñci natthīti
siddham. Taṃ pi te atthīti pucchati. S a b b a m

¹ C. maggo. ² B. °sabhāvaṃ. ³ C. jhānānāgādīnaṃ.⁴ C. omits.⁵ B. hi.⁶ B. omits.⁷ B. nānāsakavādasāññi.⁸ C. ekabhā°.⁹ C. nam hi natthi taṃ p' atthīti.

atthīti yā diṭṭhi sā¹ diṭṭhi¹ micchādiṭṭhīti yā diṭṭhi sammādiṭṭhīti h' evam atthīti iminā idam pucchati. Yā te esā sabbam atthīti diṭṭhi sā diṭṭhi ayāthāvakkattā micchādiṭṭhīti evam yaṃ amhākaṃ diṭṭhi sā diṭṭhi yāthāvakkattā sammādiṭṭhīti evam tava samaye na¹ atthi¹. Itaro sabbesu pi etesu nayesu vuttappakārāyā atthitāya abhāvato paṭikkhipati. Imesu pana sabbesu pi nayesu ājānāhi niggaḥaṇa² 'ti ādiṃ katvā sabbo kathāmaggabhedo vitthārato veditabbo 'ti. Ayaṃ tāv' ettha vādayutti. Idāni atītaṃ atthīti kālasaṃsandanaṃ² hoti. Tattha atītaṃ atthīti ādikaṃ suddhika-saṃsandanaṃ. Atītaṃ rūpaṃ atthīti ādikaṃ³ khandhavasena kālasaṃsandanaṃ. Paccuppannaṃ rūpaṃ appiyaṃ karitvā 'ti atitānāgataṃ pahāya paccuppannaṃ rūpaṃ eva appiyaṃ avibhajitabbam karitvā. Rūpabhāvaṃ⁴ jahatīti pañhe niruddhassāpi rūpassa rūpakkhandhassa saṃgahitattā paṭikkhipati. Rūpabhāvaṃ na jahatīti paṭilomapañhe pi rūpakkhandhena⁵ saṃgahitattā 'va⁶ paṭijānāti. Odātaṃ vatthaṃ appiyaṃ karitvā 'ti ettha kiñcāpi na sabbavatthaṃ odātaṃ iminā pana vatthan 'ti avatvā odātaṃ vatthaṃ appiyaṃ karitvā 'ti vutte sakavādinā ekatthata⁷ anuññātā. Odātabhāvaṃ⁸ jahatīti pañhe vaṇṇavigamaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Vatthabhāvaṃ jahatīti ettha paññattiyā adhigatattā paṭikkhepo tass' eva. Paṭilome pi es' eva nayo. Atītaṃ atītabhāvaṃ na jahatīti puttḥo pana yadi jaheyya anāgataṃ vā paccuppannaṃ vā siyā 'ti mañña-māno paṭijānāti. Anāgataṃ anāgatabhāvaṃ na⁶ jahatīti puttḥo pana yadi na jaheyya anāgataṃ eva 'ssa paccuppannabhāvaṃ na pāpuṇeyyā 'ti mañña-māno paṭikkhipati. Paccuppannapañhe pi atītabhāvaṃ anāpajjanadoso siyā 'ti paṭikkhipati. Anulomapañhesu pi iminā nayena attho veditabbo. Evam suddhikanayaṃ vatvā

¹ B. omits. ² C. °nā. ³ B. ādi. ⁴ C. °bhavaṃ.

⁵ C. °dhe 'va. ⁶ C. omits. ⁷ B. ekatṭhatā.

⁸ C. adds : na.

puna khandhavasen' eva dassetum atītaṃ rūpaṃ 'ti ādi vuttaṃ taṃ sabbaṃ pi pāli-anusāren' eva sakkā jānitum. Idāni atītaṃ¹ atthīti ādi vacanasodhanā hoti. Tattha hañci atītaṃ n v'² atthīti yadi atītaṃ no atthīti attho. Atītaṃ³ atthīti³ micchā 'ti. Atītañ ca taṃ³ atthi vā⁴ 'ti micchā. Evaṃ tañ h' eva⁵ anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti puṭṭho anāgate khaṇe yev' assa paccuppannatīya abhāvaṃ saṃdhāya kālanānattena paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho yaṃ uppādato pubbe anāgataṃ ahosi. Tassa uppannakāle paccuppannatā paṭijānāti. H u t v ā h o t ī t i⁶ y a d⁷ eva taṃ tayā anāgataṃ hutvā⁸ paccuppannaṃ hotīti vadata tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti laddhivasena anāgataṃ vā paccuppannaṃ vā hutvā hotīti vuttaṃ hoti. Kiṃ te taṃ pi hutvā hotīti. Itaro hutvā⁸ bhūtaṃ puna⁹ hutvā abhāvato na h' eva 'ti paṭikkhipati. Dutiyāṃ pi puṭṭho yasmā taṃ anāgataṃ hutvā paccuppannaṃ hontaṃ¹⁰ hutvā hotīti saṃkhaṃ gataṃ tasmā paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi¹¹ yadi³ te³ a n ā g a t a ṃ h u t v ā p a c c u p p a n n a ṃ h o t ī t i¹² saṃkhaṃ gataṃ¹³ puna hutvā paccuppannaṃ hontaṃ na hutvā na hotīti saṃkhaṃ gataṃ sasavisāṇaṃ¹⁴ kin te taṃ pi puna hutvā na hotīti adhippāyena h u t v ā h o t ī t i p a ñ h a ṃ p u c c h a t i. Itaro yaṃ natthi taṃ natthitāya evaṃ¹⁵ anāgataṃ na hutvā paccuppannaṃ na¹⁶ hotīti. Na h u t v ā n a h o t i¹⁷ nāma. Tāva hotu. Puna na hutvā na hoti. Bhāvo pan' assa kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. T a ñ

¹ B.—C. adds : na ca. ² B.—C. na ca. ³ B. omits.

⁴ B. cā.

⁵ B. tañ ñe n' eva.

⁶ B. adds : hutvā hoti.

⁷ B. etaṃ.

⁸ B. omits the whole sentence till itaro hutvā. ⁹ B. pana.

¹⁰ B. honti. ¹¹ B. odisa. ¹² B. honti hutvā hotīti.

¹³ B. adds : punapunaṃ hutvā na hotīti.

¹⁴ B. omits the whole sentence till : natthitāya.

¹⁵ B. yaṃ.

¹⁶ C. omits.

¹⁷ B. hotīti saṃkhagataṃ asadhi jhākaṃ (?) ki dde (kin te?) taṃ pi puna na hutvā na hotīti adhippāyena na hutvā na hoti na hutvā na hoti na. Omits next till p. 47.

ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atī-
taṃ 'ti pañhe pi paccuppannaṃ khaṇe yeva 'ssa atitātāya
abhāvaṃ saṃdhāya kālanānattā paṭikkhipati. Dutiyapañ-
haṃ puttḥo ayaṃ atitabhāvato pubbe paccuppannaṃ ahosi.
Tass' eva atitattā paṭijānāti. Hutvā hoti hutvā hotīti yad eva
taṃ tayā paccuppannaṃ hutvā atītaṃ hotīti vadatā tañ ñeva
paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti laddhivasena paccuppannaṃ
vo atītaṃ hutvā hotīti vuttaṃ. Kin te taṃ pi hutvā hotīti.
Itaro hutvā bhūtaṃ puna hutvā abhāvato na h' evā 'ti
paṭikkhipati. Dutiyapañhe yasmā taṃ paccuppannaṃ
hutvā atītaṃ hantaṃ hutvā hotīti yad etaṃ tayā paccup-
pannaṃ hutvā atītaṃ hotīti vadatā tañ ñeva paccuppannaṃ
saṃkhaṃ gataṃ tasmā paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī yadi
te paccuppannaṃ hutvā atītaṃ hantaṃ hutvā hotīti saṃ-
khaṃ gataṃ taṃ pana hutvā hoti yaṃ pana paccuppan-
naṃ hutvā atītaṃ na hantaṃ hutvā hotīti saṃkhaṃ gataṃ
sasaviśāṇaṃ. Kin te taṃ pi puna hutvā na hotīti adhip-
pāyo. Na¹ hutvā na hotīti pañhaṃ pucchati.
Itaro yaṃ² natthi taṃ natthitāya evaṃ paccuppannaṃ
hutvā atītaṃ na hotīti taṃ na hotīti na hutvā na hoti na
mattā 'va hoti. Puna hutvā na hoti bhāvo paṇ' assa
kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. Ubhayaṃ ekato katvā
āgate tatiyapañhe pi iminā ubhayena yojanā katabbā.

Aparo nayo yadi tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ
anāgatassa paccuppanne vutto hoti bhāvo. Paccuppan-
nassa anāgate vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante
anāgataṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma
kin te etesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva
anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti pañhe paṭikkhittanāyena' eva
paṭikkhipitvā puna puttḥo dutiyapañhe paṭiññātanāyena' eva
paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī tañ ñeva anāgataṃ taṃ
paccuppannaṃ 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā
hotīti paṭijānantaṃ purimapaṭikkhittaṃ pañhaṃ parivat-
tetvā pucchanto. Na hutvā na hoti na hutvā na hotīti puc-
chatī. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva anāgataṃ paccuppan-
naṃ 'ti vuttaṃ. Paṭhamapañhaṃ paṭikkhipantaṃ anāga-

¹ C. adds : na.² C. itaresaṃ.

tassa hoti bhāvo paccuppannessa ca hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti tena anāgataṃ na hoti nāma paccuppannaṃ na hutvā nāma. Dutiyapañhe ca te tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti paravādi sabbato andhakārena pariyo-naddho viya. Tesam na hutvā na hoti bhāvaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyavāre pi yadi tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ paccuppannessa atīte vutto hoti bhāvo atitassa ca paccuppanne vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi hutvā hoti nāma atitaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te etesu ekekaṃ¹ hutvā hotiti. Itaro tañ ñeva anāgataṃ² paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhaṃ³ paṭikkhittanāyena⁴ eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanāyena⁵ eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotiti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhittaṃ pañhaṃ parivattetvā⁶ pucchanto na hutvā na hotiti pucchati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti vutte paṭhamam pañhaṃ paṭikkhipantena paccuppannessa hoti bhāvo. Atitassa ca hutvā bhāvo² paṭikkhitto 'ti. Tena paccuppannaṃ te² na hoti nāma. Atitaṃ nāma hutvā na.⁵ Dutiyapañhe ca te tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti nāma. Atitaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena⁶ tam⁶ pucchāma kin te etesu etesu⁶ ca⁶ ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti. Paravādi sabbato andhakārena pariyo-naddho viya tesam nahutvā-nahotibhāvaṃ apassanto. Na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tatiyavāre pi yadi⁶ tañ ñeva anāgataṃ taṃ⁶ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti anāgata-paccuppannānaṃ paccuppannā 'ti tesu vutto hoti bhāvo. Paccuppannātītānañ ca anāgata-

¹ B. adds: hutvā hoti. ² B. omits. ³ B. pañhe.

⁴ B. adds: pañhaṃ na hotiti. ⁵ B. na hutvā nāma.

⁶ C. omits.

paccuppannesu vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante anāgatam pi hutvā hoti nāma. Paccuppannam pi atitam pi hutvā hoti yeva nāma. Tena tam pucchāma. Kin te tisu pi etesu ¹ ekekaṃ hutvā ² hoti ² hutvā hotiti. Itarotañ ñeva ³ anāgatam tam paccuppannam tam atitan 'ti pañhe paṭikkhittanāyena' eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanāyena' eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi tañ ñeva anāgatam tam paccuppannam tam atitan 'ti pañhavasena' eva tesu ekekaṃ hutvā ² hoti ² hutvā hotiti paṭijānantam purimam paṭikkhittapañham parivattetvā pucchanto na hutvā na hoti na hutvā na hotiti pucchati. Tass' attho. Nanu tayā tañ ñeva anāgatam tam paccuppannam tam ⁴ atitan 'ti vutte paṭhamapañham paṭikkhipantena anāgatapaccuppannānam hoti bhāvo. Paccuppannātītānañ ca ⁵ hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti. Tena anāgatam tena ⁶ paccuppannañ ca ⁵ na hoti nāma ⁷ paccuppannam ⁸ atitāñ ca na ⁹ hutvā nāma. Dutiyapañhe va ¹⁰ tañ ñeva anāgatam tam paccuppannam atitan 'ti paṭiññātam. Evaṃ sante anāgatam pi na hutvā na hoti nāma. Paccuppannam pi atitam pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena tam pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti. Paravādi sabbato ¹¹ andhakārena pariyaṇaddho viya tesam nahutvānahotibhāvaṃ apassanto na h' eva 'ti paṭikkhipatiti.

VACANASODHANĀ NITṬHITĀ.

Niggahādini pan' ettha hetṭhāvuttanāyena' eva yojetabāni. Atitam cakkhum atthiti ādisu pi cakkhādibhāvavijahanena' eva atthi tam paṭijānāti. Paṣṣatīti ādini puṭṭho pana tesam viññānānam kiccābhāvavasena' ¹² eva paṭikkhipati. Tena ñānena ñānakaraṇīyaṃ karotīti pi pañhe tassa ñānassa niruddhattā. Kiccābhāvaṃ ¹³

¹ B. adds: pi. ² C. omits. ³ B. pañhe va.
⁴ B. ti. ⁵ B. va. ⁶ C. te. ⁷ C. adds: hoti nāma.
⁸ B. adds: ca. ⁹ C. tam. ¹⁰ C. tate. ¹¹ C. oso.
¹² B. kiccābhāva°. ¹³ B. kiccābhāvaṃ.

assa apassanto paṭikkhipati. Puna pi puṭṭho atitāramma-
naṃ paccuppannañānaṃ atitānaṃ dhammānaṃ jānato
atitāñānaṃ 'ti lesena¹ paccuppannam eva atitaṃ ñānaṃ 'ti
katvā tena ñānena karaṇīyassa atthitāya paṭijānāti. Atha
'ssa sakavādī lesokāsaṃ² adatvā tena ñānena duk-
khaṃ paṭijānātīti ādim āha. Itaro atitārammaṇen'
eva ñānena imesaṃ catunnaṃ kiccānaṃ abhāvā paṭikkhipati.

Anāgatapañhe pi es' eva nayo. Paccuppannapañho
ca³ saṃsandanapañho + ca⁴ uttānatthā yeva.

Arahaṭo atite⁵ rāgo atthīti ādisu pi rāgādi-
bhāvavijahanato⁶ evaṃ paṭijānāti. Sa rāgo 'ti ādisu
suttavirodhabhayena c' eva yuttivirodhabhayena ca paṭik-
khipati. Evaṃ sabbam pāli-anusāren' eva viditvā parato
atthi siyā. Atitaṃ siyā nātitaṃ 'ti ettha evaṃ
attho veditabbo.

Yam⁷ atitaṃ eva atthi tam atitaṃ yaṃ paccuppannānā-
gatam atthi⁸ tam no atitaṃ 'ti. Tenātitaṃ na vātitaṃ na
vātitaṃ⁴ atitaṃ 'ti. Tena karaṇena atitaṃ no atitaṃ⁴
no⁴ atitaṃ⁴ atitaṃ 'ti. Anāgatapaccuppannapucchāsu pi
es' eva nayo.

Na vattabbam atitaṃ atthi anāgataṃ
atthīti suttasādhanaṃ pucchā paravādissa paṭiññā
sakavādissa. Puna attano laddhiṃ nissāya yaṃ⁴ kiñci
bhikkhave rūpaṃ 'ti anuyogo paravādiss' eva.⁹ Dutīyanaye
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Evaṃ sabbattha
pucchā ca paṭiññā ca veditabbā 'ti. Yam pan' etaṃ para-
vādinā anāgatassa atthibhāvasāadhanattham. Nanu vuttam
bhagavatā kabalimkārahārā ce⁴ bhikkhave 'ti suttassa
pariyosāne atthi tattha āyatim punabbhavābhinibbattīti ādi
dassitaṃ na tam anāgatassa atthibhāvasādhakam. Tam
hi hetūnaṃ pariniṭṭhitattā avassabhāvitam saṃdhāya
tattha vuttam. Ayam suttādhippāyo. Sesam sabbattha
uttānattham evā 'ti.

SABBAMATTHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. kilesena.

² B. adds : naṃ.

³ C. va.

⁴ C. omits.

⁵ B. oṭo.

⁶ B. °bhāvavi°.

⁷ C. ayam.

⁸ C. paccuppannam atthi anāgataṃ.

⁹ B. omits.

Idāni¹ atītādikhandhā 'ti² ādi kathā hoti. Tattha khandhādibhāvavijāhanato³ atītānāgatānaṃ atthitaṃ icchantassa atītaṃ khandhā 'ti pucchā paravādissa. Atītassa khandhassa⁴ saṃgahitattā āmantā 'ti paṭiññā sakavādissa. Puna atītaṃ atthīti pucchā paravādissa. Tassa niruttipathasuttena⁵ atthitāya nivāritattā paṭikkhepo sakavādissa. Āyatanadhātupucchāsu pi anāgatapañhesu pi paccuppannena saddhiṃ saṃsandetvā⁶ anulomapaṭilomato āgatapañhesu⁷ pi atītaṃ rūpan 'ti ādipañhesu pi iminā⁸ upāyena attho veditabbo. Suttasādhane⁹ pana na vattabban 'ti pucchā sakavādissa. Tattha¹⁰ natthi ceto 'ti natthi ca ete dhammā 'ti attho. Khandhādibhāve sati natthitaṃ anicchantassa āmantā 'ti paṭiññā paravādissa. Atha nesam natthibhāvasāadhanattham suttāharaṇaṃ sakavādissa. Dutiyapucchā pi paravādissa. Paṭiññā sakavādissa. Suttāharaṇaṃ paravādissa na¹¹ pana nesam khandhādibhāvam eva sādheti. Na¹² atthi bhāvan 'ti āhatam pi anāhatasadisam evā 'ti.

ATĪTAṀ KHANDHĀ 'TI ĀDIKATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 7.

Idāni ekaccaṃ atthīti kathā hoti. Tattha ye ekaccaṃ atītaṃ atthīti maññanti seyyathā pi Kassapikā. Tesam laddhibhīdanattham atītaṃ atthīti pucchā sakavādissa ekaccaṃ atthīti vissajjanaṃ paravādissa. Ayam hi 'ssa adhippāyo.

Avipakkavipākam¹³ atthi vipakkavipākam natthīti. Ekaccaṃ niruddhan 'ti anuyogo sakavādissa. Tass' attho. Yadi te atītaṃ ekaccaṃ atthi ekaccaṃ natthi evaṃ sante ekaccaṃ atītaṃ¹⁴ niruddham. Ekaccaṃ atītaṃ¹⁵ na

¹ B. atītaṃ. ² B. khandhādi. ³ B. 'oti bhāvā°; C. 'obhāvā°.

⁴ C. khandha. ⁵ B. 'opadha°; C. 'opata°. ⁶ B. 'oditvā.

⁷ C. pañhāsu. ⁸ B. adds: va. ⁹ C. 'onaṃ.

¹⁰ C. tathā. ¹¹ B. tam. ¹² C. atthi bhāvatthi.

¹³ B. adhimutta°. ¹⁴ C. atthīti. ¹⁵ C. omits.

niruddham tath' eva thitan 'ti āpajjati. Vigatan¹ 'ti ādisu pi es' eva nayo.

Avipakkavipākā² dhammā ekacce 'ti idam yasmā so avipakkavipākānaṃ atthitaṃ icchati. Te pi atitā yeva. Tasmā³ yathā te atitaṃ ekaccaṃ atthi. Tathā⁴ avipakkavipākā⁵ pi dhammā ekacce atthi ekacce natthīti codetum vuttam. Vipakkavipākā⁶ 'ti idam yesaṃ so natthitaṃ icchati tesam vasena codetum vuttam. Avipākā 'ti idam avyākātānaṃ⁷ vasena codetum vuttam. Iti imesaṃ tiṇṇaṃ rāsīnaṃ vasena sabbesu anulomapaṭilomesu paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo.

Atitā ekadesaṃ vipakkavipākā ekadesaṃ avipakkavipākā 'ti. Vipakkavipākā⁸ vuccanti. Yena hi kammena paṭi-saṃdhi nibbattitā bhavaṅgaṃ pi⁹ cutiṃ pi tass' eva vipāko. Tasmā paṭisaṃdhitō yāva cuti tāva¹⁰ taṃ vipakkavipākānaṃ nāma hoti. Tathārupe dhamme saṃdhāy 'etaṃ vuttam. Vipaccissantīti katvā te atthīti pucchā sakavādisa.¹¹ Yathā dhammadharassa puggalassa niddāyantassāpi¹² bahupavattino dhammā atthīti vuccanti. Evaṃ lokavohārava-sena atthitaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādisa. Vipaccissantīti natvā.¹³ Paccuppannā 'ti dutiyapañhe kam-mānaṃ avippanāsasaṃkhato¹⁴ kammupacayo¹⁵ nām' eko¹⁶ atthīti laddhiyā¹⁷ thapetvā¹⁸ paṭiññā paravādisa.

Anāgataṃ atthīti ādisu ekaccaṃ atthiti uppādino dhamme saṃdhāya vadatīti. Sesaṃ sabbattha hetthā vuttanayattā uttānattham evā 'ti.

EKACCAM ATTHĪTI KATHĀ

NITTHITĀ. 8.

¹ C. viha°.

² C. avipā°.

³ C. yasmā.

⁴ B. ki tathā; C. tatthā.

⁵ B. °kānaṃ.

⁶ C. vipākā.

⁷ C. avipākānaṃ.

⁸ C.—B. vipakata°.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. cutitā ca.

¹¹ C. adds: dhammaṃ.

¹² R. niddhā°.

¹³ B. vatvā; C. adds: katvā.

¹⁴ C. °nāyā°; B. °nnāsa°.

¹⁵ B. kammapacayo.

¹⁶ C. ko.

¹⁷ B. °yaṃ.

¹⁸ B. thatvā.

Idāni satipaṭṭhānakathā hoti. Tattha catunnaṃ bhikkhave satipaṭṭhānānaṃ samudayaṃ ca atthagamaṃ ca dassessāmi¹ satipaṭṭhānasamyutte vuttanayen'² eva yesaṃ kāyādayo satiyā ārammaṇadhamme gahetvā sabbe dhammā satipaṭṭhānā 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Andhakā nāma Pubbaseliyā Aparaseliyā Rājagiriya Siddhatthikā 'ti ime pacchā-uppannanikāyā. Tesāṃ laddhivivecanattham pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Tattha yasmā patitṭhāti tesu³ 'ti patṭhānā. Kā⁴ patitṭhāti. Sati. Satiyā patṭhānā satipaṭṭhānā 'ti iminā atthena satigocarā pi⁵ satipaṭṭhānā. Patitṭhahantīti patṭhānā. Kā patitṭhahantīti. Satiyo. Satiyo 'va patṭhānā satipaṭṭhānā 'ti. Iminā atthena satiyo yeva⁶ satipaṭṭhānā. Tasmā dve pi vādā pariyāyena yujjanti. Ye pan' etam pariyāyam pahāya ekanten'⁷ eva sabbe dhammā satipaṭṭhānā 'ti vadanti. Te samdhāya pucchā sakavādissa. Ārammaṇavasena paṭiññā paravādissa. Sabbe dhammā satīti anuyuttassa pana sabbesaṃ satisabhāvābhāvato⁸ paṭikkhepo tass' eva. Tattha⁹ khayagāmiṃ ādini¹⁰ maggavisesanāni. Ekāyanamaggo hi kilesānaṃ khāyabhūtaṃ nibbānaṃ gacchatīti khayagāmī. Cattāri saccāni bujjhanto gacchatīti bodhagāmī. Vaṭṭam apacinanto gacchatīti apacayagāmī.¹¹ Evam etehi padehi kin te sabbe dhammā evarūpo ekāyanamaggo hotīti pucchati. Anāsava asaṃyojanīyā 'ti ādini pi lokuttarabhāvapucchanatthāya vuttāni. Buddhānussatīti ādini pabhedapucchāvasena vuttāni. Cakkhāyatanaṃ satipaṭṭhānaṃ 'ti ādi sabbadhammānaṃ pabhedapucchāvasena vuttam. Tatthāpi¹² sativasena paṭikkhepo ārammaṇavasena paṭiññā 'ti evaṃ sabbapañhesu attho veditabbo.

Sutta-sādhanaṃ uttānatthā yevā 'ti.

SATIPAṬṬHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

¹ B. desessāmi.

² C. °tayena.

³ B. etesu.

⁴ B. kā satipaṭṭhānā 'ti.

⁵ C. adds: sati.

⁶ C. va.

⁷ B. ete yeva.

⁸ B. satibhā°.

⁹ C. tassa.

¹⁰ C. ādi.

¹¹ B. apacagāmī.

¹² B. tathāpi.

Idāni h' evatthikathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbe pi atitādibhedā dhammā rūpādivasena atthīti. Atitaṃ anāgatapaccuppannavasena anāgatapaccuppannāni vā atitādivasena natthi. Tasmā sabbam ev' idaṃ evaṃ atthi evaṃ natthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi vuttappabhedānaṃ Andhakānaṃ. Te saṃdhāya atitaṃ atthi pucchā sakavādisa. H' evatthi h' eva natthīti visajjanaṃ paravādisa. Tattha² h' evā 'ti hi³ evaṃ. Atha taṃ sakavādi⁴ yadi atito va evaṃ natthīti⁵ evaṃ sante so yeva atthi so yeva natthīti nāmā 'ti pucchanto h' evatthi h' eva natthīti āha. Itaro ten' eva sabhāvena atthitaṃ⁶ ten' eva natthitaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho sakabhāvena atthitaṃ parabhāvena natthitaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Tato param atthaṭṭho⁷ natthaṭṭho 'ti atthisabhāvo natthisabhāvo nāma hotīti pucchati⁸ iminā va⁵ upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Pariyosāne pana tena hi atitaṃ h' evatthi h' evaṃ natthīti ca. Tena hi rūpaṃ h' evatthi h' evaṃ natthīti vā 'ti⁹ ādini vatvā kiñcāpi paravādinā laddhi patitṭhāpitā. Ayoniso patitṭhāpitattā pan' esā appatitṭhāpitā yevā 'ti.

H' EVATTHIKATHĀ¹⁰ NIṬṬHITĀ. 10.

MAHĀVAGGO NIṬṬHITO. I.

¹ B. everywhere : so' va°.

² C. natthi.

³ B. so.

⁴ B. °ssa.

⁵ C. omits.

⁶ C. atitaṃ.

⁷ B. °ddho.

⁸ B. °tīti.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. so 'va°.

Idāni parupāhārakathā nāma hoti. Tattha ye arahattam paṭijānantānam apatte pattasaññīnam adhimānikānam¹ kuhakānam vā arahattam paṭijānantānam sukkavisatṭhim disvā Mārakāyikā devatā arahato asuciṃ upasamharantīti maññanti seyyathāpi etarahi Pubbaseliyā ca Aparaseliyā ca. Te saṃdhāya atthi arahato asucisukkavisatṭhīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Idāni yasmā sukkavisatṭhi nāma rāgasamuṭṭhānā hoti tasmā atthi arahato rāgo 'ti anuyogo āraddho so sabbo pi uttānattho yeva. Mārakāyikā devatā attano 'ti ādipañhe yasmā tāsaṃ devatānam sukkavisatṭhi nāma natthi. Aññesaṃ pi sukkam gahetvāna upasamharanti. Arahato sukkam eva natthi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. N' eva attano 'ti pañhe pana nimminivā² upasamharantīti laddhiyā paṭijānāti. Lomakūpe hīti pañhe sappitelānam viya lomakūpe upasamharanābhāvaṃ³ disvā paṭikkhipati. Handa hīti vavassaggatthe⁴ nipāto. Arahā nu kho aham nā⁵ 'ti evaṃ vimatiṃ gāhāyissamā 'ti evaṃ vavasāyam katvā upasamharantīti attho. Atthi arahato vimatīti puttḥo atthavatthukam vicikiccham saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puttḥo itthipurisādīnam nāmagottādisu saṃniṭṭhānābhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Atthitassa āsāyo 'ti tassa sukkassa uccārapassāvattānam⁶ viya patitṭhānokāso atthitī pucchati. Sādhama-kusalassā 'ti attano arahattadhammamatte yeva kusalassa paññāvimuttam saṃdhāy' evaṃ vadati. Paradhammakusalassā⁷ 'ti dhammato⁸ parasmaṃ attha samā-

¹ C. °tikānam. ² B. nimmitvā. ³ B. °nābhāvaṃ.

⁴ B. vavasāyatthe. ⁵ B. no. ⁶ B. °vānam.

⁷ C. pavara.

⁸ C.—B. adham°.

pattidhamme pi kusalassa ubhato bhāgavimuttam samdhāy' evam vadati.

Sesam ettha pāli-anusāren' eva veditabban 'ti

PARUPĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ¹ aññānakañkhāparavitaranā 'ti tisso va ² kathā nāma ² honti. Tattha yesam arahato itthipurisādīnam nāmagottādisu ñānappavattiyā abhāvena atthi aññānam. Tatth' eva samñiṭṭhānābhāven' eva atthi kañkhā. Yasmā ca yesam ³ tāni vatthūni pare vitaranti pakāsentī ācikkhanti tasmā tesam ³ atthi parivitaranā 'ti imā laddhiyo seyya-thāpi etarahi Pubbaseliyānam.⁴ Tesam tam laddhim bhinditum tisu pi kathāsu pucchā sakavādisa. Paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. Tattha sabbesu pi pañhesu ⁵ c' eva vissajjanesu ca pāliṃ anugantvā attho veditabbo 'ti.

AÑÑĀNAKAÑKHĀPARAVITARAṆAKATHĀ ⁶

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vacibhedakathā hoti. Tattha yesam sotāpattimag-gakkhaṇe paṭhamajjhānam samāpannassa dukkhan 'ti vācā bhijjati laddhi. Seyyathāpi etarahi Pubbaseliyādīnam. Te samdhāya samāpannassa atthi vacibhedo 'ti pucchā sakavādisa laddhiyam thatvā paṭiññā paravādisa. Puna sabbatthā 'ti tayo bhava samdhāya puttḥo āruppam samdhāya paṭikkhipati. Sabbadā 'ti kālava-sena puttḥo paṭhamamaggakkhaṇe paṭhamajjhānasamāpattito aññam sabbam ² samāpattikālam samdhāya paṭikkhipati. Sabbesam ² samāpannānaṃ 'ti lokiya-samāpattiyo samāpanne samdhāya paṭikkhipati. Sabbasamāpattisū 'ti puttḥo dutiyajjhānādikaṃ lokuttaram sabbañ ca lokiyasamāpattim ⁷ samdhāya paṭikkhipati.

¹ B. aññānam.

² C. omits.

³ B. nesam.

⁴ B. oyādinī.

⁵ B. adds: pi.

⁶ C. everywhere: °vitā°.

⁷ B. ottikālam.

Kāyabhedo 'ti paṭikkamavasena¹ pavattā² kāyaviññatti idam yāni cittāni vaciviññattim samuṭṭhāpentī tām' eva kāyaviññattim. Evaṃ sante kasmā kāyabhedo pi na hotīti codanattam pucchati. Itaro laddhivasena paṭikkhipati c' eva paṭijānāti ca. Idāni yadi so maggakkhaṇe dukkhan 'ti vācam bhāsati samudayo 'ti ādikam pi bhāseyya. Yadi vā tam na bhāsati itaram pi na bhāseyyā 'ti codanattam dukkhan 'ti jānanto 'ti ādayo pañhā vuttā. Itaro pana attano laddhivasen' eva paṭijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Lokuttaram paṭhamajjhānam samāpanno dukkham dukkhan 'ti vipassatīti hi 'ssa laddhiñānan 'ti lokuttaram catusaccañānam sotān 'ti sota-viññānam adhippetam. Yena tam saddam suṇāti dvinnam phassānan 'ti sotasaṃphassamanosaṃphassānam. Novatarevattabbe 'ti yadi avisesena yaṃ kiñci samāpannassa natthi vacibhedo na avisesena na vattabbam samāpannassa atthi vacibhedo 'ti sesam ettha uttānattham eva.

Saddhim suttasādhanaṃ yaṃ pana tena³ Sikhissa⁴ Ānanda bhagavato 'ti pariyosāne suttam ābhatam⁵ tattha yena samāpatticittena yo⁶ vacibhedo samuṭṭhito kāyabhedo⁷ pi tena samuṭṭhāti. Yena⁸ ca tam lokuttaram paṭhamajjhānacittam tasmā asādhakan 'ti.

VACĪBHEDAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dukkhāhārakathā nāma hoti. Tattha dukkhan⁹ 'ti vācam bhāsanto dukkhe¹⁰ ñānam āharati.¹¹ Tam dukkhāhāro nāma vuccati. Tañ ca pan' etam maggaṅgam magga-pariyāpannan 'ti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Pubba-seliyaṇam. Te saṃdhāya dukkhāhāro 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Ye kecīti paṭhama-

¹ B. abhikkamādivasena. ² B.—C. ottakāyam. ³ B. etena.

⁴ B. sikkhissamānanda°. ⁵ B. āgatam. ⁶ B. so.

⁷ B. adds: 'ti. ⁸ C. ye vacanam. ⁹ C. dukkhadukkhan.

¹⁰ C. dukkha.

¹¹ B. ārahati.

pañhe avipassake saṁdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe vipassake saṁdhāya paṭijānāti. Tam pan' assa laddhi-mattam eva. Tasmā sabbe te 'ti vādassa bhindanattam bālaputhujjanā 'ti ādim āha. Tam uttānattham evā 'ti.

DUKKHĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni cittaṭṭhitikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ samā-patticcittaṁ c' eva¹ bhavaṅgacittaṁ ca anuppabandhena pavattamānaṁ disvā ekam eva cittaṁ ciraṁ tiṭṭhatiti laddhi seyyathāpi etarahi heṭṭhāvuttappabhedānaṁ Andhakānaṁ taṁladdhivisodhanattam ekam cittaṁ divasam pi tiṭṭhatiti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Upaḍḍhadivaso uppādakkaṇo 'ti ettha ṭhitikkhaṇaṁ anāmasitvā aniccā vata saṁkhārā uppādavayadhammino 'ti desanāvasāne² uppādavayavasen' eva pucchā katā te dhammā cittena lahuparivattā 'ti puṭṭho cittato lahutaraparivattino³ dhamme apassanto paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yassa cittassa dighappavattim⁴ icchati taṁ saṁdhāya paṭijānāti. Yāvataṭṭhikaṁ tiṭṭhatiti pañhe. Cullāsītisahasāni kappāni tiṭṭhanti ye marū 'ti ādivacanavasena āruppato aññatra paṭikkhipati āruppe paṭijānāti. Muḥuttam muḥuttam⁵ uppajjatiti pañhe⁵ paravādissa. Uppādavayadhammino 'ti ādisu suttavirodhabhayaena paṭijānāti ṭhitim pan' assa laddhivasena icchati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

CITTAṬṬHITIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kukkulakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ sabbam bhikkhave ādittam sabbe saṁkhārā dukkhā 'ti ādini suttāni ayoniso gahetvā nippariyāyen' eva sabbe saṁkhārā kukkulā vitaccikaṅgārasammissā⁶ chārikanirayasadisā⁷ 'ti laddhi

¹ B. omits. ² B. desanāyena. ³ B. lahupa°.

⁴ B. °tthiti. ⁵ C. pañham.

⁶ B. vitajjita-aṅgāra°.

⁷ B. chādika°.

seyyathāpi etarahi Gokulikānaṃ. Tesam nānappakāra-sukhasaṃdassanena taṃ laddhiṃ vivecetum pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Tattha a n o d h i k a t v ā 'ti odhiṃ mariyādaṃ¹ koṭṭhāsaṃ akaritvā avisesena sabbe yevā 'ti attho.

Sesaṃ sabbaṃ pālinayen' eva veditabbam. Saddhiṃ suttasādhanaṃ yā 'ti.

KUKKULAKATHĀ² NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni anupubbābhisamayakathā hoti. Tattha yesaṃ

Anupubbena medhavī thokaṃ thokaṃ khāṇe khāṇe
Kammāro rajatass' eva niddhame³ malam attano 'ti.

Ādini suttāni ayoniso gahetvā sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno ekacce kilese dukkhadassanena pajahati ekacce samudayanirodhamaggadassanena. Tathā sesāpiti. Evaṃ soḷasahi koṭṭhāsehi anupubbena kilesappahānaṃ katvā arahattapaṭilābho hotīti. Evarūpā nānābhisamayaladdhi uppannā seyyathāpi etarahi Andhaka-Sabbatthivāda - Saṃmitiya - Bhadrāyānikānaṃ. Tesam laddhivivecanatthaṃ a n u p u b b ā b h i s a m a y o 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. A n u p u b b e n a s o t ā p a t t i m a g g a n 'ti puṭṭho pana ekassa maggassa bahubhāvāpattibhayena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho dukkhadassanādivasena paṭijānāti. Tāni vā cattāri pi ñānāni eko sotāpattimaggo yevā 'ti paṭijānāti. Phalaṃ pana ekam eva icchatī tasmā paṭikkhipati. Sakadāgāmi-maggādisu pi es' eva nayo. M a g g e d i ṭ ṭ h e 'ti pañhe yasmā dukkhadassanādihi dassanaṃ apariniṭṭhitam maggadassanena pariniṭṭhitam nāma hoti. Tadā sotāpattiphale⁴ ṭhito 'ti saṃkham gacchati tasmā paṭijānāti. D u k k h e d i ṭ ṭ h e c a t t ā r i s a c c ā n ī t i p u c c h ā p a r a v ā d i s s a . E k ā b h i s a m a y a v a s e n a p a ṭ i ñ ñ ā p a r a v ā d i s s a .⁵

¹ B.—C. cyādāyam.

² B. oḷa° everywhere.

³ B. niṭṭhitam eva.

⁴ B. sophale.

⁵ B. saka°.

Puna dukkhasaccam cattāri saccānīti andyoge¹ catunnam pi nānāsabhāvattā paṭikkhepo tass' eva ca. Rūpak-
khandhe aniccato diṭṭhe 'ti pucchā sakavādissa.
Samuddato ekabindussa rase paṭividdhe sesa-udakarasa-
veddho² viya ekadhamme aniccādito paṭividdhe sabbe pi
paṭividdhā hontīti laddhiyā paṭiññā paravādissa.

Catūhi nānehīti dukkhe nānādīhi. Aṭṭha hi
nānehīti sāvakanam sādharāṇehi³ saccañānehī c' eva
paṭisaṃbhidañānehī ca. Dvādasahi nānehīti dvā-
dasāṅgapaticcasamuppādañānehī. Catu cattārīsāya
nānehīti⁴ jarāmarāṇe nānam jarāmarāṇasamudaye
nānan 'ti evam nidānavagge vuttañānehī. Sattasatta-
tiyā nānehīti jarāmarāṇam bhikkhave aniccam sam-
khatam paṭiccasamuppannam khayadhammam vaya-
dhammam virāgadhammam nirodhadhamman 'ti evam
tath' eva vuttañānehī sesam ettha pālinayen' eva veditab-
bam saddhim suttasādhaneṇā 'ti.

ANUPUBBĀBHI SAMAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vohārakathā nāma hoti. Tattha buddho
bhagavā lokuttarena vohārena⁵ voharatīti
yesam laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te sam-
dhāya pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā paravādissa.
Lokuttaro⁶ sotā⁷ 'ti ādini tassa ayuttavādibhāvadīpanat-
tham⁸ vuttāni. Ayam h' ettha adhippāyo. Saddāyatanam
eva te⁵ lokuttaram udāhu sotādini piti. Hañci
buddhassa bhagavato vohāro lokiye sote
paṭihaññatīti. Ettha yadi lokuttare paṭihaññeyya
lokuttaro siyā 'ti evam attho na gahetabbo. Lokiye
paṭihaññamānassa pana⁵ lokuttaratā nāma natthīti ayam
ettha adhippāyo. Lokiyena viññānenā⁹ 'ti etthāpi

¹ C. °go.² B. udakassapaṭiveddho.³ C. °hīti.⁴ C. °rīsa.⁵ C. omits.⁶ B. °re.⁷ B. sote.⁸ B. °vāda°.⁹ B. nānenā.

lokiyen 'evā¹ 'ti attho. Itarathā anekatthatā siyā. Lokut-taram hi lokiyeṇāpi ñānena ñāyati. Evaṃ sabbam yathānurūpato veditabbam. Sabbe te maggam bhāventīti pañhesu ye maggam na paṭilabhanti te samdhāya paṭikkhipati. Ye paṭilabhanti te samdhāya paṭijānāti. Sovaṇṇayāyā 'ti suvaṇṇamayāya idam paravādissa udāharaṇam. Elaṇḍayāyā² 'ti elaṇḍamayāya² idam sakavādissa udāharaṇam. Lokiyam voharantassa lokiyo 'ti ayam pi ekā laddhi. Sā etarahi ekaccānam Andhakānam atthi.³

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

VOHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni nirodhakathā nāma hoti. Tattha yesam ap-
paṭisaṃkhā⁴ nirodhañ ca paṭisaṃkhā nirodhañ ca dve
pi ekato katvā nirodhasaccan 'ti laddhi. Seyyathāpi
etarahi Mahimsāsakānañ c'eva Andhakānañ ca. Te
samdhāya dve nirodhā 'ti pucchā sakavādissa patiñña
paravādissa. Dve dukkhanirodhā 'ti pañhesu
yasmā dve dukkhasaccāni na icchati tasmā paṭikkhi-
pati. Yasmā dvih' ākārehi dukkham nirujjhatiti icchati
tasmā paṭijānāti. Dve nirodhasaccānīti pañ-
hesu dvinnam dukkhasaccānam nirodhavasena⁵ anic-
chanto paṭikkhipati dvih' ākārehi dukkhassa nirujjhanato
paṭijānāti. Dve taṇhānīti⁶ ādisu pi es' eva nayo.
Atthi dvinnam nibbānan 'ti ādisu pucchāsu
uccanicatādīni⁷ apassanto paṭikkhipati. Appaṭisaṃkhā
niruddhe 'ti ye paṭisaṃkhāya lokuttarena ñānena
aniruddhā suddhapakatikattā vā uddesaparipucchādīnam
vā vasena⁸ samudācaraanato niruddhā 'ti vuccanti. Te
saṃkhāre paṭisaṃkhā nirodhentīti lokuttarañānena ni-
rodhenti anuppattibhāvaṃ gamenti. Nanu appaṭisaṃ-

¹ C. vā.

² C. eladdhamayā.

³ B. laddhi.

⁴ C. °khāra.

⁵ B. °saccena.

⁶ C. tātīti.

⁷ C. ucchatimatādīti.

⁸ B. adds : na.

khā niruddhā saṃkhārā 'ti pucchā sakavādissa.
 Tattha bhaggānaṃ puna na ¹ bhañjanato ² appaṭisaṃkhā-
 niruddhānaṃ vā ariyamagge uppanne tathā niruddhato va
 sakavādi accantabhaṅgataṃ ³ paṭijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

DUTIYO VAGGO.⁴

¹ B. omits.

² C. bhajanato.

³ B. °gaggataṃ.

⁴ C. omits.

Idāni balakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ Anuruddha-samyutte imesaṃ ca² pahānaṃ³ āvuso catunnaṃ sati-paṭṭhānānaṃ bhāvitattā bahulikatattā ṭhānaṃ ca ṭhānato aṭṭhānaṃ ca aṭṭhānato yathābhūtaṃ pajānāmi ādini dasa suttāni ayoniso gahetvā tathāgatabalaṃ sāvaka-sādhāraṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa laddhiyaṃ thatvā paṭiññā paravādissa.

Tathāgatabalaṃ ca nāma⁴ etaṃ sāvakehi sādharmaṇaṃ pi atthi asādharmaṇaṃ pi sādharmaṇasādharmaṇaṃ pi. Tattha āsavānaṃ khaye ñānaṃ sādharmaṇaṃ. Indriyaparopariyattaṃ ñānaṃ⁵ asādharmaṇaṃ. Sesā sādharmaṇaṃ asādharmaṇaṃ ca. Ṭhānāṭṭhānādini hi sāvaka padesena jānanti. Tathāgatā nippadesena iti. Tāni uddesato sādharmaṇāni.⁶ Niddesato asādharmaṇāni.⁷ Ayaṃ pana avisesena⁸ sabbāṃ pi sādharmaṇaṃ 'ti āha. Tam enaṃ tato vivecetum. Tathāgatabalaṃ sāvaka-balaṃ 'ti puna anuyogo āraddho. Tattha paṭhamapañhe⁹ niddesato sabbākāra-visayaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe niddesato¹⁰ ṭhānāṭṭhānamattādi-jāna-vasena paṭijānāti. Taññeva¹¹ 'ti ādi pañhesu sabbākārena¹² ninnānākaraṇatāya¹³ abhāvena paṭikkhipati. Pubbayogo ca pubbacariyā¹⁴ ca atthato ekaṃ. Tathā dhammakkhānaṃ ca dhammadesanā ca. Indriyaparopariyattipañhe ekadesena sādharmaṇataṃ saṃdhāya sāvaka-visaye paṭijānāti.

Idāni yasmā uddesato ṭhānāṭṭhānādini¹⁵ sāvako jānāti. Tasmā sāvakassa tattha jānaṃ pakāsetvā. Tena jāna-

¹ C. omits.² B. ime pañca.³ B. panāhasā.⁴ B. adds: na.⁵ B. omits.⁶ C. visesena.⁷ C. °pañha.⁸ B. udde°.⁹ B. °resu.¹⁰ C. ti°.¹¹ C. pubbā°.¹² C. thānādinaṃ.

namattasāmaññena tesam sāvakasādhāraṇattham paṭi-
tthāpetum sāvako tñānāthānam jānātīti ādayo
paravādipaṇhā honti. Tattha indriyaparopariyattiñānam
chaṇṇam asādhāraṇañānuam aññataran 'ti na gahitaṃ.
Āsavakkhayaena vā āsavakkhayan 'ti yaṃ tathāgatassa
āsavakkhayaena saddhim sāvakassa āsavakkhayaṃ paṭicca
vattabbaṃ siyā nānākaraṇaṃ¹ natthi.

Vimuttiyā ca vimuttin 'ti pade pi es' eva nayo. Sesam
ettha uttānattham eva. Idāni yaṃ sakavādinā āsavānam
khaye ñānam sādharmaṇan 'ti anuññātaṃ. Tena saddhim
saṃsanditvā² sesānam³ pi asādhāraṇabhāvaṃ pucchitum
puna āsavānam khaye 'ti ādayo paravādipaṇhā va
honti. Tesam vissajjane sakavādinā āsavakkhaye visesā-
bhāvena taṃ ñānam sādharmaṇan 'ti anuññātaṃ. Itaresu
pi visesābhāvena sādharmaṇatā paṭikkhittā. Puna tñānā-
thānādinam āsavakkhayan' eva saddhim saṃsanditvā²
asādhāraṇapucchā paravādiss 'eva. Tattha³ āsavakkha-
yañāne paṭikkhepo sesesu pi paṭiññā sakavādisa. Tato
indriyaparopariyattena saddhim saṃsandetvā asādhāraṇa-
pucchā paravādisa. Sā saṃkhipitvā dassitā. Tatrāpi⁴
indriyaparopariyatte⁵ paṭiññā sesesu paṭikkhepo sakavā-
disa. Tato tñānāthānādihi saddhim saṃsandetvā indriya-
paropariyattassa sādharmaṇapucchā paravādisa. Sā pi
saṃkhipitvā dassitā. Tattha indriyaparopariyatte paṭik-
khepo sesesu paṭiññā sakavādisā 'ti.

BALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ariyan 'ti³ kathā nāma³ hoti. Tattha yesam na
kevalaṃ āsavakkhayañānam eva ariyaṃ atha kho purimāni
pi nava balāni ariyānice' eva laddhi seyyathāpi etarahi
Andhakānam. Te saṃdhāya ariyan 'ti pucchā sakavā-
disa paṭiññā itarassa. Puna yadi taṃ ariyaṃ maggādisu
tena aññatarena bhavitabban 'ti maggādivasena pucchā
sakavādisa. Paṭikkhepo itarassa. Puna suññatāram-

¹ B. °natam.

² B. °detvā.

³ C. omits.

⁴ B. tatthāpi.

⁵ B. °ttena.

manādivasena pucchā sakavādissa. Tattha dve suññatā sattasuññatā ca saṃkhārasuññatā ca. Sattasuññatā nāma dīṭṭhiyā parikappetabbena ¹ sattena suññā pañca khandhā. Saṃkhārasuññatā nāma sabbasaṃkhārehi suññam vivittam ² nissatam ³ nibbānam. Tattha paravādi nibbānārammanatam saṃdhāya paṭikkhipati. Saṃkhārārammanatam saṃdhāya paṭijānāti. Manasi karotīti puṭṭho pi nibbānam eva saṃdhāya paṭikkhipati saṃkhāre saṃdhāya paṭijānāti. Tato sakavādinā ṭhānāṭhānamanasikāro saṃkhārārammaṇo suññatāmanasikāro nibbānārammaṇo 'ti imam nayam gahetvā dvinnaṃ phassānaṃ dvinnaṃ cittānaṃ samodhānaṃ hotīti puṭṭho lesokāsam alabhanto ⁴ paṭikkhipati. Animittappaṇihitesu pi es' eva nayo.

Sattanimittabhāvato hi khandhā animittā. Saṃkhārānimittabhāvato nibbānam. Ekadhammasmiṃ pi āropetvā ṭhapetabbasaṃkhātena ca ⁵ paṇidhitabbaṭṭhena ⁶ paṇidhiti saṃkham gatena sattapaṇidhinā ca appaṇihitā khandhā. Tanhāpaṇidhinā tanhāsavā ⁷ ārammaṇabhūtena sabbasaṃkhārāpaṇidhinā appaṇihitam nibbānam. Tasmā idhāpi paṭikkhepo ca ⁸ paṭiññā ca ⁸ purimanayen' eva veditabbā. ⁹ Tato yathā satipaṭṭhānādayo lokuttaradhammā ariyā c' eva suññatādi-ārammaṇā ca kin te evaṃ ṭhānāṭhānañānān 'ti anulomapaṭilomapucchā honti. Tattha sabbā ¹⁰ pi paṭiññā sabbe pi ¹¹ paṭikkhepā paravādis' eva. Iminā ca ¹² upāyena sesañānesu pi pucchāvissajjanaṃ veditabbam. Pāliyaṃ pana sesāni saṃkhipitvā avasāne cutupapātāñānam eva vibhattam. Tato param sakasamaye pi ariyaṃ 'ti sabbena ¹³ āsavānaṃ khayañānena saddhim saṃsandetvā sesañānānaṃ anulomato ca paṭilomato ca ariyabhāvapucchā honti. Tā sabbā paravādisa. Paṭiññā ca ¹⁴ paṭikkhepo ca ¹⁴

¹ B. °ppita°.² C. vici°.³ B. nisaṭam.⁴ C. °nte ; B. °ntā.⁵ B. °n'eva.⁶ B. paṇidhihi°.⁷ B. °ya vā.⁸ B. va.⁹ B. °bbo ; C. °bbam.¹⁰ C. sabbe.¹¹ B. ca.¹² C. omits.¹³ B. siddhena.¹⁴ B. va.

sakavādiṣṣa. Te uttānatthā yeva. Pāḷiyaṃ pan' ettha¹
paṭhamanavamān'eva dassetvā sattha nānāni² samkhittāni.

ARIYAN 'TI KATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ vītārā-
gacittānaṃ vimuttippayojanaṃ nāma natthi. Yathā pana
malinaṃ vatthaṃ dhoviyamānaṃ malā vimuccati evaṃ
sarāgaṃ cittaṃ sarāgato vimuccatīti laddhi. Seyyathāpi
etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sa r ā g a n 'ti pucchā
sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa. Tato r ā g a s a h a g a t a n
'ti ādinā nayena puṭṭho maggakkhaṇe cittaṃ vimuccati
nāma. Tadā ca³ evarūpaṃ cittaṃ natthīti paṭikkhipati.
S a p h a s s a n 'ti ādinā nayena puṭṭho va⁴ yathā phasso
ca cittaṃ ca ubho rāgato vimuccanti. Evaṃ rāgassa
vimuttiṃ apassamāno paṭikkhipati. S a d o s ā d i s u p i
iminā va upāyena attho veditabbo.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni vimuccamānakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
jhānena vikkhambhanavimuttiyā vimuttaṃ cittaṃ mag-
gakkhaṇe samucchedavimuttiyā vimuccamānaṃ⁵ nāma
hotīti laddhi. Te saṃdhāya vimuttaṃ vimuc-
c a m ā n a n 'ti pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa.
Puna ekadesaṃ 'ti pucchā sakavādiṣṣa. Tattha
ekadesaṃ 'ti bhāvanapumsakam. Yathā vimuttaṃ
ekadesaṃ⁶ vimuttaṃ⁶ ekadesena vā⁶ ekadese⁶ vā vimut-
taṃ hoti. Kiṃ⁶ evaṃ e k a d e s a ṃ v i m u t t a ṃ e k a -
d e s a ṃ a v i m u t t a n 'ti pucchati. Kiṃ kāraṇā evaṃ
pucchati. Vimuttaṃ vimuccamānaṃ 'ti vippakatabhāvena
vuttattā. Yathā hi kayiramānā katādayo vippakatattā ekade-
sena katā ekadesena akatā honti. Tathā idaṃ pi ekadesaṃ
vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttan 'ti āpajjati. Tato paravādi

¹ C. omits.

² C. viññāṇaṃ.

³ B. va.

⁴ B. pi.

⁵ B. vijjamānaṃ.

⁶ B. omits.

kaṭādinam viya cittassa ekadesabhāvapathamapañhe¹ paṭikkhipitvā dutiye vimuccamānassa apariniṭṭhitavimuttitāya² paṭijānāti. Lokiyajhānakkhaṇam vā saṁdhāya paṭikkhipati. Na hi taṁ tadā samucchedavimuttiyā vimuccamānam³ lokuttarajhānakkhaṇam saṁdhāya paṭijānāti. Taṁ hi tadā samucchedavimuttiyā vimuttekadesena vimuccamānan 'ti' ssa laddhi. Tato sakavādī yadi te ekam eva cittaṁ ekadesaṁ vimuttaṁ ekadesaṁ avimuttaṁ evaṁ sante yo eken' eva cittaṇa sotāpanno hoti so pi te ekadesaṁ sotāpanno ekadesaṁ na sotāpanno āpajjati codanatthaṁ ekadesaṁ sotāpanno 'ti ādim āha. Itaro taṁ vidhānam apassanto paṭikkhipati. Sesavāresu pi es' eva nayo. Uppādakkhaṇe pañhe yadi ekam eva cittaṁ vimuttaṁ ca vimuccamānaṁ ca ekasmiṁ khaṇe vimuttaṁ ekasmiṁ vimuccamānam āpajjati kin te evarūpaṁ cittaṁ 'ti attho.

Suttasādhane paṭhamam suttam paravādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Vimuccatīti vippakataniddeso tasmā yaṁ tassa yogino evaṁ jānato evaṁ passato etehi āsavehi cittaṁ vimuccati⁴ taṁ⁵ vimuccamānam nāma hotīti. Dutiyasuttam sakavādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Yadi te vimuccatīti vacanato vimuttaṁ vimuccamānam idha vimuccatīti vacanābhāvato vimuttaṁ eva siyā na vimuccamānan 'ti. Idāni yathā te vippakatavimuttitāya vimuccamānam 'ti.⁶ Kiṁ evaṁ vippakatarāgādītāya rajjamānādiṇi pi atthīti codanatthaṁ puna atthi cittaṁ 'ti ādi⁷ āraddham. Paravādinā pi tathārūpaṁ cittaṁ apasantaṇa sabbam paṭikkhittaṁ. Atha naṁ sakavādi dve yeva koṭiyo tatiyā⁸ natthīti anubodhento. Nanu rattaṁ c'eva arattaṁ cā 'ti ādim āha. Tass' attho nanu bhadramukha⁹ rāgasampayuttaṁ cittaṁ rattam cittaṁ¹⁰ vippayuttaṁ arattan 'ti dve yeva koṭiyo. Rajjamānam nāmā 'ti tatiyā koṭi natthīti. Duṭṭhādisu pi es' eva nayo. Atha naṁ āmā¹¹ 'ti paṭijānitvā ṭhitam.

¹ B. pathamabhāvāpañhe.² B. pari°.³ C. vimutta°.⁴ C. °tīti.⁵ C. evam.⁶ C. omits.⁷ B. ādim.⁸ B. °yo.⁹ B. °khā.¹⁰ B. omits.¹¹ B. āgamantā 'ti.

Vimuttipakkhe pi dve yeva koṭiyo dassetum hañci rattañ c' evā 'ti ādim āha. Tassa 'ttho yadi etā dve¹ koṭiyo sampaticchasi avimuttañ c' eva vimuttañ cā 'ti imā pi sampaticchati. Kilesasampayuttam hi cittaṃ avimuttam vippayuttam² vimuttam vimuccamānam nāmā 'ti. Paramatthato tatiyā koṭi natthīti.

VIMUCCAMĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni aṭṭhamakakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ anuloma-gotrabhū maggakkhaṇe kilesānam samudācārābhāvato³ aṭṭhamakassa sotāpattimaggatṭhapuggalassa dve pariyutṭhānā pahinā⁴ 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakanañ c' eva Sammitiyānañ ca tesam aññataram saṃdhāya pucchā sakavādisa. Maggakkhaṇato paṭṭhāya diṭṭhiyā anuppattim saṃdhāya paṭiññā itarassa. Tato yasmā diṭṭhi nām' esā sotāpannass' eva pahinā na maggaṭṭhassa. Tasmā aṭṭhamako puggalo sotāpanno 'ti anuyogo sakavādisa. Vicikicchāpañhe pi es' eva nayo. Anusayapañhe pariyutṭhānato añño⁵ anusayo 'ti tesam laddhi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhittam. Silabbataparāmāsa-pañhe silabbataparāmāsapariyutṭhānan 'ti vohāran na passati tasmā paṭikkhipati. Pariyutṭhānam eva pahinan 'ti laddhi. Maggo bhāvito 'ti pañhe tasmim khaṇe bhāveti na bhāvito. Tasmā paṭikkhipati. Amaggena 'ti ādi anuyoge pathamamaggen' eva pahinabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Yadi hi amaggena pahiyetha gotrabhūpuggalādinam pi⁶ pahiyethā 'ti apajjanto⁷ upajjis-satiti pucchā paravādisa vissajjanam sakavādisa. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

AṬṬHAMAKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni aṭṭhamakassa indriyakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ aṭṭhamako maggakkhaṇe indriyāni paṭilabhati

¹ C. adds : dve. ² B. omits. ³ B.—C. °rabhāvato.

⁴ B. pari°. ⁵ C. omits. ⁶ B. °dini. ⁷ B. °jjato.

nāma no ca 'ssa paṭiladdhāni hontīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya natthi saddhindriya¹ 'ti pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa. Natthi saddhā 'ti puttḥo pana saddhindriyato' saddhāya nānattam² sallakkhetvā paṭikkhipati. Sesesu pi es' eva nayo. Yathā pana² yassa atthi mano tassa manindriyaṃ pi atthi. Evaṃ yassa saddhādayo atthi tassa³ saddhindriyādi⁴ pīti dipanattam⁵ atthi mano atthi manindriya⁵ 'ti ādi⁵ āraddham.

Taṃ sabbam⁶ uttānattham eva saddhim⁷ suttasādhaneṇa 'ti.

AṬṬHAMAKASSA INDRIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni dibbacakkhukathā nāma hoti. Tattha yesaṃ catutthajhānadhammupatthaddham⁶ maṃsacakkhum [eva dibbacakkhu nāma hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ c' eva Saṃmitiyānañ ca. Te saṃdhāya maṃsacakkhun⁷ 'ti pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa. Puna maṃsacakkhum⁸ dibbacakkhum⁹ dibbacakkhum⁵ maṃsacakkhun¹⁰ 'ti puttḥo. Tam-mattam⁷ eva taṃ na hotīti paṭikkhipati.

Yādisa¹ 'ti ādipucchāsu pi ubhinnaṃ ekasabhāvābhāven' eva paṭikkhipati. Visayo 'ti ādisu ubhinnaṃ pi rūpāyatanam eva visayo. Maṃsacakkhum² pana āpāthagataṃ⁸ eva passati. Itaraṃ anāpāthagataṃ tiropabbatādigataṃ pi dibbacakkhussa ca atisukhumam³ pi rūpam⁴ gocaro. Na tādisaṃ⁹ itarassā 'ti evam etesaṃ ānubhāvagocarā¹⁰ asadisā. Upādinnam⁵ hutvā⁵ anupādinnaṃ⁵ hotīti puttḥo yasmā maṃsacakkhum⁶ upādinnam⁷ dibbacakkhum⁸ anupādinnaṃ. Na ca maṃsacakkhum⁹ eva dibbacakkhun¹⁰ 'ti icchati. Tasmā paṭikkhipati. Dutiyam¹ puttḥo yasmā⁵ maṃsacakkhussa uppādo maggo dibbassa

¹ C. 'yāni ti.

² B. omits.

³ C. adds : patthi.

⁴ B. 'yāni.

⁵ C. omits.

⁶ C. 'oddhattham.

⁷ B.—C. katakamantam.

⁸ B. ābādhā āgatam.

⁹ C. adds : na.

¹⁰ C. anubha°.

cakkhuno 'ti vacanam nissāya maṃsacakkhupaccayā dibbacakkhum uppajjati. Tañ ca rūpāvacarakānam catunnam mahābhūtānam pasādo 'ti icchati tasmā paṭijānāti. Kā m ā v a c a r a ṃ h u t v ā 'ti puṭṭho pi yasmā nam maṃsacakkhum eva dibbacakkhum icchati tasmā paṭikkhipati.¹ Dutiyam puṭṭho rūpāvacarajhānapaccayena uppannattā rūpāvacaram nāma jātan 'ti paṭijānāti. R ū p ā v a c a r a ṃ h u t v ā a r ū p ā v a c a r a ṃ 'ti puṭṭho pi tato param bhāvanāya arūpāvacarakkhaṇe. Rūpāvacaracittassa abhāvā² paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho arūpāvacarakānam³ catunnam mahābhūtānam pasādo hutvā uppajjati laddhiyā paṭijānāti. Apariyāpan-nabhāvaṃ pana 'ssa na⁴ icchati. Tasmā paṭikkhipati yeva.

Dibbacakkhu dhammupatthaddhan 'ti. Kāmāvacara-dhammena upatthambhitam hutvā. Puna dhammu-patthaddhan 'ti lokuttaradhammena upatthaddham. D v e s c a k k h ū n ī t i puṭṭho kiñcāpi dibbacakkhuno dhammu-patthaddhassa paññācakkhubhāvaṃ na⁴ icchati paññā-cakkhussa pana atthitāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho maṃsacakkhum dhammupatthaddham dibbacakkhum hoti laddhivasena paṭijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DIBBACAKKHUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni dibbasotakathā nāma hoti. E k a ṇ ṇ ⁶ ñ e v a s o t a ṇ 'ti puṭṭho dvinnam atthitāya paṭikkhipitvā. Puna⁴ puṭṭho yasmā tad eva dhammupatthaddham dibbasotaṃ nāma hoti tasmā paṭijānāti.

Sesam hetthā vuttanayam evā 'ti.

DIBBASOTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. omits from above y a s m ā etc.

² C. bhagavā.

³ B. °rikānam.

⁴ C. omits.

⁵ B. adds : va.

⁶ C. etañ.

. Idāni yathākammupagañānakathā hoti. Tattha yesaṃ iti dibbena cakkhunā visuddhena —pe— yathā kammupage satte pajānātīti suttam ayoṇiso gahetvā yathākammupagañānam eva dibbacakkhun 'ti laddhi. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna yathā kammupagatañ¹ ca manasikarotīti puṭṭho ekacittassa ārammaṇadvayābhāvā paṭikkhipati dutiyaṃ puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā dvinaṃ phassānaṃ 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Iti yathā iminā² yathā kammupagatapadena evam eva ito³ vata bhonto sattā 'ti ādipadehi pi saddhiṃ yojanāsu attho veditabbo.

Āyasmā Sāriputto yathā kammupagataṃ ñānaṃ jānātīti idaṃ sakavādi. Yasmā therō appicchatāya abhiññāñānāni⁴ na valañjetīti.⁵ Ekaccena jahanti⁶ tāni. Pana 'ssa n' eva atthīti maññati tasmā taṃ dibbacakkhuno alābhī therō 'ti maññamānaṃ⁷ pucchati. Ten' eva kāraṇena atth' āyasmato Sāriputtassa dibbacakkhun 'ti parato⁸ puṭṭho paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho yaṃ kiñci⁹ sāvakena pattaḃbaṃ sabbaṃ taṃ therena pattaṃ¹⁰ 'ti paṭijānāti. Idān' assa paṭikkhepaṃ¹¹ karonto sakavādi na nu āyasmā Sāriputto 'ti ādim āha. Imam hi gāthaṃ therō valañjanapaṇidhiyā¹² evam abhāvena¹³ āha. Abhiññānassa¹⁴ abhāvena. Paravādi pana abhāven' eva cā 'ti atthaṃ sallakkhesi. Tasmā tassa laddhiyā therassa yathākammupagatañānam eva atthi no dibbacakkhum. Tena vuttaṃ tena hi na¹⁵ vattaḃbaṃ yathā kammupagatañānam dibbacakkhun 'ti.

YATHĀKAMMUPAGATAÑĀNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

¹ B. °gañ. ² C. adds: na. ³ B. ime. ⁴ B. °ñā 'ti.

⁵ B. °ñceti. ⁶ B. jānanti. ⁷ C. °no.

⁸ B. padato. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. anupattan.

¹¹ B. vikkhepaṃ. ¹² C. °dhāyā. ¹³ C. evaṃ sāve.

¹⁴ B.—C. °naṃ. ¹⁵ C. taṃ.

Idāni samvarakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tāvatim-se deve upādāya tat' uttarim¹ devesu yasmā te pañca-verāni na samācaranti tasmā samvaro atthiti laddhi. Te samdhāya pucchā sakavādissa. Verasamudācāraṃ apasato² paṭiññā itarassa. Tato³ yasmā samvaro nāma samvaritabbe asaṃvare sati hoti. Tasmā asaṃvara-pucchā⁴ sakavādissa. Devesu pāṇātipātādinam abhāvena paṭikkhepo itarassa. Atthi manussesu⁵ 'ti ādi saṃvare sati asaṃvarassa asaṃvare ca sati saṃvarassa pavattisaṃdassanattam vuttam. Pāṇātipātā veramaṇi⁶ ādipañhesu pāṇātipātādinam asaṃvarevasena⁷ paṭiññā. Pāṇātipātādinam natthitāya paṭikkhepo veditabbo.

Paṭilomapañhā uttānatthā yevā 'ti.

Avasāne natthi devesu samvaro 'ti pañhe pāṇātipātādinā katvā puna tato samvarābhāvaṃ⁸ samdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato chālavasena yadi samvaro natthi sabbe devā pāṇātipātino⁹ 'ti ādi pucchā paravādissa. Devānaṃ verasamudācāraṃ¹⁰ abhāvena paṭikkhepo sakavādissa. Na h' evā 'ti vacanamattam gahetvā laddhipatitthāpanam paravādissa. Evaṃ patitthitā te¹¹ laddhi appatitthitā 'va hotiti.

SAMVARAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni asaṇṇakathā¹² nāma hoti. Tattha ye saṃkhāra-ppaccayā viññānaṃ 'ti vacanato vinā viññānena paṭisaṃdhi nāma natthi. Saṇṇuppādā¹³ va¹⁴ pana te¹⁵ devā tamhā kāyā cavantiti vacanato asaṇṇasattānaṃ pi cutipaṭisaṃdhikkhaṇe saṇṇā atthiti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Tato naṃ sakavādi¹⁶ kin te tam thānaṃ saṇṇā-

¹ B. ori. ² B. cyato. ³ C. tam. ⁴ B.—C. re.
⁵ B. carana°. ⁶ B. dīnaṃ vagabhāvaṃ. ⁷ B. deva°.
⁸ B. va na. ⁹ C. asaṃvara°. ¹⁰ B. sappaññu°.
¹¹ B. ca. ¹² C. omits. ¹³ C. adds : naṃ.

bhāvoti ādhi codetum saññābhāvoti¹ saññāgatīti
ādim āha. Tam sabbam tato parañ ca pālinayen' eva
veditabban 'ti.

ASAÑÑAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

Idāni n'evasaññānāsaññāyatanakathā nāma hoti. Tattha
yesam n'evasaññānāsaññāyatanan 'ti vacanato na vattab-
bam tasmim bhava saññā atthīti. Seyyathāpi etarahi
Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā
itarassa.

Sesam ettha sabbam² pālinayen' eva viditabban 'ti.

N'EVASAÑÑĀNĀSAÑÑĀYATANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 12.

TATIYO VAGGO.

¹ B. °gate.

² C. omits.

Idāni gihi'ssa arahā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ Yasakulaputtādīnaṃ gihivyañjane t̥hitānaṃ arahattapattim disvā gihi assa¹ arahā 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ² te saṃdhāya pucchā sakavādisa. Tattha gihi'ssā 'ti yo gihisaṃyojanasam̐yut-tatāya gihi so arahā³ assā 'ti attho.

Paravādī pana adhippāyaṃ asallakkhetvā 'ti gihivyañjanamattam eva passanto paṭijānāti. Idāni'ssa gihi nāma gihisaṃyojanena hoti na vyañjanamattena yathāha bhagavā.

Alaṃkato ce pi samaṃ careyya
Santo danto niyato brahmacārī
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍam
So brahmaṇo so samaṇo sa bhikkhū 'ti.

Imaṃ nayaṃ dassetum atthi arahato 'ti ādi āradhaṃ. Taṃ sabbam uttānattham eva 'ti.

GIHĪ'SSA ARAHĀ'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni uppattikathā⁴ nāma hoti. Tattha yesaṃ opapā-tiko hoti. Tattha parinibbāyīti ādini vacanāni ayoniso gahetvā Suddhāvāsesu uppanno saha uppattiyā arahā hotīti laddhi. Yesaṃ vā upahacca parinibbāyīti idam⁵ parivattetvā uppajja parinibbāyīti pariyāpunantānaṃ saha uppattiyā arahā hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ⁶ te saṃdhāya pucchā sakavādisa

¹ B. ssa.

² B. °padhama°.

³ C. °ham.

⁴ B. everywhere upapa°.

⁵ B. padam.

⁶ B. °padhamakānaṃ.

paṭiññā itarassa. Tattha yasmā uppatticittam nāma lokiyaṃ tena sotāpannādayo pi na honti pag eva arahā. Tasmāssa¹ imaṃ nayaṃ dassetuṃ saha uppattiyā sotāpanno 'ti ādi āraddham. Sāriputto 'ti ādi imesu mahātheresu ko eko pi² saha uppattiyā arahā nāmā 'ti codanattam vuttam. Uppattēsino³ 'ti patisaṃdhicittena tam hi uppattim esati gavesati tasmā uppattēsīyaṃ 'ti vuccati.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

UPPATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anāsavakathā⁴ nāma hoti. Tattha ye dhammā anāsavassa arahato sabbe te⁵ anāsavā 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ⁶ te saṃdhāya arahato 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam anāsavā nāma maggādayo kin⁷ tassa te yeva uppajjantīti codanattam maggo phalaṃ 'ti ādi āraddham. Cakkhum anāsavaṃ 'ti puttḥo sāsavattā paṭikkhipati. Dutiyam puttḥo anāsavass' etan 'ti paṭijānāti. Cīvarapañhe⁸ eko va dhammo anāsavo ca sāsavo ca na⁹ hotīti. Lakkhaṇavirodhabhayā paṭikkhipati. Dutiyam puttḥo anāsavass' eva⁹ hutvā sāsavassa hotīti paṭijānāti.¹⁰ Taññeva anāsavaṃ 'ti pañhadvaye es' eva nayo. Sakavādi pana tam taññeva 'ti anuññātattā maggo anāsavo hutvā 'ti ādihi codeti. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

ANĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni samannāgatakathā nāma hoti. Tattha dve samannāgamā paccuppannakkhane samaṅgibhāvasamannāgamo ca rūpāvacarādisu aññatarabhūmippattito paṭilābhasam-

¹ B. ya.

² B. hi.

³ B. upapa tte pi yenā 'ti.

⁴ C. anāpatti.

⁵ C. sabbato.

⁶ B. °padhamakānaṃ.

⁷ B. omits.

⁸ B. °paññe.

⁹ C. omits.

¹⁰ B. °tīti.

annāgamo ca. So yāva adhigataviseso¹ na parihāyati. Tāvad eva labbhati. Yesam pana thapetvā ime dve samannāgame añño pattidhammavasena² eko samannāgamo nāma hotiti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpatha-kānam.³ Tesam pattidhammo nāma koci natthiti anubodhanattham arahā catūhi phalehi samannāgato⁴ 'ti pucchā sakavādissa pattim samdhāya paṭiññā itarassa. Ath' assa yadi te arahā⁵ catūhi khandhehi viya catūhi phalehi samannāgato evam sante yeva catūsu phalesu cattāro phassādayo tehi te arahato samannāgatattā pāpunātiti codanattham arahā catūhi phassehiti ādi āraddham. Tam sabbam paravādinā ekakkhaṇe catunnam phassādinam abhāvā⁶ paṭikkhittam. Anāgāmi-paṇhādīsu pi es' eva nayo. Sotāpattiphalaṃ vītivatto 'ti na paṭhamajhānam viya dutiyajhānalābhī puna anupattiya pana vītivatto 'ti pucchati. Sotāpattim aggan 'ti ādi yaṃ vītivatto ten' assa puna asamannāgamam⁷ dassetum āraddham. Tehi ca a parihīno 'ti⁸ pañhe yasmā yathā paccanīkasamudācārena lokiya-jhānadharmā parihāyanti. Na evam lokuttaramaggena hi ye kilesā pahiyanti phalena ca⁹ paṭippassambhanti te tathā pahinā va tathā paṭippassaddhā yeva ca honti. Tasmā sakavādinā āmantā 'ti¹⁰ paṭiññātam. Sv āyam¹¹ attho parato¹² arahato cattāro maggā patiladdhā 'ti ādisu pakāsito yeva.

Sesam uttānattham evā 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Arahā chahi upekkhāhīti kathāya pi iminā va nayena attho veditabbo. Arahā hi chasu dvāresu¹³ upekkhānam

¹ C. aviga°. ² B. upapatti°. ³ B. °padhapakānam.

⁴ B. samannāgame arahā 'ti.

⁵ B. °ham.

⁶ B. arahāvā.

⁷ C. °gatam.

⁸ C. va.

⁹ C. phale tava.

¹⁰ B. °tīti.

¹¹ C. ayam.

¹² B. padato.

¹³ C. vāresu.

uppatibhabbatāya¹ hi² samannāgato 'ti vuccati na ekakkhaṇe. Sabbāsam uppatibhāvenā 'ti.

UPEKKHĀSAMANNĀGATAKATHĀ

NITṬHITĀ. 5.

Idāni bodhiyā buddho 'ti kathā nāma hoti. Tattha bodhīti catummaggañānassāpi sabbaññutañānassāpi adhi-
vacanam tasmā yesam yathā odātena vaṇṇena odāto
sāmena vaṇṇena³ sāmo. Evam bodhiyā buddho
'ti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam yeva te
saṁdhāya pucchā ca anuyogo ca sakavādisa. Paṭiññā ca
paṭikkhepo ca itarassa. Atitāyā⁴ 'ti pañhe tasmim
khaṇe abhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho paṭilābham
saṁdhāya paṭijānāti. Puna kiccavasena⁵ puṭṭho kiccā-
bhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yan tena tāya
karaṇiyam katam tattha sammohābhāvā⁶ paṭijānāti.
Lesokāsam⁷ pana adatvā dukkham paṭijānātīti
ādinā nayena puṭṭho tassa kiccassa abhāvā paṭikkhipati.
Anāgatapañhe tasmim khaṇe maggañānassa abhāvā paṭik-
khipati. Dutiyam puṭṭho agamā⁸ Rājagaham buddho 'ti
anāgatāya bodhiyā buddhabhāvam maññamāno paṭijānāti.
Bodhikaraṇiyam karotīti puṭṭho tasmim khaṇe
kiccābhāvena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yadi na
kareyya buddho 'ti na vucceyya. Yasmā avassam karis-
sati tasmā karoti⁹ yeva nāmā 'ti paṭijānāti. Puna lesa-
kāsam adatvā puṭṭho paṭikkhipati. Paccuppannapañhe
saddhim samsandanāya uttānattho yeva¹⁰ tisso bodhiyo
ekato katvā buddho¹¹ sabbaññutañānam¹² saṁdhāya¹³ tīhi
pi buddho 'ti pi vattabbabhāvato¹⁴ paṭijānāti. Puna tīhīti
puṭṭho sabbāsam ekakkhaṇe abhāvā paṭikkhipati. Dutiyam

¹ B. °gabbā°; C. °vya°. ² B. tāhi. ³ C. omits.

⁴ B. °tassā.

⁵ B. kimvasena.

⁶ B. samohā°; C. sammohāhvā. ⁷ C. lokānam.

⁸ C. āgama. ⁹ C. tato ti. ¹⁰ B. va. ¹¹ C. puṭṭho.

¹² C. °ṇāya.

¹³ C. °yata.

¹⁴ C. adds: tā.

puṭṭho atitānāgatapaccuppannassa sabbaññutañānassa va-
sena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā satataṃ
samitaṃ 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Na¹ vattabbaṃ
bodhiyā 'ti pucchā paravādissa. Bodhiyā abhāvakkhaṇe
buddhabhāvāpattito² paṭiññā sakavādissa.³ Nanu bo-
dhipaṭilābhā 'ti pañhe pana yasmim saṃtāne bodhi-
saṃkhātāṃ maggañānaṃ uppannaṃ. Tattha buddho
'ti sammuti sabhāvato paṭiññā tass' eva. Tassa adhippāyaṃ
ajānitvā hañcīti laddhiṭṭhapanā paravādissa. Idāni ya-
di sallakkhaṇaṃ pākataṃ kātuṃ bodhipaṭilābhā buddho 'ti
bodhiyā buddho 'ti pucchā sakavādissa. Tass' attho tan-
te⁴ yasmā bodhipaṭilābhā buddho tasmā bodhiyā buddho
'ti. Itaro bodhipaṭilābho nāma bodhiyā uppajjitvā nirud-
dhāya pi saṃtāne uppanne⁵ bhāvo yeva bodhi nāma
maggakkhaṇe ñānaṃ 'ti imaṃ vibhāgaṃ asallakkhento ca⁶
puna paṭijānāti. Tato sakavādinā bodhipaṭilābhō
bodhiṭi puṭṭho vacanokāsaṃ alabhanto paṭikkhipatīti.

BODHIYĀ BUDDHO 'TI KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 6.

Iti imā tisso pi kathā Uttarāpathakānaṃ⁷ yeva. Idāni
lakkhaṇakathā nāma hoti. Tattha yehi samannāgatassa
mahāpurisassa dve gatiyo bhavantīti imaṃ⁸ suttaṃ ayoniso
gahetvā lakkhaṇasamannāgato⁹ bodhisatto¹⁰ va¹¹ hotīti
yesaṃ laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ¹² te
saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Cak-
kavattisatto 'ti pañhesu yasmā cakkavattisatto bo-
dhisatto pi abodhisatto¹ pi¹ tasmā abodhisattaṃ saṃdhāya
paṭikkhipati bodhisattaṃ¹³ saṃdhāya paṭijānāti. Dvat-

¹ C. omits. ² B. abu°. ³ C. omits till tass' attho.

⁴ B. ki te.

⁵ B. °na.

⁶ B. va.

⁷ B. uttānā va padhamakānaṃ.

⁸ B. idaṃ.

⁹ C. °te.

¹⁰ C. tte.

¹¹ C. ca.

¹² B. °padhamakānaṃ.

¹³ B. omits.

tims' imānīti suttam bodhisattam eva saṃdhāya vuttam. So hi pacchime bhavē buddho hoti. Itaresu cakkavattī. Tasmā āgatam pi anāgatasadisam evā 'ti.

LAKKHAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni niyāmokkantikathā nāma hoti. Tattha yesam Ghaṭikārasutte Jotipālassa pabbajjam saṃdhāya bodhisatto Kassapassa bhagavato pāvācane okkantaniyāmo caritabrahmacariyo 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te saṃdhāya bodhisatto 'ti pucchā sakavādissa laddhiyam thatvā¹ paṭiññā itarassa. Tato yasmā niyāmo 'ti vā brahmacariyan 'ti vā ariyamaggassa nāmam bodhisattānañ ca ṭhapetvā pāramipūraṇam aññā niyāmokkanti nāma natthi. Yadi bhavēyya bodhisatto sotāpanno sāvako bhavēyya. Na c' etam eva kevalam hīnam. Buddhā² attano³ ñānabale thatvā ayaṃ buddho bhavissatīti vyākaronīti. Tasmā puna bodhisatto 'ti anuyogo sakavādissa. Pacchimabhavam saṃdhāya paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe Jotipālakālam⁴ saṃdhāya paṭiññā tass'⁵ eva. Sāvako hutvā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Anussaviko 'ti anussavapaṭividdhadhamme⁶ pacchimabhavam⁷ saṃdhāya paṭikkhipitvā Jotipālakāle anussavam saṃdhāya paṭijānāti. Aññam satthāraṇa 'ti Ālāraṇ ca Rāmaputtañ ca saṃdhāya vuttam. Āyasmā Ānando 'ti ādi okkantaniyāmā 'va sāvakā honti na itare okkantaniyāmā evarūpā hontīti dassetum vuttam sāvako jātivītivatto 'ti yāya jātiyā sāvako tam vītivatto aññasmim⁸ bhavē asāvako hotīti pucchati. Itaro sotāpannādinam sāvakabhāvato paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIYĀMOKKANTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ B. datvā. ² B. buddho. ³ C. atthano.

⁴ C. °kānam. ⁵ B. tam yeva.

⁶ B. anussavena °dhammo. ⁷ B. °bhāvam.

⁸ B. aññatarasmim.

Idāni aparā pi samannāgatakathā hoti. Tattha yesaṃ catutthamaggaṭṭho puggalo pattadhammavasena¹ tihi phalehi² samannāgato 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhā catūhi phalehi samannāgatakathāya vuttanāyena³ eva veditabban 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nipariyāyena¹ eva sabbasaṃyojanappaḥānaṃ arahattan 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna sabbe saṃyojanā 'ti puttḥo heṭṭhāvuttamaggaṭṭhena² pahīna saṃdhāya paṭikkhipati. Duttiyaṃ puttḥo tena maggena appahīnāya abhāvā paṭijānāti. Sakkāya-ditṭhi-ādisu viya paṭhamamaggena pahīnapahīnabhāvam saṃdhāya paṭikkhipati. Catutthamaggena anavasesappaḥānaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Es' eva nayo sabbatthā 'ti.

SAṃYOJANAPPAHĀNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ.² 10.

CATUTTHO VAGGO.

¹ B. patti°.² C. omits the kathā 10.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha vipassanā maggo phalaṃ paccavekkhaṇan¹ 'ti catunṇaṃ ñānānaṃ vimutti-ñānan² 'ti nāma. Tesu pi vipassanāñānaṃ niccanimittādihi³ vā vimuttattā tadaṅgavimuttibhāvena vā vimuttattā vimuttiñānaṃ. Maggo samucchedavimutti. Phalaṃ paṭippa-ssaddhivimutti. Paccavekkhaṇaṇānaṃ⁴ pana vimuttim jānātīti vimuttiñānaṃ. Evaṃ catubbidhe vimuttiñāne nippariyāyena phalañānaṃ eva vimuttaṃ.⁵ Sesāni vimut-tānīti vā na⁶ vattabbāni. Tasmā idaṃ nāma vimuttiñānaṃ vimuttan⁷ 'ti avatvā. Avisesen⁸ eva vimuttiñānaṃ⁹ vimuttan¹⁰ 'ti yesaṃ¹¹ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna yaṃ kiñcīti puṭṭho paccavekkhaṇādini saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭipannaṃ¹² 'ti puṭṭho maggañānaṃ anāsavataṃ saṃdhāya paṭijānāti.¹³ Yasmā pana taṃ¹⁴ sotāpannaṃ phale tṭhitassa ñānaṃ na¹⁵ hoti tasmā vimut-taṃ¹⁶ nāma na¹⁷ hotīti codanattam. Puna sakavādi¹⁸ sotāpannaṃ¹⁹ 'ti ādim āha. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni asekkhakathā nāma hoti. Tattha yasmā Ānandaṭṭherādayo sekkho¹⁴ ulāro bhagavā 'ti ādinā nayena asekkhe jānanti. Tasmā sekkhaṃ¹⁵ asekkhaṃ¹⁶ ñā-

¹ B. okkhan. ² B. niccādi. ³ B. °ñāñānaṃ.

⁴ B. adds: sesāni vimuttaṃ. ⁵ B. ti.

⁶ B. vimuttaṃ. ⁷ C. tesam. ⁸ B. adds: na.

⁹ B. etaṃ. ¹⁰ B. omits. ¹¹ B. °tti. ¹² C. omits.

¹³ B. °dissā.

¹⁴ C. sekhā; B. sekkha.

naṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ.¹ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Jānāti passatīti idaṃ attanā adhigatassa jānana-vasena vuttam. Gotrabhūno 'ti ādi hetthimāya hetthimāya bhūmiyā tthitassa uparupariñānassa abhāvadasanattam vuttam. Nanu ayaṃ ānando sekkho uḷāro bhagavā 'ti² jānāti paravādi asekkho bhagavā 'ti pavattattānaṃ³ asekkham nānaṃ 'ti icchatī. Na pan' etaṃ asekkham. Tasmā evaṃ patitthāpitā pi laddhi appatitthāpitā 'va hotīti.

ASEKKHANĀKATHĀ⁴ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni viparitakathā nāma hoti. Tattha yv⁵ āyaṃ paṭhavikasīṇe paṭhavisaññī samāpajjati. Tassa taṃ nānaṃ viparitanānaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Paṭhavinissāya uppannamittam hi na paṭhavi yeva. Tatrāyaṃ⁶ paṭhavisaññī tasmā viparitam taṃ⁷ nānaṃ 'ti ādim āha itaro.⁷ Ayaṃ⁸ h' etassa⁹ adhippāyo. Tato sakavādi lakkhanapaṭhavi pi sambhārapaṭhavi pi nimittapaṭhavi pi paṭhavidevatā¹⁰ pi sabbā paṭhavi yeva. Tāsu paṭhavīti nānaṃ viparitam na hoti. Anicce niccan 'ti ādi vipariyeso pana viparitam nānaṃ nāma. Kin te idaṃ etesa aññataran 'ti codetum anicce niccan 'ti ādim āha. Itaro vipallāsakkaṇḍabhāvaṃ¹¹ saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭhavinimittam saṃdhāya paṭijānāti. Kusalan 'ti sekkhaputhujanānaṃ nānaṃ saṃdhāya vuttam. Atthi arahaṭo 'ti pañhesu¹² pi vipallāsakkaṇḍabhāven'¹³ eva paṭikkhipati. Paṭhavinimittam saṃdhāya paṭijānāti. Sabb' eva paṭhavi hoti ti sabban taṃ paṭhavikasīṇalakkhaṇam pa-

¹ B. oḍhakānaṃ.

² C. omits.

³ C. oṇtānaṃ; B. oṭtātaṃ.

⁴ B. asekkhakathā.

⁵ C. sv.

⁶ C. tatra vāyaṃ.

⁷ B. omits.

⁸ C. yaṃ.

⁹ B. hi tassa.

¹⁰ C. devatā.

¹¹ C. oṇabhāvaṃ.

¹² B. saññāsu.

¹³ C. oṇabhāvena.

ṭhavi yeva hotīti pucchati. Sakavādi tathā abhāvato paṭikkhipati. Nanu paṭhavi atthi atthi ca¹ koci paṭhaviṃ² paṭhavito samāpajjati pucchā sakavādisa. Tass' attho nanu nimittapaṭhavi atthi atthi ca³ koci tam paṭhaviṃ² paṭhavito ca samāpajjati na āpato vā tejato vā⁴ paṭhavi atthīti ādi yadi yam⁵ yathā atthi tam tathā samāpajjantassa ñānaṃ viparītaṃ hoti. Nibbānaṃ atthi tam pi samāpajjantassa sabbam vipariyesasamugghātana-maggañānaṃ⁶ pi te viparītaṃ hotīti⁷ dassanattam vuttan 'ti.

VIPARĪTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha yo puggalo samataniyāmaṃ⁸ okkamissati tam bhabbo esa dhammaṃ abhisametun 'ti yasmā⁹ bhagavā jānāti tasmā aniyatassa puthujjanass' eva sato¹⁰ puggalassa niyāmagamanāya ñānaṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te samdhāya aniyatassā 'ti pucchā sakavādisā 'ti.² Tattha niyāmagamanāyā 'ti niyāmo vuccati maggo maggagamanāya maggokkamanāyā 'ti attho. Yaṃ pan' assa ñānaṃ disvā bhagavā bhabbo ayan 'ti jānāti tam samdhāya paṭiññā paravādisa. Ath' assa sakavādi ayuttavāditam dipetum niyatassā 'ti viparītānuyogam āha. Tattha¹¹ paṭhamapañhe maggena niyatassa niyāmagamanāya¹² ñānaṃ nāma natthīti paṭikkhipati. Dutiyena natthibhāveṇa paṭijānāti. Tatiye aniyatassa¹³ natthīti pucchā tam¹⁴ laddhivirodhena paṭikkhipati. Puna paṭhamapañhe¹⁵ catuttham ñatvā¹⁶ aniyatassa niyāmagamanādivasena tayo pañhakathā. Tesu paṭhame yasmā ādimaggena niyatassa puna

¹ B. va. ² B. omits. ³ C. omits. ⁴ B. adds: 'ti.

⁵ B. yad idam. ⁶ B. °ghātakam. ⁷ B. hotū 'ti.

⁸ C. sammatta°; B. samattam. ⁹ C. tasmā.

¹⁰ B. tā. ¹¹ B. sabba. ¹² C. aniya°.

¹³ B. niya°. ¹⁴ B. puṭṭhattā. ¹⁵ B. adds: va.

¹⁶ B. katvā niya°.

tadatthāya ñānaṃ natthi tasmā paṭikkhipati dutiye-
natthibhāven' eva paṭijānāti. Tatiye laddhivirodhen'¹ eva
paṭikkhipati. Puna paṭhamam pañham aṭṭhamam katvā
aniyatassa² aniyāmagamanādivasena tayo pañhakathā.
Tesam attho vuttanayen' eva veditabbo. Puna paṭhama-
pañham eva dasamam³ katvā tammulakā⁴ atthi ni-
yāmo'ti ādayo pañhakathā. Tattha yasmā niyāmagama-
nāya ñānaṃ nāma maggañānaṃ eva hoti tasmā tam sam-
dhāya atthi niyāmo'ti vuttam. Itaro pana niyāmo'ti vutte
paṭikkhipati ñānaṃ'ti vutte paṭijānāti. Satipaṭṭhānādisu
pi es' eva nayo. Paccanikam uttānattham eva. Gotra-
bhuno'ti ādinā nayena yam⁵ appattam tassa tam natthiti
dassanattam. Vuttam bhagavata⁶ jānātīti attano ñānaba-
lena jānāti. Na⁷ tassa niyāmagamanāñānaṃ sabhāvato.⁸
Tasmā iminā kāraṇena patitṭhitā pi 'ssa laddhi appatitṭhitā
yevā'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paṭisambhidākathā nāma hoti. Tattha yesam yam
kiñci ariyānaṃ ñānaṃ sabbalokuttaram evā'ti gahetvā
sabbam ñānaṃ paṭisambhidā'ti laddhi. Seyya-
thāpi Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Sammutiñānapañhesu paṭhavikasīnasammutiyam
samāpattiñānaṃ samdhāya paṭikkhipati niruttiñānaṃ sam-
dhāya paṭijānāti. Ye keci sammutin'ti pañhe puthuj-
ane samdhāya paṭikkhipati. Cetopariyāyapañhesu puthuj-
janassa ñānaṃ samdhāya paṭikkhipati. Ariyassa ñānaṃ
samdhāya paṭijānāti. Sabbāpaññattipañhesu pathavika-
sīnasamāpattipañham⁹ samdhāya paṭikkhipati lokuttaram
samdhāya paṭijānāti. Paṭhavikasīnasamāpattin'ti ādi yā-
etesu ettakesu ṭhānesu paññā kim sabbā sā¹⁰ paṭisambhidā.

¹ B. 'bhāven' eva. ² B. omits. ³ B. dvā°.

⁴ C. na. ⁵ B. 'ssa. ⁶ B. °vā. ⁷ C. omits.

⁸ C. sabbā°. ⁹ B. °saññam. ¹⁰ B. sappassa.

'ti pucchanattham vuttam. Tena hi sabbam ñānan 'ti yasmā sabbā¹ lokuttarapaññā paṭisambhidā tasmā sabban 'ti vacanasāmaññato chalena² saddhim paṭiṭṭhāpetiti.

PAṬISAMBHIDĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammutiñānakathā nāma hoti. Tattha sammuti-saccam paramatthasaccan 'ti dve saccāni. Ye pana etaṃ vibhāgaṃ akatvā saccan 'ti vacanasāmaññena sammutiñānam pi saccārammaṇam evā 'ti vadanti³ seyyathāpi Andhakā⁴ te⁵ ayuttavādino 'ti tesam vāDavisodhanattham ayaṃ kathā āradhā. Tattha na vattabban 'ti pucchā paravādissa. Paramatthasaccam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Sammutisaccamhīti sammuti-anupaviṭṭhe saccamhi paccatte⁶ vā bhumavacanam. Sammutisaccan 'ti attho sammutiñānam saccārammaṇaññevā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato na yadi taṃ avisesena saccārammaṇaññevā 'ti tena ñānena dukkha paṭiññādini⁷ kareyyā 'ti codetum tena ñānenā 'ti ādim āha.

SAMMUTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni cittārammaṇakathā nāma hoti. Tattha ceto-pariyāye ñānan 'ti vacanamattam eva gahetvā taṃ ñānam cittārammaṇam evā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa yo sarāgādivasena cittaṃ jānāti tassa rāgādayo pi ārammaṇā honti. Tasmā na vattabban cittārammaññevā 'ti codanattham nanu atthi kocīti ādi āradham. Phassārammaṇe⁸ 'ti phassasamkhāte ārammaṇe⁹ vedanārammaṇe¹⁰ 'ti ādisu pi es' eva nayo. Puna phassārammaṇe¹¹ ñānam na vattabban

¹ C. sabba.

² B. phalena.

³ B. laddhi.

⁴ B. okānam.

⁵ C. omits.

⁶ C. otthe.

⁷ C. opari.

⁸ B.—C. oṇo.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. oṇā-ārammaṇe.

¹¹ B.—C. oṇā.

'ti puttḥo phassassa¹ phusanalakkhaṇaṃ manasikaronto² phasse³ vārammaṇaṃ hotīti patijānāti. Kiṃ pan' etaṃ phassa-pariyāye ñānaṃ 'ti puttḥo pana tādisassa suttapadassa abhāvā paṭikkhipati. Vedanādisu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ nissāya yassa⁴ laddhi⁵ tad⁴ eva⁴ dassetvā laddhiṃ patitṭhāpetuṃ nanu cetopariyāye ñānaṃ 'ti ādim⁶ āha. Sā pan' esā vacanamattābhini-vesena patitṭhāpitā pi appatitṭhāpitā va hotīti.

CITTĀRAMMAṆAKATHĀ NITTHITĀ. 7.

Idāni anāgatakathā⁷ nāma hoti. Tattha anāgataṃ nāma anantaram pi atthi na anantaram pi. Etesu⁸ anantare ekanten' eva ñānaṃ natthi. Yathā ca anantare tathā ekavīthi-ekajavanapariyāpanne⁹ pi. Tattha ye sabbasmim pi anāgate ñānaṃ icchanti seyyathāpi Andhakā¹⁰ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yaṃ te anāgate ñānaṃ kiṃ tena anantaram anāgataṃ mūlādivasena jānātīti codetuṃ anāgataṃ mūlato 'ti ādim āha. Tattha mūlato 'ti ādini sabbāni kāraṇavevacanān'¹¹ eva kāraṇaṃ hi yaṃ¹² attano phalaṃ¹³ karoti. Taṃ tattha mūlayati patitṭhātīti mūlaṃ. Tato 'va taṃ hinoti pavattayatīti¹⁴ hetu. Tad eva naṃ deti¹⁵ handa naṃ gaṇhathā 'ti niyyāteti¹⁶ viyā¹⁷ 'ti nidānaṃ. Tato taṃ sambhavati sambhavo. Pabhavatīti pabhavo. Tattha va taṃ¹⁸ samutṭhātīti taṃ vā naṃ samutṭhāpetīti samutṭhānaṃ. Tad eva taṃ¹⁹ āharatīti āhāro. Taṃ ca tassa apaticcajita-batṭhena²⁰ ārammaṇaṃ. Tad eva c' etaṃ paṭicca etīti paccayo. Tato taṃ samudetīti samudayo 'ti vuccati.⁶

¹ B. phassa.² C. oṛoto.³ B. phasso.⁴ B. omits.⁵ B. laddhivāre.⁶ C. omits.⁷ B. anāgatañāna°.⁸ B. tesu.⁹ C. °kapavana°.¹⁰ B. °kānaṃ.¹¹ B. kāraṇavaca°.¹² B. yaṃ hi.¹³ C. palaṃ.¹⁴ C. °ttatīti.¹⁵ B. nideti.¹⁶ B. niyyāde°.¹⁷ C. viyāyati.¹⁸ C. mataṃ.¹⁹ B. naṃ.²⁰ C. aḷ aricchitabba°.

Yasmā pana anantaram cittam eteh' ākārehi na sakkā jānitum tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Anāgatam hetu¹ paccayatantiyā anantarā-anāgate² citte hetupaccayattam jānāti. Ye tattha dhammā³ hetupaccayena paccayā honti. Te jānātīti attho. Sesapadesu pi es' eva nayo. Gotrabhuno 'ti ādi. Yasmim anāgate nānam na uppajjati tam sarūpato dassetum vuttam. Pāṭaliputtassā 'ti suttam yasmā⁴ anāgate nānam uppajjati tam dassetum āhaṭam. Yasmā pan' etam na⁵ sabbasmim anāgate nānassa sādhanam tasmā anāhaṭam evā 'ti.

ANĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni paccuppannakathā nāma hoti. Tattha yesam sabbasamkhāresu aniccato diṭṭhesu tam pi nānam⁶ aniccato diṭṭham hotīti vacanam nissāya avisesena sabbasmim paccuppanne⁷ nānam atthīti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya paccuppane⁸ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi avisesena paccuppanne nānam atthi⁹ khaṇapaccuppanne pi tena bhavitabbam. Evaṃ sante dvinnam nānānam ekato abhāvā¹⁰ ten' eva ekañānena tam jānitabbam. Hotīti codetum¹¹ tenā 'ti anuyogo sakavādisa. Tattha paṭhamapañhe ten' eva tam jānitum na sakkā 'ti paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe pana samtatim samdhāya paṭiññā tass' eva. Paṭipātito bhaṅgam passanto 'ti hi¹² bhaṅgānupassanā nānen' eva bhaṅgānupassanānānam¹³ passatīti tassa adhippāyo. Tena nānena tam nānam jānātīti ādisu pi es' eva nayo. Tena phassena tam phassan 'ti ādini assa lesokāsanivāraṇattham vuttāni. Yam pan' etena¹³ laddhim paṭiṭṭhāpanattham

¹ B. hetum.

² B. °rānāgate.

³ B. tasmā.

⁴ C. yasmim.

⁵ B. omits.

⁶ B. viññānam.

⁷ C. °nnena.

⁸ B. samuppanne.

⁹ B. atthīti.

¹⁰ B. °vo.

¹¹ B. codanattham.

¹² C. °ssane.

¹³ B. tena.

nanu sabbasaṃkhaṛehīti ādi vuttam. Tattha na sato¹ tañ ñānaṃ dīṭṭhaṃ hoti na ārammaṇato 'ti adhippāyena paṭiññā sakavādissa. Tasmā evaṃ patitṭhitā pi tassa laddhi appatitṭhitā va hotīti.

PACCUPPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni phalañānakathā nāma hotīti. Tattha buddhā pi sattānaṃ ariyaphalappattiyā² dhammaṃ desenti sāvakaṃ pīti iminā sāmāññena buddhānaṃ viya sāvakaṇaṃ pi tena³ sattena pattaphale⁴ ñānaṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sāvakaṃ sāvakaṃ sāvakaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sāvakaṃ phale ñānaṃ atthi yathā buddhasamā⁵ te pi sotāpattiphale attano ñānabalena ayaṃ bījī ayaṃ kolaṃkolo ayaṃ sattakkhattuparamo 'ti phalassa kataṃ paññapenti. Kin⁶ te evaṃ sāvako pīti codetum sāvako phalassa kataṃ paññapetīti āha. Itaro paṭikkhipati. Atthi sāvakaṃ phale paropariyattīti ādi phale ñānaṃ atthitāya paccayapucchanaṃ vuttam. Ayaṃ h'ettha adhippāyo buddhānaṃ idaṃ oraṃ⁷ idaṃ paraṃ⁸ evaṃ phalaṇaṃ uccāvacabhāvajananasamkhātā phalaparopariyattīti nāma atthi.⁹ Tathā indriyapuggalā paropariyattiyokāsaṃ-atthitāya tassa tassa¹⁰ puggalassa tesāṃ tesāṃ indriyānaṃ vasena taṃ taṃ phalaṃ jānanti. Kin te sāvakaṃ sāvakaṃ sāvakaṃ 'ti paropariyattīti atthīti. Atthi sāvakaṃ sāvakaṃ sāvakaṃ 'ti ādīni pi yadi te sāvakaṃ buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi imāhi pi 'ssa paññattihi bhavitabbam.¹¹ Kim assa tā atthi¹² sakkoti so etā paññattiyo attano balena jānitum 'va¹³ paññapetum vā¹⁴ 'ti codanaṃ vuttāni.

¹ C. yato. ² B. ādissaphaluppa°. ³ C. adds: tena.

⁴ B. vattabbe phalena. ⁵ B. buddhā samā ne.

⁶ C. omits. ⁷ B. phalaṃ. ⁸ B. padaṃ opadanti.

⁹ B. adds: tathā indriyapuggalaparo pariyatti nāma atthi.

¹⁰ B. kāya. ¹¹ B. adds: ti. ¹² B. adds: na.

¹³ B. va.

¹⁴ C. paṭi°.

Sāvako jino¹ 'ti² ādi. Yadi sāvakassa buddhānam viya phale ñānam atthi. Evaṃ sante³ yeva jino 'ti codanattam vuttam. Sāvako anuppannassā 'ti pañhe pi ayam eva nayo. Aññānīti pañhe avijjāsamkhātassa aññānassa vibhattapaṭikkhitto⁴ na pan' assa buddhānam viya phale ñānam atthi tasmā appatitthito ca⁵ paravādo⁶ 'ti.

PHALAÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

PAÑCAMO VAGGO.

MAHĀPANNĀSAKO SAMATTO.

¹ C. pi no.

² B. titi.

³ B. °ntesv eva.

⁴ B. vihatattā pa°.

⁵ B. va.

⁶ B. °vādivādo.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha niyāmo hoti¹ bhabbo² niyāmaṃ okkamituṃ kusalesu dhammesu samattan³ 'ti vacanato ariyamaggo vuccati. Yasmā pana tasmim uppajjitvā niruddhe pi puggalo aniyato nāma na hoti. Tasmā so niyāmo⁴ niccatthena asaṃkhato 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato yadi so asaṃkhato evarūpena tena bhavitabban 'ti dipento nibbānaṃ 'ti ādim āha. Samsandanapucchā uttānatthā yeva. Atthi koci⁵ ti niyāmassa asaṃkhatabhāvaṃ dipanattamaṃ vuttam. Maggo asaṃkhato 'ti pañhe tassa uppādanirodhabhāvato paṭikkhipati. Niyāmo saṃkhato 'ti pañhe niruddhe pi magge niyāmassa atthitaṃ⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Sotāpattiniyāmo 'ti ādi pañhesu pi anulomato ca paṭilomato ca iminā 'va nayena attho vedittabbo. Pañca asaṃkhatāni ti puttḥo pañcannam asaṃkhatānaṃ āgatattānaṃ⁶ apassanto paṭikkhipati. Duttiyaṃ puttḥo catunnaṃ samattaniyāmānaṃ niyāmavacanato nibbānassa⁷ ca asaṃkhatabhāvato paṭijānāti. Micchattaniyāmapañho niyāmavacanamattena asaṃkhatatāya ayuttabhavadipanattamaṃ vutto 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni paṭiccasamuppādakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nidānavagge uppādaṃ vā tathāgatānaṃ anuppādaṃ vā tathāgatānaṃ ṭhitā vā sā dhātudhammatṭhitatā 'ti vacanato

¹ B. omits. ² B. gabbo. ³ C. samma°.

⁴ B. adds: 'ti. ⁵ B. atthiti. ⁶ C. anāga°.

⁷ C. omits till the end of the page.

paṭiccasamuppādo asaṃkhato 'ti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ ca Mahimsāsakānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Avijjā asaṃkhata 'ti ādayo pañhā avijjādinam yeva paṭiccasamuppādabhāvadassanattam vuttā.¹ Yena pan' atthena tattha ekekam aṅgam paṭiccasamuppādo 'ti vuccati so paṭiccasamuppādavibhaṅge vutto yeva. Avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā tattha dhammatthitā² 'ti ādinayena suttena laddhi patitthāpitā. Tass' eva³ atthadassanena laddhibhīdanattam vuttam. Ayam h' ettha attho. Yā ayam hetthā thitā va sā dhātudhammatthitā⁴ va dhammaniyāmata⁵ 'ti vuttā na sā aññatra avijjādihi viṣum ekā atthi. Avijjādinam pana paccayānam yev' etam nāma⁶ uppanne pi⁷ hi tathāgate anuppanne pi hi tathāgate avijjāto saṃkhārā saṃbhavanti saṃkhārādihi ca viññānādini tasmā avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā etasmim pade⁸ saṃkhāradhammānam kāraṇatthena thitā⁹ 'ti³ dhammatthitā.³ Tesam yeva ca³ dhammānam kāraṇatthen' va niyāmata¹⁰ 'ti dhammaniyāmata¹¹ 'ti avijjā vuccati. Sā ca asaṃkhata¹² 'ti.⁸ Nibbānaṃ ca asaṃkhata¹³ 'ti pucchati. Paravādi laddhivasena paṭijānitvā puna dve asaṃkhata¹⁴ nīti puttā suttabhāvena⁹ paṭikkhipitvā va laddhivasen' eva paṭijānāti sesapadesu pi es' eva nayo. Hetthā vuttasadisam pana tattha vuttanayam¹⁰ evā 'ti.

PAṬICCASAMUPPĀDAKATHĀ

NĪTTHITĀ. 2.

Idāni saccakathā nāma hoti. Tattha yesam cattārīmāni bhikkhave tathāni avitathānīti suttam nissāya cattārīsaccāni asaṃkhata¹⁵ nīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ C. vuttam.² C. ottā.³ C. omits.⁴ B. nāmam.⁵ B. siti.⁶ B. pāde.⁷ C. thitā.⁸ B. na.⁹ C. suttabhāvena.¹⁰ B. o'yen' eva veditabban 'ti.

paṭiññā itarassa. Ayam hi 'ssa adhippāyo. Dukkhasa-
mudayamaggesu vatthusaccam saṃkhatam lakkhaṇasac-
cam asaṃkhatam. Nirodhe vatthusaccam nāma natthi
asaṃkhatam eva tan¹ 'ti. Tasmā āmantā 'ti āha.
Tam pan' assa laddhimattam eva yo² hi dukkham vatvā³
saccam icchati⁴ tathā samudayam maggañ ca. Yāni pana
nesam bāddhanapabbhavanīyānikalakkhaṇāni tāni lakkha-
ṇasaccam nāmā 'ti. Na ca⁵ bāddhanalakkhaṇādihi aññāni
dukkhādini nāma atthiti. Tāñāni⁶ ādisu adhippāyo
vuttanāyen' eva veditabbo. Dukkha⁷ 'ti pañhe lad-
dhivasena lakkhaṇam saṃdhāya paṭijānāti. Dukkha⁸
'ti pañhe vatthum saṃdhāya paṭikkhipati. Tato⁹ param
suddhikapāñhā saṃsandanapañhā ca sabbe pāli-anusāren'
eva veditabbā. Avasāne laddhipaṭiṭṭhāpanattham āhaṭa-
suttam atthassa micchāgahitattā anāhatasadisam evā 'ti.

SACCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni āruppakathā nāma hoti. Tattha yesam cattāro
āruppā anekajā⁸ 'ti vacanam nissāya sabbe pi te dhammā
asaṃkhatā 'ti laddhi te saṃdhāya ākāśānañcāyatanā⁹
nān 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
uttānattham evā 'ti. Sādhakasuttam pi⁹ ajānitvā āhaṭattā
anāhatasadisam evā 'ti.

ĀRUPPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni nirodhasamāpattikathā nāma hoti. Tattha niro-
dhasamāpattiti catunnam khandhānam appavatti yasmā
pana sā karīyamānā karīyati¹⁰ samāpajjyamānā samāpaj-

¹ B. etan. ² B. so. ³ C. vatthu. ⁴ C. itthi.

⁵ B. na ca tadhala°; C. tañ ce bodha°.

⁶ B. dukkhasaccan. ⁷ B. ito. ⁸ B. ānañcā 'ti.

⁹ B. adds : attham. ¹⁰ B. oyyati.

jīyati¹ tasmā nippannā² 'ti vuccati. Saṃkhatāsaṃkhatā-lakkhaṇānaṃ³ pana abhāvena na⁴ vattabbā. Saṃkhatā 'ti vā asaṃkhatā 'ti vā tattha yesaṃ yasmā saṃkhatā na hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya nirodhasamāpattīti⁵ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Uppādentīti⁵ ādi samāpajjanapaṭilābhavasena⁶ eva vuttam. Yathā pana rūpādayo saṃkhatadhamme uppādenti na tathāgataṃ keci uppādenti nāma nirodhavodānaṃ⁶ vutthānaṃ 'ti phalasaṃpatti veditabbā. Asaṃkhatam⁷ pana⁸ natthi yeva tasmā paṭikkhipati. Ten a hīti yasmā saṃkhatā na⁹ hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Idam pana asaṃkhatābhāve kāraṇaṃ na hotīti vuttam pi avuttasadisam¹⁰ evā 'ti.

NIRODHASAMĀPATTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni ākāsakathā nāma hoti. Tattha tividho ākāso paricchedākāso kasinūgghāṭimākāso ajatākāso tucchākāso 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Tesu paricchedākāso saṃkhato itarā dve paññattimattā. Yesaṃ pana duvidho pi yasmā saṃkhato na hoti tasmā asaṃkhato 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ Mahimsāsakānaṃ ca te saṃdhāya ākāso 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀKĀSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni ākāso sanidassano 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tālacchiddādīsu ñānappavattim nissāya sabbo pi

¹ B. ojjissati.² B. nibbannā.³ B. ōni.⁴ B. omits.⁵ C. odinti.⁶ C. odhāvodhānaṃ.⁷ B. otā.⁸ B. adds : tam.⁹ B. otānaṃ.¹⁰ C. vutta^o.

ajātakāso sanidassano 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya ākāso sanidassano 'ti pucchā sakavādisa. Paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sanidassano evaṃ vidho bhaveyyā 'ti codanattamaṃ rūpaṇ 'ti ādi vuttaṃ. Cakkhuṇ ca paṭicca 'ti pañhesu evarūpassa suttassa abhāvena paṭikkhipitvā thūnantarikādīnaṃ¹ upaladdhiṃ saṃdhāya paṭijānāti dvinnamaṃ rukkhānaṃ antaraṇ² 'ti ettha rukkhārūpaṃ cakkhunā disvā antare rūpābhāvato³ ākāsaṇ 'ti manodvāraviññānaṃ uppajjati na cakkhuviññānaṃ. Sesesu pi es' eva nayo. Tasmā asādhakam etaṇ 'ti.

ĀKĀSO SANIDASSANO 'TI KATHĀ
NITṬHITĀ. 7.

Idāni paṭhaviḍhātu sanidassano 'ti ādikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pāsāṇa-udaka-thala+rukkhacalanānaṃ c' eva pañcendriyapaṭiṭṭhokāsānaṃ ca vaṇṇāyatanamaṃ kāyaviññātikāle hatthapādādirūpaṇ ca disvā paṭhaviḍhātu-ādayo sanidassanā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu ādipucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesaṃ sabbattha pāli-anusārena c' eva hetṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti. Paṭhaviḍhātu sanidassanā 'ti ādi katvā kāyakammaṃ sanidassanaṇ 'ti.

PARIYOSĀNAKATHĀ NITṬHITĀ. 8.
CHAṬṬHO VAGGO.

¹ B. dhūṇanantikādīnaṃ.
³ C. rūpābhāvato.

² B. aṇṇanaṇ 'ti.
⁴ C. jālā.

Idāni saṃgahakathā nāma hoti. Tattha yasmā dāmādihi balivaddādayo ¹ viya keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā nāma natthi. Tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā. Evaṃ sante ekavidhena rūpasamgaho 'ti ādi niratthakan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ ² c' eva Siddhatthikānaṃ ³ ca. Te saṃdhāya aññen' atthena saṃgahabhāvaṃ dassetuṃ pucchā sakavādisa. Attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Idāni yen' atthena samgaho labbhati taṃ dassetuṃ na nu atthi keci dhammā 'ti ādi āraddhaṃ. Taṃ sabbam heṭṭhāvuttanayattā uttānattham eva. Yā + pan' esā paravādinā attano laddhipatitthāpanattham yathā dāmena vā ⁵ 'ti ādikā upamā āhatā. Sakavādinā taṃ ⁶ anabhinanditvā appaṭikkositvā. Hañci dāmena vā 'ti tassa laddhi bhinnā 'ti veditabbā. Ayaṃ h' ettha attho. Yadi te dāmādihi ca balivaddādayo ⁷ saṃgahitā ⁸ nāma natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā 'ti.

SAMGAHAKATHĀ NITTHITĀ. 1.

Idāni saṃpayuttakathā nāma hoti. Tattha yasmā tilamhi ⁹ telam viya na vedanādayo saññādisu anupatitthā ¹⁰ tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃpayuttā. Evaṃ sante nānasampayuttan 'ti ādi niratthakam hotīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ ca Siddhatthikā-

¹ B. °bandhādayo

² B. Rājākiriyaṇaṃ ca.

³ C. omits.

⁴ C. sā.

⁵ B. cā.

⁶ B. ti.

⁷ B. °bandhādayo.

⁸ B. °tvā.

⁹ C. ti laddhimhi.

¹⁰ C. anupaci°.

nañ c' eva. Te saṃdhāya aññe va¹ sabbe va² sampayuttaṃ³ dassetuṃ pucchā sakavādissa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā uttānattham eva. Yo pan' eso⁴ paravādinā yathā tilamhi telan 'ti ādikā-upamāpañhe āhaṭo so yasmā vedanā-saññānaṃ⁵ viya tilatelānaṃ⁶ lakkhaṇato nānatthavavatthānaṃ⁷ natthi. Sabbesu pi hi tela-atthitacesu tilo 'ti vohāramattaṃ. Ten' eva tilam nibbattetvā⁸ gahite purima-saṃthāne⁹ na tilo nāma paññāyati tasmā anāhaṭasadisam¹⁰ eva hotīti.

SAMPAYUTTAKATHĀ
NITṬHITĀ. 2.

Idāni cetasikakathā nāma hoti. Tattha yasmā phassikādayo nāma natthi. Tasmā cetasikenāpi na¹¹ bhavitabbam. Iti natthi cetasiko dhammo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirika-Siddhatthikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sahajāto 'ti sampayuttasahajātaṃ saṃdhāya vuttam. Phassikā¹² 'ti tādisaṃ vohāraṃ apassantassa pucchā paravādissa.¹³ Kiṃ vohārena yathā¹⁴ cittanissitako¹⁵ 'ti cetasiko 'ti.¹⁶ Evaṃ so pi phassanissitakattā¹⁷ phassanissitako¹⁸ 'ti vutte¹⁹ doso natthīti paṭiññā sakavādissa. Sesam uttānattham eva 'ti.

CETASIKAKATHĀ NITṬHITĀ. 3.

Idāni dānakathā nāmā hoti. Tattha dānan nāma tividham cāgacetanā pi virati pi deyyadhammo pi saddhā

¹ C. bbena ; B. aññen' eva tṭhe. ² B. ³ B. ottataṃ.

⁴ C. so. ⁵ C. °pañ°. ⁶ B. °lādinam.

⁷ B. nānatta°. ⁸ C. nibbēhetvā.

⁹ B. purimabhavaṃ saṃ°. ¹⁰ B. °so. ¹¹ C. omits.

¹² B. phassasikā. ¹³ B. saka°. ¹⁴ B. kathā.

¹⁵ B. °nisidato. ¹⁶ B. omits. ¹⁷ B. nisīdakattā.

¹⁸ B. phassasiko. ¹⁹ C. vutto.

hiriyaṃ kusalañ ca dānaṃ 'ti. Āgataṭṭhāne cāgacetanā dānaṃ. Abhayaṃ detiti āgataṭṭhāne virati. Dānaṃ deti annaṃ pānaṃ 'ti āgataṭṭhāne deyyadhammo. Tattha cāgacetanā detivā deyyadhammaṃ denti vā etāya deyyadhammaṃ 'ti dānaṃ virati. Avakhaṇḍanaṭṭhena¹ lavanaṭṭhena vā dānaṃ. Sā hi uppajjamānā bhayaabheravādisamkhātāṃ dus-selyacetanaṃ² khaṇḍeti lunāti cā 'ti dānaṃ. Deyyadhammo deyyatīti³ dānaṃ. Evam etan tividhaṃ pi atthato cetasiko c'eva dhammo deyyadhammo cā 'ti duvidhaṃ hoti. Tattha yesaṃ cetasiko va dhammo dānaṃ na deyyadhammo 'ti laddhi. Seyyathāpi Rājagirika⁴ Siddhatthikānaṃ te samdhāya cetasiko 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ deyyadhammavasena codetum labbha⁵ ti pucchā sakavādisa. Annādini⁶ viya so na sakkā dātun 'ti paṭikkhepo itarassa. Puna dāhaṃ katvā puṭṭho abhayaṃ detiti suttavasena paṭiññā tass'eva. Tassa⁷ paṭiññādisu pana tassa⁸ detiti ādi vohāraṃ apassanto paṭikkhipat'eva. Anittaphalaṃ 'ti ādi⁹ acetasikassa¹⁰ dhammassa dānabhāvadīpanatthaṃ vuttaṃ. Na hi acetasiko annādīdhammo āyatim vipākaṃ deti itthaphalabhāvanīyācanatthaṃ¹¹ pan'etaṃ vuttan 'ti veditabbaṃ. Ayaṃ pi h'ettha adhippāyo yadi acetasiko annādīdhammo dānaṃ bhaveyya hitacittena anittamaṃ akantaṃ bhesajjaṃ dentassa nimbabijādihi viya nimbādayo anittamaṃ eva phalaṃ nibbatteyya yasmā¹² pan'etthahitaharaṇacāgacetanā¹³ dānaṃ tasmā anitthe pi deyyadhamme dānaṃ itthaphalaṃ eva hotīti. Evamparavādinā cetasikadhammassa dānabhāve paṭiṭṭhāpīte sakavādi itarena pariyāyena deyyadhammassa dānabhāvaṃ sādhetum dānaṃ itthaphalaṃ vuttaṃ bhagavatā 'ti ādim āha. Paravādi pana cīvarādinaṃ¹⁴ itthavipākatāṃ apassanto¹⁵ paṭikkhipati. Suttasādhanaṃ paravādivāde¹⁶ pi yujjati. Sakavādivāde¹⁷ pi na puna ekena 'tṭhena¹⁸

¹ C. akaṇḍa°. ² C. °nānaṃ°. ³ B. deyya°.

⁴ C. °ya. ⁵ C. adinnā°.

⁶ C. ssa; B. phassa pañhādisu. ⁷ B. phassaṃ.

⁸ B. ādinaṃ. ⁹ C. ceta°. ¹⁰ B. °niyādhanatthaṃ.

¹¹ C. yasmim. ¹² C. °pharaṇa°. ¹³ C. omits.

¹⁴ B. °ko. ¹⁵ B. °vāre.

deyyadhammo itthaphalo hoti¹ itthaphalabhāvamattam² eva paṭikkhittam. Tasmā tena hi na vattabban³ 'ti ettha itthaphalabhāven⁴ eva na vattabbatā yujjati. Dātabba-
tthena pana deyyadhammo dānam eva. Dvinnam hi dānānam sāgarabhāvamocanattam⁵ eva ayam kathā 'ti.

DĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paribhogamayapuññakathā nāma hoti. Tattha yesam⁶ divā ca ratto ca sadā puññam pavaddhatiti ca⁷ yam⁸ bhikkhave bhikkhu cīvaram paribhuñjamāno 'ti ca evam ādini suttāni ayoniso gahe tvā yesam⁹ paribhogamayam nāma puññam atthīti laddhi seyyathāpi Rājagirikā¹⁰-Siddhatthika-Saṃmitiyānam te saṃdhāya paribhogamayan¹¹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam puññam nāma phassādayo kusalā dhammā na tato aññam tasmā phassādihi te vaddhitabban¹² 'ti codetum paribhogamayo phasso¹³ 'ti ādi āradham tam sabbam itarena tesam avaddhanato¹⁴ paṭikkhittam. Latā viyā 'ti ādini kiriyāya¹⁵ vā bhāvatāya¹⁶ vā vinā pi yathā latādini sayam eva vaddhanti. Kinte evam vaddhantīti codanattam vuttāni. Tathā pan¹⁷ assa avaddhanato na h¹⁸ evā 'ti paṭikkhittam. Na samannāharatīti pañhe paṭiggāhakānam paribhogena¹⁹ purimacetanā pavaddhati. Evam tam hoti puññan²⁰ 'ti laddhivasena paṭijānāti. Tato anāvajjantassā²¹ 'ti ādihi puṭṭho dāyakassa cāga-cetanam tam²² saṃdhāya paṭikkhipati. Tattha anāvajjantassā²³ 'ti dānacetanāya pure cārikena āvajjanena²⁴ bhavaṅgam anāvajjantassā²⁵ aparivattentassa²⁶

¹ B. ti. ² B. °phalābhā°.³ B. saṅgāra°.⁴ B. yesam.⁵ C. omits.⁶ B. yassa.⁷ C. sesam.⁸ C. °ya.⁹ B. °ssā 'ti.¹⁰ C. avaddhamnato; B. avaddhinato.¹¹ B. °yassa.¹² B. °nāya.¹³ B. panabhogena.¹⁴ B. °vatta°.¹⁵ B. omits.¹⁶ B. °vatta°.¹⁷ B. °ne nam.¹⁸ C. °tṭassa.¹⁹ B. °tṭantassa.

anābhogassā¹ 'ti nirābhogassa asamannāharantassā² 'ti. Āvajjanam³ hi bhavaṅgaṃ pi vicchinditvā attano gatamaggen⁴ eva uppajjamānaṃ dānacetaṇaṃ samannāharati nāma. Evaṃ kiccena iminā cittena⁵ asamannāharantassa puññaṃ hotīti pucchati. A manasikarontassā⁶ 'ti manam akarontassa. Āvajjanena⁷ hi tad anantaram⁸ uppajjamānaṃ manam karoti nāma evam karontassā⁹ 'ti attho. Upayogavacanasmim¹⁰ hi etam¹¹ bhummaṃ. Acetayantassā¹² 'ti cetanaṃ anuppādetantassa appatthayantassā¹³ 'ti patthanāsaṃkhātamaṃ kusalacchandaṃ akarontassa apaṇidhaṇantassā¹⁴ 'ti dānacetaṇavasena cittaṃ aṭṭhapentassā¹⁵ 'ti attho. Nanuca āvaṭṭantassā¹⁶ 'ti vāre¹⁷ abhogassā¹⁸ 'ti abhogavato.¹⁹ Atha vā abhogo²⁰ assa abhogassa²¹ vā anantaram²² tam puññaṃ hotīti pi attho. Dvinnaṃ phassānaṃ²³ 'ti ādisu ekakkhaṇe dāyakassa dvinnaṃ phassādinam²⁴ abhāvā patikkhipati. Dāyakassa ca paribhuñjantassa vā²⁵ 'ti ubhinnaṃ phassādayo saṃdhāya paṭijānāti. Api²⁶ c' assa pañcannaṃ viññānaṃ samodhānaṃ hotīti laddhi tassāpi vasena paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi pariyaṃyassa dvāraṃ pidahitvā ujuvipaccanikavasena codetum kusalādi pañhaṃ²⁷ pucchi.²⁸ Tatrāpi kusalākusalānaṃ²⁹ ekassa ekakkhaṇe³⁰ saṃpayogabhāvaṃ³¹ saṃdhāya paṭikkhipati. Paribhogamayaṃ pana cittavippayuttaṃ uppajjatīti laddhiyā paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi suttena niggaṇhāti suttasādhane āramaropakādinam³² anussaraṇapaṭisaṃkharaṇādivasena anantarā³³ uppajjamānaṃ puññaṃ saṃdhāya sadā³⁴ puññaṃ pavaḍḍhatīti vuttaṃ. Appamaṇo tassa puññābhisando³⁵ 'ti idam pi appamaṇavihārino dinna-paccayattā ca evarūpo me eivaraṃ paribhuñjatīti anumodanavasena vuttaṃ. Tam so paribhogamayaṃ³⁶ 'ti sallak-

¹ B. gamanamagge. ² C. kiccena. ³ B. āvajjamānena.

⁴ C. omits. ⁵ B. evam. ⁶ B. omits. ⁷ B. ābho°.

⁸ B. ābhogavacanato. ⁹ B. ābho°. ¹⁰ B. adhi.

¹¹ B. kussalassā 'ti. ¹² B. pucchati. ¹³ B. kusalānaṃ.

¹⁴ B. °ṇam. ¹⁵ B. gābhāvaṃ. ¹⁶ B. °nādinam.

¹⁷ B. antarantarā.

khetiti. Yasmā pana paṭiggāhakena paṭiggāhetvā apari-
bhutte pi deyyadhamme puññaṃ hoti yeva. Tasmā saka-
vādivādo 'va balavā.¹ Tattha paṭiggāhake paṭig-
gahīte 'ti parassa² paṭiggāhakena paṭiggahīte 'ti attho
datthabbo. Sesam uttānattham evā 'ti.

PARIBHOGAMAYAPUÑÑAKATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 5.

Idāni itodinnakathā nāma hoti. Tattha yesam itodinnena
yāpenti petā kalamkatā tahiṇ 'ti vacanam nissāya yaṃ³ ito
cīvarādi dinnam ten' eva yāpentiti laddhi seyyathāpi
Rājagiriya-Siddhatthikānam. Te samdhāya ito dinnena
'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna cīvarādiva-
sena anuyutto paṭikkhipati. Aññā⁴ aññāssa kārako 'ti
aññassa vipākadāyakānam kammānam añño kārako na
attanā va attano kammam karotiti vuttam hotiti evam
puṭṭho pana itaro suttavirodhabhayena paṭikkhipati.
Dānam⁵ dentan 'ti dānam dadamānam disvā 'ti attho.
Tattha yasmā attānam⁶ anumodittha⁷ va⁸ te⁹ tattha
bhogā uppajjanti. Tasmā ssa iminā kārāṇena laddhi⁹
paṭiṭṭhāpentassāpi appaṭiṭṭhāpitā¹⁰ va hoti. Na hi te
itodinnen' eva vatthunā yāpentiti. Sesesu pi suttasā-
dhanesu es' eva nayo.

ITODINNAKATHĀ NĪṬṬHITĀ. 6.

Idāni paṭhavi kammavipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha
issariyasamvattanīyam kammam adhipaccasamvattanīyam
kamman 'ti. Tattha issarānam issariyam nāma adhipati-
nam adhipaccam nāma paṭhavi issariyādhupaccassa samvat-
tanikañ ca kammam atthiti vuttam. Tasmā yesam paṭhavi

¹ B. phalavā.

² C. padassa.

³ B. omits.

⁴ C. añña-aññaṃ.

⁵ B. oṇo.

⁶ B. oṭṭhā; C. anumāditatthā.

⁷ B. ca.

⁸ B. tesam.

⁹ C. laddhim.

¹⁰ B. oṭṭhitā.

kammavipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya paṭhavīti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sukhavedaniyā 'ti ādi kammavipākassa bhāvasanavasena vuttam. Phasso hoti¹ ādinā nayena niddiṭṭhesu vipākesu phasso sukhavedaniyādibhedo hoti. Te² saññādayo ca³ sukhavedanādihi sampayuttā vedanādayo saññādihi sabbe pi sarammaṇā.⁴ Atthi⁵ va nesam pure cārikam āvaṭṭanādisamkhātam āvajjanam kammappaccaya-bhūtā cetanādayo⁶ tattha itthavipāko tassa patthanā paṇidhānavasena pavattā mūlatanā. Kin te evarūpā paṭhavīti pucchati. Itaro paṭikkhipati. Paṭilomapucchādīni uttānatthā⁷ yeva. Kammavipāko paresam sādharāṇo 'ti pañhe phassādayo samdhāya paṭikkhipati. Kammasamutthānarūpaṇ ca paṭhavi-ādinam yeva ca sādharāṇābhāvam samdhāya paṭijānāti. Asādharāṇapañhe santisuttam parasamayato⁸ āharitvā dassitam sabbe sattā paṭhaviṃ paribhuñjantīti pañhe. Paṭhavi-anissite samdhāya paṭikkhipati. Nissite samdhāya paṭijānāti. Paṭhaviṃ aparibhuñjitvā parinibbāyantīti āruppe parinibbāyantānam⁹ vasena paṭijānāti. Kammavipākam akhepetvā¹⁰ 'ti idam parasamayavasena¹¹ vuttam. Kammavipākam hi khepetvā va⁵ parinibbāyantīti tesam laddhi sakasamaye pana katokā-sassa kammassa uppannam vipākam akhepetvā parinibbānam natthīti tesaṇ ca laddhiyā paṭhavisādharānavipākattā uppannavipāko yeva hoti tam vipākabhāvena tthitam akhepetvā parinibbānam na yujjati codetum vattati. Itaro pi laddhivasen' eva paṭikkhipati. Cakkavattisattassa kammavipākan 'ti pañhe⁵ asādharāṇam phassādīni¹² samdhāya paṭikkhipati. Sādharāṇam samdhāya paṭijānāti. Paṭhavisamuddacandasuriyādayo¹³ pi¹⁴ sabbesam sādharāṇakammavipāko 'ti tesam laddhi. Issa-

¹ B. adds: hi. ² B. so ca. ³ B. va. ⁴ C. °nādi.

⁵ C. omits. ⁶ C. °nā so. ⁷ B. uttānam eva.

⁸ B. pada°. ⁹ C. °taṃtam. ¹⁰ C. aṭṭhapetvā.

¹¹ B. padasamassana°. ¹² B. °di.

¹³ B. °suriyacandimādayo. ¹⁴ B. hi.

riyasamvattaniyaṃ 'ti. Ettha issariyaṃ nāma bahudhanatā. Adhipaccam nāma sesajane attano vase vattetvā tehi gurukātabbatṭhena adhipatibhāvo. Tattha kammapaṭilābhavasena taṃ samvattanikaṃ nāma hoti na janakavasena. Tasmā kammavipākabhāve¹ asādhāraṇam etan 'ti.

PAṬHAVĪKAMMAVIPĀKAKATHĀ²

NITṬHITĀ. 7.

Idāni jarāmarāṇaṃ vipāko 'ti kathā hoti. Tattha yesaṃ atthi dubbannaṣaṃvattaniyaṃ kammaṃ appāyukasamvattaniyaṃ kamman 'ti. Ettha dubbannakā nāma jarā. Appāyukatā nāma marāṇaṃ taṃsamvattaniyaṃ ca kammaṃ atthi tasmā jarāmarāṇaṃ vipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Paṭilomapañhe anārammaṇaṃ 'ti rūpadhammānaṃ tāva anārammaṇaṃ c' eva. Arūpānaṃ pi pana jarāmarāṇasampayogalakkaṇābhāvā anārammaṇaṃ c' eva akusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarāṇaṃ akusalānaṃ dhammānaṃ vipāko 'ti pañhe jarāmarāṇena nāma anitṭhavipākena bhavitabban 'ti laddhiyā paṭijānāti ten' eva kāraṇena kusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarāṇassa kusalavipākatam paṭikkhipati. Parato c' assa akusalavipākatāñ ñeva paṭijānāti. Kusalānañ ca akusalānañ cā 'ti pucchāvasena ekato katam. Ekakkhaṇe pan' etam³ natthi avyākata vipākānaṃ⁴ jarāmarāṇavipāko⁵ 'ti vattabbatāya pariyāyo atthi.⁶ Tasmā avyākatavasena pucchā na katā. Du b b a ṇ ṇ a s a ṃ v a t t a n i y a ṃ 'ti ettha dubbanniyaṃ nāma aparisuddhavaṇṇatā. Appāyukatā nāma āyuno ciraṃ pavattitum asamattatā. Tattha akusalakammaṃ kammāsamutṭhānassa dubbannarūpassa kammāpaccayo hoti. Asadisattā pan' assa taṃ vipāko na hoti. Utu-samutṭhānādino pana taṃ paṭilābhavasena āyuno 'va ucche-

¹ C. °pāke bhāve. ² B. °pāko 'ti kathā. ³ B. taṃ.

⁴ B. abyākatānaṃ avipākānaṃ. ⁵ B. °ṇaṃ vipāko.

⁶ B. natthi.

danavasena¹ paccayo hoti. Evam etaṃ pariyāyena taṃ 'va samvattanikaṃ nāma hoti navipākaphassādīnaṃ viya janakavasena tasmā vipākabhāve² asādhakaṃ. Sesam ettha hetthāvuttasadisam evā 'ti.

JARĀMARANAṆAVIPĀKO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni ariyadhammavipākakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kilesappahānamattam eva sāmāññaphalaṃ na cittacetāsikā dhammā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te samdhāya natthi ariyadhammavipāko 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyadhammavipāko 'ti maggasamkhātassa³ ariyadhammassa vipāko kilesakkhaya-mattam ariyaphalaṃ 'ti laddhiyā paṭiññā itarassa. Sāmāññāna 'ti samānabhāvo. Maggass' etaṃ nāmaṃ. Sāmāññāna ca vo bhikkhave desissāmi sāmāññaphalaṃ cā 'ti hi vuttam. Brahmaññāne pi es' eva nayo. Sotāpattiphalam⁴ na⁵ vipāko 'ti ādisu sotāpattimaggādīnaṃ ācāyagāmināṃ⁶ samdhāya ariyaphalaṃ na vipākabhāvaṃ paṭijānāti. Dānaphalādīnaṃ paṭikkhipati. So ca⁷ ācāyagāmiti⁸ kassa evaṃ atthaṃ dhāreti. Vipākasaṃkhātaṃ ācāyaṃ gacchati. Taṃ vā ācāyaṃ ācinantā gacchanti ācāyagāmino vipākaṃ apacinantā gacchanti apacāyagāmino 'ti tasmā evaṃ paṭijānāti ca paṭikkhipati ca. Kāmāvacarakusalavipākaṃ⁹ apacāyagāmiti ādikā pucchā¹⁰ paravādissa paṭiññā ca paṭikkhepo ca sakavādissa. Lokikaṃ¹¹ hi kusalaṃ savi-pākaṃ cutipatisamdhīyo c' eva vaṭṭaṇ ca ācinantaṃ gacchatiti ācāyagāmi.¹² Lokuttarakusalaṃ cutipatisamdhīyo c' eva vaṭṭaṇ ca apacinantaṃ gacchatiti apacāyagāmi.

¹ B. upacchedaka°. ² B. °bhāva. ³ C. vasagga°.

⁴ C. °lānaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. apaca°; C. acca°. ⁷ B. hi.

⁸ C. āmayagāmin; B. °gāmitti.

⁹ B. akusala°; C. °pāka. ¹⁰ B. pucchāya.

¹¹ B. °yaṃ.

¹² B. apacaya°.

Evam c' etam savipākam eva hoti na apacayagāmīti vacanamattena avipākam. Imam attham samdhāy' ettha sakavādino paṭiññā ca paṭikkhepo ¹ ca veditabbo 'ti.

ARIYADHAMMAVIPĀKAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā hoti. Tattha yasmā vipāko ² vipākassa aññamaññā dipaccayava-sena paccayo hoti. Tasmā vipāko pi vipākadhammadhammo ³ 'ti yesam laddhi seyyathā pi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tassa vipāko 'ti tassa vipākadhammadhammassa ⁴ vipākassa yo vipāko so pi te vāde vipākadhammadhammo hotīti pucchati. Itaro āyatim ⁵ vipākadānabhāvaṃ ⁶ samdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho tappaccayāpi aññassa vipākassa uppattim samdhāya paṭijānāti. Evam sante pana 'ssa kusalākusalassa viya tassāpi vipākassa ⁷ vipāko tassa ² vipāko ² 'ti vattānupacchedo ⁸ āpajjati. Tam ⁹ puṭṭho samayavirodhabhayena paṭikkhipati. Vipāko 'ti vā ² ādimhi vacanasodhanena yadi vipākassa vipākadhammadhammena ekattham ¹⁰ bhaveyya. Kusalākusalāvya-kātanam ekattam āpajjeyyā ¹¹ 'ti paṭikkhipati. Vipāko ca vipākadhammadhammo cā 'ti ettha ayam adhip-pāyo. So hi catūsu vipākakkhandhesu ekekaṃ aññamañña-paccayādisu paccayaṭṭhena vipākadhammadhammam tam paccayuppannaṭṭhen' eva vipākaṃ maññamāno vipāko vipākadhammadhammo 'ti puṭṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī yasmā tayā ekakkhaṇe catūsu khandhesu vipāko pi vipākadhammadhammo pi anuññāto tasmā tesam sahaḡatādibhāvo āpajjatīti codetum

¹ C. °pañ ca. ² B. omits. ³ C. vipākadhammo.

⁴ C. vipākadhammavipākassa. ⁵ B. °ti.

⁶ B. °nābhāvaṃ. ⁷ B. adds : tassāpi.

⁸ B. °ppacchedo. ⁹ C. sam. ¹⁰ B. °tā bhaveyyam.

¹¹ B. vāpa°.

evam āha. Itaro kusalākusalasaṃkhātāṃ vipākadhamma-
dhammaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Taññeva akusala-
laṇṇaṃ 'ti yadi te vipāko vipākadhammadhammo yo akusala-
vipāko so akusalaṃ āpajjati. Tasmā¹ vipākadhamma-
dhammena ekattā. Taññeva kusalaṇṇaṃ 'ti ādisu-
pi es' eva nayo. Aññaṃ aṇṇaṃ apaccayaṃ 'ti idaṃ
sahajātānaṃ paccayamattavasena² vuttaṃ. Tasmā asā-
dhakaṃ³ mahābhūtānaṃ pi ca aññaṃ aṇṇaṃ apaccayaṃ
vuttā na ca tāni vipākāni + vipākadhammadhammānīti.

VIPĀKO VIPĀKADHAMMADHAMMO 'ti KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 10.

SATTAMO VAGGO.

¹ B. kasmā.

² B. paccayavasena.

³ C. °katam.

⁴ B. adds : na.

Idāni gatikathā nāma hoti. Tattha asurakāyena sadhim cha gatiyo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ c'eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādī pañca kho¹ pan' imā Sāriputta gatiyo 'ti lomahaṃsanapariyāye² parichinnānaṃ gatīnaṃ vasena codetum na nu pañca gatiyo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena paṭijānāti. Tasmā pana sakavādī cha gatiyo na sampaticchati. Nanu catūhi apāyehi vimutto³ ettha asurakāyo pi gahīto 'ti saccam gahīto na pan' esā gati kasmā visum abhāvato asurakāyasmim hi Kālakañjakā⁴ asurapetagatiyā saṃgahitā Vepacittiparisādevagatiyā asurakāyo 'ti visum ekā gati nāma natthi. Idāni etam eva attham dassetum na nu Kālakañjakā⁴ 'ti āradhām. Tattha samānavanṇā 'ti sadisarūpasamṭhānā. Bībha cchā⁵ 'ti virūpā duddasikā. Samānabhogā 'ti sadisamethuna-samācārā samānāhārā 'ti sadisakheḷasiṅghānika-pubbalohitādi-āhārā. Samānāyukā 'ti sadisa-āyuparicchedā. Āvāhavivāhan 'ti kaññāgahaṇaṃ⁶ c'eva kaññādānaṃ ca. Sukkapakkhe samānavanṇā 'ti sadisarūpasamṭhānā abhirūpā pāsādikā dassanīyā pabhā-sampannā samānabhogā 'ti sadisapañcakāmaguṇabhogā. Samānāhārā 'ti sadisasuddhā bhojanādi-āhārā. Sesam vuttanayam eva. Nanu atthi asurakāyo 'ti idaṃ asurakāyass' eva sādhakam⁷ tassa pana visum gatiparicchedābhāvena gatisādhakan 'ti.

GATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

¹ C. pane' ime.

² B. °yena.

³ C. vimatto.

⁴ B. kālañcukā.

⁵ B. vigacchā.

⁶ C. °gaṇhaṇ.

⁷ B. °kakataṃ.

Idāni antarābhavakathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ antarāparinibbāyīti suttapadaṃ ayonisogahetvā antarābhavo nāma atthi yattha satto dibbacakkhuko viya adibbacakkhuko iddhimā viya aniddhimā mātāpitisamāgamañ ca utusamayañ ca olokayamāno sattāhaṃ vā atīrekasattāhaṃ vā tiṭṭhatīti laddhi seyyathāpi Pubbeseliyānam² eva Sammitiyānañ ca te saṃdhāya atthīti pucchā sakavādissa laddhiyaṃ thatvā paṭiññā itarassa. Atha naṃ ye bhagavatā tayo bhavā vuttā tesam vasena codetum kāmabhāvo 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhipāyo. Yadi te antarābhavo nāma koci bhavo atthi. Tena kāmabhavādinam yeva aññatarena bhavitabbaṃ. Pañca vokārabhavādinam viya tena taṃ pucchāma. Kin te yadi antarābhavo nāma kāmabhavo udāhu rūpabhavo arūpabhavo 'ti.³ Itaro tathā⁴ anicchanto sabbam paṭikkhipati. Kāmabhavassa vā 'ti ādi. Yadi antarābhavo nāma atthi imesaṃ bhavānam antarā dvinnam sīmānam sīmantarikā viya bhaveyyā 'ti codetum āradham. Paravādi pana tathā anicchanto sabbapañhe paṭikkhipati. Kevalaṃ laddhiyā na⁵ sahadhammena ten' eva taṃ⁶ sakavādino vata re⁷ 'ti paṭisedheti.⁸ Pañcaviśā yonīti⁹ yathāparicchinna yoni-ādīsu so samodhānam¹⁰ na gacchati. Atha tena tato atirekena bhavitabban 'ti codetum vuttāni. Antarābhāvūpagaṃ kammaṃ n 'ti yadi so pi eko bhavo yathā kāmabhavūpagādini¹¹ kammāni atthīti satthārā vibhajitvā dassitāni. Evaṃ tadūpagenāpi¹² kammena bhavitabban 'ti codanatthaṃ vuttaṃ. Yasmā pana parasamaye antarābhavūpagan nāma paṭiekkam kammaṃ natthi. Yaṃ yaṃ bhavaṃ upapajjissati tadupagen' eva kammena antarābhave nibbattīti tesam laddhi. Tasmā na h'evā 'ti paṭikkhittam. Atthi antarābhavūpagā satta 'ti puṭṭho pi kāmabhavarūpabhavūpagā yeva nāma

¹ B. °gatakathā.² B. °nañ c' eva.³ B. 'titi; C. omits.⁴ C. kathā.⁵ C. iddhiyā naṃ.⁶ B. omits.⁷ B. va vāde.⁸ C. °dhati.⁹ B. adds: ādini pi.¹⁰ C. °kam.¹¹ C. °bhavādini.¹² C. °pakenāpi.

te laddhiyā paṭikkhipati. Jāyantaṭṭi ādini¹ puttḥo pi. Tattha jātijarāmarāṇāni c'eva cutipatisamḍhiparamparaṇ² ca aniechanto paṭikkhipati. Rūpādivasena puttḥo pi yasmā antarābhavūpagasattassa³ anidassanaṃ rūpavedanādayo pi aññesaṃ viya na oḷārikā 'ti 'ssa⁴ laddhi tasmā paṭikkhipati. Iminā ca⁵ kāraṇena pañca vokārabhave⁶ pi⁴ paṭikkhepo veditabbo. Idāni kāmabhavo gatitī ādi bhavasamsandanaṃ nāma hoti. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yadi te antarābhavo⁷ nāma koci gatibhavo⁸ bhaveyya. Yathā kāmabhavādisu bhavagati-ādibhedo⁹ labbhati. Tathāpi¹⁰ labbhettha yathā vā tatra na labbhati tathā imesu pi na labbhettha.¹¹ Samānasmim hi bhavābhava¹² etesv ev' esa vibhāgo¹³ atthi na itarasmin 'ti ko ettha viśesaheṭu 'ti. Itaro pana laddhimattavasena taṃ taṃ paṭijānāti c'eva paṭikkhipati¹⁴ ca. Sabbesañ ñeva sattānaṃ atthi antarābhavo 'ti puttḥo. Yasmā nirayūpaga-asaññasattūpaga-arūpūpagānaṃ antarābhavaṃ na⁴ icchati tasmā paṭikkhipati. Ten' eva kāraṇena paṭilome paṭijānāti. Anantarikassa¹⁵ 'ti ādi. Yesaṃ so antarābhavaṃ¹⁶ na icchati te tāva⁴ vibhajitvā dassetuṃ vuttaṃ. Taṃ sabbam pāli-anusāren' eva veditabbam. Saddhim suttasādhanaṇā 'ti.

ANTARĀBHAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni kāmagaṇakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye tāva kāmādhātūhīti vatthukāmā 'ti¹⁷ pi vuccanti kilesakāmā pi kāmabhavo 'ti.¹⁸ Etesu pi¹⁷ hi vatthukāmā kāmānīyaṭṭhena kāmā¹⁹ sabhāvanissattasuññatattḥena dhātū 'ti

¹ C. ādim āha.	² B. °rānañ ca.	³ C. °bhavasattassa.
⁴ C. omits.	⁵ B. va.	⁶ B. °bhavabhāve.
⁷ C. ananta°.	⁸ C. bhavo. -	⁹ C. bhavagatibhedo.
¹⁰ B. tatrāpi.	¹¹ B. labbhati	¹² B. bhavabhāve.
¹³ B. °ge.	¹⁴ B. °khepati.	¹⁵ B. ānan°.
¹⁶ B. ananta°.	¹⁷ B. omits.	¹⁸ B. pi.
		¹⁹ B. °ma.

kāmadhātu. Kilesakāmaniyatthēna¹ ca kāmā. Yathā vutten' ev' atthēna dhātū' ti kāmadhātu. Kāma bhavo kāmāniyatthēna kammanatthēna² vatthukāmapattidesatthēna³ 'ti tihi kāraṇehi⁴ kāmā yathāvutten' ev' atthēna dhātū' ti kāmadhātu. Parasamaye pana pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya pañc' eva⁵ kāmaguṇā kāmadhātū 'ti gahitaṃ. Tasmā yesaṃ ayaṃ laddhi seyyathāpi etarāhi Pubbaseliyaṇaṃ.⁶ Te saṃdhāya kāmadhātunānattam bodhetuṃ pañc' evā 'ti pucchā sakavādisa laddhivasena paṭiññā itarassa. Na nu atthi ti ādi. Kilesakāmadassanattam vuttam. Tattha tappaṭisaṃyutto 'ti kāmaguṇapaṭisaṃyutto kāmaguṇarammaṇo 'ti attho. No vata re vattabbe pañc' evā 'ti imesu tappaṭisaṃyuttachandādisu sati pañc' eva kāmaguṇā kāmadhātū 'ti na vattabbaṃ. Ete pi hi chandādayo kāmāniyatthēna⁷ kāmā ca⁸ dhātu ca 'ti pi kāmadhātu. Kāmanatthēna kāmāsaṃkhatā dhātu pi kāmadhātū 'ti attho. Maṇussaṇaṃ cakkhun 'ti ādi vatthukāmadassanattam vuttam. Tattha paravādi channaṃ pi āyatanānaṃ vatthukāma bhavena⁹ kāmadhātubhāvaṃ paṭikkhipitvā puna maṇo 'ti puttā mahagatalokuttaraṃ saṃdhāya 'ssa⁹ na⁹ kāmadhātubhāvaṃ paṭijānāti. Yasmā pana sabbe pi te bhūmakamaṇo kāmadhātu yeva. Tasmā naṃ sakavādi suttēna niggaṇhāti. Kāmaguṇa bhavo¹⁰ 'ti ādibhavassa¹¹ kāmadhātubhavadassanattam vuttam. Yasmā¹² pana kāmaguṇamatte bhavo 'ti vohāro natthi tasmā paravādi na h'evā 'ti paṭikkhipati. Kāmaguṇupagaṃ¹³ kamman 'ti ādi sabbam¹⁴ kāmaguṇamattassa na⁹ kāmadhātubhavadassanattam¹⁵ vuttam kāmadhātusaṃkhatam kāma bhavūpagaṃ eva hi kammaṃ atthi kāma bhavūpagā eva ca sattā

¹ B. kilesakāmakā°. ² C. kamaṇa°. ³ B. oppavatti°. ⁴ B. kara°. ⁵ C. omits. ⁶ B.—C. °kānaṃ.

⁷ B. kamma°. ⁸ C. vā. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °bhāvo. ¹¹ C. °bhāva°. ¹² C. tasmā. ¹³ B. bhavaṃ.

¹⁴ C. sabbā.

¹⁵ C. kāma bhāva°.

honti. Tattha jāyanti jīyanti mīyanti cavanti upapajjanti¹ na kāmaguṇesu 'ti iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

KĀMAGUṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni kāmākathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya rūpāyatanādiṇi pañc' evāyatanāni kāmā 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ tesam kilesakāmass' eva nippariyāyena kāmabhavaṃ dassetuṃ pañc' evā' ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpadhātukathā nāma hoti. Tattha rūpino va dhammā rūpadhātu nāmā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya rūpino 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādi yasmā rūpadhātu nāma rūpabhavo na rūpamattam eva tasmā ten' atthena codetuṃ rūpabhavo 'ti ādim āha. Tam² sabbam kāmaguṇakathāya vuttanāyena eva veditabbam. Sā ca kāmādhātū 'ti puṭṭho bhūmipacchedavirodham sampassamāno paṭikkhipati puna daḷham katvā puṭṭho attano laddhivasena paṭijānāti. Evaṃ sante pana dvīhi bhavehi samannāgatattā³ āpajjati tena tam sakavādi kāmabhavena vā 'ti ādim āha. Itaro ekassa dvīhi samannāgamābhāvato⁴ paṭikkhipatīti.

RŪPADHĀTUKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Arūpadhātukathāya pi iminā 'va upāyena attho veditabbo arūpadhammesu pana vedanākkhandham eva gahetvā vedanābhavo 'ti ādinā nayena tattha⁵ desanā katā.⁶ Tattha

¹ C. uppa°. ² B. sā tam. ³ B. °tatā.

⁴ B. °gatābhagavato. ⁵ B. ettha. ⁶ B. gatā.

kinte arūpino dhammā 'ti saṃkham gatā vedanābhavādisu aññataro hotīti evam attho datṭhabbo. Sesam heṭṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

ARŪPADHĀTUKATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpadhātuyā āyatanakathā nāma hoti. Tattha yesam rūpī manomayo sabbaṅgapaccaṅgī ahinindriyo 'ti suttam nissāya brahmakāyikādinam ghāṇanimittādini pi āyatanān' evā 'ti kappetvā saḷāyataniko tesam attabhāvo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Saṃmitiyānam te saṃdhāya saḷāyataniko 'ti pucchā sakavādisa laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha nam yam tattha āyatanam natthi tassa¹ vasena codetum atthi tattha² ghāṇāyatanan 'ti ādi āradham. Tato paravādī yam tattha ajjhattikānam tinnaṃ āyatanānam ghāṇādikam³ saṃghāṇanimittam tad eva āyatanan 'ti laddhiyā paṭijānāti. Bāhirānam⁴ gandhāyatanādinam vasena puṭṭho ghāṇappasādādayo tattha na icchati tasmā tesam gocaram paṭisedhento paṭikkhipati. Paṭilomapañhe saṃsandanapañhesu pi iminā va upāyena attho veditabbo. Atthi tattha ghāṇāyatanam atthi gandhāyatanam tena ghāṇena tam gandham ghāyatitī⁵ tasmim yeva pana⁶ samaye ekacce ācariye saṃdhāya vuttam te kira tattha cha ajjhattikāyatanāni⁷ paripuṇṇāni icchanti āyatanena ca⁸ nāma sakiccakena⁹ bhavitabban 'ti tehi ghāṇādihi te gandhādayo ghāyanti sāyanti phusantitī¹⁰ pi icchanti tam laddhim saṃdhāya paravādī āmantā 'ti paṭijānāti. Atthi tattha¹¹ mūlagandho 'ti ādini pana puṭṭho atthibhāvaṃ sādhetum asakkonto paṭikkhipati. Nanu atthi tattha

¹ C. tattha.

² C. tassa.

³ B. °tam.

⁴ C. bāhiram.

⁵ C. °ntitī.

⁶ C. para.

⁷ B. °kāni āya°.

⁸ C. omits.

⁹ C. kicca°.

¹⁰ C. adds : icchantitī pi.

¹¹ B. kattha.

g h ā ṇ a n i m i t t a ṇ ' t i ā d i s a ṃ ṭ h ā n a m a t t a s s ' e v a s ā d h a -
k a ṃ n a ā y a t a n a s s a t a s m ā u d ā h a ṭ a ṃ p i a n u d ā h a ṭ a s a d i s a m
e v ā ' t i .

RŪPADHĀTU¹-ĀYATANA²KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 7.

Idāni āruppe rūpakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
viññānapaccayā nāmarūpaṇ 'ti vacanato āruppabhavaṃ pi
olārikarūpanissataṃ³ sukhumarūpaṃ atthīti laddhi. Sey-
yatthāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi rūpaṇ 'ti
pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti.

ĀRUPPE RŪPAKATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 8.

Idāni rūpakammaṇ⁴ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
kāyavaci viññattisaṃkhātāṃ rūpaṃ eva kāyakammaṃ vaci-
kammaṃ nāma. Tañ ca kusalasamuṭṭhānaṃ kusalaṃ
akusalasamuṭṭhānaṃ akusalan 'ti laddhi seyyathāpi Mahi-
sāsakānañ c' eva Saṃmitiyānañ ca te saṃdhāya ku s a l a -
c i t t e n a⁵ s a m u ṭ ṭ h i t a ṇ ' t i p u c c h ā s a k a v ā d i s s a
paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace taṃ kusalaṃ sv āyaṃ
sārammaṇādibhedo kusalassa labbhati. Atthi te⁶ so
tassā 'ti codetum s ā r a m m a ṇ a ṇ ' t i ā d i ā r a d d h a ṃ .
Tattha patthanā⁷ paṇidhīti cetanāy' ev' etaṃ
vevacanaṃ. Kusalacetanāy' eva hi pakappamānā patthanā
'ti pakappanavasena⁸ thitattā paṇidhīti ca vuccati. Parato⁹
pana kusalena cittaṇa samuṭṭhitā vedanā saññā cetanā
saddhā 'ti¹⁰ ādisu vedanādinañ ñeva cetanā patthanā paṇ-
idhiti labbhati na cetanāya.¹¹ Kasmā dvinnam cetanānaṃ

¹ C. ārū°. ² B. omits. ³ B. adds : yā āyatana.
⁴ B. rūpaṇ 'ti kamman 'ti. ⁵ B. kusalena cittaṇa.
⁶ C. omits. ⁷ C. °na. ⁸ C. pakappavasena.
⁹ B. padato. ¹⁰ C. sati. ¹¹ B. vedanāya.

ekato abbhāvā sotapatitattā pana eva¹ tantigatā 'ti veditabbā. Rūpāyatanaṇ 'ti ādisu purimavāre² sabbam taṃ kusalan 'ti saṃkhittassa pabhedadassanattam vuttam. Sesā saṃsandanayā vacikammamāpathā³ akusalena cittaṇ samuṭṭhitan 'ti ādi vidhānaṇ ca sabbam pālī-anusāreṇ eva veditabbam. Asucīti paṇ' ettha sukkam adhippetam. Suttasādhanaṇ uttānattham evā 'ti.

RŪPAKAMMAN 4 'TI KATHĀ
NĪTTHITĀ. 9.

Idāni jīvitindriyakathā nāma 'hoti. Tattha yesaṃ jīvitindriyaṃ nāma cittavip̐payutto arūpadhammo tasmā rūpajīvitindriyaṃ natthi¹ti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ c' eva Sammitiyānaṃ ca te saṃdhāya puccha sakavādisa paṭiññā itarassa. Natthi rūpinaṃ dhammānaṃ⁵ āyū 'ti pañhe. Upādinna rūpādināṃ pi tiṇakattādināṃ pi saṃtānavasena⁷ pavattaṇa⁸ c' eva āyuttītiyāpana⁹ yāpanā iriyaṇā pavattana¹⁰ pālaṇā 'ti icchati tasmā paṭikkhipati. Atthi¹ti pañhe pi iminā 'va kāraṇena¹¹ paṭijānāti. Atthi arūpajīvitindriyaṃ¹² 'ti pañhe arūpadhammānaṃ cittavip̐payuttaṃ jīvitindriya-saṃtānaṃ nāma atthi¹ti icchati tasmā paṭijānāti. Rūpinaṃ dhammānaṃ āyū arūpajīvitindriyaṃ¹² 'ti pañhe rūpasattasaṃtāne¹³ rūpino vā dhammā honti¹⁴ arūpino vā sabbesaṃ cittavip̐payuttaṃ arūpajīvitindriyaṃ eva icchati tasmā paṭijānāti. Nirodhasamāpannapañhesu pi cittavip̐payuttaṃ arūpajīvitindriyaṃ eva saṃdhāya paṭikkhipati ca paṭijānāti ca. Sakavādi pana tam asa-

¹ B. evam.

² B. °vāde.

3 B. °katā.

4 B. rūpam.

⁵ C. omits.

⁶ В. °рānam.

7 C. sattāna°; B. sāmādhā yana°.

⁸ B. pavattim eva.

9 B. °yandhā ; C. °yapanā.

10 B. vattanā.

११ B. pakā°.

12 C. rūpa°.

¹³ C. sattasattāne.

14 C. hontu.

paṭicchanto yaṃ¹ arūpappavatte asati atthi rūpena tena bhavitabban 'ti codetum hañcīti ādim āha. Saṃkhārakkhandhapāñhesu² phassādisaṃkhārakkhandham² saṃdhāya paṭikkhipati kāyakammādisaṃkhārakkhandham saṃdhāya paṭijānāti. Kāyaviññattivaciññatti-sammā-vācā-sammākammanto pi jīvitindriyan 'ti evaṃ ādayo pi dhammā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti yassa³ laddhi. Sakavādi pana taṃ asaṃpaṭicchanto⁴ yadi niruddhe pi arūpappavatte saṃkhārakkhando atthi catunnam pi khandhānam atthitā hotū 'ti codetum atthi vedanakkhandho 'ti ādim āha. Itaro antosamāpattim⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Samāpajjantassa ca vuṭṭhahantassa⁶ ca pubbāparabhāgam⁷ saṃdhāya paṭijānāti. Asaññasattavāre⁸ pi es' eva nayo. Tassa hi laddhiyā asaññasattānam paṭisaṃdhikāle cittaṃ uppajjitvā nirujjhati. Tena saha cittavippayuttaṃ arūpajīvitindriyaṃ uppajjitvā yāvātāyukaṃ pavattati⁹ tasmā tesam jīvitindriyaṃ natthīti puṭṭho paṭikkhipati. Atthīti puṭṭho paṭijānāti. Vedanakkhandhādayo pi tesam pavattivasena paṭikkhipati. Cutipaṭisaṃdhivasena paṭijānāti. Sakavādi pana taṃ anicchanto ca² sa ce tattha ekakkhaṇe pi vedanādayo atthi pañcavokārabhavattham¹⁰ pāpunātīti codetum pañcavokārabhavo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena¹¹ paṭikkhipati. Ekadesaṃ bhijjatīti¹² pañhe sampayuttaṃ bhijjatīti¹² vippayuttaṃ tiṭṭhatīti tassa laddhi. Tasmā paṭijānāti. Dve jīvitindriyānīti pucchā paravādissa paṭiññā sakavādissa. Rūpārūpavasena hi dve jīvitindriyāni tehi yeva satto jīvati¹³ tesam bhaṅgena maratīti vuccati. Cutikkhaṇasmim hi dve pi² jīvitāni sah' eva bhijjantīti.¹⁴

JĪVITINDRIYAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 10.

¹ B. taṃ. ² C. omits. ³ B. ssa. ⁴ C. sampā°.

⁵ C. ante.

⁶ B. vuṭṭhā°.

⁷ C. °bhāgam.

⁸ B. °vāde.

⁹ B. °vattā.

¹⁰ C. °bhavavattā.

¹¹ B. °bhayā.

¹² B.—C. bhajja°.

¹³ C. pavatti.

¹⁴ B.—C. bhajjanti.

Idāni kammahetukathā nāma hoti. Tattha yena arahatā purimabhave arahā abbhācikkhitāpubbo so tassa kammaṣṣa hetu arahattā parihāyatiti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ c' eva Saṃmitiyānaṃ ca. Te saṃdhāya kammaṃ hetū 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesaṃ parihānikathāya vuttanayam eva. Handa hi arahantānaṃ abbhācikkhatiti idaṃ yassa kammaṣṣa¹ hetu parihāyati² taṃ saṃpaṭicchāpetuṃ vadati. Atha naṃ sakavādi taṃ pakkhaṃ paṭijānāpetvā yadi evaṃ ye³ hi arahanto abbhācikkhitapubbā te sabbe arahattaṃ pāpuṇeyya⁴ 'ti codetuṃ ye ke c' i ti ādim āha. Itaro tassa kammaṣṣa arahattaṃ⁵ saṃpāpuṇeyya⁶ niyāmaṃ aṇassanto patikkhipatiti.

KAMMAHETUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

ATTHAMO VAGGO.

¹ C. kamma.

² B. °yanti.

³ C. omits.

⁴ B. °yyan.

⁵ C. °ntaṃ.

⁶ B. °pūṇe.

Idāni ānisamsakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye samkhāre ādinavato nibbānaṃ ca ānisamsato passantassa samyojanappahānaṃ hotīti nicchayo. Yesam¹ pana tesu² dvisu ekamsavādaṃ³ gahetvā ānisamsadassāvino évaṃ samyojanappahānaṃ hotīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa ekamsavādo tayā gahīto ādinavo pi datṭhabbo yevā 'ti. Vibhāgadassanattamaṃ sakavādi samkhāre 'ti ādim āha. Samkhāre ca aniccato manasikaroti nibbāne ca⁴ gahetvā⁵ ānisamsadassāvi hotīti pañhasmiṃ ayam adhippāyo. Ānisamsadassāvissa⁶ samyojanānaṃ pahānaṃ⁷ hotīti tesam⁸ laddhi. Nānu samkhāre aniccato manasikaroto samyojanā pahīyantīti ca puṭṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Tena te samkhāre⁹ ca aniccato manasi karoti nibbāne ca ānisamsadassāvi hotīti idaṃ āpajjatīti kiṃ sampaticcasi¹⁰ pi¹¹ etan 'ti tato paravādi ekacittakkhaṇaṃ samdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Sakavādi pan' assa adhippāyaṃ madditvā aniccamanasikārassa ca ānisamsadassāvitāya ca ekato paṭiññātattā¹² dvinnam phassānaṃ dvinnam cittānaṃ samodhānaṃ hotīti pucchati. Itaro dvinnam samodhānaṃ apassanto paṭikkhipati. Dukkha to 'ti¹³ ādipañhesu¹⁴ pi es' eva nayo. Kiṃ pan' ettha samnitṭhānaṃ kiṃ aniccādito manasikaroto¹⁵ samyojanā pahīyanti. Udāhu nibbāne ānisamsadassāvissa¹⁶

¹ C. sesā.² B. yesu.³ B. ekamsaka°.⁴ B. va.⁵ B. omits.⁶ B. °ssāvi viya.⁷ B. °janapahānaṃ.⁸ B. yesam.⁹ B. °te.¹⁰ B. °ti.¹¹ C. omits.¹² B. paṭiññātattā.¹³ C. pi.¹⁴ B. °paññāsu.¹⁵ B. °kabhedo.¹⁶ B °padassā viya.

udādu dve pi ekato karontassā 'ti¹ yadi tāva aniccādito manasikaroto pahānaṃ bhaveyya vipassanā citten' eva ca bhaveyya. Atha vā² ānisaṃsadassāvino anussavavasena nibbāne³ ānisaṃsaṃ passantassa vipassanā citten' eva bhaveyya. Atha dve pi ekato karontassa bhaveyya. Dvinnam phassādīnaṃ samodhānaṃ bhaveyya. Yasmā pana ariyamaggakkhaṇe aniccādimanasikāraṃ⁴ tassa² kiccaṃ nipphattiṃ⁵ gacchati. Puna aniccato 'ti ādigahaṇassa anuppattidhammato nibbāne paccavekkhato⁶ ca ānisaṃsadassanaṃ icchati. Tasmā kiccanipphattivasena aniccādito manasikaroto⁷ ārammaṇaṃ katvā pavattivasena ca nibbāne ānisaṃsadassāvissa saṃyojanānaṃ pahānaṃ hotīti veditabbaṃ. Nibbāne sukhānupassatīti suttaṃ nibbāne sukhānupassanādibhāvaṃ eva sādheti na ānisaṃsadassāvitamattena saṃyojanānaṃ pahānaṃ tasmā anāgatasadisam evā 'ti.

ĀNISAṂSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni amatārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nibbānaṃ maññatīti ādinaṃ ayoniso atthaṃ gahetvā amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ⁸ hotīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa: Atha naṃ sace amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ amatassa saṃyojanīyādibhāvo āpajjatīti codetum amataṃ saṃyojanaṃ⁹ 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena sabbam paṭikkhipatī. Iminā va upāyena sabbavāresu¹⁰ attho veditabbo: Nibbānaṃ nibbānato 'ti āhaṭasuttaṃ¹¹ pana diṭṭhadhammanibbānaṃ¹² saṃdhāya bhāsitaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti.

AMATĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. pi.	² B. omits.	³ C. nibbānaṃ.
⁴ B. °rassa.	⁵ B. kiccanipphatti.	⁶ B. paccakkhato.
⁷ B. °kabhedo.	⁸ C. adds: na.	⁹ B. °niyan 'ti.
¹⁰ B. sabbadhātu.	¹¹ C. āgatta°.	¹² B. °niṭṭhānaṃ.

Idāni rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattlha rūpaṃ sapaccayatthena sārammaṇaṃ nāma hoti na aññaṃ ārammaṇaṃ karotīti ārammaṇapaccayaवासena yesaṃ pana avisesena rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya ārammaṇassa¹ vi-bhāgadassanattthaṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesaṃ ettha pāli-anusāreṇ' eva veditabbam. Na vattab-baṃ 'ti pañhe otthabbhārammaṇaṃ² saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Dutiyapañhe pi paccayārammaṇaṃ saṃdhāya paṭiññā tass' eva. Iti sappaccayatthen' ev' ettha sārammaṇatā pi siddhā 'ti.

RŪPAṀ SĀRAMMAṆAṆ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni anusayā anārammaṇā 'ti kathā nāma hoti. Tattlha yesaṃ anusayā nāma cittavippayuttā ahetukā avyākātā ten' eva anārammaṇā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ c' eva ekaccānaṃ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya anusayā pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ anārammaṇena nāma evaṃvidhena bhavitabban 'ti codetum rūpaṃ 'ti ādim āha. Kāmarāgo 'ti ādi kāmarāgānusayato anaññattā dassitaṃ saṃkharakkhandho anārammaṇo 'ti pañhe cittasampayuttaṃ saṃkharakkhandhaṃ saṃdhāya paṭikkhipati anusayaṃ ca jivitindriyaṃ kāyakammādirūpaṃ ca saṃkharakkhandhapariyāpannaṃ taṃ³ saṃdhāya paṭijānāti. Iminā va upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Sānusayo 'ti pañhe pana appahinānusayattā sānusayatā anuññātā. Na anusayānaṃ pavattisaṃbhavā⁴ yo hi⁵ appalīno na so atito nānāgato na paccuppanno maggavajjhakilesa paṇ'esam⁶ appahinattā nāma⁷ atthīti vuccati evaṃrūpassa ca idaṃ nāma ārammaṇaṃ 'ti na vattabbam. Tasmā taṃ pi

¹ B. °ṇatthassa na. ² B. olubbhā°. ³ C. °pannatam.

⁴ B. °saṃbhāva. ⁵ C. ti. ⁶ C.—B. esa. ⁷ B. va.

paṭikkhittam pan' etam na¹ kevalam anusayassa rāgā-
dinam pi tādisam eva. Tasmā anusayānam anāra-
mmaṇatāsādhakam² na hotiti.

ANUSAYĀ ANĀRAMMAṆĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ñānam anārammaṇan 'ti kathā nāma hoti.
Tattha yasmā arahā³ cakkhuviññānasamaṅgī ñānīti
vuccati tassa ñānassa tasmim khaṇe ārammaṇam⁴ natthi
tasmā ñānam anārammaṇan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Sesam ettha anusayakathāya vuttanayen' eva
veditabban 'ti.

ÑĀNAM ANĀRAMMAṆAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni atitārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yasmā
atitānāgatārammaṇam nāma natthi. Tasmā tadāramma-
ṇena cittena ārammaṇassa natthitāya anārammaṇena
bhavitabban 'ti. Atitam ārammaṇan⁵ 'ti yesam laddhi
seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya atitāramma-
ṇan 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
yathā pālim eva niyyatiti.⁶

ATĪTĀRAMMAṆAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni vitakkānupatitakathā nāma hoti. Tattha vitakkā-
nupatitā nāma duvidhā ārammaṇato ca sampayogato ca.
Tattha asukacittam nāma vitakkassārammaṇam na⁷ hotiti;

¹ C. omits. ² C. āra°. ³ C. aho cakkhuviññānan 'ti.

⁴ C. anāra°.

⁵ C. anā°.

⁶ B. adds : dhi.

⁷ B. omits.

niyamābhāvato siyā sabbam cittam vitakkānupatitam. Vitakkavippayuttacittasambhāvato pana na sabbam cittam vitakkānupatitam iti imam vibhāgam akatvā avisesen' ¹ eva sabbam cittam vitakkānupatitan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pālivasen' eva niyyatiti.

VITAKKĀNUPATITAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vitakkavipphārasaddakathā nāma hoti. Tattha ² yasmā ³ vitakkavicārā vacīsamkhārā 'ti vuttā tasmā ⁴ sabbaso vitakkayato ⁵ vicārayato antamaso ⁶ manodhātupavattikāle pi vitakkavipphāro ⁷ saddo yevā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te samdhāya sabbaso 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi vitakkavipphāramattam saddo phassādivipphāro pi saddo bhaveyyā 'ti codetum sabbato phassato 'ti ādim āha. Itaro tādīsam suttaleśam apassanto paṭikkhipati. Vitakkavipphārasaddo sotaviññeyyā 'ti vitakkassa vipphāramattam eva saddo 'ti katvā pucchati. Na vitakkavipphārasamuṭṭhitam suttappamattānam saddam. Itaro paṭikkhipati. Nanu vitakkavipphāro na ³ saddo na sotaviññeyyo 'ti idam tass' eva laddhiyā dasseti. So hi vitakkavipphāramattam eva saddam vadati. So na sotaviññeyyo 'ti itaro pana vitakkavipphārasaddam sutvā ādisatiti ⁸ vacanato sotaviññeyyo cā 'ti vadati.⁹

VITAKKAVIPPHĀRASADDAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni na yathā vitakkassa vācā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññam bhaṇissāmīti aññam bhaṇati tasmā na yathā cittassa vācā cittānurūpā cittānugatikā na

¹ C. viseo.² B. tasmā.³ B. omits.⁴ C. tampana.⁵ C. vitakkato.⁶ C. mantamayo.⁷ C. ora.⁸ C. ādisāti.⁹ C. omits.

hoti. Vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi taṃ samuṭṭhāpakam cittaṃ¹ na siyā phassādayo pi tasmim khaṇe na siyun 'ti codetum aphaṣṣakassā² 'ti ādim āha. Na bhaṇitukāmo 'ti ādisu yasmā aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇanto pi bhaṇitukāmo yeva nāma hoti. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Nanu atthi koci aññaṃ bhaṇissāmīti ādisu³ cīvaran⁴ 'ti bhaṇitukāmo cīran⁵ 'ti bhaṇeyya. Tattha taṃ⁶ aññaṃ bhaṇitukāmatācittam aññaṃ bhaṇanacittam iti pubbabhāgacittena⁷ asadisattā ayathācitto nāma hoti. Ten' assa kevalaṃ anāpatti nāma hoti. Na pana cīran 'ti vacanasamuṭṭhāpakacittam natthi. Iti acittikā sā vācā 'ti atthaṃ saṃdhāya imina udāharaṇena na yathācittassa⁸ vācā pi⁹ paṭiṭṭhāpitā pi appaṭiṭṭhāpitā 'va¹⁰ hotīti

NA YATHĀCITTASSA VĀCĀ 'TI KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 9.

Idāni na yathācittassa kāyakamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññaṭṭra gacchissāmīti aññaṭṭra gacchati. Tasmā na yathācittassa kāyakamma cittānurūpaṃ cittānugatikam na hoti vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA YATHĀCITTASSA KĀYAKAMMAN 'TI KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 10.

Idāni atitānāgatehi samannāgatakathā nāma hoti. Tattha samannāgatapaññatti paṭilābhapaññattīti dve paññattiyo

¹ B. adds: kassa vācācittā.

² C. athassa tassā.

³ C. ādi.

⁴ C. vicaran.

⁵ B. cīvaran.

⁶ B. omits.

⁷ B. °rāga.

⁸ B. °citta.

⁹ B. ti.

¹⁰ B. pi.

veditabbā. Tāsu paccuppannadhammasamaṅgī samannāgato 'ti vuccati atṭhasamāpattilābhino pana samāpattiyo kiñcāpi na ekakkhaṇe pavattanti. Aññā atitā honti aññā anāgatā aññā paccupannā paṭivijjhivā appahīnatāya¹ pana lābhīti vuccati. Tattha ye imaṃ vibhāgaṃ agahetvā yasmā jhānalābhinaṃ atitānāgatāni pi² jhānāni atthi tasmā te atitena³ pi anāgatena pi sammannāgatā 'ti laddhi⁴ seyyathāpi Andhakānam.⁵ Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Aṭṭha vimokkhā jhāyīti⁶ ādi pana lābhibhāvassa sādhaḥkaṃ na samannāgatabhāvassā 'ti.

ATĪTĀNĀGATASAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

NAVAMO VAGGO.

¹ B. apari°.² C. omits.³ C. anenā pi.⁴ C. °kā.⁵ C. Andhakā.⁶ C. jhānādīti.

Idāni nirodhakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ uppatti siyeti² saṃkhaṃ gatassa³ bhavaṅgacittassa bhavaṅgakhaṇena⁴ h' eva kiriyā 'ti saṃkhātā kusalā vā akusalā vā cattāro khandhā cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṇ cā 'ti pañca khandhā uppajjanti. Tesu⁵ hi anuppannesu bhavaṅge⁶ niruddhe saṃtativicchedo bhaveyyā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya uppatti⁷ siyeti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tattha uppatti⁸ siyeti catūsu pi padesu bahuvacanaṃ bhummatthe ekavacanaṃ bhummaṃ. Uppatte⁹ siy' esupañcasu khandhesu aniruddhesu¹⁰ 'ti ayam h' ettha attho. Dasannan 'ti uppatte siyā¹¹ khandhānaṃ ca kiriyā-khandhānaṃ ca vasena vuttam. Tattha paṭhamapañhe khandhalakkhaṇavasena pañc' eva nāma te saṃdhāyā¹² 'ti paṭikkhipati. Dutiyapañhe purimacchimavasena¹³ uppatte siyā¹⁴ kiriyāvasena ca nānattaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dvinnam vā pana phassānaṃ cittānaṃ ca samodhānaṃ puṭṭho suttalesābhāvena paṭikkhipati. Kiriya cattāro¹⁵ 'ti rūpena vinā kusalā vā akusalā vā cattāro gahitā. Kiriyaññan 'ti paravādinā cakkhuvīññānasamaṅgikkhaṇe arahato anuññātā anārammaṇanānaṃ. Niruddhe¹⁶ magge uppajjatīti pucchā paravādisa. Aniruddhe¹⁷ anuppajjanato paṭiññā sakavādisa. Mato maggaṃ bhāvetīti chalena¹⁸

¹ B. hotīti.² B. upapatti pisiyun 'ti.³ B. saṃkhārā tassa.⁴ C. bhaṅga°; B. adds: sa.⁵ C. tesam.⁶ C. °gesu.⁷ B. upapatti.⁸ C. uppanne.⁹ B. upapatte.¹⁰ B. niru°.¹¹ B. siye.¹² B. khandhā.¹³ B. purimacchimānaṃ ca.¹⁴ C. sisa.¹⁵ B. cittāno.¹⁶ B. °ddho maggo.¹⁷ C. ananuruddhe.¹⁸ C. palena.

pucchā paravādissa. Yasmā pana paṭisaṃdhitō yāva cuti cittāsatto jīvati yeva nāma tasmā sakavādi na h' evā 'ti paṭikkhipati.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni rūpaṃ maggo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sammāvācā-kamantājivā rūpaṃ 'ti laddhi. Seyyathāpi Mahimsāsaka-Saṃmitiya-Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya magga samaṅgissā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te sammāvācādayo rūpaṃ na¹ viratiyo yathā sammāditthādimaggo sarammaṇādi-bhāvo² evaṃ taṃ pi rūpaṃ siyā 'ti³ codetum sāra mmaṇo 'ti ādim āha. Tattha paṭikkhepo ca paṭiññā ca paravādino laddhi-anurūpena veditabbā. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAṀ MAGGO⁴ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni pañcaviññānasamaṅgikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittagāhī hotiti suttam nissāya pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sacetassa maggabhāvanā atthi pañcaviññānagatikenā vā maggena maggagatikehi vā pañcaviññānehi bhavitabbaṃ. Na ca tāni maggagatikāni anibbānārammaṇattā alokuttarattā na ca maggo pañcaviññānagatiko. Tena⁵ lakkhaṇena asaṃgaḥitattā 'ti codetum. Naṇu pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yadi pañcaviññānasamaṅgissa maggabhāvanā siyā. Yena manoviññānena maggo saṃpayutto taṃ pi pañcaviññānasamaṅgissa siyā. Evaṃ sante yad idaṃ⁶

¹ C. ka.

² B. sabhāvo.

³ B. pi.

⁴ B. rūpamaggo.

⁵ B. tesam.

⁶ C. yadi taṃ.

pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādi lakkhaṇaṃ vuttaṃ. Evam avatvā cha¹ viññānā 'ti² vattabbaṃ siyā tathā³ pana avatvā pañca viññānā t' eva⁴ vuttaṃ. Tasmā na vattabbaṃ pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti yasmā c' ettha ayam eva adhippāyo. Tasmā sakavādi tam⁵ lakkhaṇaṃ paravādiṃ sampaticchāpetvā no⁶ vata re 'ti vattabbe pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti pi āha. Aparo nayo pañcaviññānā⁷ uppannavatthukā⁸ maggo avatthuko hoti. Te ca⁹ uppannārammaṇa maggo na vattabbārammaṇo te purejātavattukā va maggo avatthuko pi te purejātārammaṇa maggo apurejātārammaṇo¹⁰ te ajjhāttikavattukā va maggo avatthuko pi te rūpādivasena bāhirārammaṇa maggo nibbānārammaṇo te aniruddhaṃ vatthunissāyaṃ¹¹ katvā pavattanato asaṃbhinnavattukā maggo avatthuko pi te aniruddhān' eva rūpādini ārabha pavattanato āsaṃbhinnārammaṇa maggo nibbānārammaṇo te nānāvattukā maggo avatthuko vā ekavatthuko vā te attano attano⁹ ca¹² rūpādigocare pavattanato na¹³ aññamaññassa¹⁴ gocara-visayā¹⁵ paccanubhonti¹⁶ maggo rūpādisu pi¹³ ekaṃ pi gocaraṃ na karoti te kiriyamaṇo dhātuṃ pure cārikaṃ¹⁷ caritvā¹⁸ uppajjanato na asaṃmannāhārā na amanasikārā uppajjanti maggo nirāvajjano¹⁹ va te²⁰ sampaticchannādihi vokiṇṇā uppajjanti maggassa vokāro yeva natthi. Te aññamaññaṃ pubbacarimabhāvena uppajjanti maggassa tehi saddhiṃ purimacchimattā²¹ va²² natthi tesam anupattikāle²³ paccitā¹³ va¹³ natthi¹³ tesam anupattikāle²³ tikkhavipassanāsamaye tesam anupattidese āruppe hi²⁴ ca uppajjanato. Te sampaticchannādihi antaritattā na

¹ C. ca. ² C. °nāni. ³ B. tam. ⁴ C. °n' eva.

⁵ C. naṃ. ⁶ B.—C. na. ⁷ C. °na. ⁸ C. °ko.

⁹ C. omits. ¹⁰ C. ajātā°.

¹¹ B. vatthum; C. °nissasaṃ. ¹² B. va.

¹³ B. omits. ¹⁴ B. °ña. ¹⁵ B. gocaraṃ viya.

¹⁶ B. °bhavanti. ¹⁷ C. vātikaṃ. ¹⁸ B. katvā.

¹⁹ C. °to. ²⁰ C. ne. ²¹ C. purimattā. ²² C. ca.

²³ C. °lo. ²⁴ B. pi.

aññamaññassa samanantarā¹ uppajjanti maggassa saṃ-
 paṭicchannādihi antaritabhāvo va natthi tesam aññatra
 abhinipātā² abhogamattam pi kiccam natthi maggassa
 kilesasamugghātanam kiccan 'ti yasmā c' ettha ayam pi
 adhippāyo tasmā³ sakavādi imeh' ākārehi paravādimag-
 gassa apañcaviññānagatikabhāvam sampatiucchāpetvā n o
 vata re vattabbe pañcaviññānasamañ-
 gissa atthi maggabhāvanā 'ti āha. Suññā-
 tam ārabbhā 'ti yathā lokuttaramagge suññātam
 nibbānam ārabbhā lokiyo suddham saṃkhārapuñjam ārab-
 bha uppajjati. Kin te evam cakkhuvīññānan 'ti
 pucchati. Itaro cakkhuñ ca paṭicca rūpe cā 'ti vacanato
 paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho na nimittaggāhīti vacanato
 yam tattha animittam tad eva suññātan 'ti saṃdhāya paṭi-
 jānāti. Cakkhuñ ca paṭiccā 'ti pañhadvaye pi es'
 eva nayo cakkhuvīññānam atitānāgatam ārab-
 bhā 'ti ettha ayam adhippāyo. Manovīññānasamañgissa
 atthi maggabhāvanā manovīññānāñ ca atitānāgatam pi
 ārabbhā uppajjati. Kin te evam cakkhuvīññānam pīti.
 Phassam ārabbhā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Cak-
 khunā rūpam disvā na nimittaggāhīti ettha
 javanakkhaṇe⁴ na nimittaggāhitā vuttā na cakkhuvīññā-
 nakkhaṇe tasmā lokikamaggam⁵ pi saṃdhāy' etam asādhā-
 kam.

PAÑCAVIÑÑĀNASAMAÑGISSA MAGGAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pañcaviññānākusalā pīti kathā nāma hoti. Yathā⁶
 heṭṭhāvuttanāyena' eva atthato veditabbo 'ti.

PAÑCAVIÑÑĀNĀ KUSALĀ PĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. samantarā.

² B. °vātā.

³ B. tattha.

⁴ B. °lakkhaṇe.

⁵ B. lokiya°.

⁶ B. sā.

Idāni sābhogakathā¹ nāma hoti. Tattha ābhogo nāma kusalākusalavasenā 'ti² satthārā va cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hoti na nimittaggāhī hotīti ādi vuttaṃ. Taṃ³ ayoniso gahetvā pañca viññānā sābhogā⁴ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha purimakathā sadisam evā 'ti.

SĀBHOGAKATHĀ⁵ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni dvihi sīlehīti kathā nāma hoti. Tattha sīle patitṭhāya naro sapañño⁶ 'ti ādi vacanato yasmā lokiyena sīlena sīlavā lokuttaraṃ maggaṃ bhāveti tasmā purimena ca lokiyena maggakkhaṇe lokuttarena cā 'ti dvihi sīlehi samannāgato nāma hotīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva te saṃdhāya maggasamaṅgīti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi³ so³ ekakkhaṇe lokiyalokuttarehi dvihi sīlehi samannāgato dvihi phassādihi pi tena samannāgatenā bhavitabban 'ti codetum dvihi phassehīti ādim āha. Itaro⁷ tathārūpaṃ nayaṃ apassanto paṭikkhipati. Lokiyena ca lokuttarena cā 'ti pañhe pubbasamādinnañ⁸ ca maggakkhaṇe uppannaṃ sammavācādi⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Lokiyasīle¹⁰ niruddhe¹¹ ti¹² pucchā paravādisa¹³ khaṇabhaṅganīrodhabhaṅgaṃ¹⁴ saṃdhāya paṭiññā sakavādisa itaro pana taṃ vitikkamaṃ viya sallakkhanto dussīlo 'ti ādim āha. Laddhipatitṭhāpanaṃ¹⁵ pan' assa pubbe abhinnaṣīlataṃ yeva dīpeti na dvīhi samannāgamaṃ¹⁶ tasmā appatitṭhā va laddhīti.

DVĪHI SĪLEHĪTI KĀTHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. ābho°. ² B. hoti. ³ C. omits. ⁴ B. abho°.

⁵ B. abhoga°. ⁶ B. samaro. ⁷ B. omits.

⁸ C. °nno. ⁹ B. °dini ca. ¹⁰ B. °ye sīle.

¹¹ B. °ddho. ¹² C. hi. ¹³ B. saka°.

¹⁴ B. °nīrodham. ¹⁵ B. °sanam. ¹⁶ B. °tam.

Idāni sīlaṃ acetasikaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā sīle uppajjitvā niruddhe pi samādānahetuko sīlo-
pacayo nāma atthi yena so ¹ sīlavā yeva nāma hoti.
Tasmā sīlaṃ acetasikaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahā-
saṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Sesam ettha dānaṃ acetasikaṃ 'ti kathāyaṃ
vuttanāyena eva veditabbam. Laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ pi
ayoniso gahitattā appaṭiṭṭhāpanaṃ eva 'ti.

SĪLAṃ ACETASIKAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni sīlaṃ na ² cittaṇuparivattitī kathā nāma hoti.
Tattha na ³ cittaṇuparivattitī bhāsantaram ³ eva nāma.⁴
Sesaṃ purimakathāsadisam eva 'ti.

NA CITTĀNUPARIVATTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni samādānahetukathā ⁵ nāma hoti. Tattha āra-
maropā 'ti gāthāya atthaṃ ayoniso gahetvā sadā puññaṃ
pavaḍḍhatitī vacanato samādānahetukaṃ sīlaṃ pavaḍ-
ḍhatitī yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva
te saṃdhāya pucchā sakavādissa cittaṇupayuttaṃ sīlo-
payaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa sesaṃ purimakathā-
sadisam eva 'ti.

SAMĀDĀNAHETUKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni viññatti sīlaṃ 'ti kathā nāma hoti. Idāni kāyaviñ-
ñatti kāyakammaṃ vaciṇiññatti vacikammaṃ 'ti gahitattā
viññatti sīlaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikā-
naṃ c' eva Saṃmitiyānaṃ ca ete ⁶ saṃdhāya viññattitī

¹ C. omits. ² B. omits. ³ C. o're me va yāma.
⁴ B. nānaṃ. ⁵ B. o'hetuka°. ⁶ B. te.

pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā silaṃ nāma virati na rūpadhammo tasmā ten' atthena codetum paṇātipātā veramaṇīti ādim āha. Abhivādanasilan' ti ādi yathā rūpaṃ viññatti so¹ silan' ti maññati taṃ uddharitvā dassetum vuttaṃ yasmā pana sā virati na hoti tasmā pana paṇātipātā' ti ādim āha. Laddhi pan' assa chalena patitṭhāpitattā² appatitṭhitā yevā' ti.

VIÑÑATTI SĪLAN' TI KATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni aviññatti dussīyan' ti kathā nāma hoti. Tattha katthaci³ cittavippayuttaṃ apuññupacayaṇ⁴ c' eva ānatiyā ca paṇātipātādisu aṅgapāripūrim saṃdhāya aviññatti dussīyan' ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace sā dussīyaṃ paṇātipātādisu aññatarā siyā' ti codetum paṇātipāto' ti ādim āha. Pāpakammaṃ samādiyitvā⁵ 'ti asukaṃ nāma ghātesāma⁶ 'ti asukaṃ bhaṇḍaṃ avaharissāma⁷ 'ti evaṃ pāpasamādanāṃ katvā ubho vadḍhantīti puṭṭho dānakkhaṇe pāpassa anuppattiṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutīyaṃ puṭṭho cittavippayuttaṃ pāpupacayaṃ⁸ saṃdhāya paṭijānāti sesaṃ ettha paribhogamayakathāya⁹ vuttanāyena' eva vedittabbaṃ. Laddhi-patitṭhāpanaṃ pi 'ssa pāpassa samādinnaṃ pubbabhāgaṃ eva sādheti na aviññattiyā dussīyabbhāvaṃ¹⁰ 'ti.

AVIÑÑATTI DUSSĪYAN' TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

DASAMO VAGGO.

DUTIYO PAṆṆĀSAKO SAMATTO.

¹ C. yo. ² B. patitṭhatattam. ³ B. omits.

⁴ C. °pasavayaṇe' eva. ⁵ B. °dayitvā. ⁶ B. °mi.

⁷ B. avaharāmiti. ⁸ C. pāpapaccayaṃ.

⁹ C. °samaya°. ¹⁰ B. °lābhavaṃ' ti.

Idāni anusayā avyākata ahetukā cittavippayuttā 'ti tisso anusayākathā nāma honti. Tattha yasmā puthujjano¹ kusalāvyākate² citte vattamāne sānusayo 'ti na vattabbo yo³ c' assa tasmim khāṇe hetu na tena hetunā anusayā sahetukā na tena cittena⁴ sampayuttā. Tasmā te avyākata ahetukā cittavippayuttā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānañ c' eva Saṃmitiyānañ⁵ ca. Te saṃdhāya tisu pi kathāsu pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam heṭṭhāvuttanayattā sakkā pāḷimaggen' eva jānitun 'ti tasmā na vitthāritan 'ti.

TISSO PI ANUSAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha maggañānena aññāne vigate pi puna cakkhuviññānādivasena nānavippayutte citte vattamāne yasmā taṃ maggacittam na pavattati tasmā na vattabbam nānāti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi aññāne vigate nānāti paññatti na siyā rāgādisu vigatesu vitarāgādi⁶ paññatti pi na siyā 'ti. Puggalapaññattiyam akovido sīti codetum rāge⁷ vigate 'ti ādim āha. Itaro tesu vigatesu rāgādibhāve⁸ yuttim apassanto paṭikkhipati. Pariyosāne yasmā nānapaṭilābhena so nānāti vattabbataṃ arahati tasmā na h' eva 'ti paṭikkhepo sakavādisā 'ti.

NĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °nā. ² B. °labyā°. ³ C. so. ⁴ B. adds : na.
⁵ C. °kānañ. ⁶ B. °disu. ⁷ C. rāgo. ⁸ B. sarā°.

Idāni ñānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā cakkhuvīññānādisamaṅgi paṭiladdhaṃ maggañānaṃ saṃdhāya ñānīti ¹ vuccati na c' assa taṃ tena cittaṇa saṃpayuttam tasmā ñānaṃ cittavippayuttan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te ñānaṃ cittavippayuttan 'ti cittavippayuttesu rūpādisu aññātaraṃ siyā 'ti codetum rūpaṇ 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesaṃ heṭṭhāvuttanayam eva pariyosāne pana paññavā ² 'ti vā ³ puṭṭho paṭilābhavasena taṃ paññattim icchati ⁴ tasmā paṭijānātīti.

ÑĀNAṃ CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NITTHITĀ. 3.

Idāni idaṃ dukkhan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ lokuttaramaggaṃkhaṇe yogāvacaro idaṃ dukkhan 'ti vācaṃ bhāsati evaṃ ⁵ assa idaṃ dukkhan 'ti vācaṃ bhāsato ca idaṃ dukkhan 'ti ñānaṃ pavattatīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa. Maggaṃkhaṇe tathā vācābhāsanañ ⁶ ca ñānappavattiñ ca saṃdhāya paṭiññā itarassa. Yasmā pana so sesasaccapaṭisaṃyuttam vācaṃ puthujano ca ⁷ bhāsati na c' assa ⁸ tathā ñānaṃ pavattatīti icchati. Tasmā samudayā 'ti pañhesu paṭikkhipati. Rūpaṃ aniccaṇ 'ti ādi dukkhapariyāyadassanavasena ⁹ vuttam. Itaro pana sakavādisamaye ¹⁰ tādisaṃ vohāraṃ apassanto paṭikkhipati. Iti vadanti cā ¹¹ 'ti ādi yadi tassa dukkhe ñānaṃ pavattatīti ikāra-damkāra-dukāra-kkhakāresu paṭipāṭiyā catūhi ñānehi pavattitabban 'ti dassetum vuttam itaro pana tathā na icchati tasmā paṭikkhipatīti.

IDAM ¹² DUKKHAN 'TI KATHĀ
NITTHITĀ. 4.

¹ C. ñāna 'ti.	² C. paññam evā.	³ B. omits.
⁴ C. ga°.	⁵ C. imassa.	⁶ C. vābhā°.
⁷ B. va.	⁸ B. tassa.	⁹ C. dukkhaṃ.
¹⁰ B. sakasamaye.	¹¹ C. vā.	¹² B. iti.

Idāni iddhibalakathā nāma hoti. Tattha iddhipādabhāva-nānisamsassa attham ayonisogahetvā iddhibalena samannāgato kappam tiṭṭheyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya iddhibalena¹ samannāgato kappam tiṭṭheyyā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha kappo nāma mahākappo kappekadeso āyukappo 'ti tividho. Cattārimāni bhikkhave kappassa asaṃkheyyānīti ettha hi mahākappo 'va kappo 'ti vutto.² Brahmakāyikānaṃ devānaṃ kappo āyuppanānaṃ 'ti ettha kappekadeso. Ekam³ kappam nirayamhi paccati kappam saggaṃhi modatīti ettha āyukappo. Āyukappānaṃ āyuvīdhānaṃ kammassa vipākavasena vā vassagaṇanāya vā āyuparicchedo 'ti attho. Tesu mahākappam saṃdhāya pucchati itaro paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi sace te⁴ iddhibalena samannāgato yo cīram jīvati so vassasatam appam vā bhiyyo vā 'ti evam paricchinā āyukappā uddham⁵ mahākappam vā mahākappekadesam vā jiveyya⁶ iddhimayikena 'ssa āyuna bhavitabban 'ti codetum iddhi mayiko⁴ āyū 'ti ādim āha. Itaro jivitindriyam nāma iddhi mayikaṃ natthi kammasaṃuttānaṃ⁷ evā 'ti vuttattā paṭikkhipati. Ko pan' ettha iddhimato viseso. Nanu aniddhimā pi āyukappam vā³ tiṭṭheyyā 'ti ayam⁸ viseso. Iddhimā hi yāvatāyukam jivitappavattiyā antarāyakare⁹ dhamme iddhibalena paṭibāhitvā antarā¹⁰ akālamaraṇam nivāretum¹¹ sakkoti aniddhimato etaṃ balaṃ natthi. Ayam etesaṃ viseso. Atītaṃ anāgatan 'ti idaṃ avisesena kappam tiṭṭheyyā 'ti paṭiññātattā codeti. Dve kappe 'ti ādi yadi iddhimā jivita-paricchedaṃ atikkamitum sakkoti na kevalaṃ ekam aneke pi kappe tiṭṭheyyā 'ti codanattam vuttam. Uppanno phasso 'ti ādi na sabbam iddhiyā

¹ C. °khaṇena.² C. vuttam.³ B. omits.⁴ C. omits.⁵ C. laddham.⁶ C. bhaveyya.⁷ B. kammam.⁸ C. mahā.⁹ B. ananta°.¹⁰ B. antārā.¹¹ C. vāretum.

labbhati iddhiyā avisayo pi atthīti dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

IDDHIBALAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni samādhikathā nāma hoti. Tattha yesam ekacittak-khaṇe uppannāpi ekaggatā samadānaṭṭhena samādhīti agahetvā sattarattimdivāni ekantasukhapatisamvedī viharan¹ 'ti ādi vacanam nissāya cittasamṭati samādhīti laddhi. Seyyathāpi Sabbatthivādānañ c' eva Uttarāpathakānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi cittasamṭati samādhī nāma atīti pi atthi anāgatā pi atthi na hi ekaṃ paccuppannacittam eva cittasamṭatīti nāma hoti. Kin te sabbā pi sā samādhīti codetum atīti 'ti ādimāha. Itaro tathā anicchanto paṭikkhipati. Nanu atītam niruddhan² 'ti ādimhi³ cittasamṭatīyam paccuppannam eva cittam⁴ kiccaṃ karato⁵ atītānāgatam niruddhattā anuppannattā ca natthi. Atha katham tam samādhī nāma hotīti dassetum vuttam. Ekacittakkhaṇiko 'ti pucchā paravādissa. Tato⁶ sakasamaye samādhim bhikkhave bhāvēthā 'ti ādisu paccuppannakusalacittasampayuttā ekaggatā samādhīti vuttā. Tam samdhāya paṭiññā sakavādissa. Cakkhuvīññāna samāngīti ādi ekacittakkhaṇiko 'ti vacanamattam gahetvā chalena vuttam. Ten' eva sakavāḍinā paṭikkhittam. Nanu vuttam bhagavatā 'ti purimacchimavasena vattamānassa samādhissa abbokiñnatam sādheti na samṭatiyā samādhībhāvam tasmā asādhakan⁷ 'ti.

SAMĀDHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni dhammatṭhitatākathā⁶ nāma hoti. Tattha ṭhitā 'va sā⁷ dhātū 'ti vacanam nissāya paṭiccasamuppādasam-

¹ B. viharitum.

² C. ādini.

³ C. citta.

⁴ B. kiccakaram.

⁵ B. adds: yā.

⁶ C. ṭṭhita°.

⁷ B. sādhu 'ti thanam.

khātā dhammatṭhitatā¹ nāma ekā atthi sā ca parinipphannā² 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi parinipphannānaṃ³ avijjādināṃ aññā dhammatṭhitatā³ nāma parinipphannā atthi tāya pi ca te dhāmatṭhitatāya aññā ṭhitatā parinipphannā āpajjatīti codetum tāya a ṭhi t ā y ā 'ti ādim āha. Paravādī evarūpāya laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho anantarapaccayatañ c' eva aññamaññapaccayatañ cā saṃdhāya paṭijānāti. Sesāṃ heṭṭhā⁴ vuttanayattā⁵ uttānattham evā 'ti.

DHAMMATṬHITATĀKATHĀ⁶

NITṬHITĀ. 7.

Idāni aniccataṭṭhā nāma hoti. Tattha aniccataṇaṃ⁷ rūpādināṃ aniccata pi rūpādayo viya parinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpādayo viya aniccata parinipphannā tassāpi aññāya parinipphannāya aniccataya bhavitabban 'ti codetum tāya a n i c c a t ā y ā 'ti āha. Itaro dvinnāṃ aniccataṇaṃ ekato abhāvena paṭikkhipitvā puna yasmā sā⁸ aniccata niccā na hoti ten' eva aniccena saddhiṃ antaradhāyati tasmā paṭijānāti. Ath' assa sakavādī lesokāsaṃ adatvā yā tena dutiyā aniccata paṭiññatā tāya pi tato parāya⁹ pīti paramparavasena anupacchedadosaṃ āropento tā y a t h ā y e v ā 'ti ādim āha.⁵ Jarā parinipphannā 'ti ādi. Yasmā uppannassa jarāmaranato aññā aniccata nāma natthi. Tasmā aniccata vibhāganuyuñjanavasena vuttaṃ. Tatrāpi paravādinō purimanāyēn' eva paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo. Rūpaṃ parinipphannaṃ 'ti ādi yesaṃ

¹ C. oṭṭhitā.² C. oṭṭhā.³ C. oṭṭhitā.⁴ B. omits.⁵ C. vuttā natthā m' evā 'ti.⁶ C. oṭṭhita°.⁷ B. aniccādi.⁸ C. tāya.⁹ C. parādhamaṃ.

sā aniccataṃ tehi saddhiṃ saṃsandanattham vuttam.
 Tattha yathā parinipphannānaṃ rūpādinaṃ aniccataṃ jarā-
 maraṇāni atthi. Evaṃ parinipphannānaṃ aniccataḍḍhinaṃ
 tāni natthīti maññaṃāno ekantena paṭikkhipati yevā 'ti.

ANICCATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

VAGGO EKĀDASAMO.

Idāni saṃvaro kamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hotīti suttaṃ nissāya saṃvaro pi asaṃvaro ¹ pi kamman 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ 'te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yā sakasaṃvāye² cetanā kamman 'ti vuttā. Yathā sā kāyavacīmanodvāresu pavattamānā kāyakammādināmaṃ labhati. Tathā yadi te saṃvaro kammaṃ so³ pi cakkhundriyādisu pavattamāno cakkhukammānaṃ⁴ nāmaṃ labheyyā 'ti codetum. Cakkhundriyaṃ saṃvaro cakkhukammaṃ 'ti ādim āha. Itaro tādisaṃ suttapadaṃ apassanto ca catūsu dvāresu paṭikkhipitvā pañcame kāyadvāre pasādakāyaṃ saṃdhāya paṭikkhipati viññattikāyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi pasādakāyaṃ pi viññattikāyaṃ pi kāyindriyatte⁵ va icchati. Manodvāre pi kāyadvāraṃ saṃdhāya paṭikkhipati kammadvāraṃ saṃdhāya paṭijānāti. Asaṃvare pi es'eva nayo. Cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti suttaṃ tesu dvāresu saṃvarāsaṃvaram eva dipeti na tassa kammabhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SAMVARO⁶ KAMMAN 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave sacetanikānaṃ kammānaṃ 'ti suttapadaṃ nissāya sabbhaṃ kammaṃ savipākaṃ 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Tesāṃ cetanāhaṃ bhikkhave kammaṃ vadāmīti satthārā avisesena cetanā kamman 'ti vuttā. Sā ca kusalākusalā va savipākā avyākatā avipākā 'ti imaṃ vibhāgaṃ dassetum sabbhaṃ kamman 'ti pucchā saka-

¹ B. omits. ² C. sama°. ³ B. kammato.

⁴ C. °kammādi. ⁵ B. °yante. ⁶ C. °ra.

vādisa paṭiññā itarassa. Puna sabbā cetanā 'ti pañhesu avyākataṃ saṃdhāya paṭikkhepo ¹ kusalākusale saṃdhāya paṭiññā veditabbā. Vipākā-avyākata 'ti ādisu vipākavipākacetanaṃ ² sarūpena dassetuṃ vuttaṃ. Sesam ettha uttānattham eva nāhaṃ bhikkhave 'ti suttam satipaccaye diṭṭhadhammādisu pi vipākapaṭisaṃvedanaṃ saṃdhāya vuttaṃ tasmā asādhakan 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni saddo vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha sotassa kammasa katattā upacitattā ussannattā vipulattā brahmassaro hoti ādini ayoniso gahetvā saddo vipāko 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Tesam kamma-samutthānā arūpadhammā 'va vipākā 'ti nāmaṃ labhanti. Rūpadhammesu panāyaṃ vohāro va natthiṭi dassetuṃ pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa sukhaveḍanīyo 'ti ādi vipāko nāma evarūpo hotiṭi dassetuṃ ³ vuttaṃ. Sotassa kammasā 'ti suttam lakkhaṇapaṭilābhadassanattham vuttaṃ. Mahāpuriso 'ti kammasa katattā suciparivāro pi na ⁴ hoti na va ⁵ parivāro vipāko. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SADDO VIPĀKO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni saḷāyatanakathā nāma hoti. Tattha yasmā saḷāyatanam kammasa katattā uppannam tasmā vipāko 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya cakkhāyatanam vipāko 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam hetthāvuttanayam eva. Saḷāyatanam vipāko 'ti ettha manāyatanam siyā vipāko 'ti. Sesāni kevalam kamma-samutthānāni na vipāko tasmā asādhakam etan 'ti.

SALĀYATANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

¹ B. okhipati.

² B. vipākātivīo.

³ B. dassanattham.

⁴ B. omits.

⁵ B. ca.

Idāni sattakkhattuparamakathā nāma hoti. Tattha yasmā sattakkhattuparamo 'ti vuttam tasmā sattakkhattuparamo puggalo sattakkhattuparamatāya niyato 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesam ṭhapetvā ariyamaggaṃ añño tassa niyāmo natthi yena so sattakkhattuparamatāya niyato bhaveyyā 'ti imaṃ¹ vibhāgaṃ dassetuṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Mātājīvītā² 'ti ādisu ayam adhippāyo dve niyāmā sammattaniyāmo ca micchattaniyāmo ca. Sammattaniyāmo ariyamaggo tassa³ avinipātadhammataṃ o' eva phalappatiñ⁴ ca niyāmeti. Micchattaniyāmo anantariyakammaṃ⁵ taṃ anantariyupattim⁶ niyāmeti. Tattha sattakkhattuparamo sotāpattimaggena⁷ avinipātadhammatāya ca phalappattiyā⁸ ca niyāmito sesamagganiyāmo⁹ pan' assa natthi anadhigatattā¹⁰ anantariyakam¹¹ pi kātuṃ so abhabbo 'ti. Tvam¹² pan' assa niyāmaṃ icchasi.¹³ Tena taṃ vadāmi. Kin te so iminā micchattaniyāmena niyato¹⁴ 'ti. Abhabbo anantarā¹⁵ 'ti pañhesu anantariyabhāvaṃ¹⁶ samdhāya paṭikkhipati. Sattakkhattuparamaṃ samdhāya paṭijānāti. Atthi so niyāmo 'ti pañhe sattakkhattuparamatāya niyāmaṃ apassanto paṭikkhipati. Atthi te satipaṭṭhānā 'ti ādi niyāmasamkhāte maggadhamme dassetuṃ vuttam. Tassa pana¹⁷ paṭhamamaggānupattito te pi natthi tasmā paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham eva. Nanu so¹² sattakkhattuparamo 'ti ettha bhagavā ayam puggalo ettake bhavesamdhāvitvā parinibbāyissati.¹⁸ Ayam ettake 'ti attano ñānabalena vyākaroṭi. Na bhavaniyāmaṃ nāma kiñci tena¹⁹

¹ B. idaṃ. ² C. °pitā. ³ B. yo. ⁴ B. phalu°.

⁵ B. āna°. ⁶ B. anantarā nirayūpapatti.

⁷ C. maggena. ⁸ B. phalu°. ⁹ C. niyāmo.

¹⁰ B. anattikā°. ¹¹ B. ānantariyam. ¹² C. omits.

¹³ C. °ti. ¹⁴ B. niyāmito. ¹⁵ C. antarā.

¹⁶ C. antarī°; B. °yābhāvaṃ.

¹⁷ C. adds: puna. ¹⁸ B. °ssāmīti.

¹⁹ B. adds: tena.

sattakkhattuparamo kolamkolo¹ ekabijīti vuttam. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SATTAKKHATTUPARAMAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Kolamkolo-ekabijī ti kathā² pi iminā va upāyena vedittabbā. 6.

Idāni jīvītā voropanakathā³ nāma hoti. Tattha yasmā dosasampayuttacittena pāṇātipāto hoti. Doso ca diṭṭhi-sampannassa⁴ appabhīno tasmā diṭṭhisampanno saṁcicca pāṇam jīvītā voropeyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te saṁdhāya diṭṭhisampanno 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Saṁcicca mātaraṇ 'ti ādipañhesu pana aṭṭhanam etaṁ anavakāso 'ti suttabhayena paṭikkhipati. Satthari agāravo 'ti ādi satthādisu⁵ sagāravassa sikkhāpadavittikkamabhāvadassanattam vuttam. Itaro akusalavāsena tassa agāravo nāma natthīti paṭikkhipitvā sagāravañ⁶ ca sampaticchitvā puna agāravo 'ti puṭṭho tesu tesu kicesu pasutatāya vikkhittānam⁷ asatiyā amanasikārena cetiye abhivādanapa-dakkhiṇakaraṇābhāvaṁ saṁdhāya paṭijānāti. Puna ova-deyyā⁸ 'ti ādinayena puṭṭho tādisāya kiriyāya saṁcicca akāraṇato⁹ paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham eva 'ti.

JĪVITĀ VOROPANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni duggatikathā nāma hoti. Tattha ye duggatiñ ca duggatisattānam rūpādi-ārammaṇam tañhañ cā 'ti ubha-

¹ B. kolakolo.

⁴ B. °nnāya.

⁷ C. paṭi°.

² B. kathāyo.

⁵ B. °tthārādisu.

⁸ B. odaheyyā.

³ B. °voropita°.

⁶ C. agā°.

⁹ B. aka°.

yaṃ pi duggatīti gahetvā puna tathā avibhajitvā ¹ avisesen' eva diṭṭhisampannassa pahīnā duggatīti vadanti seyya-
thāpi Uttarāpathakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Āpāyike rūpe rajjeyyā 'ti ādi
yā paravādino laddhi yā diṭṭhisampannassa duggati appa-
hinā tassa vasena codetum vuttam. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti. Nirayā ² uppajjeyyā 'ti duggatipahā-
naṃ ³ eva ³ duggatigāmīti ⁴ tañhāpahānaṃ vā dīpeti.
Na duggatisattānaṃ rūpādi-ārammaṇāya vā ³ tañhāya
pahānaṃ tasmā ⁵ ca asādhakam eva tan 'ti.

DUGGATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Sattamabhavissa ⁶ kathāya pi es' eva nayo 'ti. 9.

DVĀDASAMO VAGGO.

¹ B. ojjetvā.

² B. °yam.

³ C. omits.

⁴ B. °mini.

⁵ C. tassa.

⁶ C. °ya.

Idāni kappatthakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ saṃghaṃ samaggaṃ bhetvāna kappam nirayamhi paccatiti sakalam pi kappam saṃghabhedako niraye tiṭṭhatiti laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ.¹ Te saṃdhāya kappatṭhiko 'ti² pucchā sakavādissa paṭiñña itarassa. Buddhoca loke 'ti idam vinā buddhuppādena saṃghabhedakābhāvadassanattam³ vuttam. Kappo ca⁴ saṃṭhāti saṃgho ca bhijjatīti ādi. Yadi so sakalam kappam tiṭṭhati saṃṭhānato⁵ paṭṭhāya tam kammam katvā tattha uppajjitvā tiṭṭheyyā 'ti dassetum vuttam. Atītan 'ti ādi heṭṭhāvuttādhippāyam eva. Kappatṭho iddhimā 'ti⁶ pañhesu bhāvanāmayam saṃdhāya paṭikkhipati. Parasamaye⁷ pan' assa jātimayam iddhiṃ icchanti tam saṃdhāya paṭijānāti. Chandiddhipādo 'ti ādi jātimayāya iddhiyā⁸ iddhimā 'ti laddhimattam etam. Kin te⁹ yadi pan' assa iddhi atthi ime nena iddhipādā bhāvitā bhaveyyun 'ti codanattam vuttam. Āpāyiko¹⁰ nerayiko¹¹ 'ti suttam yaṃ so ca¹² ekam kappam asitibhāge katvā tato ekabhāgamattam kalam tiṭṭheyya. Tam āyukappakam¹³ saṃdhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAPPATṬHAKATHĀ¹³

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalapaṭilābhakathā nāma hoti. Tattha kap-

¹ B. °kiriyaakānaṃ.² B. vā.³ C. °bhedassanattam.⁴ B. va.⁵ B. °hanato.⁶ C. su.⁷ B. pada°.⁸ C. omits.⁹ C. tena.¹⁰ C. °ke.¹¹ B. omits.¹² B. °ppam.¹³ C. kappakathā.

paṭṭho sakasamaye kāmāvacarakusalam eva paṭilabhati. Yena pana taṃ uppattim¹ paṭibāheyya taṃ mahaggataṃ lokuttaraṃ vā paṭilabhati. Yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ akatvā avisesena eva so kusalacittaṃ na paṭilabhatīti laddhi. Seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesāṃ vibhāgadassanena taṃ laddhiṃ bhinditum pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KUSALAPAṬILĀBHAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarāpayuttakathā² nāma hoti. Tattha anantarāpayutto³ nāma yena⁴ khandhabhedato anantarā vipākādāyakaṃ mātughātādi⁵ anantariyakammaṃ āṇattaṃ. Tattha yassa niyatā āṇatti avassan taya āṇattiyā āṇatto taṃ kammaṃ karissati so atthasādhikāya⁶ cetanāya⁷ uppāditattā micchattaniyato hoti. Abhabbo sammattaṃ okkamitum.⁸ Yassa aniyatāya āṇattiyā āṇatto taṃ kammaṃ karissati so atthasādhikāya⁹ cetanāya anuppāditattā na micchattaniyato bhabbo sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti idaṃ sakasamaye samniṭṭhānaṃ. Yesaṃ pana aniyatāya pi āṇattiyā abhabbo yeva sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesāṃ taṃ laddhiṃ bhinditum sakavādi¹⁰ pubbapakkhaṃ bhinditvā¹¹ anantarāpayutto¹² 'ti paravādinā attānaṃ pucchāpeti. Ten' ettha paṭhamapucchā paravādissa. Atthasādhakacetanāya abhāvaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato paravādi mātughātādikamassa¹³ āṇattattā ca so micchattaniyato 'ti maññati. Tasmā micchattaniyamāñcā 'ti pañhaṃ pucchati. Sakavādi pana¹⁴

¹ B. upapa°. ² B. °sampa°. ³ B. anantarasampa°.⁴ B. vedanā. ⁵ B. māti°. ⁶ C. attaso°.⁷ C. coda°. ⁸ B. °pitum. ⁹ C. atta°. ¹⁰ B. °di ssa.¹¹ C. datvā. ¹² B. antarā sampa°.¹³ C. mānighātādinam. ¹⁴ B. ssa.

ekassa puggalassa dvinnam niyamānam anokkantimattam eva samdhāya na h' evā 'ti paṭikkhipati. Na nu taṃ kamman 'ti pañhe kamman 'ti mātughātādikam¹ kammanam tattha aniyatānattim samdhāya āmantā 'ti paṭiññā sakavādissa aniyatam pi hi ānattim payojetvā tṭhassa ananucchavikam mayā katan 'ti kukkucam uppajjato² va vippatisāro jāyat' eva. Hañ³ citi ādi kukkucuppattimattam⁴ gahetvā paravādinā laddhipatitṭhāpanattham vuttam.⁵ Idāni yassa aniyatānattikassāpi anantarā payuttassa paravādinā sammattaniyamokkamanam paṭisiddham tam eva puggalam gahetvā anantarā payutto puggalo abhabbo 'ti pucchā sakavādissa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha nam sakavādi.⁶ Abhabbo nāma mātughātādikammānam kārako. Kin te tena tāni kammani katāni ti codetum mātā jīvītā voropitā⁷ 'ti ādim āha. Itaro tesam vatthūnam arogatāya⁸ tathārūpaṃ kiriyaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Taṃ kammanam paṭisaṃharitvā 'ti aniyatānattikammam samdhāya vuttam. Tam hi mā kho mayā ānattam akāsīti. Ānattam⁹ nivārentena¹⁰ paṭisaṃhataṃ nāma hoti. Paṭisaṃhataṃ yeva c' ettha kukkucam paṭivinoditam vippatisāro paṭivineto¹¹ nāma hoti. Evaṃ sante pi pan' ettha purimānattam¹² yeva niyamabhāvaṃ maññamāno paravādi āmantā 'ti paṭijānāti. Atha nam sakavādi tassa kammasa paṭisaṃhatabhāvaṃ saṃpaṭicchāpetvā attano laddhim patitṭhāpento hañcīti ādim āha. Puna anantarā¹³ payutto 'ti pariyosānapañhe paṭhamapañhe viya pucchā paravādissa paṭiññā sakavādissa. Na nu taṃ kamman 'ti anuyogo paravādissa. Paṭiññasaṃhatakālatato pubbe payuttakālam samdhāya paṭiññā sakavādissa. Payuttapubbatāmattam¹⁴ gahetva aniyatāladhi

¹ C. °dinam.² C. °jjan' eva.³ B. māhe citi ; C. ahañ.⁴ C. °cappattimaggattam.⁵ B. omits.⁶ B. °dissa.⁷ C. °petā.⁸ C. āro°.⁹ C. °tte.¹⁰ C. °nto na.¹¹ B. °nito.¹² B. °ttiyā.¹³ C. antarā.¹⁴ B. °ttāmattam.

vasena¹ hañcīti laddhipatitṭhāpanam paravādisa.²
 ayam³ pana laddhi ayoniso patitṭhitattā apatitṭhitā va
 hotīti.

ANANTARĀPAYUTTAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyatassa niyamakathā⁴ nāma hoti. Tattha
 duvidho niyamo micchattaniyamo anantariyakammaṃ sam-
 mattaniyamo ca ariyamaggo. Ime dve niyame ṭhapetvā
 añño niyamo nāma natthi sabbe pi hi sesā te bhūmaka-
 dhammā aniyatā nāma tehi samannāgato pi aniyato yeva.
 Buddhehi pana attano ñānabalena ayam satto anāgate
 bodhim pāpuṇissatīti vyākato bodhisatto puññassa datvā⁵
 niyato 'ti⁶ vuccati.⁷ Iti imam vohāramattam gahetvā
 pacchimabhaviko bodhisatto tāya jātiyā bhabbo dhammam
 abhisametun⁸ 'ti adhippāyena niyato. Niyamaṃ ok-
 kamatiṭṭhi yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam Aparā-
 seliyānam te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa.
 Micchattaniyato 'ti ādi aññena niyamenā⁹ niya-
 tassa.¹⁰ Aññaniyamābhāvadassanattam¹¹ vuttam. Pubbe
 maggam bhāvetvā 'ti ādi niyamappabhedadassa-
 nattham vuttam. Satipaṭṭhānaṃ 'ti ādi ekasmiṃ pi
 niyame dhammappabhedadassanattam vuttam. Bhabbo
 bodhisatto 'ti vacanam kevalam bodhisattassa bhabba-
 tam dipeti. Na niyatassa niyamokkamanam tasmā asā-
 dhakan 'ti. So¹² hi pubbe ekena pi niyatadhammena
 aniyato bodhimūle saccadassanena niyamam okkanto¹³ 'ti.

NIYATASSA NIYAMAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 4.

¹ C. °nantivasena. ² B. saka°. ³ B. yam.
⁴ B. niyā°. ⁵ B. dattā. ⁶ B. vi. ⁷ C. omits.
⁸ C. °mena. ⁹ C. niyā°. ¹⁰ C. yam yam tassa.
¹¹ C. abhiññāniyamā°. ¹² C. yo. ¹³ B. okkamanto.

Idāni nivutakathā nāma hoti. Tattha suddhassa sud-dhikiccābhāvato nīvaraṇehi¹ nivuto ovuto² pariyonad-dho³ ca nīvaraṇaṃ jahatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya nivuto 'ti pucchā saka-vādissa paṭiññā itarassa. Ratto rāgaṇ 'ti ādi nivu-tassa nīvaraṇajahane⁴ dosadassanattamaṃ vuttaṃ. Pari-suddhe pariyodāte 'ti ādi vikkhambhanavisuddhiyā 'ti⁵ visuddhassa samucchadavisuddhidassanattamaṃ vut-taṃ. Tassa evaṃ jānato 'ti ādi jānato passato āsavakkhayaṃ dipeti. Na⁶ nivutassa⁷ nīvaraṇajahanam⁸ tasmā asādhakaṇ 'ti.

NIVUTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammukhībhūtakathā nāma hoti. Tattha sam-mukhībhūto 'ti saṃyojanānaṃ sammukhībhāvaṃ tehi⁶ samaṅgibhāvaṃ⁶ upagato. Sesam ettha nivutakathā-sadisam eva⁹ hoti.

SAMMUKHĪBHŪTĀKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni samāpanno assādetīti kathā nāma hoti. Tattha paṭhamam jhānaṃ upasampajja viharati. So tad assā-detīti ādi vacanaṃ nissāya samāpanno assādeti sā ca 'ssa jhānanikanti jhānārammaṇā hotīti yesaṃ laddhi. Sey-yathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya samāpanno 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Taṃ jhānaṃ tassa⁵ jhānaṃ⁵ tassa jhānaṃ⁵ āra-maṇaṇ 'ti pañhesu tass' eva¹⁰ tad ārammanatamaṃ apassanto suttavirodhabhayena paṭikkhipati. Ta d a s -

¹ B. niva°; C. nivā. ² B. ohuto. ³ B. endo.
⁴ C. nivā°. ⁵ B. omits. ⁶ C. omits.
⁷ C. nimmitassa. ⁸ B. nivā°. ⁹ B. evā 'ti.
¹⁰ B. taṃ yeva.

sādetīti vacanamattena paṭijānāti. So tad assādetīti suttam jhānalābhino jhānā vuṭṭhāya jhānassādanam sādhetīti. Na anto ¹ sammāpattiyam ² yāva ³ jhānanikan-tiyā jhānārammanatam ⁴ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀPANNO ASSĀDETĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni asātarāgakathā ⁵ nāma hoti. Tattha yaṃ kiñci vedanam vedeti sukham vā dukkham vā adukkham asukham vā so taṃ vedanam abhinandatīti abhivadatīti sutte diṭṭhābhinandanavasena vuttam. Abhinandatīti vacanam nissāya dukkhavedanāya virāgassādasena ⁶ abhinandanā hotīti. Tasmā atthi asātarāgo ⁷ 'ti ⁸ yesam laddhi seyyathā pi Uttarāpathakānam te samdhāya atthi asātarāgo 'ti pucchā sakavādissa. Tattha asātarāgo 'ti asāte dukkhavedayite aho vata me etad eva bhaveyyā 'ti rajjanā. Āmantā 'ti laddhivasena paṭiññā paravādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. So taṃ vedanam abhinandatīti abhivadatīti ⁹ sutte pana vinivattetvā dukkhavedanam eva ārabha rūpuppatti ¹⁰ nāma natthi. Samūhagatena ¹¹ pana vedayitalakkhaṇam dhammam dukkhavedanam eva vā atthato samanupassanto diṭṭhi maññamānā ¹² samkhātāya ¹³ diṭṭhābhinandanāya vedanam abhinandati dukkhāya vedanāya vipariṇāmatam ¹⁴ abhinandati. Dukkhaṃ vedanāya abhibhūto tassā paṭipakkham kāmasukham patthayanto pi dukkhavedanam abhinandati nāma evam dukkhavedanāya abhinandanā hotīti adhippāyo tasmā asādhakam etaṃ asātarāgassā ¹⁵ 'ti

ASĀTARĀGAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. ante.	² C. oṭṭi yeva.	³ C. omits.
⁴ C. oṭā.	⁵ B. asāda° or assāda°.	
⁶ C. °divasena.	⁷ B. assāda°.	⁸ C. pi. ⁹ B. omits.
¹⁰ C. adds: yā.	¹¹ B. °gaṇane.	¹² C. maññanā.
¹³ C. oṭā.	¹⁴ B. °ṇāmam.	¹⁵ B. assāda°.

Idāni dhammatanḥā avyākātā 'ti kathā nāma hoti. Tattha rūpatanḥā —pe¹— dhammatanḥā 'ti imāsu chasu tanḥāsu yasmā sabbapacchimā tanḥā dhammatanḥā 'ti vuttā tasmā sā avyākātā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesā² pañhānaṃ pāliya attho niyyāti.³ Kāmatanḥā 'ti ādhihi tihi koṭṭhāsehi cha⁴ pi tanḥā saṃkhipitvā dassitā. Rūpādisu pi chasu ārammaṇesu kāmassā-davasena pavattā tanḥā kāmatanḥā bhavissati. Attā ca⁵ loko cā² 'ti sassataditṭhisahagatā tanḥā bhavatanḥā. Na bhavissatīti ucchedaditṭhisahagatā tanḥā vibhavatanḥā 'ti. Nanu sā dhammatanḥā 'ti padaṃ tanḥāya dhammārammaṇaṃ ārabha pavattim dipeti na avyākatabhāvaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti.

DHAMMATANḤĀ AVYĀKĀTĀ 'TI KATHĀ
NĪTTHITĀ. 9.

Idāni dhammatanḥā na dukkhasamudayo 'ti kathā nāma hoti.⁶ Tatrāpi yasmā sā dhammatanḥā 'ti vuttā tasmā na dukkhasamudayo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesaṃ purimakathāsādisaṃ evā 'ti.

DHAMMATANḤĀ NA DUKKHASAMUDAYO 'TI KATHĀ
NĪTTHITĀ. 10.

TERASAMO VAGGO.

¹ B. la. ² C. omits. ³ C. niyāti.
⁴ B.—C. chasu pi. ⁵ C. va. ⁶ B. adds: tattha.

Idāni kusalākusalapaṭisamdhānakathā nāma hoti. Tattha kusalaṃ vā akusalassa akusalaṃ vā kusalassa anantaraṃ uppannakam¹ nāma natthiti tesam aññamaññapaṭisamdhānā² na yujjati yena pana yasmaṃ ekavatthusmim yeva rajjati ca virajjati ca tasmā taṃ aññamaññam paṭisamdahatiti³ laddhim gahetvā tñitā seyyathāpi Mahāsamghikā te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āvattanā paṇidhī ubhayaṃ āvajjanass'eva nāmaṃ. Taṃ hi bhavaṅgam āvattetiti āvattanā bhavaṅgārammanato aññasmim ārammaṇe cittaṃ paṇidahati⁴ yāpetiti⁵ paṇidhi. Kusalaṃ anāvajjati⁶ yaṃ taṃ akusalānantaraṃ paṭisamdahantaṃ kusalaṃ uppajjati taṃ anāvattantassa uppajjati pucchati. Itaro pana vinā⁷ āvajjanena kusalassa uppattiṃ apassanto paṭikkhipati. Kusalaṃ ayoniso manasikaronto 'ti idaṃ yadi akusalānantaraṃ kusalaṃ⁷ uppajjeyya. Akusalass'eva āvajjanena ayoniso manasikaroto uppajjeyyā 'ti codanattaṃ vuttaṃ. Sesam yathā pālim eva niyyāti. Nanu yasmiñ ñeva vatthusmim 'ti vacanaṃ ekārammaṇe va⁷ sarāgavirāguppattiṃ dīpeti na kusalākusalānam anantarataṃ. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALĀKUSALAPAṬISAMDHĀNAKATHĀ⁸

NITTITHĪ. 1.

Idāni saḷāyatanuppattikathā nāma hoti. Tattha⁹ uppatte¹⁰ siye¹¹ na paṭisamdhicittena sah'eva opapātikānaṃ

¹ B. uppajjanakam. ² B. aññamaññam paṭisamdhā.

³ B. samdhahatiti; C. samdhin dahatiti.

⁴ B. paṇitarati. ⁵ C. yape°; B. dhape°.

⁶ B. āvajjantassā ti. ⁷ C. omits. ⁸ B. °samdhāhana°.

⁹ C. tathā. ¹⁰ B. upapatte.

¹¹ C. adds: no paṭisamdhicitte siye na paṭisamdhicitte siye.

saḷāyatanānaṃ uppajjati. Gabbhaseyyakānaṃ ajjhattikāyatanesu manāyatanakāyāyatanān' eva paṭisaṃdhikkhane ca ¹ uppajjanti sesāni cattāri sattasattatirattimhi. Tāni ca kho ² yena kammanā paṭisaṃdhigahitā tass' eva aññassa vā katattā 'ti ayaṃ sakasamaye vādo. Yesaṃ ³ pana ekakammasaṃbhavattā sampannasākhāviṭapādināṃ ⁴ rukkhādināṃ aṅkuro viya bījamattam saḷāyatanam mātukucchismim paṭisaṃdhikkhane ca uppajjati laddhi seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya saḷāyatanān 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sabbāṅgapaccāṅgīti ⁵ ādi saḷāyatane sati evarūpo hutvā okkameyyā 'ti codanattam vuttam. Mātukucchi-gatassa ⁶ 'ti pucchā paravādissa. ⁷ Parato mātukucchi-gatassa pacchā ⁸ sesāni pucchā sakavādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

SAḶĀYATANUPPATTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarapaccayakathā nāma hoti. Tattha nac-cagītādisu rūpadassanasaddasavanādināṃ lahuparivattitam disvā imāni viññānāni aññamaññassa anantarā uppajjis-santīti ⁹ yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya cakkhuviññānassa ¹⁰ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sotaviññānaṃ rūpārammaṇam yevā 'ti yadi cakkhuviññānassa anantarā uppajjeyya vipākamano-dhātu viya rūpārammaṇam siyā 'ti codetum vuttam. Cakkhuṃ ca paṭicca rūpe ce uppajjati sota-viññānaṃ 'ti pañhe ¹¹ suttābhāvena paṭikkhipitvā anan-taruppattim sallakkhento laddhivasena paṭijānāti. Tañ ñeva cakkhuviññānaṃ tam sotaviññānaṃ 'ti yathā paṭhamajavanānantaram dutiyajavanam ¹² manoviññāna-bhāvena tañ ñeva hoti. Kin te tathā etaṃ pi dvayam ekam evā ¹³ 'ti pucchati. Iminā va nayena sabbavāresu

¹ B. va.² C. kāyena.³ C. sesam.⁴ B. °sākhāvidhānaṃ.⁵ B. °gā 'ti.⁶ B. saka°.⁷ B. pucchakesādi.⁸ B. °jantīti.⁹ B. pañhesu.¹⁰ B. dutiyam.¹¹ C. ekato m' evā.

attho veditabbo. Naccati gāyatīti ādivacanam
ārammaṇasamādānena¹ lahuparivattatāya vokiṇṇabhāvaṃ
dīpeti na antarapaccayatam tasmā asādhakan 'ti.

ANANTARAPACCAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni ariyarūpakathā nāma hoti. Tattha sammāvācā-
kammantā² rūpaṃ tañ ca kho sabbam rūpaṃ cattāri ca
mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ
'ti vacanato upādāya rūpaṃ 'ti yesam laddhi seyyathāpi
Uttarāpathakānaṃ te samdhāya ariyarūpaṃ mahā-
bhūtānaṃ upādāya 'ti pucchā sakavādissa. Tattha
ariyānaṃ rūpaṃ ariyaṃ vā rūpaṃ 'ti ariyarūpaṃ.
Āmantā 'ti laddhiyaṃ thatvā paṭiññā itarassa. Ku-
salaṃ 'ti puṭṭho laddhivasen' eva paṭijānāti. Anāsava-
pucchādisu pi es' eva nayo. Yaṃ kiñci rūpaṃ 'ti suttam
ṭhapetvā bhūtāni sesarūpassa upādānabhāvaṃ³ dīpeti.
Na sammāvācākammantānaṃ. Tesam hi rūpattañ ñeva
asiddham kuto upādārūpatā.⁴ Tasmā asādhakan 'ti.

ARIYARŪPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni añño anusayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā
puthujjano kusala-avyākate⁵ citte vattamāne sānusayo 'ti
vattabbo na pana⁶ pariyutthito tasmā añño anusayo
aññaṃ pariyutthānaṃ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andha-
kānaṃ te samdhāya añño kāmarāgānusayo 'ti
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetthā
anusayakathāya vuttanayen' eva veditabbam. Sānu-
sayo 'ti ādi pana tasmim samaye anusayassa appahinattā
sānusayo 'ti vattabbatam. Anuppannattā⁷ ca pari-

¹ B. samodhānena.

² C. sammākammantā.

³ C. upādā°.

⁴ C. °nā.

⁵ B. kusala°.

⁶ C. omits.

⁷ C. °nnañ ca.

yuṭṭhito 'ti avattabbatam dipeti na anusayapariyuṭṭhānam aññattam tasmā asādhakan 'ti.

AÑÑO ANUSAYO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni pariyuṭṭhānam cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā aniccādito manasikaroto pi rāgādayo uppajjanti. Vuttam pi c'etam app' ekadā bho Bhāradvāja asubhato manasikarissāmīti subhato manasikarotīti tasmā pariyuṭṭhānam cittavippayuttan¹ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam yeva. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

PARIYUṬṬHĀNAM CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni pariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā kāmarāgo kāmadhātum² anuseti kāmadhātupariyāpanno 'ti ca vuccati. Tasmā rūparāgarūparāgā pi rūpadhātuarūpadhātuyo anusenti rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannā yeva ca nāma te³ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam c' eva Saṃmītiyānañ ca te samdhāya rūparāgo 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tattha anuseti ti yathā kāmarāgo kāmavitakkasamkhātum kāmadhātum saha jātavasena anuseti. Kin te eva rūparāgo rūpadhātun 'ti pucchati. Pariyāpanno 'ti yathā ca so tividhāya kāmadhātuyā kilesakāmavasena pariyāpannattā kāmadhātupariyāpanno kin te evam rūparāgo pi⁴ rūpadhātupariyāpanno 'ti pucchati. Itaro pan' assa adhippāyam asalakkhento⁵ kevalam laddhivasena āmantā 'ti paṭijānāti. Atha nam tam attham sallakkhāpetum kusalavipākakiriya-samkhātehi⁶ samāpatte siyādihi samsandevā pucchitum samāpatte siyā 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā

¹ C. cittan 'ti. ² C. nāma dhātum. ³ B. hoti.
⁴ C. ti. ⁵ B. khanto. ⁶ B. otena bhi.

pālim eva niyyāti ¹ n a n u k ā m a r ā g o 'ti ādivacanam pi kamarāgass' eva kāmādhātu yaṃ anusayanabhāvañ ca pariyāpannañ ² ca dipeti. Na itaresaṃ itaradhātūsū 'ti.

PARIYĀPANNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha vipākakiriya-rūpanibbānaṣaṃkhātāṃ catubbidham avyākatam vipākattā ³ avyākatan 'ti vuttam. Diṭṭhigatam sassato loko 'ti kho pacchā avyākatam etan 'ti sassatādibhāvena akathitattā yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ agahetvā purima-avyākatam viya diṭṭhigatam pi avyākatan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Uttarāpathakānaṃ ca tesam tam vibhāgaṃ dassetum diṭṭhigatam avyākatan 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni apariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano jhānalābhī kāmesu vitarāgo 'ti vattabbo hoti. Na pana vigatadiṭṭhiko 'ti tasmā diṭṭhigatam apariyāpannan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesam ⁴ yeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

APARIYĀPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

CUDDASAMO VAGGO.

¹ C. ɔyati.

² B. ɔnnātañ ca.

³ B. avi^o.

⁴ B. Pubbaseliyānam.

Idāni paccayakathā nāma hoti. Tattha yo¹ dhammo hetupaccayena paccayo so yesaṃ² hetupaccayena paccayo tesaṃ ñeva yasmā ārammaṇānantaraṃ samanantara-paccayena paccayo na hoti yo vā ārammaṇapaccayena paccayo so yasmā tesaṃ yeva anantarasamanantarapaccayena³ paccayo na hoti. Tasmā paccayatā⁴ vavatthitā 'ti⁵ yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pāḷim eva niyyātīti.

PACCAYAKATHĀ NITTĪHITĀ. 1.

Idāni aññamaññapaccayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ⁶ samaye avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti ayam eva tan 'ti. Saṃkhārapaccayā pi avijjā 'ti ayam natthi. Tasmā avijjā va saṃkhārānaṃ paccayo na pana saṃkhārā avijjāyā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya avijjāya saṃkhārādīnaṃ aññamaññapaccayatā pi atthiti dassetum pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Avijjā saṃkhārenā 'ti ettha apuññābhisamkhāro va gahito tasmā saṃkhārapaccayā pi avijjā 'ti ettha saha-jāta-aññamañña-atthi-avigatasampayuttavasena paccayatā veditabbā. Upādānapaccayā⁷ pi taṇhā ti⁸ ettha ṭhapetvā kāmupādānaṃ⁹ sesāni¹⁰ tiṇi¹⁰ upādānāni¹⁰ avijjā pi¹⁰ yā¹⁰ saṃkhārā viya taṇhāpaccayā hontiti veditabbāni. Sesam yathā pāḷim eva niyyātīti. Jārāmarāṇapaccayā 'ti pucchā paravādisa. Nāmarūpaviññānapaccayā 'ti sakavādisā 'ti.

AÑÑAMAÑÑAPACCAYAKATHĀ
NITTĪHITĀ. 2.

¹ B. so. ² C. sa. ³ B. anantarasabbassena.

⁴ C. °yā. ⁵ C. pi. ⁶ B. ro para°.

⁷ C. upādā°. ⁸ C. pi. ⁹ B. °nāni. ¹⁰ B. omits.

Idāni addhākathā nāma hoti. Tattha tīṇimāni bhikkhave kathāvatthūnīti suttam nissāya kālasamkhāto addhā nāma parinipphanno atthīti yesam laddhi tesam addhā nāma koci parinipphanno natthi aññatra kālapaññattimattā rūpādayo pana khandhā va parinipphanno 'ti vibhāgaṃ dassetum addhā parinipphanno 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sa ce so parinipphanno rūpādisu tena¹ aññatareṇa bhavitabban 'ti codetum rūpān 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesam yathā pālim eva niyyātīti.

ADDHĀKATHĀ² NIṬṬHITĀ. 3.

Khaṇalayamuhuttakathāsu pi es' eva nayo. Sabbe pi h' ete khaṇādayo addhāpariyāyā evā 'ti.

KHAṆALAYAMUHUTTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni āsavakathā nāma hoti. Tattha yasmā catūhi āsavehi uttarim añño āsavo nāma natthi yena cattāro āsavā sāsavā siyūṃ. Tasmā cattāro āsavā anāsavā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te āsavā anāsavā evaṃ te³ tehi maggādilakkhaṇappattehi⁴ bhavitabban 'ti codetum maggo 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jarāmarāṇakathā nāma hoti. Tattha jarāmarāṇam nāma aparinipphannattā⁵ lokiyan 'ti vā lokuttaran 'ti vā

¹ B. nena. ² C. addhāna°. ³ B. omits.

⁴ C. vaggādīhi. ⁵ B. pari°.

na vattabham. Lokiyā dhammā lokuttarā dhammā 'ti tīhi
dukehi jarāmarañam n' eva lokiyapade ¹ na lokuttarapade
niddiṭṭham. Tattha yesam imam lakkhaṇam anādiyivā
lokuttarānam dhammānam jarāmarañam lokuttaran 'ti
laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānam. Te saṃdhāya
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā
pālim eva niyyātīti.

JARĀMARĀṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni saññāvedayitakathā nāma hoti. Tattha saññāve-
dayitanirodhasamāpatti nāma na koci dhammo catunnam
pana khandhānam nirodho iti sā n' eva lokiyā na ² ca lokut-
tarā yasmā pana lokiyā na hoti tasmā lokuttarā 'ti yesam
laddhi seyyathāpi Hetuvādānam ³ yeva. Te saṃdhāya
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathā-
sadisam evā 'ti.

SAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni yasmā ⁴ lokuttarā nāma ⁵ na ⁵ hoti. Tasmā lokiyā
'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam. ⁶ Te saṃdhāya
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathā-
sadisam evā 'ti.

DUTIYASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni yasmā asuko maraṇadhammo asuko ⁷ na ⁷ maraṇa-
dhammo ⁷ 'ti sattānam maraṇadhammatāya niyāmo natthīti
saññāvedayitanirodhasamāpanno pi kalam kareyyā 'ti yesam
laddhi seyyathāpi Rājagirikānam. Tesam samāpannāya ⁸

¹ B. lokiyān 'ti. ² B. lokiyā ; C. lokiyānañ ca.

³ B. °dīnam. ⁴ B. adds : sā. ⁵ B. omits.

⁶ B. °dīnam. ⁷ C. omits. ⁸ C. samāṇāya.

pi maraṇadhammatāya maraṇasamayaṇ ca ārammaṇasamayaṇ¹ ca dassetum pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā kālaṃ karontassa nāma maraṇan 'ti tehi² phassādihi bhavitabbam. Tasmā tena kāraṇena codetum atthi³ ti ādim āha. Aphaṣṣakassa³ kālakiriya⁴ 'ti ādini puṭṭho⁴ sesasatte samdhāya paṭikkhipati. Vi-samkāmeyya⁵ 'ti ādini puṭṭho samāpatti-ānubhāvaṃ samdhāya paṭikkhipati. Dutiyavāre sarirapakatiṃ⁶ samdhāya paṭijānāti. Evaṃsante pana samāpatti-ānubhāvena⁷ hoti. Ten' eva naṃ nirodhasamāpanno⁸ 'ti anu-yuñjati na kālaṃ kareyya⁸ 'ti pucchā sakavādissa atthi so niyāmo⁹ 'ti ca paravādissa pañhe pana⁸ yasmā⁸ evarūpo niyāmo natthi tasmā paṭikkhipati. Cak-khuvīññāsamaṅgīti⁹ ādi sakavādinā niyāme āsante pi maraṇasamayen' eva marati na asamayenā¹⁰ 'ti dassetum vuttam. Tatra ayaṃ adhippāyo. Yadi niyāmaabhāvena⁹ kālakiriya⁹ bhaveyya cakkhuvīññānasamaṅgino pi bhaveyya tato pañcahi pi nānehi na cavati na uppajjati¹⁰ suttavi-rodho siyā. Yathā pana cakkhuvīññānasamaṅgissa kālakiriya⁹ na hoti tathā nirodhaṃ samāpannassāpīti.

TATTIYASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni asaṇṇāsattūpikā¹¹ 'ti kathā nāma hoti. Tattha saṇṇāvirāgavasena pavattā bhāvanā asaṇṇāsamāpatti pi nirodhasamāpatti pi. Saṇṇāvedayitanirodhasamāpatti nāma. Iti dve saṇṇāvedayitanirodhasamāpattiyo lokiyā ca lokuttarā ca. Tattha lokiyā puthujjanassa asaṇṇāsattūpikā¹² hoti. Lokuttarā ariyānaṃ paṇāsaṇṇāsattūpikā¹² hoti. Imam pana vibhāgaṃ akatvā avisesen' eva saṇṇāvedayitanirodhasamāpatti asaṇṇāsattūpikā 'ti yesaṃ

¹ B. maraṇa°. ² B. kehi. ³ B.—C. pha°.⁴ B. pubbe. ⁵ B. viṣaṃka°. ⁶ B. sadisa°.⁷ B. adds: nāma na. ⁸ C. omits. ⁹ B. °mābhāve.¹⁰ B. upapa°. ¹¹ C. asaṇṇe sattupakā 'ti.¹² C. sandasaṇṇa°.

laddhi seyyathāpi Hetuvādānam te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā asaṇṇā-samāpattisamāpannassa alobhādayo atthi na nirodhasamāpatti tasmā tesam vasena codetum atthīti ādim āha. Idhāpi asaṇṇīti pañhe idha saṇṇāvirāgavasena samāpannattā asaṇṇitā anuññātā tatra asaṇṇasatten'¹ eva. Tasmā imaṃ paṭiññam gahetvā laddhipaṭiṭṭhāpentena chalena paṭiṭṭhāpitā hoti. Idha vā nirodhasamāpattim saṃdhāya asaṇṇitā anuññātā tatrāpi ito cutassa anāgāmīno nirodhasamāpattim eva tasmā pi imāya paṭiññāya paṭiṭṭhāpitā yevā 'ti.

ASAṆṆASATTŪPIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni kammupacayakathā nāma hoti. Tattha yesam kammupacayo nāma kammato añño cittavippayutto avyākato anārammaṇo 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam c'eva Saṃmitiyānañ ca. Te saṃdhāya aṇṇāmaṃ kammān 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi kammato añño kammupacayo phassādito pi aññena phas-supacayādinā bhavitabban 'ti codetum aṇṇo phasso 'ti ādim āha. Itaro laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Kammena saha jāto 'ti pañhesu cittavippayuttaṃ saṃdhāya paṭikkhipati cittasampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Kusalo 'ti pañhesu pi vippayuttaṃ paṭikkhipati sampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Parato kusalo² 'ti pañhesu pi es' eva nayo. Sārammaṇā 'ti puttḥo pana ekantaṃ anārammaṇam eva icchati. Tasmā paṭikkhipati. Cittam bhajjamānaṃ 'ti yadā cittaṃ bhajjamānam hoti tadā kammam bhajjamānam³ hoti⁴ attho. Bhummatthe vā paccattaṃ. Cित्ते bhajjamāne 'ti attho. Ayam eva⁵ pātho. Tattha yasmā sampayutte⁶ bhajjati vippayutte na bhajjati tasmā paṭijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Kammaṃ hi kammapacayo 'ti kamme sati kammupacayo kamme

¹ C. °katten°.

² B. kusalo.

³ B. bhajjati.

⁴ B. omits.

⁵ B. adds : vā.

⁶ B. °tto.

vā patitṭhite kammupacayo va kammupacayato ¹ ca vipāko nibbattatīti tasmiṃ pana kamme ² niruddhe yāva aṅkurupādā bijam viya yāva vipākuppādā kammupacayo tiṭṭhatīti 'ssa laddhi tasmā paṭijānāti. Tañ ñeva kammaṃ so kammupacayo so kammavipāko 'ti. Yasmā kammamhi kammupacayo so ³ ca yāva vipākuppādā tiṭṭhatīti laddhi 'ssa ³ tasmā tam ⁴ tesam tinnaṃ pi ekattam ⁵ pucchati vipāko sārammaṇo ⁶ 'ti idaṃ vipāko viya vipākadhamma-dhammo pi ārammaṇapaṭibaddho yevā 'ti codanattam pucchati itaro pana laddhivasena ekam ⁷ paṭijānāti ekam paṭikkhipati. Paṭilome pi es' eva nayo. Sesam ettha yathā paḷim eva niyyātīti.

KAMMUPACAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

PAṆṆARASAMO VAGGO.

TATIYO PAṆṆĀSAKO NIṬṬHITO.

¹ C. oyo. ² B. kamma. ³ C. omits. ⁴ B. nam.
⁵ C. ottakam. ⁶ B. ārao. ⁷ B. tam.

Idāni niggahakathā nāma hoti. Tattha ye loke balapattā vasibhūtā te yadi parassa cittaṃ nigganhituṃ na sakkuṇeyyūṃ kā tesam balapatti ko vasibhāvo balappattiyaṃ pana vasibhāvena ca addhā te parassa cittaṃ nigganhanṭitī yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānaṃ te saṃdhāya paroparassā¹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa tattha nigganhanṭitī sakilesāpattito nivāreti. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

NIGGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Paggahakathāya pi es' eva nayo. 2.

Idāni yathā² sukhānuppādānakathā nāma hoti. Tatthā bahunnaṃ vata no bhagavā sukhadhammānaṃ³ upahattattā 'ti suttam nissāya paroparassa sukhaṃ anuppādetitī yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Dukkhaṃ anuppādetitī putṭho pana tādisam suttapadaṃ apassanto paṭikkhipati. Attano sukhān 'ti ādipaṇhe yaṃ attano ca parassa vā taṃ anuppādātum na sakkā. Yaṃ tass' eva kin te tattha anuppādānaṃ nāmā 'ti paṭikkhipati. N' eva attano 'ti ādipaṇhe pana yaṃ evarūpaṃ na taṃ anuppādinnaṃ nāma bhavitum arahatīti laddhiyā paṭijānāti. No vata re ti tādisassa sukhassa abhāvā vuttam. Sukhadhammānaṃ upahattā 'ti vacanaṃ bhagavato paresam

¹ B. °padassā.

² B. omits.

³ B. sukhapahattattā.

sukhuppattiya¹ paccayabhāvaṃ² dīpeti. Na³ annādinam viya sukhassa anuppādānam tasmā asādhakan⁴ 'ti.

SUKHĀNUPPĀDĀNAKATHĀ
NITṬHITĀ. 3.

Idāni adhiḡayaḡa manasikāra-kathā nāma hoti. Tattha duvidho manasikāro nayato ca ārammaṇato ca. Tattha ekasaṃkhārassa pi aniccatāya diṭṭhāya sabbe saṃkhārā aniccā 'ti avasesesu nayato manasikāro hoti. Atīte pana saṃkhāre manasikaronto na⁴ anāgate manasikātum na⁴ sakkotīti. Atitādisu aññataram manasikaronto ārammaṇato manasikāro hoti. Tattha paccuppanne manasikaronto yena cittaṇa te manasikaroti taṃ paccuppannakkhaṇe manasikātum na sakkoti. Tattha yesaṃ sabbe saṃkhārā aniccā 'ti ādi vacanaṃ nissāya manasikaronto nāma adhiḡayaḡa adhiḡaṇhitvā sabbe saṃkhāre ekato manasikarotīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmaṃ sabbe ekato manasikaronto⁵ yena⁶ cittaṇa⁴ manasikaroti taṃ pi manasikātabbaṃ hoti. Tasmā taṃ cittatāya codetum tena cittaṇā 'ti āha. Itaro ārammaṇaṃ katvā na sakkā jānitum 'ti saṃdhāya paṭikkhipati. Evaṃlakkhanaṃ cittaṇ 'ti ñātattā⁷ pana taṃ pi cittaṃ ñātam eva hotīti saṃdhāya paṭijānātīti. Atha vā tañ ñeva tassa ārammaṇaṃ na hotīti paṭikkhipati. Sabbe saṃkhārā aniccā 'ti yadā paññāya passatīti ādi⁸ nissāya uppannaladdhivasena paṭijānāti. Sesapañhadvaye pi es' eva nayo. Na³ tena phasena 'ti ādisu pana tathārūpaṃ suttam apassanto paṭikkhipat' eva. Atitādisu pañhesu heṭṭhāvuttanayen' eva paṭikkhepapaṭiññā veditabbā. Sesaṃ yathāpālim eva niyyātīti. Sabbe saṃkhārā 'ti ādivacanaṃ nayato dassanaṃ saṃdhāya

¹ B. sukkhappa°.

² B. bhāvaṃ.

³ C. omits.

⁴ B. omits.

⁵ B. °rontena.

⁶ B. te.

⁷ C. ñāna°.

⁸ B. ādinam.

vuttam. Na ekakkhaṇe ārammaṇato tasmā asādhakan 'ti.

ADHIGAYHA MANASIKĀRAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpaṃ hetū 'ti kathā nāma hoti. Tattha hetū 'ti kusalamūlādino ¹ hetu hetussāpi nāmaṃ yassa kassaci paccayassāpi. Imam ² pana vibhāgaṃ akatvā. Cattāro mahābhūtā hetū 'ti vacanamattam nissāya avisesen' eva rūpaṃ hetū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Alo-
bha hetū 'ti kin te rūpaṃ alobhasamkhāto hetū ti puc-
chatī itaro paṭikkhipatī. Sesesu pi es' eva nayo. Mahā-
bhūtā upādārūpānaṃ uppādāya hetū 'ti. Ettha paccayaṭ-
ṭhena hetubhāvo vutto na mūlaṭṭhena tasmā asādhakan 'ti.

RŪPAHETŪ 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Sahetukakathāya pi iminā va nayena attho veditabbo 'ti.

RŪPAṀ SAHETUKAN 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā nāma hoti. Tattha kāyakammaṃ vacikammaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ pīti vaca-
naṃ nissāya kāyavacikammasamkhātāṃ kāyaviññatti
vacīviññatti rūpaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ pīti yesaṃ laddhi
seyyathāpi Mahimsāsakānañ c' eva Sammitiyānañ ca te
samdhāya rūpaṃ kusalan 'ti pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpaṃ kusalaṃ ³
evaṃ ⁴ vidhena eva na ⁵ bhavitabban 'ti codetum sārāma-

¹ B. °dihetuyā pi nāmaṃ.

² B. idam.

³ C. omits.

⁴ C. adds : ti.

⁵ C. vidhena nena.

maṇaṇ 'ti ādim āha. Parato akusalapañhe pi es' eva nayo. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAM KUSALĀKUSALAN 'TI KATHĀ
NITṬHITĀ. 7.

Idāni rūpaṃ vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha ¹ kam-
massa katattā uppannā cittacetasikā viya kammassa katattā
uppannaṃ rūpaṃ pi vipāko 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Andhakānañ c' eva Saṃmitiyānañ ca te saṃdhāya pucchā
sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpaṃ
vipāko evaṃvidhena te na ² bhavitabban 'ti codetum
sukha vedanīyaṃ 'ti ādim āha. Sesam pālim eva
niyyātīti.

RŪPAṂ VIPĀKO 'TI KATHĀ
NITTHITĀ. 8.

Idāni rūpaṃ rūpāvacaraṃ arūpaṃ arūpāvacaraṃ 'ti kathā
nāma hoti. Tattha yaṃ kāmāvacaraṃ kammassa katattā
rūpaṃ taṃ yasmā kāmāvacaraṃ tasmā rūpāvacarārūpāva-
carakammānaṃ pi katattā rūpeṇa rūpāvacarārūpāvacareṇa³
bhavitabbaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te
saṃdhāya atthi rūpaṃ rūpāvacarārūpāva-
caraṇaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesaṃ ettha
hetthāvuttanayaṃ evā 'ti.

RŪPĀVACARĀRŪPĀVACARAN 'TI KATHĀ
NITTHITĀ. 9.

Idāni rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arūpa-
dhātupariyāpanno 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā
kāmarāgo kāmadhātupariyāpanno tasmā rūparāgārūparā-
gehi pi rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannehi bhavitabban

1 C. tassa.

² B. nena.

3 B. °care.

'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesaṃ hetṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti. Kevalaṃ hi tattha rūpadhātumaṃ anuseti arūpadhātumaṃ anusetiti padaviseso. Sā ca laddhi seyyathāpi ¹ Andhakānaṃ c' eva Saṃmitiyānaṃ c' eva. Ayaṃ Andhakānaṃ yevā 'ti.

RŪPARĀGO RŪPADHĀTUPARIYĀPANNO ARŪPARĀGO

ARŪPADHĀTUPARIYĀPANNO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

SOḶASAMO VAGGO.

¹ C. omits.

Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ arahato dānaśaṃvibhāgañ cetiyavandanādini kammaṇi disvā atthi arahato puññupacayo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ arahā nāma pahinapuññapāpo so yadi puññaṃ kareyya pāpaṃ pi¹ kareyyā 'ti codetum a puññupacayo 'ti² āha. Itaro pānātipātādikiriyaṃ apassanto paṭikkhipati puññābhisaṃkharān³ 'ti ādisu bhāvagāmikammaṃ arahato natthīti paṭikkhipati. Dānaṃ daḍeyyā 'ti ādisu kiriyaḥcittena dānāḍipavattisambhavato sakavāḍi paṭijānāti. Itaro cittaṃ anāḍiyitvā kiriyāpavattimattadassanena' eva laddhiṃ paṭiṭṭhāpeti. Sā pana ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhāpitā hotīti.

ATTHI ARAHATO PUÑÑUPACAYO 'TI⁴ KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 1.

Idani natthi arahato akālamaccū 'ti kathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave saṃcetanikānaṃ⁵ kammānaṃ katānaṃ upacitānaṃ vipākaṃ appaṭisaṃveditvā vyanti-bhāvaṃ vadāmiṭi suttassa atthaṃ ayoniso gaḥetvā arahatā⁶ nāma sabbhaṃ kammavipākaṃ paṭisaṃvedayitvā parinibbāyitabbaṃ tasmā natthi arahato akālamaccū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ c' eva Siddhatthikānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace tassa natthi akālamaccu arahantaḡhātako⁷ bhavitaḡbbaṃ 'ti codetum natthi arahantaḡhātako⁸ 'ti⁸ āha. Itaro ānantariyakammaṃsa c' eva

¹ C. hi. ² C.—B. °tīti. ³ B. °tan. ⁴ C. ca.

⁵ B. pacca°. ⁶ C. °ntā. ⁷ B. omits.

⁸ B. adds: ye.

tādisānaṃ ca puggalānaṃ saṃbhāvato paṭikkhipati. Vi sa ṃ na ka me y y ā 'ti pañhe yāva pubbe ka ta ṃ kam ma ṃ pa ri k kh a ya ṃ na ga c cha ti tā va na ka ma ti ti la d dhi y ā pa ti k kh i pa ti. Sesam ettha ya th ā p ā li m eva ni y y ā ti ti. Nā ha ṃ bh i k kh a ve 'ti su t ta ṃ i da ṃ sa ṃ d h ā ya vu t ta ṃ. Sa ṃ ce ta ni k ā na ṃ ka m m ā na ṃ ka tā na ṃ vi p ā ka ṃ ap pa ti sa ṃ ve di t v ā a vi n di t v ā ¹ a na nu bh a vi t v ā ² vy an ti bh ā va ṃ te sa ṃ ka m m ā na ṃ pa ri va tu ṃ pa ri ce ch in na bh ā va ṃ ³ na va d ā mi. Ta ṇ ca kho di t ṭ ha d ha m ma ve da ni y ā na ṃ di t ṭ he va d ha m me na ta to ⁴ pa ra ṃ ⁵ up pa j ja ⁶ ve da ni y ā na ṃ a na ta ra ṃ up pa t ti ṃ up pa j ji t v ā va na ta to pa ra ṃ a pa r ā pa ri y ā ya ve da ni y ā na ṃ ⁷ na ⁸ ya d ā vi p ā ko k ā sa ṃ la b ha ti ⁹ ta th ā r ū pe ¹⁰ a pa re v ā pa ri y ā ye eva ṃ sa b ba th ā pi sa ṃ s ā ra pa va t te sa ti la d d ha vi p ā ka va re ka m ma na ¹¹ vi j ja ti ti so ja ga ti p pa de so ya t ta th i to ¹² mu ṇ ce y ya p ā pa ka m m ā 'ti eva ṃ sa n te ya d e ta ṃ ¹³ a la d d ha vi p ā ka va ra ṃ pi ka m ma ṃ a va s sa ṃ a ra ha to pa ti sa ṃ ve di ta b ba ṇ 'ti ka p pa n ā va se na na t thi a ra ha to a k ā la ma c c ū 'ti 'la d d hi pa ti t ṭ h ā pa na ṃ ka ta ṃ ta ṃ du k ka ta ṃ ev ā 'ti.

NATTHI ARAHATO AKĀLAMACCŪ 'TI KATHĀ

NITṬHITĀ. 2.

Idāni sabbam idaṃ kammato' ti kathā nāma hoti. Tattha kammunā vattati loko 'ti suttaṃ nissāya sabbam idaṃ kammaṃ kilesavipākavattaṃ kammato va hoti ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ c' eva Siddhatthikānaṃ ca te saṃdhāya s a b b a m i d a n 'ti pucchā saka-vādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ evaṃ sante kammaṃ pi kammato āpajjati codetum kammaṃ pi kammato ¹² ti ¹³ āha. Itaro yadi kammaṃ pi kammato va nāma taṃ kammaṃ vipāko yeva siyā 'ti paṭikkhipati. Pubbekatahetū 'ti yadi sab-

¹ B. acintitvā.

² B. omits.

³ B. aparī°.

⁴ B. pana.

⁵ B. upa°.

⁶ B. aparaṃ apa°.

⁷ B. °nti.

⁸ C. °pena.

⁹ C. kammena.

¹⁰ B. sa muccheyya.

¹¹ C. e da ṃ.

¹² B. kammakato.

¹³ hoti.

bam idaṃ kammato pubbekatahetunānena bhavitabban 'ti codetuṃ pucchati. Itaro pubbekatahetuvādabhayena paṭikkhipati. K a m m a v i p ā k a t o ¹ 'ti yadi sabbam idaṃ kammato yaṃ atitabhava pavattassa hetubhūtaṃ kammaṃ vā pi purimabhava ² kammato 'ti kammavipāko sampajjati tena te sabbam idaṃ kammavipākato ³ 'ti ⁴ āpajjatīti codetuṃ pucchati. Itaro bijato 'aṅkurass' eva paccuppanna-pavattassa kammato nibbattiṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyaṃ putṭho tassāpi tassāpi kammassa bijassa purimabijato viya purimakammato pavattattā ⁵ paṭijānāti. P ā ṇ a ṃ ⁶ h a n e y y ā 'ti ādi. Yadi sabbam kammaṃ vipākato pāṇātipātādini kammavipāken' eva kareyyā 'ti codetuṃ vuttam. Itaro dussilyacetanā pi purimakammanibbattattā ekena pariyāyena vipāko yevā 'ti laddhiyā paṭijānāti. Atha naṃ yadi te pāṇātipāto vipākato ⁷ nibbattati. Pāṇātipāto viya vipāko pi saphalo āpajjatīti codetuṃ s a p h a l o 'ti āha. Itaro pāṇātipātassa nirayasamvattanikādibhāvato saphalataṃ passanto paṭijānāti. Kammavipākassa pana idaṃ nāma phalan ⁸ 'ti vuttatṭhānaṃ apassanto paṭikkhipati. Adinnādānādīsu pi es' eva nayo. G i l ā n a p a c c a - y a b h e s a j j a p a r i k k h ā r o s a p h a l o 'ti āha deyya-dhamavasena dānaphalaṃ pucchati. Kammunā vattatīti suttaṃ. Natthi kamman 'ti akammavāditam paṭikkhipitvā atthi kamman 'ti kammavāditam kammassa kataṃ dipeti. Na sabbass' ⁹ eva kammato nibbatti tasmā asādhakan 'ti.

SABBAM IDAM KAMMATO 'TI KATHĀ
NĪTTHITĀ. 3.

Idāni indriyabaddhakathā nāma hoti. Tattha duvidham ¹⁰ dukkham indriyabaddham anindriyabaddhañ ca indriyabaddham dukkhavatthutāya dukkham. Anindriyabaddham

¹ C. 'ko. ² B. 'vārebhave. ³ B. vipākato.

⁴ B. omits. ⁵ C. pavattā 'ti.

⁶ B. pāṇi pāna yyā 'ti ādissati. ⁷ B. kamma°.

⁸ B. mahappalan. ⁹ B. sabbamassa.

¹⁰ B. tividham.

udayabbayapaṭipīḷanaṭṭhena¹ yad aniccam tam dukkhan 'ti saṃgahitattā dukkham imaṃ vibhāgaṃ agahetvā yassa paṭiññāya² bhagavati brahmacariyaṃ vussati tam indriyabaddham eva dukkham na itaraṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Hetuvādānaṃ tesam³ itarassa pi dukkhabhāvaṃ dassetum indriyabaddhañ ñevā 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā bhagavatā yad⁴ aniccam tam⁵ dukkhan 'ti vuttam. Yasmā indriyabaddhen' eva aniccena bhavitabban 'ti codetum indriyabaddhañ ñeva aniccan 'ti ādim āha. Nanu anindriyabaddham aniccan 'ti nanu paṭhavipabbatapāsānādi anindriyabaddham pi aniccan 'ti attho. Na vattabbam indriyabaddhañ ñeva dukkhan 'ti pañhe āmantā 'ti paṭiññā sakavādisa. Anindriyabaddham hi dukkhadomanassānaṃ ārammaṇaṃ hoti. Uṇhakālasam hi aggi sitakāle ca vāto dukkhassārammaṇaṃ niccam pi bhogavināsādayo domanassassa tasmā vinā pi aniccaṭṭhena anindriyabaddham dukkhan 'ti vattabbam. Kammakilesehi pana anibbattattā dukkham ariyasaccan 'ti na vattabbam. Tathā maggena apariññeyyattā⁶ yasmā pana tiṇakattādinirodho⁷ vā utubijādinirodho vā dukkhanirodha-ariyasaccam nāma na hoti. Tasmā indriyabaddham dukkham c' eva ariyasaccan ca itaraṃ pana dukkham evā 'ti. Idaṃ nānattam dassetum paṭijānāti. Yathā indriyabaddhassa 'ti ādi vacanaṃ⁸ indriyabaddhassa pariññeyyā⁹ brahmacariyavāsañ ca pariññātassa¹⁰ puna anuppattiṃ dipeti. Ten' ev' ettha sakavādinā paṭikkhepo kato yad aniccam tam dukkhan 'ti vacanena pana saṃgahitassa anindriyabaddhassa dukkhabhāvaṃ paṭisedhetum na sakkā 'ti. Tasmā asādhakan 'ti.

INDRIYABADDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ: 4.

¹ B. udayabbayassa. ² B. ññā. ³ B. adds : idaṃ.
⁴ B. yaṃ. ⁵ B. vā. ⁶ C. apariyeyattā; B. paṭiññe°.
⁷ C. odhā. ⁸ C. °nassa. ⁹ B. paṭiññāya.
¹⁰ B. paṭi°.

Idāni ṭhapetvā ariyamaggaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasma ariyamaggo dukkhanirodhagāmini paṭipadā 'ti vutto tasmā ṭhapetvā ariyamaggaṃ avasesā saṃkhārā dukkhā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi evaṃ samudayaassāpi dukkhabhāvo āpajjati codetum dukkhasamudayo pīti āha. Itaro hetulakkhaṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho pavattipariyāpanna-bhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Tīṇ' evā 'ti pañhe sutta-virodhabhayena paṭikkhipati. Laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ṬHAPETVĀ ARIYAMAGGAṆ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ patigaṇhātīti kathā nāma hoti. Tattha paramatthato maggaphalān' eva saṃgho maggaphalehi añño saṃgho nāma natthi. Maggaphalāni ca na kiñci patigaṇhanti. Tasmā na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ¹ patigaṇhātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi mahāsuññatāvādasamkhātānaṃ ca Vetulyakānaṃ.² Te saṃdhāya na vattabbaṃ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi saṃgho na patigaṇheyya na naṃ satthā āhuneyyo 'ti ādihi thomeyyā³ 'ti codetum naṃ saṃgho āhuneyyo 'ti ādim āha. Saṃghassa dānaṃ dentīti ye te saṃghassa denti te paṭiggāhakesu⁴ asati⁵ kassa dadeyyun 'ti codanattham vuttaṃ. Āhutiṃ jātavedo cā⁶ 'ti suttaṃ parasamayato āgataṃ. Tattha mahāmeghaṇ 'ti meghavutṭhiṃ saṃdhāya vuttaṃ. Vutṭhiṃ hi medinī patigaṇhāti na megham eva maggo patigaṇhātīti. Maggaphalāni saṃgho 'ti laddhiyā vadati. Na¹ ca¹ maggaphalān' eva saṃgho. Maggaphalahetubhā-

¹ C. omits.

² C. cetu°; B. vatullakānaṃ.

³ B. kopeyyā.

⁴ B. °ṇesu.

⁵ B. apati.

⁶ B. °ro vā.

vaṃ¹ parisuddhe pana khandhe upādāya paññattā attha puggalā saṃgho tasmā asādhakam etan 'ti.

NA VATTABBAM SAṃGHO DAKKHIṆAM PATIGANHĀTĪTI
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni na vattabbam saṃgho dakkhiṇam visodhetīti kathā nāma hoti. Tattha maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca tāni dakkhiṇam visodhetum sakkonti tasmā na vattabbam saṃgho dakkhiṇam visodhetīti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa patiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi. Yadi saṃgho dakkhiṇam visodhetum na sakkuneyya² na nam satthā evam thomeyyā³ 'ti dassanattam vuttam. Visodhetīti mahapphalam karoti. Saṃghasmim hi appam dinnam bahum hoti bahum dinnam bahutaram. Dakkhineyyā 'ti dakkhiṇārahā dakkhiṇāya anucchavikā dakkhiṇam visodhetum samatthā 'ti attho. Dakkhinaṃ ārādhentīti sampādentī appamattikāya pi dakkhiṇāya mahantam phalam pāpuṇantīti attho. Sesam heṭṭhāvuttanayam evā 'ti.

NA VATTABBAM SAṃGHO DAKKHIṆAM VISODHETĪTI
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni na vattabbam saṃgho bhuñjati kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca⁴ kiñci bhuñjanti. Tasmā na vattabbam saṃgho bhuñjati pivati khādati sāyatīti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa patiññā paravādisa.⁵ Atha nam yadi saṃgho na bhuñjeyya saṃghabhaddādikaraṇam niratthakam bhaveyyā 'ti codetum nanu atthi⁶ keci saṃghabhaddāni karontīti ādim āha gaṇabhojanan 'ti ādi. Yadi saṃgho na bhuñjeyya

¹ C. olāpātubhāva. ² B. nisakkā. ³ B. byādheyyā.

⁴ C. va.

⁵ B. itarassa.

⁶ B.—C. attha.

kassa gaṇabhojanādini siyun 'ti codanattam vuttam.
Aṭṭha pānānīti idam pi yadisamgho na piveyya kass'
etāni pānāni satthā anujāneyyā 'ti codanattam vuttam.
Sesam idhāpi hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA VATTABBAM SAMGHO BHUṆJATĪTI KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 8.

Idāni na vattabbam samghassa dinnam mahapphalan 'ti
kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva samgho nāma
na ca sakkā tesam kiñci dātum na tehi paṭiṇaṇhitum na
tesam dānena koci upakāro ijhati ¹ tasmā na vattabbam
samghassa dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyya-
thāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi yadi samghassa dinnam na
mahapphalam bhavēyya na nam satthā evam thomeyyā
'ti dassanattam vuttam sesam yathā pālim eva niyyātīti.

NA VATTABBAM SAMGHASSA DINNAM
MAHAPPHALAN 'TI KATHĀ NĪṬṬHITĀ. 9.

Idāni na vattabbam buddhassa dinnam mahapphalan 'ti
kathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā na kiñci pari-
bhuñjati lokānuvattanattam ² pana ³ paribhuñjamānam
viya attānam ⁴ dasseti ⁵ tasmā ⁶ nirupakārattā na vattabbam
tassa ⁷ dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā ita-
rassa. Dipadānam aggo 'ti ādi mānussadussile pi
dānam saḥassaguṇam hoti kim aṅga ⁸ pana evarūpe agga-
puggale 'ti dassanattam vuttam. Sesam ettha yathā
pālim eva niyyātīti.

NA VATTABBAM BUDDHASSA DINNAM MAHAPPHALAN 'TI
KATHĀ NĪṬṬHITĀ. 10.

¹ B. icchati. ² B. nekā na vattabbam nattham.
³ B.—C. na. ⁴ B. sattānam. ⁵ B.—C. oṭum.
⁶ B. yasmā. ⁷ B. tasmī. ⁸ C. aham.

Idāni dakkhiṇāvisuddhikathā nāma hoti. Tattha yadi paṭiggāhakato dakkhiṇā visujjheyya ¹ mahaphalā bhaveyya. Dāyakena dānaṃ dinnam paṭiggāhakena ² vipāko nibbatti-to 'ti. Añño aññassa kārako bhaveyya. Parakatam sukha-dukkham āpajjeyya. Añño kareyya añño paṭisaṃvedeyya. Tasmā dāyakato va dānaṃ visujjhati ³ no paṭiggāhakato dāyakass' eva cittavisuddhi vipākadāyikā hotīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi. Yadi paṭiggāhakato dānaṃ na visujjheyya kim assa āhuneyyādi-bhāvo kareyyā 'ti dassanattam vuttam. Añño aññassa kārako 'ti yadi dāyakassa dānacetanā paṭiggāhakena katā bhaveyya yuttarūpaṃ siyā ⁴ tassa ⁵ pana dānacetanā parisuddham ⁶ paṭiggāhakasaṃkhātam vatthum paṭicca mahāvīpākatthena visujjhati ⁷ tasmā acodanā esā paṭiggāhakato pi dānaṃ visujjhatīti.

DAKKHIṆĀVISUDDHIKATHĀ

NITTĪHITĀ. 11.

SATTARASAMO VAGGO.

¹ C. sujjeyya. ² B. oṇena. ³ B. oṭīti. ⁴ B. piyā.
⁵ B. kassa. ⁶ B. paṭisuddhi. ⁷ B. vibhūti.

Idāni manussalokakathā nāma hoti. Tattha bhagavā loka jāto loka samvaddho lokam abhibhuyya viharati anupalitto lokenā 'ti suttam ayoniso gahetvā bhagavā Tusitabhavane nibbatto tatth' eva vasati manussalokam āgacchatī nim-mittarūpamattakam¹ pan' ettha dassetīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Vetulyakānam yeva. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam vutto-kāsena² c' eva suttasāadhanena ca saññāpetum na nu atthīti ādim āha. Loke jāto 'ti paravādi Tusitapuram samdhāya vadati. Satthārā pan' etam manussalokañ ñeva samdhāya vuttam. Lokam abhibhuyyā 'ti paravādi manussalokam abhibhuyya veditvā³ 'ti diṭṭhiyā⁴ vadati. Satthā pana ārammaṇalokam abhibhavitvā vihāsi anupalitto manussalokenā⁵ 'ti paravādi manussalokena anupalittatam samdhāya vadati. Satthā pana lokadhammesu kilesehi anupalitto vihāsi. Tasmā asādhakam etan 'ti.

MANUSSALOKAKATHĀ.

NĪTṬHITĀ. 1.

Idāni dhammadesanākathā nāma hoti. Tattha Tusitapure ṭhito bhagavā dhammadesanatthāya abhinimmitam⁶ peseti. Tena c' eva tassa ca desanam sampaticchitvā āyasmatā Ānandena dhammo desito na buddhena bhagavatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Vetulyakānañ⁷ c' eva te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi tena dhammo desito so yeva⁸ satthā bhaveyyā 'ti codetum abhinimmito jino 'ti ādim āha. Itaro

¹ C. nimitta°. ² B. putt°.³ B. abhibhavitā 'ti.⁴ B. diṭṭhitā. ⁵ B. lokenā.⁶ C. animittam.⁷ B. Vethullakānañ.⁸ B. eva.

tathā asampaṭicchanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DHAMMADESANĀKATHĀ

NITṬHITĀ. 2.

Idāni karuṇākathā nāma hoti. Tattha piyāyitānaṃ vatthūnaṃ vipattiyā sarāgānaṃ rāgavasena karuṇāpatirūpakam pavattim disvā rāgo va karuṇā nāma so¹ bhagavato natthi. Tasmā natthi buddhassa bhagavato karuṇā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ karuṇā nāma² esā nikkilesatāya c' eva sattārammanatāya ca cetovimuttiyā ca ekādasānisamsatāya³ ca mettādihi samānajatikā. Tasmā yadi bhagavato karuṇā natthi mettādayo pi ssa na siyun 'ti codanattham natthi buddhassa bhagavato mettā 'ti ādim āha. Akāruṇiko 'ti pañhe tathārūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KARUṆĀKATHĀ NITṬHITĀ. 3.

Idāni gandhajātakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ buddho bhagavā 'ti ayoniso pemavasena bhagavato uccārapassāvo aññagandhajāte ativiya adhigaṇhāti³ natthi tato sugandhataraṃ gandhajātan 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Andhakānaṃ c' eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathāpālim eva niyyātiti.

GANDHAJĀTAKATHĀ NITṬHITĀ. 4.

Idāni ekamaggakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ bhagavati ayoniso pemavasena bhagavā sotāpanno hutvā

¹ B. adds : ca.² B. ekārasā°.³ B. abhi°.

sakadāgāmi sakadāgāmi hutvā anāgāmi¹ anāgāmi hutvā arahattam sacchakāsi.² Eken' eva pana ariyamaggena cattāri phalāni sacchakāsi³ laddhi seyyathāpi tesaṇ ñeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam catūhi⁴ phalehi saddhim uppannam catunnam catunnam phassādinam ekato samodhānavasena codetum catunnam phassādinam 'ti ādim āha. Sotāpattimaggenā 'ti ādi kataramaggena sacchikarotīti pucchanaṭṭham vuttam. Arahattamaggenā 'ti ca vutte tena sakkāyaditthādinam pahānabhāvasena⁵ codeti. Bhagavā sotāpanno 'ti buddhabhūtaṣṣa sotāpannabhāvo natthīti paṭikkhipati. Parato pañhadvaye pi es' eva nayo sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

EKAMAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jhānasamkathā nāma hoti. Tattha yesam idha bhikkhave bhikkhu vivice' eva kāmehi —pe— paṭhamajjhānam upasampajja viharati vitakkavicārānam vūpasamā dutiyajjhānam tatiyajjhānam catutthajjhānam upasampajja viharatīti imam paṭipāṭidesanam nissāya tassa jhānaṣṣa upacārappavattim⁶ vinā va jhānā jhānam samkamatīti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi te dutiyajjhānupacāram appatvā uppaṭipāṭiyā paṭhamajjhānā⁷ dutiyajjhānañ c' eva samkamatīti paṭhamato tatiyam⁸ dutiyato⁸ catuttham pi samkameyyā 'ti codetum p a ṭ h a m a j j h ā n ā 'ti ādim āha. Y ā p a ṭ h a m a s s ā 'ti ādi. Yadi paṭhamato anantaram⁹ dutiyam¹⁰ dutiyādihi vā tatiyādini samāpajjati ekāpajjanena¹¹ samāpajjeyyā 'ti codanaṭṭham vuttam. K ā m e¹² ā d i n a v a t o 'ti paṭhamam kāmē ādinavato manasikaroto

¹ B. adds: vā.

² C. saccikāsi.

³ C. saccikāsi.

⁴ B. adds: catūhi.

⁵ B. pahānā°.

⁶ B. °sampatti.

⁷ C. °nam.

⁸ B. omits.

⁹ C. antaram.

¹⁰ C. omits.

¹¹ C. °vajjanena.

¹² C. ñāne.

pacchā uppajjati¹ jhānakkhaṇe pan' esa nimittam eva manasikarotīti. Tañ ñeva paṭhamānaṃ 'ti yadi purimajavanato pacchimajavanam viya anantaram uppa-jjeyya. Thapetvā purimapacchimabhāvam lakkhanato tañ ñeva taṃ bhaveyyā 'ti codetum pucchati. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Vivicca' eva kāmehi ti ādihi paṭipāṭiyā jhānaṃ desitabhāvam dipeti na anantaruppati. Tasmā asādhakaṃ 'ti.

JHĀNASAMKANTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni jhānantarikakathā² nāma hoti. Tattha yesam samaye pañcakanaye pañca jhānāni na vibhattāni kevalam tayo. Samādhi uddiṭṭhā³ 'ti avitakkavicāramattassa samādhino okāsaṃ ajānantānaṃ paṭhamassa ca dutiyassa jhānassa anantare jhānantarikā nāma esā 'ti laddhi seyyathāpi Sammitiyānaṃ c' eva ekaccānaṃ ca Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ jhānaṃ pi cetasikā dhammā phassādayo pi tasmā yadi jhānantarikā nāma na⁴ bhaveyya phassantarikādihi pi te bhavitabban 'ti codanattam atthi phassantarikā 'ti ādim āha. Dutiyassa ca jhānassā 'ti yadi jhānantarikā nāma bhaveyya dutiyatatiyādini pi jhānaṃ eva tesam pi antarikāya⁵ bhavitabban 'ti codanattam vuttam. So⁶ kevalam laddhiyā abhāvena paṭikkhipati c' eva paṭijānāti ca. Paṭhamassa cā 'ti puṭṭho laddhivasena paṭijānāti. Savitakko savicāro 'ti ādi. Tiṇṇaṃ pi samādhinaṃ samādhibhāve samāne avitakko avicāramatto va samādhijjhānantariko na itaro 'ti koci⁷ ettha visesahetū⁸ 'ti codanattam vuttam dvinnaṃ jhānaṃ paccuppannānaṃ 'ti paṭhamadutiyaṃ samdhāya pucchati. Itaro tesam paccuppannānaṃ yeva

¹ B. uppajja. ² C. oṃyakathā. ³ C. uddhiṃ; B. udiṃ.

⁴ B. omits.

⁵ C. oṃyā.

⁶ C. omits.

⁷ B. ko.

⁸ C. visesabhū.

anantare¹ avitakko vicāramatto samādhijjhānantarikā nāma hotīti laddhiyā paṭijānāti. Paṭhamajjhānaṃ niruddhaṇ² 'ti puṭṭho. Tiṇṇaṃ ekakkhane pavatti na yuttā 'ti paṭijānāti. Animittavihāramatto³ samādhipaṭhamam jhānaṇ 'ti catukkana-yavasena pucchati.⁴ Sakavādi tasmim naye tassa abhāvā paṭikkhipati. Nannutayo samādhīti ettha assam-adhippāyena gatesu tisu samādhisu dve samādhī jhānaṇ' eva na jhānantarikā. Evaṃ itarena pi jhānaṇ' eva bhavitabbam na jhānantarikāyā 'ti.

JHĀNANTARIKAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni samāpanno¹ saddaṃ suṇātīti kathā nāma hoti. Tattha yasmā paṭhamajjhānassa⁵ saddo kaṇṭako⁶ vutto bhagavatā. Yadi ca samāpanno taṃ suṇeyya kathaṃ kaṇṭako siyā. Tasmā samāpanno saddaṃ suṇātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Cakkhunā rūpaṃ passatīti⁷ ādi samāpannassa tāva pañcadvāram⁸ pavat-taṃ natthi. Tasmā⁹ asati yadi so saddaṃ suṇeyya rūpaṃ pi passeyyā 'ti codanattamaṃ vuttaṃ. Saddo kaṇṭako 'ti vikkhepakaraṇattā¹⁰ vuttaṃ.¹¹ Olārikena hi saddena sote ghaṭṭite¹² paṭhamajjhānato vutthānaṃ hoti. Tena taṃ¹³ vuttaṃ tasmā asādhakaṃ. Dutiyajjhānaṃ sāsā 'ti ādi yathā añño pi kaṇṭako anto¹⁴ samāpattiyā natthi.¹⁵ Evaṃ saddasavaṇaṃ pīti codanattamaṃ vuttaṃ. Sabbam uttānattham evā 'ti.

SAMĀPANNO¹ SADDAM SUṆĀTĪTI KATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. omits.² C. nirujjhan.³ B. avitakko vicāramatto.⁴ C. omits till the end of 7.⁵ B. paṭhamassa.⁶ C. khandhake; B. kaṇḍako.⁷ B. pañca.⁸ B. tasmī.⁹ B. °kadattā.¹⁰ C. sotena sadhim tena.¹¹ B. netam.¹² C. attano.¹³ B. tattha.

'Idāni cakkhunā rūpaṃ passatīti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti vacanaṃ nissāya pasādacakkhum eva rūpaṃ passatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi cakkhunā rūpaṃ passeyya rūpena rūpaṃ passeyyā 'ti codetum¹ rūpeṇa rūpaṃ passatīti ādim āha. Itaro rūpāyatanam saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho cakkhum eva saṃdhāya paṭijānāti.² Paṭijānātīti ettha assa adhippāyo. Passatīti mayam paṭijānānaṃ saṃdhāya pucchāma na cakkhupasaṃhāramattam³ tasmā vadehi⁴ tāva kin te cakkumā rūpeṇa rūpaṃ paṭijānātīti. Itaro purimanayen' eva paṭikkhipati c' eva paṭijānātīti ca. Atha naṃ evamsante rūpaṃ pi manoviññānaṃ āpajjati tam⁵ hi paṭijānāti nāmā⁶ 'ti codetum rūpaṃ manoviññānaṃ 'ti āha. Itaro lesaṃ alabhanto paṭikkhipat' eva. Atthi cakkhussa āvajjana⁷ 'ti ādi. Yadi cakkhu paṭijānanatṭhena passati cakkhuviññānaṃ viya⁸ tassāpi āvaṭṭanāya⁹ bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro yasmā na¹⁰ āvajjanapaṭibaddham¹¹ cakkhunā tam āvajjanānantaram uppajjati tasmā na h' evā¹² 'ti paṭikkhipati. Sotena saddam 'ti ādisu pi es' eva nayo. Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ passatīti saṃbhārakathānayaṇa vuttam. Yathāpi usunā vijjhanto pi dhanunā vijjhatīti vuccati. Evaṃ cakkhuviññānena passanto cakkhunā passatīti vutto. Tasmā asādhakam etaṃ. Sesesu pi es' eva nayo.

CACKKHUNĀ RŪPAṃ PASSATĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

AṬṬHĀRASAMO VAGGO.

¹ C. adds : tvam.

² C. omits till saṃdhāya.

³ B. cakkhumasaṃ.

⁴ B. hi tehi.

⁵ B. °tīti hi.

⁶ B. paṭijānāmā 'ti.

⁷ C. ājanā ; B. vajjanā.

⁸ B. omits.

⁹ B. āvajjanāssa.

¹⁰ C. omits.

¹¹ B. °bandham.

¹² B. hetū.

Idāni kilesappahānakathā¹ nāma hoti. Tattha yasmā kilesappahānaṃ nāma atthi. Pahīnakilesassa ca atitā pi kilesā pahīnā ca² honti anāgatā pi paccuppannā pi tasmā³ atite kilese jahati anāgate na⁴ pi paccuppanne na⁴ piti yesaṃ laddhi seyyathā pi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya a t i t e 'ti ādisu⁵ pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesaṃ yathāpāliṃ eva niyyātīti. Natthi kilesa j a h a n ā 'ti imasmim̐ pana paravādi-paṇhe yasmā kacavaraṃ⁶ jahantassa kacavare⁶ chaḍḍana-vāyāmo viya kilese jahantassa na atitādibhede kilesesu vāyāmo atthi nibbānārammaṇe⁷ pana ariyamagge pavattite kilesā anuppannā yeva na⁴ uppajjantīti pahīnā nāma honti. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tena hi a t i t e k i l e s e⁸ j a h a t i t i ādi pana yasmā natthi kilesa-jahanā 'ti na vattabbaṃ tasmā⁹ atitādibhede pajahatīti chalena vuttaṃ.

KILESASAJAHANAKATHĀ

NĪTTHITĀ. 1.

Idāni suññatākathā nāma hoti. Tattha suññatā 'ti dve suññatā khandhānaṃ ca anattalakkhaṇaṃ nibbānaṃ ca tesu anattalakkhaṇaṃ tāva ekaccaṃ ekena pariyāyena siyā saṃkhārakkhandhapariyāpannaṃ nibbānaṃ apariyāpannaṃ eva imaṃ pana vibhāgaṃ agahetvā suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. A n i m i t t a n 'ti sabbanimittarahitaṃ nibbānaṃ a p p a ṇ i h i t o 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Kasmā pan' etaṃ ābhatan 'ti

¹ B. ojahana°. ² B. va. ³ B. vā. ⁴ B. omits.⁵ B. ādi. ⁶ B. gajavaraṃ. ⁷ B. nipphanna°.⁸ C. omits. ⁹ C. yasmā.

Avibhajjavādivāde dosāropanattham. Yassa hi avibhajitvā¹ ekamsen' eva suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi. Tassa nibbānam pi saṃkhārakkhandhapariyāpannan 'ti āpajjati. Imassa dosassāropanattham animittam appanīhitan 'ti ābhatan.² Itaro tassa pariyāpannabhāvaṃ anicchanto paṭikkhipati. Sa m k h ā r a k k h a n d h o n a a n i c c o 'ti ādi nibbānasamkhātāya suññatāya aniccabhāvaṃ vāpattidosadassanattham vuttam. Saṃkhārakkhandhassa suññatāya³ 'ti yadi aññassa khandhassa suññatā aññakhandhapariyāpannasamkhārakkhandhasuññatāya⁴ pi sesakkhandhapariyāpannāya bhavitabban 'ti codanattham vuttam. Sa m k h ā r a k k h a n d h a s s a s u ñ ñ a t ā n a v a t t a b b ā 'ti ādi.⁵ Yadi saṃkhārakkhandhasuññatā⁶ sesakkhandhapariyāpannā na hoti. Sesakkhandhasuññatā pi saṃkhārakkhandhapariyāpannā nāma ahoṣiṭi paṭilomadassanattham vuttam. Suññam idaṃ bhikkhave saṃkhārā 'ti suttam parasamayato⁷ ābhatam.⁸ Tattha sa m k h ā r ā 'ti sabbe saṃkhārā aniccā 'ti āgatattāne viya pañca khandhā te ca⁹ attaniyasuññatā¹⁰ suññatā¹¹ 'ti sāsanaṇvacaram¹² hoti. Na virujjhati tasmā anuññatam. Yasmā pan' etam suññatāya saṃkhārakkhandhapariyāpannatam¹³ dipeti tasmā asādhakan 'ti.

SUÑÑATĀKATHĀ NITTHITĀ. 2.

Idāni sāmāññaphalakathā nāma hoti. Tattha magga-vithiyam pi phalasamāpattiyam pi ariyamaggassa vipākacittam sāmāññaphalam nāmā 'ti sakasamaye sam-niṭṭhānam yesam pana tathā¹⁴ agahetvā kilesappahānañ c' eva phalapattiñ¹⁵ ca sāmāññaphalam tasmā asaṃkhatan 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te saṃdhāya pucchā

¹ B. avibhajjitvā. ² C. āhatam. ³ B. oṭā.

⁴ C. aññe khandhe.° ⁵ B. ādissati. ⁶ B. okhandhassa.

⁷ B. pasassamassato. ⁸ B. āgatam. ⁹ C. va.

¹⁰ C. attatta°; B. °niyam. ¹¹ B. suññā. ¹² B. °cavaram.

¹³ B. obhāvam. ¹⁴ C. panatthā. ¹⁵ B. phaluppattiñ.

sakavādisa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyātīti.

SĀMAÑÑAPHALAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pattikathā nāma hoti. Tattha yaṃ yaṃ paṭilābhati tassa tassa paṭilābho patti nāma sā ca asaṃkhatā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiñṇā itarassa. Sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyātīti. Na v a t t a b b a n 'ti ādi yāya laddhiyā patti asaṃkhatā 'ti maññati. Taṃ pakāsetuṃ vuttaṃ. Tattha sakavādi n a h ' e v a v a t t a b b e 'ti paṭikkhipanto ¹ kevalaṃ pattiya rūpādi-bhāvaṃ na saṃpaṭicchati. Na hi patti nāma koci dhammo atthi na ² pana asaṃkhatābhāvaṃ anujānāti. Itaro pana paṭikkhepamatten' eva asaṃkhatā 'ti laddhiṃ patitṭhāpeti. Sā ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhāpitā yevā 'ti.

PATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni tathatākathā nāma hoti. Tattha yesaṃ rūpādināṃ sabbadhammānaṃ rūpādisabhāvatā saṃkhatā tathatā nāma atthi. Sā ca saṃkhatesu rūpādisu apariyāpannattā asaṃkhatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiñṇā itarassa sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā pakāṣaṃ evā 'ti.

TATHATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kusalakathā nāma hoti. Tattha anavajjaṃ pi kusalaṃ iṭṭhavipākānaṃ ³ pi anavajjaṃ nāma kilesavippayuttaṃ ayaṃ nayo ṭhapetvā akusalaṃ sabbadhamme ⁴

¹ B. °pento. ² B. tada. ³ B. idha vipākāṃ.

⁴ B. °dhammo.

bhajati. Itthavipākaṇ¹ nāma āyatim² āyati-uppattipavat-tesu itthaphalanipphādaṇ³ puññaṇ⁴ ayam nayo kusalattike ādipadam eva bhajati yesaṇ pana imaṇ vibhāgaṇ agahetvā anavajjabhāvamatten' eva nibbānaṇ kusalan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṇ tesam itthavipākaṭṭhena nibbānaṇsa kusalatābhāvaṇ⁵ dipetum pucchā sakavādissa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi hetthāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

KUSALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni accantaniyāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṇ sakiṇ nimuggo va hotīti suttaṇ nissāya. Atthi puthujjanassa accantaniyāmatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṇ Uttarāpathakānaṇ. Te saṇdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. M ā t u g h ā t a k o 'ti ādi niyatamicchā-ditthikassa ca mātughātakādīnaṇ ca samāne micchattaniyāme mātughātakādīhi pi te accantaniyatehi bhavitabban 'ti codanattam vuttaṇ itaro niyatamicchādītthiko saṇkhārakhānuko⁶ bhavantare niyato va. Ime pana ekasmiñ ñeva attabhāve 'ti laddhiyā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Vicikicchā uppajjeyyā 'ti ayam⁷ niyato vā⁸ no⁹ vā 'ti evaṇ uppajjeyyā 'ti pucchati. Itaro anuppattikāraṇaṇ apassanto paṭijānāti. A n u p p a j j e y y ā 'ti puṭṭho pana yaṇ dītthim āsevanto¹⁰ niyāmaṇ okkanto tattha anuppattim saṇdhāya paṭijānāti. Tato p a h i n ā 'ti puṭṭho maggena appahinattā paṭikkhipati dītthim ārabba asamudācārato¹¹ paṭijānāti. Atha naṇ yasmā pahānaṇ nāma vinā ariyamaggena natthi tasmā tassa vasen' eva codetum s o t ā p a t t i m a g g e n ā¹² 'ti ādim āha. So ekamaggenāpi¹³ appahinattā paṭikkhipati. Puna k a t a m e n ā

¹ B. idha.

² B. omits.

³ B. idha°.

⁴ B. suññaṇ.

⁵ C. ottābhāvaṇ.

⁶ B. saṇsāra°.

⁷ C. āhidi.

⁸ C. omits.

⁹ C. ne.

¹⁰ C. aseva°.

¹¹ B. apa°.

¹² B. °ggenāpattiti.

¹³ B. °ti.

'ti puṭṭho micchāmaggaṃ saṃdhāya akusale nā 'ti āha. Ucche dadiṭṭhi uppaṃjeyyā 'ti dutiyanīyā mupattim pucchati. Itaro yasmā ye pi te ukalāvassahaññā¹ natthikavādā² ariyavādā ahetuvādā 'ti vacanato tisso pi niyatamicchādiṭṭhiyo ekassa uppajjanti. Tasmā paṭijānāti Atha naṃ nanu³ nāma so accantaniyato⁴ 'ti codetum hañcīti ādim āha. Accantaniyatassa hi dutiyanīyāmo niratthako. N' uppaṃjeyyā 'ti pañhe yaṃ sassatadiṭṭhiyā sassatan 'ti gahitaṃ tad eva uccijjissatīti gahetvā anupattim saṃdhāya paṭijānāti. Pahinā 'ti puṭṭho maggena appahinattā paṭikkhipati. Vuttanayena anupajjanato paṭijānāti. Sassatadiṭṭhi uppaṃjeyyā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sesam vicikicchāvāre vuttanayam eva. Na vattabān 'ti pucchā sakavādissa tassa sutassa atthitāya paṭiññā sakavādissa. Na pana so bhavantare pi nimuggo va. Imasmiññeva hi bhavē abhabbo so taṃ diṭṭhiṃ pajahitum 'ti ayam ettha adhippāyo. Tasmā asādhakam etan 'ti. Sabbakālaṃ ummujjitvā⁵ nimujjitīti ādi vacanamatte⁶ abhinivesaṃ akatvā attho pariyesitabbo 'ti dassanattamaṃ vuttan 'ti.

ACCANTANIYĀMAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 7.

Idāni indriyakathā nāma hoti. Tattha lokiya saddhā yeva nāma na saddhindriyam. Tathā lokiyaṃ viriyaṃ sati samādhi paññā. Paññā yeva nāma na⁷ paññindriyaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānañ c' eva Mahimsāsākānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi⁷ lokiya saddhā 'ti ādi yasmā⁸ lokiya pi saddhādayo va⁹ dhammā ādhipatīyatṭhena¹⁰ indriyaṃ na

¹ B. ukkatthakavassa rāñā.² B. ovāti.³ B. omits.⁴ B. oṇiyamo.⁵ B. uppajjitvā.⁶ B. napajjana°.⁷ C. omits.⁸ C. yasmim.⁹ C. ca.¹⁰ B. adhi°.

saddhādīhi aññaṃ saddhindriyādi¹ nāma atthi. Tasmā lokiyānaṃ pi saddhādīnañ ñeva saddhindriyādibhāvadassanattamaṃ vuttaṃ. Atthi lokiyo mano 'ti ādi. Yathā te lokiyā pi manādayo va dhammā manindriyādīni evaṃ lokiyā saddhādayo pi saddhindriyādīnīti upamāya tass' eva 'tthassa vibhāvanattamaṃ vuttaṃ. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātīti.

INDRIYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKUNAVĪSATIMO VAGGO.

¹ C. °yāni.

Idāni asaṃcicca kathā nāma hoti. Tattha anantariya-
vatthūni nāma garūni bhāriyāni. Tasmā asaṃciccāpi¹
tesu vatthūsu vikopitesu anantariko² hotiti yesaṃ laddhi
seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya
a s a ṃ c i c c ā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā
itarassa. Atha naṃ yasmā anantarikakammaṃ nāma
kammaṃ pathappattam yadi ca asaṃciccakammaṃ pathabhedo
siyā avasesā paṇātipātādayo pi asaṃcicca³ bhaveyyun
'ti codanattam a s a ṃ c i c c a p ā ṇ a ṃ h a n t v ā 'ti
ādim āha. Itaro tathārūpāya laddhiyābhāvena paṭikkhi-
pati. Sesam yathā pālim eva niyyātīti. Na v a t t a b-
b a ṃ m ā t u g h ā t a k o 'ti pucchā paravādissa.⁴ Roga-
patikārādikāle asaṃcicca ghātam saṃdhāya paṭiññā saka-
vādissa. N a n u m ā t ā j i v i t ā v o r o p i t ā 'ti pañhe
hi⁵ pi asaṃcicca voropitam saṃdhāya paṭiññā sakavādis-
eva. Adhippāyam pana agahetvā h a ṇ c i t i laddhipati-
tthāpanam itarassa. Tam ayoniso patitthāpitattā appatit-
thitam eva. Pitughātakādisu pi es eva nayo. Saṃghabhe-
dake pana dhammasaṇṇam⁶ saṃdhāya s a ṃ g h a b h e d o
ā n a n t a r i k o 'ti pucchā sakavādissa saṃghasamaggam
bhedetvāna⁷ kappam nirayamhi paccatīti vacanam ayoniso
gahetvā paṭiññā paravādissa. P u n a s a b b o 'ti saka-
pakkhe⁸ dhammasaṇṇim⁹ saṃdhāya paṭikkhipati para-
pakkhe dhammasaṇṇim⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Dhamma-
saṇṇipañhadvaye¹⁰ pi es' eva nayo. Nanu vuttam bhaga-
vatā 'ti suttam ekanten' eva dhammavādissa anantarikā-
bhāvadassanattam¹¹ vuttam. Āpāyiko nerayiko 'ti gāthā-
ya¹² pi adhammavādi yeva adhippeto. Itaro pana adhippā-

¹ C. ti. ² C. o. ³ C. adds : pāṇā. ⁴ C. saka°.

⁵ B. omits. ⁶ B. saṇṇi; C. saṇṇā. ⁷ B. bhetvāna.

⁸ C. °kha. ⁹ B.—C. °ñi. ¹⁰ C. °naye.

¹¹ B. anantarika°. ¹² B. tatthāya.

yaṃ agahetvā laddhiṃ patitṭhāpeti.¹ Sā ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhitā yevā 'ti.

ASAMCICCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha duvidhaṃ nānaṃ lokiyaṃ ca lokuttaraṃ ca lokuttaralokiyasamāpattiññānaṃ² pi hoti.³ Dānādivasena pavattaṃ⁴ kammaṣṣa kataṃ nānaṃ pi lokuttaraṃ saccaparicchedakaṃ⁵ maggañānaṃ pi phalañānaṃ pi. Imaṃ pana vibhāgaṃ akatvā saccaparicchedakaṃ eva nānaṃ na itaraṃ tasmā natthi puthujjanassa nānaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādanāṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Paññā 'ti ādi nānaṃ eva ca na dassanattamaṃ vuttaṃ. Tenedaṃ⁶ dipeti. Yadi tassa nānaṃ natthi paññādayo pi natthi. Atha paññādayo⁷ atthi nānaṃ pi atthi. Kasmā paññādināṃ⁸ nānato anaññattā. Paṭhamajjhānaṃ 'ti ādi samāpattiññānadassanattamaṃ vuttaṃ. Dānaṃ daḍeyyā 'ti ādi⁹ kammaṣṣa katañānassa⁹ dukkhaṃ patijānātīti lokuttaramaggañānaṃ eva dipeti na ca lokuttaraṃ eva nānaṃ 'ti.

NĀNAKATHĀ NIṬṬHITA. 2.

Idāni nirayapālakathā nāma hoti. Tattha niraye nerayikakammān'¹⁰ eva nirayapālarūpena¹¹ vaddhenti.¹² Natthi nirayapālā nāma sattā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi tattha nirayapālā na siyumaṃ kammakāraṇā¹³ pi na bhavēyyumaṃ kāraṇikesu¹⁴ hi satikāraṇā 'ti codetumaṃ

¹ B. °petvā. ² C. lokiyaṃ samāpatti°. ³ C. omits.

⁴ C. pavattitumaṃ. ⁵ B. sattā°; C. saccapati°.

⁶ B. tenevā. ⁷ B. saññā°. ⁸ B. saññā°.

⁹ C. katham. ¹⁰ B. nerayaka°. ¹¹ B. °rūpavasena.

¹² B. soḍhenti. ¹³ B. °rakā. ¹⁴ C. kāraṇiko.

natthi nirayesū 'ti ādim āha. Atthi manus-
sesū 'ti paccakkhena nāpanattham vuttam. Yathā hi
manussesu satikāraṇikesu kāraṇā evaṃ tattha pīti ayam
ettha adhippāyo. Atthi nirayesū 'ti pucchā sakavādisa¹
paṭiññā itarassa. Na² Vessabhū no pi ca pettirājā³ 'ti
paravādinā sakasamayato suttaṃ ābhatam.⁴ Taṃ pana
sāsanāvacarikaṇa 'ti sakavādinā anuññātam. Tattha Ves-
sabhū 'ti eko devo pettirājā² 'ti pettivisaye peto mahiddhiko
Somādayo pākatakāyo⁵ ca. Idam vuttam hoti. Attano
kammehi ito panunnam paralokam pattam⁶ tam purisaṃ
na ete Vessabhū-ādayo hananti. Yehi pana so kammehi⁷
tattha panunno tāni sakāni kammāni ss' eva⁸ nam tattha
hanantīti⁹ kammassa katam dipeti na nirayapālānam
abhāvam. Sakavādinā pana tam enam bhikkhave 'ti
ābhatāni¹⁰ suttapadāni tattha¹¹ n' evā 'ti.

NIRAYAPĀLAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni tiracchānakathā nāma hoti. Tattha devesu Erā-
vaṇādayo devaputtā hatthivaṇṇam assavaṇṇam vikubbanti.
Natthi tattha tiracchānagatā. Yesam pana tiracchānavaṇ-
ṇino devaputte disvā atthi devesu tiracchāgatā 'ti laddhi
seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Atha nam yadi devayoniyam tirac-
chānagatā siyun 'ti tiracchānayoniyam pi devā siyun 'ti
codetum atthi tiracchānagatā tesū¹² 'ti ādim āha.
Kiṭṭhā 'ti ādi yesam so abhāvam icchatī te dassetum vut-
tam. Erāvaṇo 'ti pañhe tassa atthitāya paṭiññā sakavā-
disa. Na tiracchānagatāya. Hatthikkhandhā¹³ 'ti
ādi. Yadi¹⁴ tattha hatthiādayo siyum hatthikkhandhādayo
pi siyun 'ti codanattham vuttam. Tattha yāvasikā 'ti

¹ B. para°.² B. omits.³ B. °vācā.⁴ C. āharatam.⁵ B. pākato eva.⁶ C. vuttam.⁷ C. adds: ye.⁸ C. seva.⁹ B. mahanantīti.¹⁰ B. āga°.¹¹ B. nibhattān' evā.¹² B. °gatesū.¹³ B. °bandhā.¹⁴ C. omits.

yāvasadāya¹ k ā r a ṇ i k ā 'ti hatthācariyādayo.² Ye hi te nānāvidhaṃ kārāṇaṃ kareyyuṃ. B h a t t a k ā r a k ā³ 'ti hatthiādināṃ bhattarandhakā. Na h' evā 'ti tathā anicchanto paṭikkhipati.

TIRACCHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni maggakathā nāma hoti. Yesaṃ pubbe va⁴ kho panassa kāyassa kammaṃ ājivo parisuddho⁵ hotīti idaṇ c' eva suttaṃ sammāvācākammantājivānaṃ ca cittavip-payuttaṃ⁶ nissāya nippariyāyena pañcaṅgiko 'va maggo 'ti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ te saṃdhāya p a ṇ - c a ṇ i g i k o 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sammāvācā maggaṅgaṇ⁷ ca na maggo 'ti ādi parasamayavasena vuttaṃ. Parasamayasmim hi sammāvācādayo maggaṅgan⁸ 'ti āgatā. Rūpattā pana maggo na hotīti vaṇṇitā. Sammāditṭhi maggaṅgan 'ti ādi maggassa amaggatā nāma natthiti dassanattam vuttaṃ. Pubbe va kho pan'assā 'ti sutte parisuddhasīlassa maggabhāvanā hoti na itarassā 'ti āgamanīyapaṭipadāya visuddhabhāvadassanattam⁹ kāyakkammaṃ vacikkammaṃ ājivo superisuddho hotīti vuttaṃ. Na imehi vinā pañcaṅgikabhāvadassanattam.¹⁰ Ten' evāha. Evam assāyaṃ¹¹ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripurim¹² gacchatīti. Sakavādinā āgatasuttaṃ nītattham evā 'ti.

MAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha dhammacakkapavattane dvādasākāraṃ nānaṃ saṃdhāya dvādasavattthukam nānaṃ lokuttaraṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi

¹ B. yava°. ² C. hatthi°. ³ B. °ṇā. ⁴ B. omits.

⁵ B. suvi°. ⁶ B. adds : tam. ⁷ B. adds : sā.

⁸ C. maggahan 'ti; B. maggan. ⁹ B. visuddhi°.

¹⁰ B. °bhāvana°. ¹¹ B. °yatam. ¹² B. °suddhi.

Pubbaseliyāparaseliyānam te saṃdhāya pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace taṃ dvādasavattukam dvādasahi maggañānehi bhavitabban 'ti codetum dvādasā 'ti ādim āha. Itaro maggassa ekattam saṃdhāya paṭikhipati. Ekasmim¹ sacce saccañāna-kiccañānakatañānam vasena ñānanānattam saṃdhāya paṭijānāti. Dvādasasotāpattimagga² 'ti ādisu pi es' eva nayo. Nanu vuttam bhagavatā 'ti suttam saddhim pubbabhāga-parabhāgehi ñānanānattam dīpeti. Na ariyapuggalassa³ dvādasañānam taṃ tasmā asādhakan 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

VĪSATIMO VAGGO.

CATUTTHO⁴ PANNĀSAKO⁴ NIṬṬHITO.⁴

¹ B. ekeka°.

² B. °gan.

³ B. °maggassa.

⁴ B. omits.

Idāni sāsana-kathā nāma hoti. Tattha tisso saṃgītiyo saṃdhāya sāsanaṃ navam katan 'ti ca atthi koci tathāgata-ssa sāsanaṃ navam karotīti ca labbhā tathāgatasāsanaṃ¹ navam kātun 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya tīsu pi kathāsu pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sa ti pa ṭ ṭ h ā n ā 'ti ādi sāsanaṃ nāma satipaṭṭhānādayo c' eva ariyadhammā kusalādīnañ ca desitā.² Tattha yena³ bhagavatā desitā satipaṭṭhānādayo ṭhapetvā te aññesaṃ vā satipaṭṭhānādīnaṃ kārāṇena⁴ akusalādīnaṃ vā kusalādibhāvakārāṇena sāsanaṃ navakatam⁵ nāma bhaveyya. Kin tam⁶ evam katam kenaci atthi koci vā evam karoti. Labbhā vā evam kātun⁷ 'ti tīsu pi pucchāsu codanattam vuttam. Sesam sabbattha yathā pālim eva niyyātīti.

SĀSANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni avivittakathā nāma hoti. Tattha yassa puggalassa yo dhammo paccuppanno so tena avivitto nāmā 'ti idaṃ sakasaṃmaye saṃniṭṭhānaṃ yasmā pana puthujjanaena tedhātukā dhammā aparīññātā tasmā so ekakkhaṇe yeva sabbehi pi tedhātukehi dhammehi avivitto 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Ph a s s e h ī ti ādi sabbesaṃ phassādīnaṃ ekakkhaṇe pavattidosadassanattam vuttam. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

AVIVITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °gatassa.

² B. desanā.

³ B. ye.

⁴ B. kara°.

⁵ B. navam katam.

⁶ B. ti.

⁷ C. ñātun.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā¹ sabbam buddhavisayaṃ na jānāti. Tasmā tassa tattha avijjāvicikicchā hi appahīnā 'ti bhavitabban 'ti saṃ-
 nāya atthi kiñci saṃyojanam appahāya arahattapattiti
 yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānam te saṃdhāya
 pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atthi kiñci
 sakkāya diṭṭhīti ādi arahato sabbasaṃyojanappahā-
 nadassanattam vuttam. Sabbam buddhavisayaṃ
 'ti pañhadvaye arahato sabbaññūtaññābhāvena paṭisedho
 kato² na avijjāvicikicchānam appahānena. Itaro pana
 tesam appahīnatam saṃdhāya tena hīti laddhiṃ pati-
 tṭhapeti. Sā ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhitā hotīti.

SAMYOJANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni iddhikathā nāma hoti. Tattha iddhi nām' esā
 katthaci ijjhati katthaci³ na³ ijjhati³ aniccādinam⁴ niccādi-
 karāṇe ekanten' eva⁵ ijjhati. Sabhāgasamṭati pana pari-
 vattetvā visabhāgasamṭatīkarāṇe vā sabhāgasamṭativasen'
 eva tappavattane⁶ vā yesam atthāya kayirati tesam
 puññādini kārāṇāni nissāya katthaci ijjhati.⁷ Bhikkhūnam
 atthāya pāniyassa sappikhirādīkarāṇe viya⁸ mahādhātu-
 nidhāne dipādinam ciraṣamṭānappavattane⁹ viya cā¹⁰ 'ti
 idaṃ sakasamaye saṃniṭṭhānam. Ayam¹¹ pana āyasmā
 Pilindavaccho¹² rañño pāsādam suvaṇṇan 'ti¹³ va adhi-
 mucchi¹⁴ tam nissāya yesam atthi adhippāya-iddhīti¹⁵ laddhi
 seyyathāpi Andhakānam te saṃdhāya atthi adhippā-
 ya-iddhīti pucchā sakavādissa. Tattha adhippāyo iddhīti
 adhippāya-iddhi. Yathādhippāyam ijjhanam iddhīti¹⁶ attho.

¹ C. oham. ² B. tato. ³ B. omits. ⁴ B. oḍini.

⁵ B. adds: na. ⁶ B. cidatadavattane.

⁷ B. icchati. ⁸ C. omits. ⁹ C. visā°. ¹⁰ C. vā.

¹¹ C. yaṃ. ¹² C. Pilindio. ¹³ C. suvaṇṇavanne va.

¹⁴ C. adhimucchi; B. suvaṇṇan te va atthi pucchi.

¹⁵ C. laddhi ti. ¹⁶ C. adds: atthi.

Ā m a n t ā 'ti laddhimatte thatvā¹ paṭiññā itarassa.² Atha nam aniccānaṃ niccatāya³ anuyuñjitum niccapanṇā rukkhā hontū 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Laddhipaṭiṭṭhāpane pi suvaṇṇaṇ ca panāsīti rañño puññupanissayena āsi na kevalaṃ therassa. Adhippāyen' eva tasmā asādhakan 'ti.

IDDHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni buddhakathā nāma hoti. Tattha ṭhapetvā tasmim tasmim⁴ kāle sariravemattataṃ āyuvemattataṃ pabhāve-mattatañ⁵ ca sesehi buddhadhammehi buddhānaṃ bud-dhehi hinātirekatā nāma natthi. Yesam pana avisesena ca⁶ atthīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi buddhānaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam buddhadhammehi anuyuñjitum satipaṭṭhānato 'ti ādim āha. Itaro tesam vasena hināti-rittataṃ apassanto paṭikkhipat' eva.

BUDDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbadisākathā nāma hoti. Tattha catūsu disāsu heṭṭhā upari⁷ samantato lokadhātusaṃnivesaṃ⁸ sabba-lokadhātūsu ca buddhā atthīti attano vikappam⁹ uppādetvā sabbadisāsu buddhā tiṭṭhantīti yesam laddhi seyyathāpi Ma-hāsamghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puraṭṭhimāyā 'ti puṭṭho Sakyamuniṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho laddhivasena aññaloka-dhātuyam ṭhitam saṃdhāya paṭijānāti. Kin nāma' eso bhagavā 'ti ādi sace nam¹⁰ jānāsi nāmā 'ti¹¹ vasena nam kathehīti codanattam vuttam. Iminā upāyena sabbattha attho vedītabbo 'ti.

SABBADISĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

· ¹ B. ṭhapetvā.	² B. paravādissa.	³ B. anio.
⁴ B. omits.	⁵ B. sabhā.	⁶ B. eva.
⁷ B. uparihi.	⁸ C. omits.	⁹ B. vikabbasippam.
¹⁰ C. ta nam.	¹¹ C. di.	

Idāni dhammakathā nāma hoti. Tattha yasmā rūpādayo rūpādisabhāvena niyatā na taṃ sabhāvaṃ jahanti¹ tasmā sabbe dhammā niyatā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva ekaccānañ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya sabbe dhammā 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace te niyatā micchattaniyatā vā siyuṃ sammattaniyatā vā ito añño niyamo² atthiti codetuṃ micchattaniyatā ti³ ādim āha. Tattha vikkhepo ca paṭiññā ca paravādisa. Rūpaṃ rūpaṭṭhena⁴ 'ti ādi yen' atthena⁴ niyatā 'ti vadati tassa vasena codetuṃ vuttam. Tatrāyaṃ adhippāyo. Rūpaṃ hi rūpaṭṭhena niyatan 'ti rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvaṃ 'ti adhippāyena⁵ vattabbam. Iti⁴ ito aññathā⁶ na vattabbam. Tasmā rūpaṭṭhato aññassa rūpassa abhāvā⁷ rūpasabhāvo hi rūpaṭṭho. Rūpasabhāvo ca⁸ rūpaṃ eva na rūpato añño vedanādihi pan' assa nānattapaññāpanattham eso vohāro hoti. Tasmā rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti vuttam hoti. Niyatañ ca nāma micchattaniyatam vā siyā sammattaniyatam vā ito añño niyamo nāma natthiti. Atha kasmā paṭijānāti atthantaravasena. Rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti ettha hi rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvaṃ 'ti ayam attho tasmā paṭijānāti. Ito aññathā pan' assa niyatattham natthiti. Puna ten' eva nayena codetuṃ micchattaniyatam 'ti ādim āha. Taṃ sabbam uttānattham eva. Tena hi rūpaṃ 'ti laddhi pi ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhitā va hotīti.

DHAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha yasmā diṭṭha-dhammavedanīyādini diṭṭhadhammavedanīyaṭṭhādihi niyatāni. Tasmā sabbe kammā niyatā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa

¹ B. vinti. ² B. nāma natthiti. ³ B. pi.

⁴ B. omits. ⁵ B. adds: na. ⁶ C. aññakathā.

⁷ B. adds: ti. ⁸ C. va.

paṭiññā itarassa. Diṭṭhadhammavedanīyatṭhena niyatan 'ti ettha diṭṭhadhammavedanīyaṃ diṭṭhadhammavedanīyaṃ ¹ eva. Sace diṭṭhadhamme vipākaṃ dātuṃ sakkoti deti no ce ahosi kammaṃ nāma hotiti imam atthaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādisa micchattasammattaniyatavasena ² pan' ³ etam aniyataṃ ⁴ evā 'ti. Sabbam heṭṭhāvuttanayena veditabban 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKAṬṬHATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. micchattaniyāma°. ³ B. na.

⁴ B. niya°.

Idāni parinibbānakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sabbaññūvisaye¹ appahīnasamyojano va parinibbāyati.² Tasmā atthi kiñci samyojanaṃ appahāya parinibbānan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetthāvuttanayam evā 'ti.

PARINIBBĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalacittakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sativapullappatto parinibbāyanto pi sato sampajāno va parinibbāti tasmā kusalacitto parinibbātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā kusalacitto nāma puññābhisamkhārādisamkaraṇādivasena³ hoti. Tasmā⁴ ten' atthena codetum a r a h ā p u ñ ñ ā b h i s a m k h ā r a n a s ⁵ 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā pālim eva⁶ niyyātīti. Sato sampajāno 'ti idaṃ javanakkhaṇe kiriyasatisampajānavasena asaṃmohamaraṇadīpanattham vuttam na kusalacittadīpanattham. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALACITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni ānañjakathā⁷ nāma hoti. Tattha bhagavā catutthajjhāne thito parinibbāyīti sallakkhetvā arahā ānañje⁷ thito parinibbāyatīti⁸ yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. P a k a t i c i t t e 'ti bhavaṅgacitte. Sabbe hi saññino⁹ sattā bhavaṅgacitte thitā. Bhavaṅgapariyosānena

¹ B. °yena. ² B. °bbāti. ³ B. °khārā ti samkhāñādi°.

⁴ C. tattha yasmā. ⁵ B. °tan. ⁶ C. adds : ttha.

⁷ B. ānañcā°; C. anañja°. ⁸ C. °yīti. ⁹ C. saññā.

cuticittena kālaṃ karonti iti taṃ¹ iminā atthena codetum evaṃ āha. Kiñcāpi catuvokārabhave arahato pakaticittam pi ānañjam² hoti. Ayam pana pañho³ pañcavokārabhavavasena uddhaṭo. Tasmā no vata revattabbe⁴ 'ti āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀNAÑJAKATHĀ⁵ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dhammābhisamayakathā nāma hoti. Tattha atitabhavase sotāpannam mātukucchiyaṃ vasitvā nikkhantam disvā atthigabbhaseyyāya⁶ dhammābhisamayo 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi tattha dhammābhisamayo atthi dhammābhisamayassa karaṇehi ettha⁷ desanādihi bhavitabban 'ti codetum atthi gabbhaseyyāya dhammadesanā 'ti ādim āha. Puttassā 'ti ādi bhavaṅgadvāram⁸ saṃdhāya vuttam. Gabbhaseyyāya hi yebhuyyena bhavaṅgam eva pavattati⁹ ten' eva satto kiriyasamayapavattābhāvā sutto. Bhāvanānuyogassa abhāvā pamatto¹⁰ kammaṭṭhānam pariggāhakānam satisampajaññānam abhāvā muṭṭhassati asampajāno nāma hoti. Tathārūpassa kuto dhammābhisamayo 'ti.

DHAMMĀBHSAMAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Acirajātānam pana sotāpannānam arahattappattim¹¹ Suppavāsāya upāsikāya sattavassikaṃ gabbhaṃ disvā atthi gabbhaseyyāya¹² arahattappattiti¹¹ ca supine ākāsa-gamanādini¹³ disvā atthi dhammābhisamayo 'ti ca atthi tattha arahattappattiti ca. Idhā pi yesam laddhi seyya-

¹ B. nam. ² C. ārajam; B. ānañcam. ³ C. pañhe.

⁴ C. 'bbo. ⁵ C. ana°; B. āṇa°. ⁶ C. bhavaṅga°.

⁷ B. dhammam. ⁸ B. 'pāram. ⁹ C. pavatti.

¹⁰ B. pava°. ¹¹ B. 'ttuppa°. ¹² B. 'yyassa.

¹³ B. 'manāni.

thāpi tesaṃ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha purimakathāsadisam evā 'ti.

SESĀPI ¹ KATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha atthi sā cetanā sā ca kho ² abbohārikā 'ti vacanato sabbam supinagatassa cittam avyākatan 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam yeva ³ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti. Supinagatassa cittam abbohārikan 'ti idam āpattim saṃdhāya vuttam. Supinagatassa pi ⁴ pānātipātādivasena kiñcāpi akusalacittam pavattati vatthuvikopanam pana natthīti. Na sakkā tattha āpattim saṃñāpetum ⁵ iminā kārāṇena tam abbohārikam na avyākatattā 'ti.⁶

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni āsevanapaccayakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe dhammā khaṇikā na koci muhuttam pi thatvā āsevanapaccayam ⁷ āsevati nāma. Tasmā natthi kiñci āsevanapaccayatā. Āsevanapaccayatāya ⁸ uppannam na kiñci atthīti yesam laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiñṇā itarassa. Atha nam sutta-vasen' eva saṃñāpetum ⁹ nanu vuttam bhagavatā pānātipāto 'ti ādi āgatam.¹⁰ Tam sabbam uttānattham evā 'ti.

ĀSEVANAPACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni khaṇikakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe saṃkhatadhammā aniccā tasmā ekacittakkhaṇikā yeva. Samānāya hi aniccātāya eko lahu bhijjati eko cirenā ¹¹ 'ti.

¹ B. tisso pi. ² C. sā va ko. ³ B. c' eva.

⁴ B. hi. ⁵ B. pa°. ⁶ C. pi. ⁷ C. oṃyā.

⁸ C. omits. ⁹ B. pa°. ¹⁰ B. ābha°. ¹¹ B. cetanā.

Ko¹ ettha niyamo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubba-seliyāparaseliyānaṃ te saṃdhāya ekacittakkhaṇikā 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Citte² mahāpathavīti ādisu tesāṃ tathā saṃthānaṃ apa-ssanto paṭikkhipati. Cakkhāyatanaṃ 'ti ādi yadi sabbe ekacittakkhaṇikā bhavēyyuṃ cakkhāyatanādiṇi cakkhuviññānādihi saddhiṃ yeva uppajjitvā nirujjhey-yun 'ti codanattamaṃ vuttaṃ. Itaro pana antomātukucchiyaṃ gatasmiṃ³ pi ñānuppattiṃ⁴ saṃdhāya paṭikkhipati. Pavattaṃ saṃdhāya laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Tena hi ekacittakkhaṇikā 'ti yasmaṃ niccā na honti tasmā ekacittakkhaṇikā 'ti attano ruciyaṃ kāraṇaṃ vadati. Taṃ avuttasadisam evā 'ti.

KHAṆIKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

DVĀVĪSATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. adds : citte. ³ B. °kucchigatassa.

⁴ B. viññā°.

Idāni ekādhippāyakathā nāma. Tattha kāruṇṇena vā ekena adhippāyena ¹ ekādhippāyo samsāre vā ekato bhavissamā 'ti itthiyā saddhim buddhapūjadini ² katvā paṇidhi-vasena eko adhippāyo assā 'ti ekādhippāyo. Evarūpo dvinnam janānam ³ ekādhippāyo methuno dhammo paṭi-sevitabbo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva Vetulyānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātiti.

Ekādhippāyakathā Niṭṭhitā. 1.

Idāni arahantavaṇṇakathā nāma hoti. Tattha iriyāpa-
thasampanne ākappasampanne pāpabhikkhū disvā arahantānam vaṇṇena amanussā methunam dhammam paṭi-sevantīti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

Arahantavaṇṇakathā

Niṭṭhitā. 2.

Idāni issariyakāmakāritā kathā nāma hoti. Chaddanta-jātakādini samdhāya bodhisatto issariyakāmakāriyahetuvini-pātam gacchati gabbhaseyyam okkamati dukkarakārikam ⁴ akāsi. Aparan ⁵ tapam akāsi aññam satthāram uddisīti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam paṭhamakathāya uttānattham eva. Dutiyakathāya iddhi mā 'ti yadi issariyakāmakāritāya hetu gaccheyya iddhiyā ⁶ gaccheyya ⁶ na kammavasenā 'ti codanattam vuttam. Itaro pana paṭhamapañhe bhāvanāmayam samdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe puññiddhim samdhāya paṭijānāti.

¹ B. omits. ² B. °dinam. ³ C. rūpānam.

⁴ B. °kāraṇam. ⁵ C. amaran. ⁶ C. omits.

Tatīyakathāya issariyakāmakāritāhetu nāma dukkara-kārikā micchādītthiyā kāriyati. Yadi ca so taṃ kareyya 'ssa tādini pi gaṇheyyā 'ti codanattamaṃ sassato loko 'ti ādi vuttam. Catutthakathāya pi es' eva nayo 'ti.

ISSARIYAKĀMAKĀRITĀKATHĀ

NITTHTĪ. 3.

Idāni rāgapatirūpakādīkathāyo nāma honti. Tattha mettākaruṇāṃuditāyo saṃdhāya na rāgo rāgapatirūpako 'ti ca. Issāmacchariyakukkucchāni saṃdhāya na doso dosapatirūpako 'ti ca. Hasituppādaṃ saṃdhāya na moho mohapatirūpako 'ti ca dummaṅkūnaṃ puggalaṇaṃ niggaḥaṃ pesalānaṃ bhikkhūnaṃ anuggaḥaṃ pāpagaṇhitāṃ kalyāṇapasamsaṃ¹ āyasmato Pilindavacchassa vasalavādaṃ bhagavato khelāsikavādaṃ² moghapurisavādaṃ³ saṃdhāya kilesaṃ kilesapatirūpako 'ti ca yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu⁴ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā phassātipatirūpakānaṃ phassādayo nāma natthi. Tasmā rāgātipatirūpakānaṃ rāgādayo pi natthi codetum a t t h i n a p h a s s o 'ti ādim āha. Itaro tesāṃ abhāvā paṭikkhipati. Sesāṃ sabbattha uttānattham evā 'ti.

PATIRŪPAKATHĀ NITTHTĪ. 4.

Idāni aparinipphannakathā nāma hoti. Tattha dukkhaṃ eva hi saṃbhoti dukkhaṃ tiṭṭhati veti⁵ ca⁵ na aññatra dukkhā saṃbhoti naññaṃ dukkhā nirujjhatīti vacanaṃ nissāya dukkhañ ñeva parinipphannaṃ. Sesā khandhāyatanaadhātu-indriyadhammā aparinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ c'eva Hetuvādānañ ca te saṃdhāya rūpaṃ aparinipphannaṃ⁶ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace rūpaṃ aparinipphannaṃ na⁶ aniccādisabbhāvaṃ

¹ C. oṃyasaṃ. ² B. khelasaṅkaṃ. ³ B. add's : ca.⁴ B. sabbadhā. ⁵ C. ceti va canaṃ. ⁶ C. omits.

siyā 'ti codetum rūpaṃ nāniccaṃ¹ 'ti ādim āha. Itaro tathārūpaṃ rūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sakavādi nanu rūpaṃ aniccaṃ 'ti ādivacanana tassa ekaladdhiṃ paṭisedhetvā dutiyaṃ pucchanto dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti ādim āha. Ath' assa taṃ pi laddhiṃ paṭisedhetum nanu ya²di² niccaṃ 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo. Na kevaḷaṃ hi paṭhamasaccam eva dukkham. Yaṃ pana kiñci aniccaṃ taṃ dukkham evarūpaṃ ca aniccaṃ. Tasmā taṃ pi parinipphannaṃ iti yaṃ tvaṃ vadesi rūpaṃ aparinipphannaṃ dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti taṃ no vata re vattabbe. Dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti. Vedanādimūlakādisu³ pi yojanāsu es' eva nayo. Dhammāyatanadhammadhātūsu pana tṭhapetvā nibbānaṃ sesadhammānaṃ vasena aniccataṃ veditabbā. Indriyāni aniccāṇ' evā 'ti.

APARINIPPHANNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Ettāvata ca :

Paṇṇāsakehi catūhi tihi vaggehir⁴-eva ca saṃgahetvā kathā sabbā ūnatimsatibhedanā.⁵
Kāthāvatthuppakaraṇaṃ kathāmaggesu kovido yaṃ⁶ jino desayī tassa niṭṭhitā atthavaṇṇanā.⁷
Imaṃ terasamattehi⁸ bhānavārehi tantiyaṃ ciratṭhitatthaṃ dhammassa saṃkhārontena taṃ⁹ mayā. Sampattaṃ kusalaṃ tena loka yaṃ sanarāmaro¹⁰ dhammarājassa saddhammarasam evādhigacchatū 'ti.¹¹

KATHĀVATTHU-PPAKARAṆA-ATTHAKATHĀ

NIṬṬHITĀ.

¹ B. ani°. ² C. yada. ³ B. olikā°. ⁴ B. od.
⁵ B. unattimvāroḍanā. ⁶ C. ayaṃ. ⁷ B. omits.
⁸ B. vodasa°. ⁹ B. yaṃ. ¹⁰ B. pana bhamaro.
¹¹ B. C. oti.

Notes and Queries.

BY THE

REV. R. MORRIS, M.A., LL.D.

AGHA.

Childers offers no etymology of the word *agha* in the sense of 'sky,' 'air,' and quotes no texts to establish its usage, but see *Majjhima* p. 500; *Vim.* xvi. 1. *A - g h a*, I think, points to *Sk. k h a*, 'sky,' 'air,' through *a - k h a* with inorganic initial 'a.' The Jain *Prākṛit* has *k h a h a*.

ACCASARA.

"*Atisaro accasaro Mittavinda suṇohi me*" (*Jāt.* IV. p. 6).

The Commentary makes *accasara* a synonym of *atisara*, 'regretful,' 'remorseful;' but *accasara* occurs in *Saṃyutta* in the sense of 'mindful of a fault,' 'sorry.'

"*Tena kho pana samayena dve bhikkhū sampayojesum|| tatr' eko bhikkhu accasarā*" (xl. 3. 4. p. 239).

There is a variant reading, *accayasarā*, which seems to show that *acca* is here not *ati + a*, but a contraction of *accaya*, 'fault.'

ANḌAKAVĀCA.

Prof. H. Kern thinks that *aṇḍakavāca* is a false reading for *kaṇḍakavāca* (see *Nogle Bemærking om enkelte vanskelige Pāli-Ordi Jātaka-Bogen af V. Fausböll*, 1888), but as *aṇḍakā* occurs as an epithet of *vācā* in *Dham-*

masaṅgaṇi, 1943, we cannot treat it as a corruption of Sansk. kaṇṭaka or kaṇṭhaka, but must accept what we find in our Texts.

ANUPAKHAJJA.

In the "Pāli Text Society's Journal" for 1887, I connected anupakhajja with the root khād, 'to eat.' In Majjhima, No. 25, p. 151, we find a good example of the primary meaning of anupakhajja:—

"Imaṃ me nivāpaṃ nivuttaṃ migajāta anupakhajja mucchitā bhojāni bhujjissanti."

ABBHUM.

A certain woman saw a bhikkhu with a bowl made out of a human skull, and she cried out, "Abbhūṃ me pisāco vata man ti" (Cull. V. 10. 2; M. N. p. 448).

Buddhaghosa has the following note on abbhūṃ—
"abbhūṃ me te utrāsavacanam etaṃ."

The Prakrits have in the same sense as abbhūṃ, the interjections avvo, abbo, ammo.

The Prakrit ammo seems to stand for an original ambho or ambo.

Does abbhūṃ represent ābhūṃ from the interjections ā and bhuk?

The Sansk. adbhuta, Pāli abbhuta, is perhaps an attempt to coin an adjective out of the Prakrit abbhūṃ.

AMHĀ.

In Aṅguttara III. 81. 2, a hypocritical follower of the mendicant order is compared to a she-donkey following a herd of kine and crying out, "I am a cow; I am a cow." The word here used for 'cow' is amhā, from a Sansk. ambhā, 'lowing' (root ambh, 'to resound'). It may, however, represent Sansk. mahā, 'a cow.'

ASSAKA.

"... puriso daliddo assako anālhiyo" (Majjhima,

No. 66, p. 450). Cf. “. . . ekacco daliddo a p p a s s a k o appabhogo” (Aṅguttara III. 99. 7).

A - s s a k a (= Sansk. a s v a k a, ‘not one’s own’) ‘having nothing of one’s own,’ ‘poor,’ ‘destitute.’ A - s a k k a would mean ‘weak,’ ‘powerless.’

ĀḶHIYA.

See extract under ASSAKA.

Āḷhiya = āḍhya, Sansk. āḍhya, ‘well-born’; cf. Pāli āḷhaka = Sansk. āḍhaka.

ĀRABHATI.

“Pāṇam ārabhati,” ‘to destroy life’ (Majjhima, p. 371).

In Sankrit ārabhati (root: rambh or rabh) does not mean ‘to destroy,’ but the noun ārambha signifies ‘killing,’ ‘injuring,’ as in Pāli. There is no reason why Pāli ārabhati should not have the sense of ‘to kill,’ arising out of the meaning of ‘to make an attempt upon,’ ‘to attack.’

UDDIYA, UDDIYĀNA.

In the Pāli Text Society’s Journal for 1887 I called attention to the above words, but was unable to offer any satisfactory explanation of them. They occur in Jāt. IV. p. 352.

“Kāsikāni ca vatthāni u d d i y ā n e ca kambale
‘te tattha bandhitvā yāvat’ icchimsu vāṇijā.”

Uddiyāna is explained in the Commentary by the hitherto unknown term uddiya. This does not in any way help us to get at the meaning or etymology of either of these perplexing terms. Sanskrit has no corresponding forms. The only words like them in meaning are uḍīya (= uddiya) and uḍīna (= uddiyāna), ‘northern.’ That this is probably the correct explanation will appear more clearly from the particulars:—

1. Kāsikavattha, is, we know, Benares cloth, Benares being the capital of the old Kāsi territory. Its

association with *kambala* would seem to show that this article ('a blanket made of goats' hair') was also a north-country product. "Uddiya (or uddiyāna) *kambala*" might be rendered 'a Nepalese blanket.'

2. Medhātithi, a native of the Deccan, in a note on *Kuṭapa* (Manu III. 234), says:—"Kutapaḥ . . . udiçyesu *kambala* iti prasiddaḥ" (See Burnell's translation of Manu ed. Hopkins, Int. xli. note 2).

3. We here learn that *kambala* was a Northern term, and Kullūka explicitly renders *kuṭapa* by *Nepālakambala*, 'a Nepaul blanket.'

From the foregoing remarks the meaning of *uddiya* and *uddiyāna* is tolerably clear, but the phonetic process which connects them with Sanskrit *udīcya* and *udīcina* is not easily explicable, though the same may be said with respect to many other Pāli terms, *e.g.*, Pāli *ulloka*, 'a woollen blanket,' which corresponds in meaning, but not in form, to Sansk. *rallaka*.

KETU.

Childers has *ketu* only in the sense of 'sign,' 'banner.' It occurs in *Thera Gāthā*, v. 64, p. 10, in the sense of 'honour,' and with the meaning of 'wisdom.'

"Dumavhayāya uppanno jāto paṇḍara-ketunā
Ketuhā ketunā yeva mahāketum padhaṃsayīti."

He who was born of (the courtesan) *Ambapālī* by King *Bimbisāra*, abandoning (regal) honour, overcame even *Mara* by (his) wisdom.

TĀTĀ.

This term occurs in *Sum.* p. 229, in the phrase "aghasa tātā." The Editor suggests *tāṇā*, but the reading is quite right, for *tātā*, 'remover' = Sk. *trāṭṛi*, 'saviour.' Cf. Pāli *tāyati*.

DUBBH, DŪBH.

In *Dhātumañjusa* we find the root *dubh*, 'wishing to injure,' given as belonging to the *bhū* class of verbs, though *dūbhaṭi* never occurs in Pāli texts. What we do find is

dubbhati, which has the meaning here given to it in Jāt. I. p. 267; III. p. 211; Samyutta, pp. 85, 225.

Childers has no instances of *dubbhati*, though we find *dūbhī*, 'treacherous,' 'mischievous;' *dūbha*, 'treachery,' 'perfidy' (see Jāt. II. 271; Car. Pit. p. 88, l. 10; Jāt. I. p. 296, and cf. Petavatthu II. 9. 5. 8).

Childers, Fausböll, and Ed. Müller wrongly refer these forms to the root *druh* (= *drug*), in Pāli *duh*, cf. *duhayati*, 'to injure,' given by Childers on the authority of Kaccāyana. As derivatives of *druh*, we have in Pāli *pantha-duhana* = *pantha-doha*, Dīgha v. 11; Sum. 296; and *mitta-ddū*, Samyutta, xl. l. 8, p. 225; Sutta Nipāta, v. 244, p. 43.

If *dubbhati* is not from *druh*, where are we to look for the source of it? We must bear in mind that Sanskrit *ḍ* in contact with a labial often becomes *ḍ*, as Sk. *bhas* = Pāli *bhus* ('to bark,' Sum. p. 317; Jāt. IV. p. 182), Pāli *olubha* comes from *avalambh* or *avalamb*. From the Sansk. *dabh* or *dambh* we get *dabh-noti*, 'to seek to injure,' 'to hurt,' and this would become in Pāli, *dubbhati*.

Dr. Fausböll is perplexed about the length of the vowel in the derivatives *dūbhī*, *dubha*, &c. It must be long, because it is a compensation for a double consonant; cf. Pāli *kubbara*, 'pole of a carriage' = Sansk. *kūvara*.

In Sumaṅgala, p. 171, we find *addubha*, where the Burmese reading is *adrubha*; cf. *adūbhāya* (Jāt. I. p. 180; Petavatthu II. 9, l. 8).

In Jāt. I. p. 262, we have *padubbhati*, not in Childers, which seems to stand for *padussati*, 'to sin against' (see Jāt. II. p. 126).

For *dūbhī*, *dūbhī*, see Jāt. I. pp. 320, 412; II. pp. 71, 73; IV. pp. 41, 57; for *dubbhaka*, see Thera Gāthā, v. 214, p. 217.

There is an apparent puzzle in Jāt. III. p. 207, where *dūbhaka* is explained by *maṇipasāda*, 'a gem-palace.' Here *dūbhaka* is from Sk. *dambha*—(1) 'India's thunderbolt' or *vajra*; (2) *maṇi* or 'diamond.'

There is also the root *duh*, 'to milk,' giving the derivatives *duhana* (*Sutta Nipāta*, v. 309), *duha* (*Jāt.* IV. p. 20), *dohi* (*Majjhima*, p. 220), not registered by Childers.

NILLACHITA.

"So 'ham tato cavitvā govāṇijakassa gāviyā jāto
Vaccho lākhātambo nillacchito dvādase mase"
(*Therī Gāthā*, v. 440).

"Sattāham jātakammaṃ mahākapi yūthapo nillacchesi" (*Ib.* v. 436).

"Nillacchesiti purisabhavassa lacchana-bhūtāni bījakāni
nicchā[re]si nihari" (*Commentary*).

There is a variant reading (v. 440), *nilaccito*, which Dr. Trenckner would refer to *nirasta*, 'torn out,' but there is also the v. l. *nilañchesi*, which points to *nillañchesi*, from Sk. *nir-lacchati* (root *lacch* or *lañch*), 'to deprive of the marks of virility.' *Lacchana* in the Com. answers to Sk. *lañchana*, 'mark,' 'sign.' *Lākhātamba*, 'red and copper-coloured' = 'red and dun.' In Sk. *tambā* = *tāmra*, is a cow = Prakrit, *taṃvā* (*Hala*, p. 196). Compare our English 'black and tan,' as applied to a terrier dog.

NISSANDA.

Childers has *nissanda* only in the sense of 'consequence,' 'result' (see *Jāt.* I. 409; III. 429; IV. 16), but in *Jāt.* I. 425 it has the sense of 'droppings,' 'excrement,' cf. *sarira-nissanda* (*Sum.* p. 202).

PAṄGACĪRA.

This word occurs in the *Brahmajāla Sutta* in reference to some childish and unlawful sports.

The *Commentary* says: "... paṅgacīraṃ vuccati paṇṇa-nāḷikā. Taṃ dhamanti kilānti" (*Sum.* p. 86).

Paṅgacīra is a small pipe or whistle made of leaves according to *Buddhaghosa*.

Sanskrit gives us no clue to the etymology of *paṅga*;

but Marathi has *paṅgī* (representing an original *paṅgī*), 'a pipe.' I take *paṅga cīra* to stand for *cīra paṅga*, 'a pipe made of bark.' Cf. Pāli *hattha-kacchapaka* for *kacchapahatthaka*. See "The Tortoise Salutation," in "Notes and Queries," "Pāli Text Society's Journal" for 1887.

Vaṅkaka, in the same Sutta, 'a mimic ploughing,' seems to be a nasalized form of *vakaka* from Sanskr. *vṛika*, Pāli, *vaka*, 'a plough.'

PAHAMŚITVĀ.

This word occurs in Jāt. I. p. 278 as the gerund of *prahṛish* ('to gladden,' 'cheer'). In Jāt. II. 102 it is used in the sense of 'to stroke,' 'rub,' and stands for *paghamśitvā*. Childers takes it to be the desiderative of *han* (*jighāms*), but cf. *pagharati* = *paharati* (Jāt. III. 26).

PANNALOMA, PALLOMA.

"*Lomam pātentī* (v. l. *pādentī*)," 'they became subdued or calm;' literally 'they caused their hair to fall.' See Cull. I. 6. 1; Majjhima, p. 443; and cf. *lomāni haṃsanti* (Sutta-vibhanga I. p. 8).

The Commentary explains *lomam pātentī* by *pannalomā honti*. The term *pannaloma* occurs also in Cull. VII. 1. 6, and is opposed to *haṭṭhaloma* or *lomahaṭṭha*, 'having the hair erect,' in consequence of excitement produced by fear, joy, or wonder; and hence 'troubled, excited.' Here *panna* = 'fallen.'

In Majjhima, p. 17, Dīgha III. 1. 23, and Sum. p. 266 we find *palloma* as opposed to *lomahaṃsa*. It is a puzzling form, and its etymology is not quite clear.

It is quite possible that by a kind of dissimilation, not uncommon to Pāli, *pannaloma* might become *pallaloma*, and then by contraction *palloma*. Or it may be derived from *prārdraloma* = *pallaloma* = *palloma*. Cf. Pāli *alla*, 'wet, moist, soft;' and Sk. *ārdrāhastā*. It might be connected with Sk.

p a r y a v a m a = **p a l l a v a m a** **palloma**, 'hanging down.' Or we may look for a solution of the difficulty in the Sk. **pralīnaloma** through the Prakrit forms **p a - a l l i a - l o m a** = **p a - a l l a - l o m ā** = **p a l l a - l o m a** = **palloma**.

PUMATI.

The verb **p u m a t i**, 'to blow,' occurs in Jāt. I. p. 171-2, and is also found in the Āyāraṅgasutta, p. 61, under the form **phumaī**. In Marathi we find **phuṅkanem**, 'to blow' (an instrument); cf. Sk. **phutkri**, 'to blow.' Sanskrit has no such form as **phumati**, and we may perhaps be justified in referring it to the onomatopœic root **spu**, 'to blow,' as seen in Sk. **phut**, **phūt**, 'interjection imitative of the sound of blowing or puffing.' Cf. Sk. **phupphu**, 'panting,' 'gasping;' **pupphula**, 'flatulency;' **pupphusa**, **phupphusa**, 'the lungs,' which are doubtless connected with Sk. **phumphuā**, 'interjection imitative of the sound made by the crackling of fire;' Prakrit **phupphuā**, **pupphuā**, and **phumphumā** (see Hala, p. 122).

BONDI.

Bon di is explained by Childers as 'body' (Petavatthu IV. 3. 32). It occurs in Jāt. I. p. 503, for 'the body of an elephant;' it is used also for 'the body of a crocodile' in Jāt. III. p. 117. The original meaning was probably 'stock,' 'trunk,' from a root **bundh** (= **bhundh**), 'to bind.' Cf. Marāṭhī **bundhā**, 'the stock of a tree;' Sk. **bandha**, 'the body,' from root **bandh** (= **bhandh**). It is probably cognate with English 'body.'

MARUDVĀ.

"Vijja mānāsu marūdvasu vijjamānesu kārīsu
Aññaṃ jiyam karissāma, alam ñeva purāṇiyā ti."
(Jāt. II. p. 115).

We see plainly that **marudvā** must refer to some material out of which *bow-strings* were made. The various Burmese readings are **muduvākesu**, **mudūsū**. The

Commentary has *marucavākesu* for *maruvākesu* and *muduvākesu*, *mudukesu* (Burmese MSS.)

Bow-strings, we know, were made of the fibres of the *mūrvā* creeper. In Pāli the Sanskrit *mūrvā* is usually represented by *mubbā*, but instead of assimilation, we may have the insertion of a vowel (a, i, or u) to separate the conjunct consonants; and so *mūrvā* gives us (1) *mūruvā*, (2) *marūvā*, and (3) *marūdvā*. The Burmese *muduvāka* stands for an original *muruvāka*. The reading in the Jātaka-book should, I think, be *maruvā* for *mūruvā*.

YĀTHĀVATO.

Yāthāvato (not in Childers) signifies 'truly,' 'exactly,' and represents Sk. *yathāvat* with an inorganic *o*: Cf. Pāli *āpadā* and Sk. *āpad*. (See Therī Gāthā, p. 211, l. 10.)

VASSAKAMMA, VOSSAKAMMA.

Vassa-kamma (Dīgha I. 1. 27; Sum. p. 97), 'causing virility.' Here *vassa* = Sk. *varsha* (from root *vr̥sh*). Cf. Sk. *varshadhara*, and Pāli *vassavara*, 'an eunuch.'

In *vossakamma*, 'making a man an eunuch,' *vossa* = *paṇḍaka*, from *vy-avassa* (= *vy-assa*), from *arsha*, with *vi-ava* (from the root *r̥sh*).

VICAKKHU.

Vicakkhu (not in Childers) = Sk. *vicaksu*, 'perplexed.' *Yaṃ nunāhaṃ yena samaṇo Gotamo ten' upasaṅkameyyaṃ vicakkhu-kammāya ti* (Saṃyutta IV. 2. 6, 7, pp. 112-3).

VESSANTARA.

In the long list of epithets applied to Buddha in Majjhima, No. 57, p. 386, we find *vessantara*,

which seems to correspond in meaning to Sanskrit *vaiçvānara* ('benefiting all men,' an epithet of Agni); and as it is used in connection with *vimāla*, it probably means 'resplendent.'

ON THE TREATMENT OF SOME MIMETIC FORMS
IN PĀLI.

In my Translation of *Jātaka*, 322, III. p. 75 in the "Folk-lore Journal" I have compared *daddabha* in *daddabham karoti*, 'to make an awful noise,' with *Marāthi dhabadhāba*, 'imitative of the falling of water,' &c. Since then I have come across one or two other imitative words of this kind showing that there must have been in Pāli a form *dhabhadhabha* contracted to (1) *dhabhdhabha*, (2) *daddhabha*, (3) *daddabha*. We may even get from it a verb (denom.), *daddabhāyati*, and a noun, *daddabhāyana*.

In *Majjhima*, p. 128,* we meet with *sarasaram kātum*, 'to make a noise like *sarasara* in beating a skin.' In the ancient and modern Prakrits we find *sarasara* used 'in imitation of the rustling of a snake in motion and of the sound of slipping, gliding, &c.' In Pāli we have *sara-sara* contracted to *sassara* (= *sarsara*), as in *chinnassara*, 'giving out a broken or irregular sound of *sarasara*.' In the same text we find *bharabharām kātum*, 'to make the sound *bharabhara*,' 'in beating a skin;' and we have in *Marāthi* *bharabhara*, imitative of certain brisk sounds. This in Pāli becomes *babbhara*, for *bhabhbhara* = *bharbhara*.

* "Api nu so puriso amum bilārabhastam madditam . . . mudukam tūlinim chinna-sassaram chinna-babbharam kaṭṭhena vā kaṭhalena vā sara-saram kareyya bhara-bharām kareyyāti."

PARALLEL PASSAGES.

I.

“Nārati sahatī dhīraṃ nārati dhīraṃ sahatī.”

(Aṅg. IV. 28. 3.)

“Nāratiṃ sahaī vīre (v. l. dhīre) vīre no sahatī ratim.”

(Āyāraṅga-sutta * I. 2. 6, p. 12.)

Compare Majjhima Nikāya VI. p. 33 : “Aratisaho assaṃ na ca maṃ arati sakeyya, uppannaṃ aratiṃ abhibhuyya abhibhuyya vihareyyaṃ ti.”

II.

“Seyyathāpi . . . aṅgārakāsu sādhipaporisā pūr' aṅgārānaṃ vitaccikānaṃ vitadhūmaṇaṃ ” (Majjhima Nikāya XII. p. 74.) See Saṃyutta Nikāya XII. 63. 16, p. 99, where we have the false Burmese reading *vitacchikānaṃ*.

III.

“Anamatagge saṃsarato mahiṃ Jambudīpaṃ upanītaṃ Kolaṭṭhimattagūlikā mātāpituvā eva nappahonti.

Sara tiṇakatṭhaṃ sākāpalāsaṃ upanītaṃ anamataggato Pituvā caturaṅgulikā ghaṭikā pitupituvā eva nappahonti.”

(Therī Gāthā, vv. 498–9, p. 172; see Commentary, p. 214–5.)

“Seyyathāpi bhikkhave puriso 'yaṃ imasmiṃ Jambudīpe tiṇakatṭha-sākāpalāsaṃ tacchetvā ekajjhaṃ saṃharitvā caturaṅgulaṃ caturaṅgulaṃ ghaṭikaṃ karitvā nikkhipeyya.

* The following are some Jaina terms that occur in Pāli:—*Khimsai* = Pāli *khumsati*; *Āyāraṅga-sutta*, p. 10); *Va ha m ti* (Ib. p. 73). The v. l. *baṃdha m ti* seems to show that *vaṃbha m ti* is the true reading, and that it is to be compared with the Pāli *vaṃbheti*, sometimes printed *va mheti*. *Viṇiṭṭhuniya* (Ib. p. 80) = Pāli *viniddhuniya*, ‘shaken.’ ‘*Ālittena vā piḍhena vā*’ (Ib. p. 85) = Pāli “*ārittena vā piyena vā*,” ‘with rudder or oar.’

Ayaṃ me mātā tassa me mātu, ayaṃ mātā ti. Apariyā-dinnā ca bhikkhave tassa purisassa mātā mātaro assu atha imasmim Jambudīpe tinakattḥasākhāpalāsaṃ parikkhayaṃ pariyādanam gaccheyya || || ” (Samyutta XV. 1. 4).

“Seyyathāpi bhikkhave puriso imaṃ mahāpathaviṃ kolatthimattam kolatthimattam mattikāgūlikam (v. l. gulikam) karitvā nikkhippeyya : Ayaṃ kho me pitā tassa me pitu ayaṃ pitā ti. Apariyā-dinnā . . . tassa purisassa pitu pitaro assu. Athāyaṃ mahāpathavī parikkhayaṃ pariyādanam gaccheyya ” (Ibid. xv. 2. 3).

IV.

“Ayaṃ pajā tantakulajātā . . . muñjapabhajābhutā ” (Samyutta XII. 60. 4. See Aṅguttara IV. 199. p. 214; Dīpavamsa XII. 32, and note in Preface p. iv. to Aṅguttara pt. II.).

V.

OKILINĪ, OKIRINĪ.

Compare Samyutta XIX. 15 with Suttavibhaṅga I. p. 107, and see “Notes and Queries” in “Pāli Text Society’s Journal” for 1887.

VI.

SAÑJHAMBHARĪ.

“Tathā hi pana maṃ bhante bhikkhū samantā vācāya sannitodakena (? sannitodakena) sañjhambharim akamsūti ” (Samyutta XXI. 9. 4).

“Atha kho te paribbājaka sarabham paribbājakaṃ samantato vācāya sannitodakena sañjhambharim akamsūti ” (Aṅguttara III. 64. 6).

Is the last word but one in the clauses quoted above connected with the root j r i m b h (or j a m b h) ? and does vācāya . . . akamsūti = ‘they let out upon (abused) him with a (foul) torrent of words ?

VII.

PALIKHAṆATI.

“Atha puriso . . . mūle chetvā palikhaṇeyya . . . pavāheyya” (Aṅuttara III. 69. 11).

This passage occurs also in Saṃyutta XII. 55. 4, where the Editor has wrongly adopted the Burmese reading, palimkhaṇeyya.

[Appendix to Prof. Minayeff's edition of the
Kathāvatthu-Pakarana-Atthakathu.]*

PREFACE.

THE Commentary of the three books of Abhidhommapi-
ṭṭara contains a history of the Buddhistic sects and a short
exposition of their particular tenets. For the early history
of Buddhism it is full of invaluable information, and may
be read with great interest. Therefore it was thought
possible to publish the commentary before the text. The
present edition is based on two MSS. from the collection of
the editor: C., a paper MS. from Ceylon; and M., a
Burmese MS. from Mandalay.

J. M.

ST. PETERSBURG,
December, 1889.

CONTENTS.

MAHĀVAGGO.					PAGE
1. Puggalakathā	7
2. Parihānikathā	35
3. Brahmācariyakathā	39
4. Odhisokathā	42
5. Jahatikathā	42
6. Sabbamatthikathā	43
7. Atītaṃ khandhā 'ti ādikathā	50
8. Ekaccaṃ atthiti kathā	50
9. Satipatthānakathā	52
10. H' evatthikathā	53

* Received too late for insertion at the right place.

DUTIGO VAGGO.

	PAGE
1. Parupāhāarakathā	54
2. Aññānakañkhāparavitaranakathā	55
3. Vacibhedakathā	55
4. Dukkāhāarakathā	56
5. Cittatthitikhathā	57
6. Kukkulakathā	57
7. Anupubbābhisamayakathā	58
8. Vohāarakathā	59
9. Nirodhakathā	60

TATIYO VAGGO.

1. Balakathā	62
2. Ariyan 'ti kathā	63
3. Vimuttikathā	65
4. Vimuccamanakathā	65
5. Atthamakakathā	67
6. Atthamakassa indriyakathā	67
7. Dibbacakkhukathā	68
8. Dibbasotakathā	69
9. Yathākammupagataññanakathā	70
10. Saṃvarakathā	71
11. Asaññakathā	71
12. N'evasaññānāsaññāyatanakathā	72

CATUTTHO VAGGO.

1. Jihī 'ssa arahā 'ti kathā	73
2. Uppattikathā	73
3. Anāsavakathā	74
4. Samannāgatakathā	74
5. Upekkhāsamannāgatakathā	75
6. Bodhiyā buddho 'ti kathā	76
7. Lakkhanakathā... ..	77
8. Niyāmokkantikathā	78
9. Samannāgatakathā	79
10. Saṃyojanappāhankathā	79

PAṆCAMO VAGGO.

	PAGE
1. Vimuttikathā	80
2. Asekkhaññanakathā	80
3. Viparītakathā	81
4. Niyāmakathā	82
5. Paṭisambhidākathā	83
6. Sammutikathā	84
7. Cittārammanākathā	81
8. Anāgatakathā	85
9. Pacuppannakathā	86
10. Phalaññanakathā	87

CHAṬṬHO VAGGO.

1. Niyāmakathā	89
2. Paṭiccasamuppādakathā	89
3. Saccakathā	90
4. Āruppakathā	91
5. Nirodhasamāpattikathā	91
6. Ākāsakathā	92
7. Ākāso sanidassano 'ti kathā	92
8. Pariyosānakathā	93

SATTAMO VAGGO.

1. Saṃgahakathā	94
2. Saṃpayuttakathā	94
3. Citasikakathā	95
4. Dānakathā	95
5. Paribhogamayapuññakathā	97
6. Itodinnakathā	99
7. Pathavikammovipākakathā	99
8. Jarāmaranavipāko 'ti kathā	101
9. Ariyadhammavipākakathā	102
10. Vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā	103

AṬṬHAMO VAGGO.

1. Jatikathā	105
2. Antarābhavakathā	106

	PAGE
3. Kāmaguṇakathā	107
4. Kāmakathā	109
5. Rūpadhātukathā	109
6. Arūpadhātukathā	109
7. Rūpadhātu-āyatanakathā	110
8. Āruppe rūpakathā	111
9. Rūpakamman 'ti kathā	111
10. Jīvitindriyakathā	112
11. Kammahetukathā	114

NAVAMO VAGGO.

1. Ānisaṃsakathā	115
2. Amatārammaṇakathā	116
3. Rūpaṃ sārammaṇan 'ti kathā	117
4. Anusayā anārammaṇā 'ti kathā	117
5. Nānaṃ anārammaṇan 'ti kathā	118
6. Atitārammaṇakathā	118
7. Vitakkānupatitakathā	118
8. Vitakkavipphārasaddakathā	119
9. Na yathācittassa vācā 'ti kathā	110
10. Na yathācittassa kāyakamman 'ti kathā	120
11. Atitānāgatasamannāgatakathā	120

DASAMO VAGGA.

1. Nirodhakathā	122
2. Rūpaṃ maggo 'ti kathā	123
3. Pañcaviññānasamaṅgissa maggakathā	123
4. Pañcaviññānā kusalā pīti kathā	125
5. Sābhogakathā	126
6. Dvīhi silehīti kathā	126
7. Silaṃ acetosikan 'ti	127
8. Na cittānuparivattikathā	127
9. Samādānāhetukathā	127
10. Viññatti silan 'ti kathā	127
11. Aviññatti dussīlyan 'ti kathā	128

EKĀDASAMO VAGGO.

1. Tisso pi anusayakathā	129
---------------------------------	-----

	PAGE
2. Nānakathā	129
3. Nānaṃ cittavīppayuttan 'ti kathā	130
4. Idam dukkhan 'ti kathā	130
5. Iddhibalakathā	131
6. Samādhikathā	132
7. Dhammatthitatakathā	132
8. Aniccatakathā	133

DVĀDASAMO VAGGO.

1. Samvaro kamman ti kathā	135
2. Kammakathā	135
3. Saddo vipāko 'ti kathā	136
4. Saḷāyatanakathā	136
5. Sattakkhattuparama kathā	137
6. Kolamkola-ekahīgī ti kathā	137
7. Jīvitā voropanakathā	138
8. Duggatikathā	138
9. Sattamabhavikathā	139

TERASMO VAGGO.

1. Kappatṭhakathā	140
2. Kusalapaṭilābhakathā	140
3. Anantarāpayuttakathā	141
4. Niyatassa niyamokathā	143
5. Nivutakathā	144
6. Sammukhībhutakathā	144
7. Samāpanno assādetīti kathā	144
8. Asātarāgakathā	145
9. Dhammatanḥā avyākatā 'ti kathā	146
10. Dhammatanḥā na dukkhasamudayo 'ti kathā	146

CUDDASAMO VAGGO.

1. Kusalākusalapaṭisamdhānakathā	147
2. Saḷāyatanuppattikathā	147
3. Anantarapaccayakathā	148
4. Ariyarūpakathā	149

	PAGE
5. Añño anusayo 'ti kathā	149
6. Pariyuttānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā ...	150
7. Pariyāpannakathā	150
8. Avyākatakathā	151
9. Apariyāpannakathā	151

PAÑÑARASAMO VAGGO.

1. Paccayakathā	152
2. Aññamaññapaccayakathā	152
3. Addhakathā	153
4. Khaṇalayamuhuttakathā	153
5. Āsavakathā	153
6. Jarāmarañakathā	153
7. Saññāvedayitakathā	154
8. Dutiyasaññāvedayitakathā	154
9. Tatiyasaññāvedayitakathā	154
10. Asaññāsattūpikathā	155
11. Kammupacayakathā	156

SOLASMO VAGGO.

1. Niggahakathā	158
2. Paggahakathā	158
3. Sukhānuppadānakathā	158
4. Adhigayha manasikārakathā	159
5. Rūpahetū 'ti kathā	160
6. Rūpaṃ sahetukan 'ti kathā	160
7. Rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā	160
8. Rūpaṃ vipāko 'ti kathā	161
9. Rūpāvacarārūpāvacaran 'ti kathā... ..	161
10. Rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arū- padhātupariyāpanno	161

SATTARASAMO VAGGO.

1. Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā ...	163
2. Natthi arahato akālamaccū 'ti kathā ...	163
3. Sabhaṃ idaṃ kammato 'ti kathā... ..	164

	PAGE
4. Indriyabaddhakathā	165
5. Thapetvā ariyamaggaṇ 'ti kathā	167
6. Na vattabbam saṃgho dakkhiṇam patigaṇhātīti kathā... ..	167
7. Na vattabbam saṃgho dakkhiṇam visodhetīti kathā	168
8. Na vattabbam saṃgho bhuñjatīti kathā ...	168
9. Na vattabbam saṃghassa dinnam mahapphalan 'ti kathā	169
10. Na vattabbam buddhassa dinnam mahapphalan 'ti kathā... ..	169
11. Dakkhiṇavisuddhikathā... ..	170

AṬṬHĀRASAMO VAGGO.

1. Manussalokakathā	171
2. Dhammadesanākathā	171
3. Karuṇākathā	172
4. Gandhajātakathā	172
5. Ekamaggakathā	172
6. Jhānasamkantikathā	173
7. Jhānantarikakathā	174
8. Samāpanno saddam suṇātīti	175
9. Cakkhunā rūpam passatītikathā	176

EKUNAVĪSATIMO VAGGO.

1. Kilesajahanakathā	177
2. Suññatākathā	177
3. Sāmaññaphalakathā	178
4. Pattikathā	179
5. Tathatākathā	179
6. Kusalakathā	179
7. Accantaniyāmakathā	180
8. Indriyakathā	181

VĪSATIMO VAGGO.

1. Asamciccakathā	183
2. Nānakathā... ..	184

	PAGE
3. Nirayapālakathā	184
4. Tiracchānakathā	185
5. Maggākathā	186
6. Nānakathā... ..	186

EKAVĪSATIMO VAGGO.

1. Sāsanākathā	188
2. Avivittākathā	188
3. Saṃyojanākathā	189
4. Iddhikathā	189
5. Buddhākathā	190
6. Sabbadisākathā	190
7. Dhammakathā	191
8. Kammakathā	191

DVĀVĪSATIMO VAGGO.

1. Parinibbānakathā	193
2. Kusalacittakathā	193
3. Ānañjakathā	193
4. Dhammābhisamayakathā	194
5. Sesāpi kathā	194
6. Anyākatakathā	195
7. Āsevanapaccayakathā	195
8. Khaṇīkakathā	195

TEVĪSATIMO VAGGO.

1. Ekādhippāyakathā	197
2. Arahantavaṇṇakathā	197
3. Issariyakāmakāritākathā	197
4. Patirūpakathā	198
5. Aparinipphannakathā	198

INDEX.

NAMES OF SECTS.

Attānantikā , 6	Kassapika , 2, 3, 4; I. 8
Adhiccasamuppannikā , 6	Gokulikā , 2, 4; II. 6
Andhakā , I. 9, 10; II. 5, 7, 8, 9; III. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 11, 12; IV. 8, 9, 10; V. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10; VI. 1, 5, 7, 8; VII. 7, 8, 9, 10; VIII. 1, 5, 7, 8; IX. 1, 4, 5, 11; X. 1; XI. 4, 7, 8; XIII. 7; XIV. 5, 6, 7, 8, 9; XV. 11; XVI. 8, 9, 10; XVII. 1; XVIII. 4, 5, 6, 7; XIX. 2; XX. 3, 4; XXI. 4, 5, 7, 8; XXII. 1, 2; XXIII. 1, 3, 4	Cetiyavādā , 2, 4
Aparaseliyā , 5; I. 9; II. 1; XIII. 4; XIV. 2; XVI. 4; XX. 6; XXII. 8	Channāgarikā , 2, 4
Amarāvikkhepikā , 6	Theravādo , 2, 3, 4, 5
Asaññilāovā , 6	Diṭṭhadhammanibbhānavādā , 6
Ucchedavādā , 6	Dhammaguttikā , 2, 4
Uttarāpathakā , IV. 1, 2, 3, 4, 6, 7; V. 2, 4; VI. 5, 6; IX. 3, 4, 6, 7; XI. 6; XII. 5, 8; XIII. 2, 3, 5, 8; XIV. 3, 4, 8, 9; XVI. 5; XVII. 11; XVIII. 3, 4, 5; XIX. 1, 5, 7; XX. 1; XXI. 1, 2, 7, 8; XXII. 3, 4, 5, 6, 7; XXIII. 2, 5	Dhammuttariyā , 2, 4
Ekaccasassatikā , 6	Nevasaññināsaññivādā , 6
Ekabbohārikā , 2, 4	Paṇṇattivādā , 2, 4
	Pubbaseliyā , 5; I. 9; II. 1, 2, 3, 4; VI. 2, 3; VIII. 2, 3, 4, 10, 11; IX. 2, 8, 9, 10; XI. 3; XII. 7; XIII. 4, 9, 10; XIV. 2; XVI. 4; XVIII. 8; XIX. 2, 3; XX. 6; XXII. 8
	Bāhulikā , 2
	Bahussutikā , 2, 4
	Bhadrayānikā , 2, 4; II. 7
	Mahāsaṃgītikā , 3
	Mahāsaṃghikā , 2, 3; I. 2; X. 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11; XI. 1, 2, 5; XII. 1, 2, 3, 4; XIV. 1; XV. 1, 2, 6; XVI. 1; XVIII. 9; XXI. 3, 6
	Mahimsāsakā , 2, 4; II. 9; VI. 2, 6; VIII. 9; X. 2; XVI.

7; XVIII. 6; XIX. 8; XX. 5	Sabbatthivādā, 2, 4; I. 2. 6; II. 7; XI. 6
Rajagirikā, 5; I. 9; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6; XIII. 1; XV. 9; XVII. 2, 3	Sammitiyā, 2, 4; I. 1, 2, 3, 4, 5; II. 7; III. 5, 7; VII. 5; VIII. 2, 7, 9, 10, 11; X. 2, 10; XI. 1; XIV. 7; XV. 11; XVI. 7, 8; XVIII. 7
Vajjiputtakā, 2, 3, 4; I. 1, 2 Vājiriyā, 5 Vibhajjavādī, 6 Vetulyakā, XVII. 6, 7, 8, 9, 10; XVIII. 1, 2; XXIII. 1	Sassatavādino, 6 Siddhatthikā, 5; I. 9; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6; XVII. 2, 3 Suttavādā, 3, 4
Samkantikā, 3, 4 Saññivādā, 6	Hetuvādā, XV. 5, 7, 8, 10; XVI. 3; XVII. 4, 5; XIX. 8; XX. 2; XXIII. 5 Hemavatakā, 5

SUBSCRIBERS TO THE PĀLI TEXT SOCIETY.

1. FIVE GUINEAS. (FOR SIX YEARS.)

- 1 Thomas Ashton, Esq., Manchester (for Owens College).
- 2 Balliol College, Oxford.
- 3 The Bangkok Royal Museum, Siam.
- 4 Cecil Bendall, Esq., British Museum.
- 5 and 6 The Asiatic Society of Bengal, Calcutta. (2 copies.)
- 7-12 The Chief Commissioner of British Burma.
(6 copies.)
- 13 The Calcutta University (Thacker).
- 14 L. T. Cave, Esq., 13, Lowndes Square, S.W.
- 15 The Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society.
- 16 William Emmette Coleman, Esq., Chief Quartermaster's Office of San Francisco, California, U.S.
- 17 R. D. Darbishire, Esq., 26, George Street, Manchester.
- 18 Professor T. W. Rhys Davids, Ph.D., LL.D., 3, Brick Court, Temple, E.C.
- 19 Levi H. Elwell, Esq., Amherst College, Mass., U.S.A.
- 20 Donald Ferguson, Esq., "Ceylon Observer" Office, Colombo.
- 21 H. T. Francis, Esq., Gonville and Caius College, Cambridge.
- 22 Oscar Frankfurter, Esq., Ph.D., Bangkok, Siam.
- 23 Ralph L. Goodrich, Esq., Clerk of the United States Court, Little Rock, Arkansas, U.S.
- 24 Charles E. Grant, Esq., Fellow of King's College, Cambridge.
- 25 Dr. Edmond Hardy, Heppenheim, Hesse-Darmstadt.
- 26 Ralph Heap, Esq., Temple, London, E.C.
- 27 Professor Hillebrandt, Breslau.
- 28 W. W. Hunter, Esq., C.I.E., LL.D., etc., Calcutta.
- 29 The Indian Institute, Oxford.
- 30 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 31 Professor C. R. Lanman, Harvard University, Cambridge, Mass., U.S.
- 32 Dr. Bruno Lindner, The University, Leipzig.
- 33 The Manchester New College, 20, Gordon Square, W.C.

- 34 Professor Max Müller, Oxford.
- 35 The Manchester Literary and Philosophical Society, 36,
George Street, Manchester.
- 36 The Manchester Free Reference Library.
- 37 The Rev. R. Morris, M.A., D.C.L., Wood Green, N.
- 38 Moungh Hpo Mhyin, Esq., Rangoon.
- 39 The Münster University Library (Asher).
- 40 Professor Bunyiu Nanjio, the University, Tokio, Japan.
- 41 R. A. Neil, Esq., Fellow of Pembroke College, Cambridge.
- 42 S. d'Oldenbourg, Wasili Ostroff, 49, Szedni Prospect,
St. Petersburg.
- 43 W. P. Price, Esq., Tibberton Hall, Gloucester, Reform
Club, S.W.
- 44 W. H. Denham Rouse, Esq., Christ's College, Cambridge.
- 45 Professor Sayce, Oxford.
- 46 M. Emile Senart, de l'Institut, 16, Rue Bayard, Paris.
- 47-55 At the Siamese Legation, 23, Ashburn Place, W. :—
H.R.H. Prince Sonapandit, Bangkok, Private Secretary
to H.M. the King of Siam. (3 copies.)
H.R.H. Prince Swasti Prawatti, Bangkok.
Phya Damrong Raja Bolakhan (Secretary to the Lega-
tion).
Luang Vissesali, Esq. (Attaché to the Siamese Legation).
Nai S'Art (Military Attaché at Paris).
Nai Wonge (Civil Assistant at Paris).
Nai Pleng, Esq., c/o H.R.H. Prince Bijilprijakoru,
Bangkok.
- 56 Professor Maurice Straszewski, Krakau.
- 57 The Strasburg University Library (Trübner).
- 58 S. A. Strong, Esq., 1, Priory Grove, South Kensington, S.W.
- 59 Professor C. H. Tawney, Calcutta (H. S. King & Co).
- 60 K. T. Telang, Esq., High Court, Bombay.
- 61 Henry C. Warren, Esq., 67, Mount Vernon Street,
Boston, Mass., U.S.
- 62 T. Watters, Esq., H.M. Consular Service, China (Nutt).
- 63 W. B. Weeden, Esq., Providence, Rhode Island, U.S.
- 64 Professor Dr. Ernst Windisch, The University, Leipzig.
- 65 The City Free Library, Zürich.

2. SUBSCRIBERS OF ONE GUINEA.

(To Dec. 31st, 1887.)

[Now that the stability of the Society is practically assured, the advantage of subscribing five guineas is earnestly commended to subscribers—the advantage, that is, not only to themselves of trouble saved, and of one year's subscription gained, but also to the Society of cash in hand, and of the difficulty and expense of collecting yearly subscriptions avoided.]

- 1 The Amsterdam University Library.
- 2 The Astor Library, New York, U.S.
- 3 M. A. Barth, 5, Rue du Vieux Colombier, Paris.
- 4 The Batavia Society of Arts and Sciences, Batavia, Island of Java.
- 5 Professor Bhandarkar, Dekkan College, Poona.
- 6 The University Library, Berlin (Asher).
- 7 The Royal Library, Berlin (Asher).
- 8 Syed Ali Bilgrāmi, Hyderabad, Dekkan, India.
- 9 Professor M. Bloomfield, Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland, U.S.
- 10 The Bodleian Library, Oxford.
- 11 The Bombay Asiatic Society (Trübner).
- 12–21 The Bombay Government. (10 copies.)
- 22 The Public Library, Boston, Mass., U.S.A. (Trübner).
- 23 E. L. Brandreth, Esq., 32, Elvaston Place, Queen's Gate, S.W.
- 24 The Breslau University Library (Asher).
- 25 The Rev. Stopford Brooke, 1, Manchester Square, W.
- 26 The Brown University Library, Providence, Rhode Island, U.S.
- 27 Professor Bühler, 27, Cottage Gasse, Währing, Vienna.
- 28 The University Library, Cambridge.
- 29 Professor J. E. Carpenter, Leathes House, 19, Fitz-John's Avenue, N.W.
- 30–49 The Ceylon Government. (20 copies.)

- 50 The Copenhagen University Library.
- 51 Professor Cowell, 10, Scrope Terrace, Cambridge.
- 52 The University Library, Edinburgh.
- 53 Professor Fausböll, 46, Smale-gade, Westerbro, Kopenhagen, W.
- 54 M. Léon Feer, Bibliothèque Nationale, Paris.
- 55 The Göttingen University Library (Asher).
- 56 The Harvard College Library, Cambridge, Mass., U.S.
- 57 The Heidelberg University Library.
- 58 J. F. Hewitt, Esq., Devoke Lodge, Walton-on-Thames.
- 59-63 The India Office. (5 copies.)
- 64 The Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland, U.S.
- 65 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 66 K. F. Köhlers Antiquarium, Seeburgstrasse, Leipzig.
- 67 The Königsberg University Library.
- 68 Kanow Sten, Esq., Christiania, Sweden.
- 69 Professor Ernst Kuhn, 32, Hess Strasse, München.
- 70 The Leiden University Library.
- 71 The Liverpool Free Library.
- 72 Professor Ch. Michel, Ghent University, Belgium.
- 73 Professor Minayeff, The University, St. Petersburg.
- 74 The Royal Library, München (Asher).
- 75 The Bibliothèque Nationale, Paris (Sampson Low and Co.).
- 76 Ecole des Hautes Etudes, Paris.
- 77 The Peabody Institute, Baltimore, Maryland, U.S.
- 78 Professor Pischel, The University, Halle.
- 79 Dr. Edward D. Perry, Columbia College, New York City, U.S.
- 80 Robert A. Potts, Esq., 26, South Audley Street, W.
- 81 and 82 His Excellency Prince Prisdang (Siamese Minister to Germany), 23, Ashburn Place, W. (2 copies.)
- 83 Professor Rost, India Office Library, S.W.
- 84 Professor Roth, The University, Tübingen.
- 85 Vincent A. Smith, Esq., Bengal Civil Service, India.
- 86 The University Library, St. Petersburg (Trübner).

- 87 Mdlle. Moquin-Tandon, Château de Pauliac, par Saverdun, Ariège.
- 88 Professor Teza, The University, Pisa.
- 89 Professor Tiele, Leiden.
- 90 V. Trencker, Esq., 34, Frederiksborg Gade, Copenhagen.
- 91 Messrs. Trübner, Ludgate Hill, E.C.
- 92 The Tübingen University Library.
- 93 Professor William J. Vaughan, Vanderbilt University, Nashville, Tennessee.
- 94 Professor Sir Monier Monier-Williams, Merton Lea, Oxford.
- 95 Dr. Williams' Library, Grafton Street, W.C.
- 96 Sydney Williams, Esq., 14, Henrietta Street, W.C.
- 97 Dr. H. Wenzel, 8, Upper Woburn Place, W.C.
- 98 The Würzburg University Library.
- 99 Luang nai Tej (Secretary to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.
- 100 Khaon Patibhandhichit (Attaché to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.

ACCOUNTS, 1889.

RECEIPTS, 1889.		EXPENDITURE, 1889.	
	£ s. d.		£ s. d.
Balance in hand January 1, 1889	... 251 5 8	Loss by Exchange... 1 3 5
75 Subscriptions of One Guinea...	... 78 15 0	Purchase of MSS. 42 4 0
14 Subscriptions of Five Guineas	... 73 10 0	Printing 229 2 1
Interest from the Bank 4 7 5	Editor 17 0 0
Dividends 6 4 4	Postage 1 17 0
		Binding 6 17 6
		Publisher's Charges (two years) 30 4 9
		Balance in hand 85 3 8
	<u>£414 2 5</u>		<u>£414 2 5</u>
Balance in hand January 1, 1890	... £85 3 8		

PALI TEXT SOCIETY.

Texts Already Published.

[The first part of the *Anguttara*, published separately in 1882, and the *Sutta Nipāta*, presented to the subscribers for 1885, are already out of print; and only a small number of copies of the other issues for 1882 and 1883 are in hand.]

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
1.* <i>Anāgata Vaṇsa</i> ...	1886	Prof. Minayeff.
2. <i>Anguttara</i> , Part I. ...	1885	Dr. Morris.
3. „ Part III. ...	1888	Dr. Morris.
4.* <i>Abhidhammattha Saṅgaha</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
5. <i>Āyāraṅga Sutta</i> ...	1882	Prof. Jacobi.
6. <i>Udāna</i> ...	1885	Dr. Paul Steinthal.
7. * <i>Kathā Vatthu Pakaraṇa</i> } <i>Atthakathā</i> ...	1889	Prof. Minayeff.
8.* <i>Khudda- and Mūla-Sikkhā</i> ...	1883	Dr. Ed. Müller.
9.* <i>Gandha Vaṇsa</i> ...	1886	Prof. Minayeff.
10. <i>Cariyā Piṭaka</i> ...	1882	Dr. Morris.
11.* <i>Chakesa Dhātu Vaṇsa</i> ...	1885	Prof. Minayeff.
12.* <i>Tela Kaṭāha Gāthā</i> ...	1884	{ Gooneratne, Mudaliyār.
13. <i>Thera Gāthā</i> ...	1883	Prof. Oldenberg.
14. <i>Therī Gāthā</i> ...	1883	Prof. Pischel.
15.* <i>Dāṭhā Vaṇsa</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
16. <i>Dhamma Saṅgaṇi</i> ...	1885	Dr. Ed. Müller.
17. <i>Dīgha Nikāya</i> , Vol. I. ...	1889	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
18.* <i>Pajja Madhu</i> ...	1887	{ Gooneratne, Mudaliyār.
19.* <i>Pañca Gatī Dipana</i> ...	1884	M. Léon Feer.
20. <i>Puggala Paññatti</i> ...	1883	Dr. Morris.
21. <i>Peta Vatthu</i> ...	1889	Prof. Minayeff.

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
22. Buddha Vaṇsa ...	1882	Dr. Morris.
23. Majjhima Nikāya, Part I. ...	1887	Mr. V. Trenckner.
24. Samyutta Nikāya, Part I. ...	1884	M. Léon Feer.
„ Part II. ...	1888	M. Léon Feer.
25.*Saddhammopāyana ...	1887	Dr. Morris.
26.*Sandesa Kathā ...	1885	Prof. Minayeff.
27.*Sīmā Vivāda Vinicchaya Kathā	1887	Prof. Minayeff.
28. Sutta Nipāta, Part I. ...	1884	Prof. Fausböll.
29. Sumaṅgala Vilāsini, Part I....	1886	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
30. Vimāna Vatthu ...	1886	{ Gooneratne, Mudda- liyar.

* Those texts marked with an asterisk appeared in the Journal,